

T.C.
BAŞBAKANLIK
DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI MÜSTEŞARLIĞI
Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü

YEŞİLİRMAK

HAVZA GELİŞİM PROJESİ

ÖN FİZİBİLİTELER

DOLSAR

Mühendislik Limited Şirketi

Ekim 2006

Ankara

T. C.
BAŞBAKANLIK
DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI MÜSTEŞARLIĞI
Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü

YEŞİLİRMAK HAVZA GELİŞİM PROJESİ

(AMASYA, ÇORUM, SAMSUN, TOKAT)

ÖN FİZİBİLİTELER

*“Türkiye’nin Karadeniz’e açılan kapısı olmuş,
yaşam kalitesini yükseltmiş, çevreye duyarlı, rekabetçi,
hızla gelişen bölge”*

DOLSAR
Mühendislik Limited Şirketi
Ekim 2006
Ankara

**T. C. BAŞBAKANLIK DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI MÜSTEŞARLIĞI PERSONELİNDEN
YEŞİLİRMAK HAVZA GELİŞİM PROJESİ
ÇALIŞMALARINDA GÖREV ALANLAR***

KABUL HEYETİ

Ahmet YAMAN	Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürü (Başkan)
Cevdet YILMAZ	Avrupa Birliği İle İlişkiler Genel Müdürü
Mehmet ÇIRAK	İzleme ve Değerlendirme Dairesi Başkanı
Ömer BİLEN	İzleme ve Değerlendirme Dairesi Başkanı
Dr. Cahit BAĞCI	Müsteşarlık Müşaviri

YÖNLENDİRME VE DEĞERLENDİRME KOMİTESİ (KONTROL TEŞKİLATI) ÜYELERİ

Cemalettin KAYMAK	Kalkınmada Öncelikli Yörelere Dairesi Başkanı (Koordinatör)
Nevin SORGUÇ	Bölgesel Gelişme Dairesi Başkanı
Deniz AKKAHVE	Avrupa Birliği Bölgesel Programları Dairesi Başkanı
Cumhur BOZ	Finansman Dairesi Başkanı
Ayşenur GÖNÜL	Mali Piyasalar Dairesi Başkanı
Ahmet ÇELENKOĞLU	Konjonktür Dairesi Başkanı
Aziz BABACAN	Tarım Dairesi Başkanı
Mehmet TARAKÇIOĞLU	Tarım Dairesi Başkanı
Murat Ş. YAZAN	Tarım Dairesi Başkanı
Abdüllatif TUNA	Sanayi Dairesi Başkanı
Hülya TOKGÖZ	Altyapı ve Hizmetler Dairesi Başkanı
Yılmaz ILGIN	Proje Yatırımları Değerlendirme ve Analiz Dairesi Başkanı
İlyas ÇELİKOĞLU	Sosyal Politikalar Dairesi Başkanı
Yılmaz TUNA	İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Dairesi Başkanı
Sedat ÇETİK	Sosyal Fiziki Altyapı Dairesi Başkanı
Niyazi İLTER	Sosyal Fiziki Altyapı Dairesi Başkanı
Mehmet TEKİN	Sosyal Araştırmalar Dairesi Başkanı
Kamil AYANOĞLU	Sosyal Araştırmalar Dairesi Başkanı

BÖLGESEL GELİŞME VE YAPISAL UYUM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ÇALIŞMA GRUBU

Ahmet KINDAP	Planlama Uzmanı
Rasim AKPINAR	Planlama Uzmanı
Ayşe ÖZÇÖREKÇİ	Sözleşmeli Personel
Metin ÖZASLAN	Planlama Uzmanı
Hasan ŞANALMIŞ	Planlama Uzman Yardımcısı
M. Emin ÖZSAN	Planlama Uzman Yardımcısı
N. Barış TARTICI	Planlama Uzman Yardımcısı
Murat KARA	Planlama Uzman Yardımcısı
Mesut AKBAŞ	Planlama Uzman Yardımcısı
Ahmet TAMER	Planlama Uzman Yardımcısı

* Görev yaptıkları süredeki ünvanlarına göre.

YEŞİLRIMAK HAVZA GELİŞİM PROJESİ'NE SAĞLANAN YEREL KATILIM

KATKI SAĞLAYAN KURUM VE KURULUŞLAR

Amasya, Çorum, Samsun, Tokat Valilikleri
Yeşilirmak Havzası Kalkınma Birliği
Amasya, Çorum, Samsun, Tokat il planlama müdürlükleri
Amasya, Çorum, Samsun, Tokat sanayi ticaret il müdürlükleri
Amasya, Çorum, Samsun, Tokat tarım il müdürlükleri
Amasya, Çorum, Samsun, Tokat il özel idareleri
Amasya, Çorum, Samsun, Tokat köye yönelik hizmetler il müdürlükleri
Amasya, Çorum, Samsun, Tokat kültür ve turizm il müdürlükleri
Amasya, Çorum, Samsun, Tokat il sağlık müdürlükleri
Amasya, Çorum, Samsun, Tokat il milli eğitim müdürlükleri
Amasya, Çorum, Samsun, Tokat çevre ve orman il müdürlükleri
Amasya, Çorum, Samsun, Tokat vergi dairesi müdürlükleri
Amasya, Çorum, Samsun, Tokat tapu ve kadastro il müdürlükleri
Amasya, Çorum, Tokat Belediye Başkanlıkları, Samsun Büyükşehir Belediye Başkanlığı,
Amasya-Merzifon, Suluova, Taşova, Çorum- Alaca, Osmancık, Sungurlu, Samsun- Bafra, Çarşamba, Havza, Terme, Tekkeköy, Vezirköprü, Tokat- Erbaa, Niksar, Turhal, Zile belediye başkanlıkları
Amasya- Merzifon, Suluova, Gümüşhacıköy, Taşova, Çorum- Sungurlu, Samsun- Havza, Terme, Çarşamba, Bafra, Tokat- Turhal, Zile, Niksar, Erbaa ticaret ve sanayi odaları
Amasya, Çorum, Terme, Taşova esnaf ve sanatkar odaları başkanlıkları
Amasya, Çorum, Samsun, Tokat DSİ şube müdürlükleri
Amasya, Çorum, Samsun, Tokat sulama birlikleri ve kooperatifleri
Amasya, Çorum, Samsun, Tokat damızlık sığır yetiştirme birlikleri
Amasya Suluova Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
Amasya, Çorum, Samsun, Tokat ve Merzifon, Erbaa, Niksar OSB müdürlükleri
Amasya, Çorum, Samsun, Tokat KSS müdürlükleri
Amasya, İskilip mesleki eğitim müdürlükleri
Vakıf ve dernekler: SAMSİAD, ÇORUMSİAD, TOSİAD
İskilip Halk Eğitim Merkezi
Amasya, Çorum, Samsun, Tokat meslek odaları (TMMOB'ye bağlı olanlar, tabip odaları, muhasebeci odaları, vb)
Amasya, Çorum, Samsun, Tokat illerindeki bankalar
Amasya, Çorum, Samsun, Tokat illerindeki mali ve aracı kurumlar
Amasya, Çorum, Samsun, Tokat illerindeki sanayi işletmeleri
Samsun Ondokuzmayıs Üniversitesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi
Orta Anadolu İhracatçı Birlikleri
Samsun Dış Ticaret Bölge Müdürlüğü
Samsun Gümrükler Müdürlüğü
Çorum Gümrük Müdürlüğü
DSİ VII. Bölge Müdürlüğü/Samsun
Karadeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsü/ Samsun
Amasya, Çorum, Samsun, Tokat yerel medya kuruluşları

KATILIMCI VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ KULLANILARAK SAĞLANAN KATILIM

Amasya, Çorum, Samsun, Tokat illerinde Odak Grup Görüşmeleri (OGG)

12 adet "kadın ve aile" OGG toplantısı
Amasya "mevsimlik kadın işçi" OGG toplantısı
Çorum "tuğla kiremit işçileri" OGG toplantısı
Samsun "tütün işçileri" OGG toplantısı
Tokat "inşaat işçileri" OGG toplantısı
14 adet "yoksulluk" OGG toplantısı
Orman işletme şefleri OGG toplantısı

Toplantılar

Bölge milletvekilleri bilgilendirme toplantıları
Merzifon Sanayi Planlaması ve Koordinasyon Toplantısı

Samsun III. Kent Kurultayı
Samsun il gelişim strateji toplantıları (SABEK A.Ş.)
Samsun İl Özel İdaresi Stratejik Plan Taslağı Toplantısı
Amasya, Çorum ve Tokat illerindeki sulama birlikleri ve kooperatifleri
Amasya, Çorum, Samsun ve Tokat tarım il müdürlükleri
Çorum, Samsun ve Tokat il gıda kontrol laboratuvarları
Merzifon İlçe Tarım Müdürlüğü
Merzifon Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği
Amasya Yedikır Barajı Su Ürünleri Üretim İstasyonu
Amasya Orman Bölge Müdürlüğü
Amasya, Taşova, Çorum, Kargı, İskilip, Samsun, Bafra, Vezirköprü, Çarşamba, Salıpazarı, Tokat, Almus, Erbaa, Niksar orman işletme şeflikleri ve bu şefliklere bağlı köy muhtarları

Anket Uygulamaları

Kadın ve Ailenin Güçlendirilmesi Alan Araştırması
Yoksulluk, Sosyal Güvenlik ve Çalışma Hayatı Alan Araştırması
İmalat Sanayi Anketi (büyük işletmeler, 10+)
İmalat Sanayi Anketi (küçük işletmeler, 10-)
Ticaret İşyerleri Anketi
Ulaştırma Anketi
Yerleşim Yerlerinin Kademelenmesi Alan Araştırması

GZFT Analizleri Toplantıları

Çarşamba
Niksar
Merzifon
Zile
Osmancık

SENARYO ANALİZİ TOPLANTILARI

Amasya
Merzifon (Gümüşhacıköy, Suluova ilçelerinin katılımıyla)
Samsun (Tekkeköy ilçesinin katılımıyla)
Bafra (Alaçam, Ondokuzmayıs ilçelerinin katılımıyla)
Çarşamba (Terme, Salıpazarı, Ayvacık ilçelerinin katılımıyla)
Çorum (Laçın ilçesinin katılımıyla)
Alaca (Boğazkale, Ortaköy, Mecitözü ilçelerinin katılımıyla)
Osmancık (Kargı, İskilip, Oğuzlar, Dodurga ilçelerinin katılımıyla)
Sungurlu
Tokat
Turhal (Pazar, Zile ilçelerinin katılımıyla)
Niksar (Erbaa, Almus, Reşadiye, Taşova ilçelerinin katılımıyla)

MEVCUT DURUM ANALİZİ İLE SENARYO VE STRATEJİ RAPORU ÜZERİNE TARTIŞMA TOPLANTISI

Çorum (Amasya, Samsun, Tokat illerinin katılımıyla)

ANA PLAN TASLAĞI ÜZERİNE TARTIŞMA TOPLANTILARI

Amasya Valiliği
Amasya Belediyesi
Merzifon Belediyesi
Taşova Belediyesi
Çorum Valiliği
Çorum Belediyesi
Samsun Valiliği
Samsun Belediyesi
Bafra Belediyesi
Tokat Valiliği
Tokat Belediyesi
Erbaa Belediyesi
Turhal Belediyesi

DOLSAR MÜHENDİSLİK
YEŞİLİRMAK HAVZA GELİŞİM PROJESİ
PROJE GRUBU

M. Sinan AKER	Proje Direktörü
Akın ATAUZ	Proje Koordinatörü
Rıfat TÜRKKAN	Proje Koordinatör Yardımcısı
Doğan PEKÇAĞLIYAN	Proje Koordinatör Yardımcısı
Şahin BEKİŞOĞLU	Ekonomik Yapı Grubu Yönetmeni
Doç. Dr. Feryal TURAN	Sosyal Yapı Grubu Yönetmeni
Sadettin ZORLUTUNA	Kentsel ve Kırsal Altyapı Grubu Yönetmeni (Altyapı)
Hüseyin ÇİÇEK	Kentsel ve Kırsal Altyapı Grubu Yönetmeni (Kentleşme)
Sevgi ARSLAN	Çevre Grubu Yönetmeni

Sermet ADIGÜZEL	Prof. Dr. Cüneyt ELKER
Burhan ARIÖZ	Prof. Dr. Gazi ÖZHAN
Baki ARSLAN	Prof. Dr. Fersun PAYKOÇ
Hüsamettin ATEŞ	Prof. Dr. Gencay ŞAYLAN
Yalçın Kaya AYDOS	Prof. Dr. Hüseyin TATLIDİL
Adil BACAĞ	Prof. Dr. Levent TURAN
Hakan DAMAR	Doç. Dr. Selim ÇAĞATAY
Nihan DERİNÖZ	Doç. Dr. Alper GÜZEL
Ali Osman ERDEM	Doç. Dr. Meral ÖZHAN
Bilge Çınar ERTEM	Doç. Dr. Turgay ÜNALAN
Ümit GİRİŞ	Doç. Dr. Asuman TÜRKÜN
İzzet KARACAĞİL	Dr. Aydın AKBULUT
Şükrü KAYA	Dr. Murat BUKET
Ercüment KOYUNCU	Dr. Ufuk COŞGUN
Nusret KUTLU	Dr. Tayfun PEKÇAĞLIYAN
Ali Onur KUYUCAK	Dr. İdris TOSUN
Mesut ÖNER	Dr. Sarp ÜNER
Ertuğrul ÖZBEK	Melih ARAL
Kağan SOLMAZ	Haşim ALTINÖZLÜ
Murat ŞAHİN	Nejat DURA
Sezin ÜSKENT	Nilgün PEKÇAĞLIYAN

DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Servet MUTLU
Prof. Dr. Ayda ERAYDIN
Prof. Dr. Bahattin AKŞİT
Prof. Dr. Süleyman KODAL
Doç. Dr. Melih PINARCIOĞLU

İÇİNDEKİLER

ÖN FİZİBİLİTELER

1 GİRİŞ	1-1
2 ÖN FİZİBİLİTELER	2-1
AMASYA	2-3
PROJE 1.2.2.4: AMASYA TARİHİ VE TURİSTİK DOKUSU İLE AMASYA KALESİ'NİN BÜTÜNLEŞTİRİLMESİ	2-4
PROJE 3.4.1.11: TERZİKÖY'DE TERMAL TURİZM ALTYAPISININ GELİŞTİRİLMESİ	2-9
PROJE 3.2.2.6: SEBZE VE MEYVE SOĞUK HAVA DEPOLARININ YAPILMASI VE PAKETLEME TESİSLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ	2-15
• Amasya'da Soğuk Hava Depolarının Yapımı ve Paketleme Tesislerinin Geliştirilmesi	2-15
PROJE 3.6.1.2: MERZİFON'DA DAMIZLIK HAYVAN SPERMA ÜRETİM MERKEZİ KURULMASI	2-20
PROJE 2.1.3.4: KAMU, ÖZEL KESİM VE STK İŞBİRLİĞİ İLE, BÖLGE KENTLERİNDE YETİŞKİN BİREYLER VE ÖZELLİKLE KADINLAR İÇİN GİRİŞİMCİLİK/ İŞ KURMA EĞİTİMİ VERİLMESİ	2-25
• Merzifon'da Kamu Başlatıcılığında, Kesimler Arası İşbirliğinin Sağlanması için, Yeni Göç Edenlerin Yoğun Olduğu Mahallelerde Girişimcilik Eğitimi Verilmesi	2-25
PROJE 3.1.1.6: MERMER ÜRETİMİNİN GELİŞTİRİLMESİ İÇİN İHTİSAS OSB'LERİNİN KURULMASI	2-31
• Amasya OSB'sinin Mermer Üretimine Yönelik Olarak Geliştirilmesi	2-31
ÇORUM	2-37
PROJE 3.1.2.6: ÇORUM'DA İŞ GELİŞTİRME MERKEZİ KURULMASI	2-38
PROJE 5.2.1.3: KOBİ'LERİN KURUMSAL YAPISININ GÜÇLENDİRİLMESİ İÇİN KÜÇÜK İŞLETMELERİN KÜMELENMEYE HAZIRLANMASI VE ORTAKLIKLAR GELİŞTİRMESİNİN ÖZENDİRİLMESİ VE DANIŞMANLIK SAĞLANMASI	2-44

	• Çorum OSB’de Kümelenme Oluşturulması	2-44
PROJE 3.3.1.3:	OSB VE KSS’LERDE EŞLEŞTİRME VE PAZARLAMA MERKEZLERİNİN KURULMASI	2-50
	• Çorum OSB Yönetiminin Desteği ile (Pilot Bir Uygulama ile) Eşleştirme ve Pazarlama Merkezi Kurulması	2-50
PROJE 3.4.1.4:	BOĞAZKÖY-ALACAHÖYÜK TARİHİ MİLLİ PARKI İLE İLGİLİ MEVCUT KORUMA ÖNERİLERİNİN YÖNETİM PLANI HALİNE DÖNÜŞTÜRÜLEREK UYGULANMASI	2-56
PROJE 3.5.4.3:	ÇORUM’DA ORGANİK TAHIL (BUĞDAY, MISIR, ARPA, YULAF) ÜRETİMİ	2-61
PROJE 3.6.2.1:	ÇORUM’DA ORGANİZE BESİ BÖLGESİ KURULMASI VE HAYVAN GÜBRELERİNİN YÖNETİMİ	2-67
SAMSUN		2-77
PROJE 3.3.1.5:	SAMSUN’DA ULUSLARARASI STANDARTTA FUAR ALANININ KURULMASI	2-78
PROJE 1.2.1.3:	SAMSUN KENTİNİN DENİZ İLE İLİŞKİSİNİN GÜÇLENDİRİLMESİ	2-82
PROJE 3.2.1.3:	ÜNİVERSİTELERİN TARIM, SANAYİ VEYA HİZMET SEKTÖRLERİNİN BAZI KRİTİK ALANLARINDA ORTAK ARAŞTIRMA PROGRAMLARI GELİŞTİRMESİ	2-86
	• OMÜ Sanayi İşbirliğinde Tıbbi Alet Konusunda Araştırma Yapılması	2-86
PROJE 1.1.1.3.:	SAMSUN LİMANI PERSONELİNİN EĞİTİMİ	2-92
PROJE 3.1.1.9:	SAMSUN İLİNDE GEMİ İNŞA SANAYİ KURULMASI	2-96
PROJE 3.1.1.5:	SAMSUN MERKEZİNDE YERİ SEÇİLEN İHTİSASLAŞMIŞ GIDA OSB’Sİ ÇALIŞMALARININ TAMAMLANMASI	2-103
TOKAT		2-109
PROJE 1.1.1.9:	MERKEZİ KIRSAL YERLEŞİMLER ÜST MERKEZ ULAŞIM AĞININ GELİŞTİRİLMESİ	2-110
PROJE 2.2.2.8:	BÖLGEDE MEVCUT GELENEKSEL DOKUMA VE BASKI KONULARINDA YENİ ÜRÜN VE TEKNİKLERİN GELİŞTİRİLMESİ	2-116
	• Tokat’ta Dokuma ve Baskı Ürünlerinin Geliştirilmesi İçin, Yerel Üretici Grupların (Bölge Dışı) Üniversitelerin Endüstriyel	

	Tasarım Bölümleriyle İlişki Kurması ve İşbirliği Geliştirmesi	2-116	ÖN FİZİBİLİTELER
PROJE 3.2.2.7:	TOKAT'TA KURUTMA VE PAKETLEME TESİSLERİNİN YAPILMASI	2-122	
PROJE 3.4.1.10:	EKOTURİZM VE TARIM TURİZMİ ALTYAPISININ VE KIR PANSİYONCULUĞUNUN GELİŞTİRİLMESİ	2-127	
PROJE 3.5.1.5:	TOKAT SULAMASINDA SULAMA ORANININ YÜKSELTİLMESİ	2-133	
PROJE 3.5.3.7:	TERMAL KAYNAKLARIN SERACILIKTA KULLANIMI VE CAM SERA İNŞA EDİLMESİ	2-140	
KAYNAKÇA		K-1	

TABLO LİSTESİ

Tablo 2.1	Yıllara Göre Yumurta Üretimi	2-68
Tablo 2.2	Katı Atıkların Özellikleri	2-71
Tablo 2.3	Kompost Prosesinde Kullanılan Bazı Atıkların C/N Oranları	2-71
Tablo 2.4	Çorum Hayvan Atıkları Kompost Tesisi İşletilmesinde Katı Atık – Ekleneccek Atık KM ve C/N Oranları	2-72
Tablo 2.5	Proje tahmini bütçesi	2-81
Tablo 2.6	Bölge Tarım Ürünlerinin Üretimi ve Ürün İşleme Kapasitesi, 2003	2-105
Tablo 2.7	Merkezi Kırsal Yerleşimler	2-115
Tablo 2.8	Sulama Birliklerine Devir Öncesi ve Sonrası Sulama Oranları	2-135

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2.1	Samsun Fuar Alanı	2-80
Şekil 2.2	Samsun Kenti Sahil Kesimi ve Samsun Limanı'nın Konumu	2-83
Şekil 2.3	Samsun Tersanesi Alanı	2-97
Şekil 2.4	Tokat İli Merkezi Kırsal Yerleşimleri ve Geliştirilecek Üst Merkez Ulaşım Ağı	2-111
Şekil 2.5	Tokat Sulaması Sulama Alanı	2-134

ÖN FİZİBİLİTELER

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği		Geliştirme ve Destekleme Başkanlığı
Ar-Ge	Araştırma Geliştirme	KP	Kalkınma Planı
BYKP	Beş Yıllık Kalkınma Planı	KSS	Küçük Sanayi Siteleri
CaO	Kalsiyum Oksit	KYHM	Köye Yönelik Hizmetler İl Müdürlüğü
CaCO ₃	Kalsiyum Karbonat	MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
ÇED	Çevresel Etki Değerlendirme	MEM	Mesleki Eğitim Merkezi
C/N	Karbon/Azot Oranı	MİGEM	Maden İşleri Genel Müdürlüğü
ÇYÜPAŞ	Çorum Yumurta Üretim Pazarlama Anonim Şirketi	MKY	Merkezi Kırsal Yerleşimler
		MTA	Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü
CO ₂	Karbondioksit		
DİE ¹	Devlet İstatistik Enstitüsü	OBB	Organize Besi Bölgesi
DLH	Demir Yolları Limanlar ve Hava Meydanları İnşaatı Genel Müdürlüğü	OMÜ	Ondokuzmayıs Üniversitesi
		ORTKA	Ortak Kullanım Atölyesi
DM	Denizcilik Müsteşarlığı	ORTLAB	Ortak Kullanım Laboratuvarları
DKP	Dokuzuncu Kalkınma Planı	OSB	Organize Sanayi Bölgeleri
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı	OVP	Orta Vadeli Program
DSİ	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü	ÖUKP	Ön Ulusal Kalkınma Planı
DSYB	Damızlık Sığırcı Yetiştiricileri Birliği	PUB	Proje Uygulama Birimi
EŞMER	Eşleştirme Merkezi	STK	Sivil Toplum Kuruluşları (NGO - Non-Governmental Organization)
GAP-GİDEM	Güneydoğu Anadolu Projesi-Girişimci Destekleme Merkezi	TCDD	Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla		
GSYİH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla	TE	Teknik Ekip
GZFT	Güçlü Yönler, Zayıf Yönler, Fırsatlar, Tehditler (SWOT)	TEKMER	Teknoloji Geliştirme Merkezi
		TESK	Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu
İBB	İstatistik Bölge Birimi		
İGEME	İhracatı Geliştirme Etüt Merkezi	TEU	Yirmi feete eşdeğer (20 x 30,48 cm) birim (Twenty-feet Equivalent Unit)
İÖİ	İl Özel İdaresi		
İSO	Uluslararası Standart Organizasyonu (International Organization for Standardization)	TESOB	Tokat Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği
İŞGEM	İş Geliştirme Merkezi	TİGEM	Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü
İŞKUR	Türkiye İş Kurumu	TKİB	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı
KA	Kalkınma Ajansı	TMMOB	Türk Mühendis ve Mimar Odalar Birliği
KEİ	Karadeniz Ekonomik İşbirliği		
KGM	Karayolları Genel Müdürlüğü	TSO	Ticaret ve Sanayi Odaları
KM	Kuru Madde	TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu
KOBİ	Küçük ve Orta Boy İşletme	TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi	TÜMMER	Türkiye Mermer Doğal Taş ve Makineleri Üreticileri Birliği
		UKKS	Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi

1 5429 Sayılı Kanun ile Devlet İstatistik Enstitüsü Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) adını almıştır. Ancak, kullanılan veri kaynaklarının yayımlandığı tarih dikkate alınarak Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) kaynak gösterilmektedir

UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı
YHGP	Yeşilirmak Havza Gelişim Projesi
YTL	Yeni Türk Lirası
ZMO	Ziraat Mühendisleri Odası
WHO	Dünya Sağlık Örgütü

1 GİRİŞ

STRATEJİK AMAÇ/ ÖNCELİK/ TEDBİR VE PROJELER

YHGP, stratejik planlama yaklaşımıyla elde edilmiş bir bölge planıdır. Stratejik plan çalışmalarının bütün aşamalarında, teknik ve bilimsel verileri dikkate alarak, yerel girişim gücünü ve karşılaştırmalı üstünlükleri önemseyerek, katılımcı, esnek, sürdürülebilir ve mekan boyutu olan bir yaklaşım benimsenmiştir. Stratejik plan, bölgesel gelişme için ana doğrultuları ve kritik patikayı betimlemekle yetinmekte ve zaman içindeki gelişmelerin getireceği değişikliklere açık bir esneklik düzeyinde kalmayı yeğlemektedir.

YHGP stratejisinin oluşmasında, mevcut durumla ilgili olarak yapılan araştırmalar ve bu verilere dayanarak yapılan analizler, Türkiye'nin ulusal ölçekteki plan ve strateji kararları, bölgede planlama çalışmasının çeşitli aşamalarda yapılmış GZFT analizi toplantıları ile ilgili değerlendirmeler ve bölgenin gelecek öngörülerini belirlemek için yapılan senaryo dikkate alınmıştır. Stratejik planlama çalışması geliştirilirken, önce YHGP için temel stratejik amaç belirlenmiş, daha sonra, sırasıyla stratejik amaçlar, öncelikler, tedbirler ve projeler geliştirilmiştir.

Stratejik plan, geleceğin oluşmasında, ilgili bütün sosyal tarafların (kamu kesimini oluşturan örgütlerin, özel kesimin ve sivil toplumu oluşturan örgütlü ve örgütsüz bütün kesimlerin) müzakereler için yapacağı tartışmalara bir zemin oluşturmaktadır. Böylece teknik olarak öngörülen düşüncelerin, tarafların tartışmasının sonuçlarına göre yapılabilir hale getirilmesi sağlanacaktır. Bu nedenle stratejik planlamayı, toplumun kendi arasında yapacağı müzakerelere ve tartışmalara göre ilerlemek için kullanacağı bir yol haritası olarak tanımlayabiliriz.

TR83 Bölgesi için hazırlanan stratejik planı açıklamak üzere, dört basamaklı bir yapı kullanılmıştır. Birinci basamak olan stratejik amaçlar, plan metninde çok yoğunlaştırılmış ve özetlenmiş biçimde ifade edilmektedir. Bu ifadelerin açık hale

getirilmesi ve önerilen 5 "stratejik amacın" nasıl gerçekleşeceğinin anlaşılabilmesi için, öncelikler tanımlanmaktadır. İkinci basamak olan "öncelikler" de stratejik niteliktedir. Bununla birlikte, önerilerin giderek somutlaşması, meramını daha iyi ifade edebilecek hale getirilmesi gereklidir. Bu amaçla 20 öncelik geliştirilmiştir.

Stratejik planlama çalışmalarında, aynı kontrollü açıklama rotası izlenerek, stratejik nitelikteki önceliklerin nasıl somutlaşabileceğinin anlaşılması için, "tedbir"ler üçüncü basamakta belirlenmektedir. Tedbirlerin sayısı 68'dir Tedbirler de, stratejik açıklamalar rotasında, aynı tutarlılığa sadık kalarak, anlaşılabilirliği artırmak, gelişme öngörülerini tanımlamak için kullanılan derişik bir (ara aşama açıklama) düzeyidir. Hiyerarşik düzeylerin daha aşağı kademelerindeki önermeler (tedbir ve projeler), daha somut ve daha fazla ayrıntı içeren bir nitelik kazanmakta ve sayıca çoğalmaktadır. Önermelerin sayıları arttıkça ve ayrıntılı-somut tanımlar haline geldikçe, planın bu aşaması için stratejik seçimlerin yapılması, daha kritik hale gelmektedir. Bununla birlikte, stratejik planın öngörülerini somutlaştıkça, bunların öngörüldüğü gibi gerçekleşmesi konusunda, planın ısrarcı/ kesin ve belirleyici olma iddiası azalmakta, esnekliği artmaktadır.

Stratejik planlama yaklaşımına uygun biçimde, Ana Plan'da, "tedbir" düzeyindeki önerilerin gerçekleşmesini sağlamak üzere, dördüncü basamakta çok sayıda "proje" başlığı geliştirilmiştir. Bu biçimde YHGP'de geliştirilen proje başlığı sayısı 393'tür. Ancak bu proje başlıkları, kapsam ve nitelik açılarından bazı farklılıklar göstermektedir. Bu proje başlıklarının bazıları karmaşık ve geniş kapsamlı, bazıları tip proje niteliğinde, bazıları da, tekil niteliktedir. Düşünce hiyerarşisini bozmaksızın proje düzeyindeki açıklamaları yerelleştirerek genişletmek amacıyla, tip proje niteliğindeki proje başlıkları, numaralandırılmaksızın alt başlıklara

ayrılmıştır. Bu nitelikteki 807 proje başlığının eklenmesiyle, toplam proje sayısı 1200 olmaktadır. Bu proje başlıklarının tam listesi Ana Plan'da verilmiştir.

Proje düzeyinde belirlenmiş olan başlıklar farklı stratejik önem derecelerine sahiptir. Bunlar arasında en stratejik öneme sahip olan 43 proje belirlenerek Ana Plan'da ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Stratejik önemde olan projelerin seçimi için uygulanan yöntem özetle şöyledir:

- Birinci aşamada, geliştirilmiş olan kriterlere göre nesnel bir puanlandırma,
- İkinci aşamada ise öznel bir seçim yapılmıştır.

Birinci aşamadaki nesnel puanlandırmada, projenin gerçekleştirilmesi için yatırımın büyüklüğü, kamu yatırımı gereksiniminin büyüklüğü, bölgesel katma değer artışına doğrudan katkısı, istihdam yaratma kapasitesi, bölgedeki mevcut eğitilmiş işgücünü istihdam etmesi, GZFT analiz sonuçlarına uygunluğu, AB fonlarının kullanımına uygunluğu ve yatırımın zamana yayılabilirliği gibi kriterler kullanılmıştır.

İkinci aşamada söz konusu olan öznel değerlendirme, stratejik amaçların, YHGP açısından sahip oldukları stratejik öneme göre ağırlıklandırılmasına dayanmaktadır. Projeler, stratejik amaçların ağırlıklarına göre dağılmaktadır. Bu dağılıma göre, projelerin yüzde 35'i Stratejik Amaç 3, yüzde 25'i Stratejik Amaç 1, yüzde 15'i Stratejik Amaç 2, yüzde 15'i Stratejik Amaç 4 ve yüzde 10'u Stratejik Amaç 5 ile ilgilidir. İkinci aşamada, birinci aşama sonuçlarının, projenin bölgenin geleceği açısından taşıdığı stratejik öneme göre, öznel değerlendirilmesiyle yapılmıştır.

Böylece, birinci aşamada 58 proje, ikinci aşamanın sonunda ise stratejik önem taşıyan 43 proje belirlenmiştir.

Ana Plan'dan sonraki aşamada ön fizibilite çalışmaları yapılmıştır. Ön fizibilitesi yapılmak üzere,

YHGP Teknik Şartnamesinde belirtildiği gibi, her il için 6 adet olmak üzere, toplam 24 projeden oluşan bir liste, Dolsar tarafından DPT'ye sunulmuştur. Ön fizibilite konusunda bölgenin görüşünü almak üzere, hazırlanan listeler bölgedeki il yönetimlerine de gönderilmiştir. Bölgeden gelen görüş ve öneriler ile birlikte, DPT görüşleri de dikkate alınarak, ön fizibilitesi hazırlanacak 24 proje yeniden belirlenmiştir. Ön fizibilite için seçilen projeler, 393 proje içinde yer almakta olup, bunlardan 8'i, 43 stratejik proje arasındadır.

Fizibilite, projeyi başlatmadan önce, projeye ilgili her konunun, her eylemin, her koşulun veya her davranışın düşünülmüş olması; önkoşulların, projenin başarısı için elverişli hale getirilmesi çalışmaları/ mantıksal akıl yürütmeleri/ hesaplamaları olarak tanımlanabilir.

Ön fizibilite, bu düşünce dizgesi içinde, bir önceki adımdır. Ön fizibilite, proje arayışı/ seçimi aşamasında yapılan bir çalışmadır. Çalışmanın amacı, proje fikriyle ilgili potansiyelleri, sorunları ve riskleri irdelemek ve bu sorunların nasıl aşılabileceğini ve alternatif çözümleri değerlendirmektir. Ön fizibilite, yatırımı yapacak olan kurumun/ kişinin projenin yapılabiliğiyle ilgili kararlar vermeyi sağlayacak netlikte değildir. Sadece, yatırımcının alternatif proje fikirlerini değerlendirirken, onu seçim yapmaya hazırlayan ve karar vermesini kolaylaştıran bir doküman olarak değerlendirilmelidir.

Teknik Şartname'ye göre, bölgesel gelişme planında öngörülen yatırım konularından her il için, darboğazların aşılması ve potansiyellerin değerlendirilmesi amacıyla, başlıklarını işveren ve yüklenicinin birlikte belirledikleri 6 ön fizibilite etüdü hazırlanmıştır. Ön fizibilite konularının seçiminde öncelikle yerel talepler dikkate alınarak DPT ile birlikte 43 proje içerisinden bir seçim yapılmış, bu seçimde 8 adet projenin seçilen ön fizibilite proje listesi içinde yer aldığı görülmüştür. Her il için hazırlanan 6 adet ön fizibilite illerin gelişme yönünü destekler nitelikte olmasına özen gösterilmiştir.

Ön fizibilitelerin sunumu için DPT tarafından belirlenen ve aşağıda ana başlıkları özet olarak verilen format kullanılmıştır.

1. Proje Hakkında Temel Bilgi
  - 1.1 Proje başlığı
  - 1.2 Projenin yeri
  - 1.3 Sektör
  - 1.4 Projenin amacı
  - 1.5 Projenin sahibi
  - 1.6 Tahmini süre
  - 1.7 Tahmini toplam bütçe
2. Amaçlar
  - 2.1 Genel amaç
  - 2.2 Ulusal ölçekteki plan kararlarıyla ilişkisi
  - 2.3 Bölgesel gelişme stratejisi içindeki yeri
3. Gerekçeleştirme
  - 3.1 Bu konuda daha önce yürütülen faaliyetler
  - 3.2 İhtiyaç ve sorunların saptanması
  - 3.3 Hedef grubun tanımlanması ve tahmini sayı
  - 3.4 Alternatif çözümler içerisinde tercih sebebi
  - 3.5 Temel varsayımlar
4. Faaliyetler
  - 4.1 Ana faaliyetler
5. Projenin Süresi ve Faaliyet Planı
6. Kurumsal Çerçeve ve İşletme Modeli
7. Beklenen Sonuçlar
  - 7.1 Hedef gruplar üzerinde beklenen etki
  - 7.2 Somut çıktılar
  - 7.3 Sürdürülebilirlik
8. Bütçe Dökümü ve Tahmini Maliyetler

Ön fizibilite çalışmalarında bütçe dökümü (ve dolayısıyla kapasite büyüklüğü ve kullanılacak teknolojiyle ilgili öneriler) yer almaktadır. Bu bilgilerin ön fizibilitelerin dikkate alınacağı dönemde, değişmiş olan koşullar ve ortaya çıkmış olabilecek yeni bilgilerle birlikte düşünülerek değerlendirilmesi gerekeceği için, ayrıntılı çalışmalar fizibilite aşamasına bırakılmıştır.

BÖLGE KENTLERİNİN TEMEL GELİŞME EKSENLERİ VE ÖN FİZİBİLİTELER

Bölgenin gelecekteki sosyo-ekonomik gelişmesi bir bütün olarak ele alınmakla birlikte, illerin doğal kaynakları, potansiyelleri, fırsatları, yerel talepler, yerleşim durumları, kentin daha önceki gelişme yönü gibi temel belirleyici özellikleri göz önüne alınırsa, ön fizibiliteğin hangi ortam içinde ve ne tür plan öngörülerini çerçevesinde değerlendirilebileceği daha net olarak görülebileceğinden, aşağıda bu konuda bazı genel açıklamalar yer almaktadır.

Amasya

Amasya, yerel kültürünü ve tarihi dokusunu oldukça iyi korumuş olan bir kendir. Gelecekte kent, tarih, kültür ve turizm kenti olarak öne çıkacak, kent merkezi ve ilçelerindeki tarih ve kültür mirası daha fazla değerlendirilecektir. Kent yerel toplumu ve yerel yöneticiler, GZFT analizlerinde bu doğrultuda düşünce belirtmişlerdir. Kentin bugünkü dokusunun turizm sektörünün talepleri doğrultusunda, koruma ve kullanma dengesi gözetilerek geliştirilmesi ve turizm sektörünün, kentin gelişmesinde önemli görev üstlenmesi beklenmektedir. Terziköy'de bulunan termal kaynakların kullanılması ile sağlık turizmi; yayla, dağ ve (endemik bitkiler diğer doğa güzellikleri dikkate alınarak) eko turizm gelişimleriyle, kentsel turizm programlarının genişletilmesi ve çeşitlendirilmesi ile turizmin yatırımdan çok ve örgütlenme ve işletmecilik önlemlerini düzenleyerek sektörel gelişmeyi başlatması öngörülmektedir.

Tarım sektöründe, ilin ismi ile özdeşleşmiş olan Amasya elması ve çiçek bamyası ve son yıllarda artan kiraz ve şeftali ile üretim miktarı, üretim değeri ve dış satım artmaktadır. İl çevresinde yeni alanların sulamaya açılması ile tarımsal ürün çeşitleri ve üretimlerinde artış beklenmektedir. İlin tarımsal üretimini değerlendirmek amacıyla meyve sebze işleme tesislerinin kurulması ve mevcutlarının kapasitelerinin artırılması ile tarımsal üretim katma değeri artacak ve il ekonomisinde gelişme sağlanacaktır.

Ülke içinde ve dış piyasada aranan Amasya beji olarak bilinen mermer rezervinin işlenerek dış satımının artırılması için YHGP, mermer için "ihtisas organize sanayi bölgesi" kurulmasını önermektedir. Demiryolu ulaşımının bulunması, ulaşımda avantaj sağladığından, halen işlenmeden ham blok olarak dış satımı gerçekleştirilen mermerin, mermer ihtisas OSB'de işlenerek dış satımının yapılması ile, daha fazla ihracat girdisi sağlanacaktır. İlde yeni açılan Amasya Turizm Meslek Lisesi ve açılması önerilen mermer meslek lisesi, sektörlerin ihtiyaç duyacağı kalifiye eleman açığını giderecektir.

Bölgede ulaşım olanaklarının en iyi olduğu merkezlerden biri olan Merzifon ilçesinde, tarım açısından, hayvan ırk ıslahı ve hayvansal üretimin artmasına yönelik projeler önerilmiştir. Merzifon, bölgenin sanayi ekseninde yer almaktadır ve sanayi gelişimi bakımından, Samsun-Çorum ekseninde, bölgenin önemli sanayi odaklarından biri olacaktır. Gelecekte gelişme potansiyeli yüksek olan Merzifon ilçesinde makine ve teçhizat üretimi gelişerek devam edecektir.

Çorum

Çorum, bölgenin sanayi kenti olarak gelişmesini sürdürecektir, kırdan hızla devam eden göçü, dönemin sonuna doğru, bölge kentlerine yönlendirmeyi başardığı ölçüde kent büyüyecek, mevcut olan sanayi kapasitesini ve çeşitliliğini geliştirerek dış dünya ile daha fazla entegre olacaktır. İlde gelecekte, katma değeri yüksek sanayi ürünleri üretiminin gelişmesi beklenmektedir. Kent sanayi ve ekonomisinde gelişme sağlamak amacıyla; girişimcilik, OSB'lerde kümelenme teşvik edilmede ve eşleştirme merkezlerinin faaliyetlerinin artırılması önerilmektedir.

Hitit Uygarlığı'ndan kalan tarih ve kültür mirasının daha fazla değerlendirilmesiyle ilin turizmden al-

diği pay artacaktır. Alacahöyük ve Boğazköy'ün tanıtımının geliştirilmesi ve yeni bir yaklaşımla ele alınarak söz konusu tarihi sit alanları çevresinde yer alan yerleşimlerin turizmden daha fazla pay alması için konaklama ve yeme-içme kapasitesinin artırılması önerilmektedir.

Kuru tarım alanlarında organik tarımsal üretim ve bunların dış satımının artırılması ile yeni katma değer yaratılması ile kırsal gelirinde ve yaşam düzeyinde bazı iyileşmeler beklenmektedir. İlde devam eden yumurta tavukçuluğunun geliştirilmesi ve kentteki çevre kirliliğinin azaltılması için organize besi bölgesi kurularak, kümes hayvanları gübrelerinin tarım arazisinde değerlendirilmesi için öneri geliştirilmiştir.

Samsun

Samsun'un kıyı bandında ve içeride bulunan yerleşimler ile birlikte bir bütün olarak, dönem sonuna doğru, bölgenin dışa göç eden nüfusunun önemli bir bölümünü kendine çekmesi beklenmektedir. Samsun metropoliten bir kent olarak büyüyecek ve tüm bölgeyi etkileyecek, üniversite, sanayi kuruluşlarıyla etkileşim içinde yerel ekonominin gelişmesinde niteliksek bir sıçramaya neden olması beklenen bilgi ve haberleşme teknolojilerinde gelişimi hızlandırmak üzere, Ar-Ge kapasitesi yoğunlaşmasını sağlayacaktır. Kent, ticaret, turizm ve hizmet merkezi olarak gelişmesini sürdürecektir, sanayide uzmanlaşmaya yönelerek daha yüksek katma değer sağlayan malların üretimine geçecektir.

Çevresi ile ağsal ilişkileri güçlendirerek, uzmanlaştığı sanayi ve hizmet sektörleri gelişecek ve iki büyük delta ovasında elde edilen tarımsal üretim işleme kapasitesinin ve dışsatımının artması ile kent ekonomisi büyüyecektir. Karayolu, demiryolu, denizyolu ve havayolu ulaşımının varlığı, kente bir üstünlük sağlamaktadır. Samsun kent merkezinin liman ile olan bağının güçlendirilmesi ve merkezi iş bölgesi ve merkez-liman arasındaki bölge için tasarlanacak kentsel dönüşümler, ken-

tin gelişmesini hızlandıracaktır. Bu alanda, sanayi ve tarım ürünlerini ve hizmetleri dış dünyaya daha fazla tanıtabilmek ve dışsatımı artırabilmek için uluslararası standartta bir fuar kompleksi projesi önerilmiştir. Türkiye ve dünyada son yıllarda artan deniz taşımacılığına yönelik gemi inşa sanayi kurulması, yerel talepler doğrultusunda, önerilen projeler arasındadır.

Bafra ve Çarşamba ovaları ile bölge genelinde elde edilen tarımsal üretimin işlenmesi, yeni katma değer yaratılması ve dış satımın artırılması için gıda sanayi geliştirilecektir.

Tokat

Kırsal karakteri güçlü olan Tokat ilinde, YHGP'nin kırsal gelişme programı doğrultusunda, merkezi kırsal yerleşimler (MKY) arasında ağ ilişkileri güçlenecek, bu merkezlerde ürün işleme ve tarımsal sanayi gelişecek ve daha iyi sağlık ve eğitim hizmetleri sunulacaktır. Çevrelerinde birer çekim merkezi olan ve son 20 yıldır demografik olarak büyümekte olan MKY'lerde altyapı tamamlanacak ve hizmetler geliştirilecektir. Tarım ve sanayi entegrasyonu sağlanacağı için, bu merkezler, yeni istihdam olanakları yaratacaktır.

Tokat sulamasında sulama oranının yükseltilmesi, işletme ve bakım işlerinin daha iyi yapılabilmesi için öneriler geliştirilmiştir. Tokat, çevresindeki verimli tarım alanlarında sulama olanaklarının varlığı ile öne çıkan tarımsal üretim ve ürün işleme kapasitesi artışı ve çeşitlenmesi ile, bu alanlarda ek katma değer yaratacaktır. Kentin çevresindeki yerleşimler ile ağsal ilişkileri gelişecek, söz konusu yerleşimlerde tarımsal sanayi ve diğer sanayiler gelişecektir.

Tokat hızlı bir sanayi gelişmesi göstermektedir. Bu gelişmenin devam etmesi ve sanayinin, (Çorum modelinde olduğu gibi) kendi dinamikleri ile gelişme sağlayan, yerel hammaddeye dayalı, dış talebe yönelik çeşitlendirilmiş gıda sanayi ve bu sanayiye ara madde ile makine ve teçhizat üreten

sanayilerle sürmesi beklenmektedir. Sanayileşme, daha yüksek katma değer üreten teknolojilere doğru gelişme gösterecektir.

İlde devam eden yerel dokuma ve baskı ürünlerinde gelişmiş tekniklerin uygulanması ve tanıtımı ile söz konusu ürün üretimlerinin artması ve modern yöntemlerle üretilen bu ürünlerin dış satımının artırılması için önerilerde bulunulmuştur.

Kırsal kesimde gelir çeşidini artırmak, gelirin devamlılığını sağlamak için eko-turizm ve kır pansiyonculuğunun geliştirilmesi üzerinde durulmuştur. Ayrıca, Reşadiye ilçesinde bulunan termal kaynak üzerine kurulacak seranın bölge için örnek olacağı ve bunu bölgede bulunan diğer termal kaynaklar üzerine kurulacak seraların izlemesi beklenmektedir.

2 ÖN FİZİBİLİTELER

AMASYA

PROJE 1.2.2.4: AMASYA TARİHİ VE TURİSTİK DOKUSU İLE AMASYA KALESİ'NİN BÜTÜNLEŞTİRİLMESİ

İlgili stratejik amaç	: 1 Etkin bir mekansal organizasyon oluşturulması
İlgili stratejik öncelik	: 1.2 Kentlerin güvenli ve planlı bir biçimde geleceğe hazırlanması
İlgili stratejik tedbir	: 1.2.2 Tarihi kentsel dokuların korunması, restorasyonu ve kullanılması

1 Proje Hakkında Temel Bilgi

1.1 Proje başlığı	: Amasya tarihi ve turistik dokusu ile Amasya Kalesi'nin bütünleştirilmesi
1.2 Projenin yeri	: Amasya
1.3 Sektör	: Turizm
1.4 Projenin amacı	: Amasya il merkezindeki Amasya Kalesi, Harşena Dağı ve Yeşilirmak kent geçişinin bir bütün olarak planlanması, turizm etkinliklerini artıracak faaliyetlerin geliştirilmesi.
1.5 Projenin sahibi	: Kültür ve Turizm Bakanlığı
1.6 Tahmini süre	: 10 yıl (2006-2015)
1.7 Tahmini toplam bütçe	: 100 milyon YTL

2 Amaçlar

2.1 Genel Amaç

- Amasya kent merkezindeki Amasya Kalesi, Harşena Dağı ve Yeşilirmak nehrinin bir bütün olarak ele alınarak çevre düzenlemesinin yapılması,
- Amasya Kalesi ve Harşena Dağı'nda kazı çalışmalarının yapılması ve arkeolojik değerlerin keşfedilmesi,
- Kentte turizm aktivitelerinin çeşitlendirilerek konaklama süresinin uzatılması,
- Tarihi dokusu ön planda olan Amasya kenti ile ildeki diğer turizm faaliyetlerinin entegre edilmesi,
- Amasya kenti ile bölgenin diğer tarihi ve turistik alanlarının bir bütün olarak ele alınarak bölge genelinde turizm aktivitesini çeşitlendirmek, konaklama süresini uzatmak.

2.2 Ulusal Ölçekteki Plan Kararlarıyla İlişkisi

Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda "Turizm sektörü, ülkedeki refah ve gelişmişlik dengesizliklerini azaltıcı doğrultuda yönlendirecek, turizm potansiyeli

olan ancak bugüne kadar yeterince ele alınmamış yörelerde turizm geliştirilerek ekonomik ve sosyal kalkınma sağlanacaktır", denilmekte, "Sektörle ilgili tüm yatırımların doğal, tarihsel ve sosyal çevreyi kollayıcı, koruyucu ve geliştirici bir yaklaşım içinde olmasına azami özen gösterilecektir" ifadesine yer verilmiş bulunmaktadır.

Amasya Kalesi, Harşena Dağı çevre düzenlemesi yapılması ve Yeşilirmak nehri ile birlikte bir bütün olarak ele alınıp çeşitli etkinliklerin düzenlenmesi ile Amasya'da yeterince değerlendirilmeyen turizm potansiyeli harekete geçirilmiş olacaktır. Bu nedenle ele alınan proje ulusal turizm stratejisi ile uyumludur.

2.3 Bölgesel Gelişme Stratejisi İçindeki Yeri

Amasya ili bölgede turizm konusunda önde gelen iller arasındadır. Kentin çok eskiden beri bir yerleşim yeri olması, Osmanlı İmparatorluğu'nun önemli kentleri arasında bulunması, şehzadelerin tahta çıkmadan önce devlet işlerini öğrendikleri bir kent olması nedeniyle "Şehzadeler Kenti" olarak ün yapması, Amasya ilinin önemini artırmaktadır.

Amasya ilini 2002 yılında ziyaret eden 67 147 kişinin yüzde 95,7'si yerli, yüzde 4,3'ü yabancı turisttir. İlde ortalama kalış süresi yerli turist için 1,5, yabancı turist için 1,4, ortalama 1,5 gün olarak belirlenmiştir. İldeki toplam yatak sayısı 1 165 adettir. Söz konusu bu değerler dikkate alındığında Amasya'nın yeter sayıda yerli ve yabancı turist çekemediği görülmektedir.

Amasya halkı geleceklerinin turizmde olduğunu dile getirmekte, kentin gelişmesinde turizmin en önde gelen sektörlerden biri olacağına inanmaktadır. Kentlilerin yaşadıkları kente sahip çıkmaları, turizme destek vermeleri, Amasya'nın bu yönde gelişeceğinin bir kanıtıdır. Amasya ilindeki Yedikır Baraj Gölü Kuş Cenneti, Borabay Gölü, Terziköy ve Gözlek kaplıcaları ile bir bütünlük içinde ele alınmalıdır. Amasya'nın yanında Çorum'daki Hitit Medeniyeti ve Tokat'taki tarihi ve doğal mekanların bir arada düşünülmesi gerekmektedir. Tur güzergahlarının hava veya deniz yolu ulaşımının bulunduğu Samsun ilinden başlatılması, bir plan dahilinde Amasya, Çorum ve Tokat illerini ve bu illerin, bazı ilçelerini içine alan ve tekrar Samsun'da sona erdirilmesi ile bölgenin turizmden daha fazla pay almasını sağlayacaktır. Bu şekildeki bir düzenleme ile bölge illerinde gece konaklama sayıları artacak, turizm aktivitelerinin çeşitlenmesi sağlanacaktır.

3 Gerekçeleştirme

3.1 Bu Konuda Daha Önce Yürütülen Faaliyetler

Amasya ilinde yalı boyu evlerinin bir kısmı restore edilmiş çeşitli amaçlar için kullanıma açılmıştır. Kalede bazı çalışmalar yapılmasına karşın yeterli değildir. Kaya mezarlarında gece aydınlatma sistemleri kurulmuştur. Kent için bireysel ölçekte bazı tarihi yapılar restore edilerek kullanıma açılmıştır. Ancak Amasya kentinin bütününe içine alan kale, tarihi yapılar, Yeşilirmak çevresi, yalı boyu evleri gibi değerlendirilmesi gereken tüm yapı ve doğal varlıkları bir bütün olarak ele alan bir planlama yapılmamıştır.

Bu nedenle öncelikle, Amasya kenti ve çevresi bir bütün olarak ele alınmalı, Amasya kenti ve çevresi "Turizm Master Planı" hazırlanmalıdır. Hazırlanacak bu plan, "Amasya ilini marka" yapacak önerileri ortaya koymalı, yapılacak işleri ve öncelik sırasını belirlemeli, uygulayıcılara yol göstermelidir.

Amasya ilinde turizm sektörünün ihtiyaç duyduğu nitelikli elemanları temin etmek amacıyla 2006-2007 eğitim öğretim yılında ilk öğrencilerini alan "Turizm Meslek Lisesi" öğretime açılmıştır. Gelecekte söz konusu liseden mezun olacak öğrenciler önemli bir ihtiyacı giderecekler, hizmet kalitesinin artmasına katkı yapacaklardır.

3.2 İhtiyaç ve Sorunların Saptanması

Tarih ve kültür kenti olan Amasya ilinin turizm potansiyelinin geliştirilmesi için il adıyla özdeşleşmiş, markalaşmanın gerçekleştirilmesi gereklidir. Amasya ili kendi adıyla isim yapar markalaşır, yurt içinde ve yurt dışında tanıtımı yapılabilirse il içerisindeki ve çevre illerdeki turizm potansiyellerinin entegre edilmesiyle bölge turizmden hak ettiği payı alabilecektir. Amasya bugüne kadar elindeki potansiyeli yeterince değerlendirememiş, arzu edilen turist sayısını çekememiş, gece konaklama sayıları 1-2 gün ile sınırlı kalmıştır. Amasya ilinin turizm olanaklarının geliştirilmesi için:

- Amasya ilinin turizm merkezi olarak ilanı ve markalaştırılması,
- Amasya kent merkezindeki Amasya Kalesi ve Harşena Dağı'ndaki arkeolojik kazı çalışmalarının yapılması ve tamamlanması, eserlerin sergilenmesi,
- Amasya Kalesi'nin restorasyonunun yapılması, yıkılmaya yüz tutmuş kısımların sağlamlaştırılması,
- Kaya düşmelerini önleyecek önlemlerin uygulanması, kalenin çevresi ile birlikte ele alınarak turizm aktivitelerinde yararlanılması,
- Amasya Kalesi ve Yeşilirmak nehir çevresinin bir bütün olarak planlanması ve çok amaçlı kullanım için düzenlenmesi,

- Kaledeki dehlizlerin temizlenmesi, ışıklandırılması kullanıma açılması (Çılanbolu ve diğerleri),
- Kentin iki yakası ve kale arasında teleferik hattı inşa edilmesi,
- Kalenin ışıklandırılması, gece aktivite ve eğlencelerinin yapılması,
- Yeşilirmak kıyısında yer alan yalı boyu evlerinin restorasyonu ve turizm amaçlı kullanımının teşvik edilmesi,
- Kentte turizm aktivitelerinin çeşitlendirilmesi,
- Kent turizmi ile diğer turizm faaliyetlerinin (Yedikır Barajı Kuş Cenneti, Terziköy Termal Tesisleri, Borabay Gölü, Derinöz Barajı vb.) entegre edilmesinin sağlanması,
- Kalifiye elaman yetiştirilmesi, hizmet kalitesinin yükseltilmesi,
- Turizm konusunda çalışanların örgütlenmesinin sağlanması,
- Kent içinde katlı otoparkların inşa edilmesi, kent içi trafiğin rahatlatılması,

olarak özetlenebilir.

3.3 Hedef Grubun Tanımlanması ve Tahmini Sayı

Amasya ilinde bulunan 24 otel, 2 motel ve 3 pansiyonda bulunan 1 165 adet yatak sayısının gelecekteki talebe göre artırılması gerekmektedir. Yatak sayısının artırılması talep yaratılmasına ve tanıtım faaliyetine bağlı olduğundan, ilin tanıtımına ağırlık verilmesi ve daha fazla turist çekecek aktivitelerin artırılması gereklidir.

Amasya iline gelen turist sayısı ve konaklama süresi artırıldığında, gelecekteki 20 yılda mevcut kapasitenin 4-6 katına çıkarılması olanağı bulunmaktadır. Amasya ilinin yurt içinde iyi bir şekilde tanıtımı ve bölgedeki diğer turizm olanaklarının birbirine entegre edilmesiyle, 2023 yılında yıllık turist sayısının 500 000-700 000 arasında değişeceği tahmin edilmektedir.

3.4 Alternatif Çözümler İçerisinde Tercih Sebebi

Amasya ili Yeşilirmak vadisi içerisinde dar bir alana sıkışmıştır. Kentin mevcut konumu ile daha fazla genişleme olanağı bulunmamaktadır. Etraftaki dağlar ve yüksek tepeler doğal bir bariyer oluşturmaktadır. Bu nedenle, kentin gelecekte sıçramalı olarak büyüyeceği tahmin edilmektedir. Halen yerleşik bulunan mevcut eski kent dokusunun aynen korunması ve turizm aktivitelerinin yoğunlaşacağı bir alan olarak planlanması gerekmektedir. Yeni yerleşimler mevcut alanın dışında seçilecek alanlara kaydırılmalı, toplu taşıma araçları ile ulaşım sağlanmalıdır.

Amasya il merkezinde yapılacak bu çalışmalar ile diğer turizm aktivitelerinin entegre edilmesiyle turiste değişik olanaklar sunmak mümkün görülmektedir. Yedikır ve Derinöz barajlarında bulunan kuş cennetlerinde gözetleme kuleleri inşa edilmeli, "ornitolojik gözlemlerin" yapılması için gece konaklamaları sağlanmalı, resimli kataloglar hazırlanarak ziyaretçilere tanıtım yapılmalıdır.

İl genelinde çok yüksek sayıda olan "endemik bitki"lerin tanıtımına önem verilmeli, botanik konusunda meraklılarına söz konusu endemik bitkiler tanıtılmalıdır. Endemik bitkilerin resimli katalogları hazırlanmalı (çiçek açma, tohum bağlama dönemleri vb.) görülmeye değer dönemler işaretlenmelidir. Amasya iline özgü endemik bitkiler il adına tescil edilmeli ve kayıt altına alınmalıdır.

Söz konusu bu aktiviteler, Terziköy ve Gözlek termal turizm tesislerinin bir bütünlük içinde planlanması ile gelen turistin gece konaklama sayısı 1,5'ten 5-10 güne çıkacak, il turizmden beklediği geliri elde edebilecektir.

Amasya'nın yerleşik halkı, sanayi kenti olmak yerine turizm konusunda gelişmeye önem vermekte ve kentin geleceğinin turizmde olacağını kabul etmektedir. İlde halen tarımsal faaliyetler öne çıkmasına bamyaya, kiraz ve şeftali üretimi

önemli bir yer tutmasına karşın, turizm gelecekte tüm sektörlerin önüne geçebilecektir. Yerel halkın ve kent yöneticilerinin arzusu, turizm sektörünün kentin ekonomisine egemen olması ve hizmet sektörünün daha fazla pay alması yönündedir. Bu nedenle Amasya ilinin var olan turizm potansiyelini geliştirmek, daha iyi değerlendirmek için söz konusu proje seçilmiştir.

3.5 Temel Varsayımlar

- Yurt içi ve yurt dışından ile ve bölgeye gelen turist sayısı ve gece konaklama sayıları artacaktır,
- Turizm altyapısına kamu daha fazla kaynak ayıracak, özel kesim yatırımları artarak devam edecektir,
- Turizm firmaları ve özel kesim girişimcileri örgütlenecek, tanıtım faaliyetleri artacaktır,
- Hizmet kalitesi yükselecek, turist memnuniyeti artacaktır,
- Turizm aktiviteleri çeşitlenecek, gece konaklama sayısı artacaktır,
- Ev pansiyonculuğu gelişecek, halkın turizm faaliyetlerine katılımı artacaktır,
- Nitelikli personel ihtiyacı meslek lisesi ve kurulmakta olan Amasya Üniversitesi'nin ilgili bölümleri tarafından karşılanacaktır.

4 Faaliyetler

4.1 Ana Faaliyetler

Projenin uygulanması sırasında söz konusu ana faaliyetlere ilave olarak turizm sektöründe

çalışacak kalifiye elemanların yetiştirilmesi için kurslar açılmalıdır. 2006-2007 yılında öğretime başlayan "Turizm Meslek Lisesi"nin uygulamaya yönelik çalışmalara daha fazla ağırlık vermesi gerekmektedir.

5 Projenin Süresi ve Faaliyet Planı

Proje 2006-2015 yılları arasında devam edecektir. Amasya'daki tarihi ve turistik tesisler ile doğal kaynakların çok amaçlı olarak kullanılabilmesi için koruma ve sürdürülebilirlik ilkeleri temel alınarak daha fazla yararlanılması gereklidir. Bu konuda uzman firmalardan ve kuruluşlardan teknik destek alınmalı, Amasya Turizm Master Plan'ı hazırlanmalıdır.

Plan hazırlandıktan sonra, master planda öngörülen ilkelere uygun olarak projeler bir bütünlük içerisinde ve birbirini tamamlayacak şekilde hazırlanarak uygulamaya konulmalıdır. Bu konuda kamu, özel kesim, STK'ların işbirliği yapmasına, konusunda iyi yetişmiş uzmanlardan destek alınmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

6 Kurumsal Çerçeve ve İşletme Modeli

Proje, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Amasya İl Özel İdaresi, STK'lar, özel kesim firmaları ve turizm işletmelerinin işbirliği ile uygulama olanağı bulacaktır. Turizm bir kurum veya kuruluşun sorumluluğuna bırakılmayacak çok ortaklı ve ortak çalışmayı gerektiren bir olgudur. Tesislerin inşa edilmesi yeterli olmamakta, söz konusu tesislerin, belirli bir standartta, tam kapasite ile çalıştırılması önem arz etmektedir.

Faaliyet	Yıllar										Uygulama Birimi	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
Turizm master planı hazırlanması	√	√										Kültür ve Turizm Bakanlığı, İÖİ
Amasya Kalesi'nin restorasyonu			√	√	√	√	√	√	√	√		Kültür ve Turizm Bakanlığı, İÖİ
Yeşilirmak çevre düzenlenmesi			√	√	√	√	√	√	√	√		İÖİ, Amasya Belediyesi, DSİ
Yalı boyu evlerinin turizme açılması			√	√	√	√	√	√	√	√		İÖİ, özel kesim
Aktivitelerinin çeşitlendirilmesi			√	√	√	√	√	√	√	√		İÖİ, özel kesim
Nitelikli eleman yetiştirilmesi	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√		MEB, Kültür ve Turizm Bakanlığı, İÖİ, STK

SİT alanlarının belirlenmesi ve uygulamaların izlenmesi için koruma kurulları ve yerel yönetimler işbirliği yapmalı koruma, kullanma ve sürdürülebilirlik dengeleri göz önüne alınarak mevcut olanaklardan en üst düzeyde yararlanılmalıdır. Bu konuda halkın dilek ve arzuları dikkate alınarak, yerel koşullara uygun ortak çözümler üretilmelidir.

Kamu kuruluşları, özel kesim firmaları ve bireysel girişimcilere destek olmalı, onların talepleri doğrultusunda işleri kolaylaştırıcı ve koordinasyonu sağlama görevini üstlenmelidir. Yerel yönetimler ve turizm işletmecileri arasındaki bağlar güçlendirilmelidir.

Tur güzergahları belirlenirken destinasyon noktaları iyi belirlenmeli, turistlerin daha fazla konaklaması ve harcama yapması için her türlü hizmet sunulmalıdır. Amasya ili tek başına düşünülmemeli, bölgenin diğer tarihi ve doğal güzellikleri öne çıkarılarak turizm faaliyetleri birbiri ile entegre edilmelidir.

7 Beklenen Sonuçlar

7.1 Hedef Gruplar Üzerinde Beklenen Etki

Turizm bir çok sektörden girdi alan ve çıktı veren bir sektördür. Gelecekteki turist sayısının artmasına paralel olarak yapılacak yeni yatırımlar il ekonomisine katkı yapacak, inşa edilecek tesislerde ilave işgücüne ihtiyaç duyulacaktır. Sektör il ekonomisine katkı yapacak, hizmet sektörü ilde ağırlık kazanacak, öne çıkacaktır.

Kentteki değişik gruplar turizm aktivitelerine katılabilirler, turizm gelirlerinden pay alacaklardır. Tur güzergahlarında bulunan yerleşik halk ile turistler mal ve hizmet sunan bir çok kişi ve kurum gelirden pay alacaktır.

7.2 Somut Çıktılar

Amasya iline gelen ve konaklayan turist sayısında, gece konaklama sayılarında artış meydana gelecektir. Kişi başına harcama artacak, piyasaya

her dönemde sıcak para girişi mümkün olacaktır. Turizm sektörüne mal ve hizmet üreten küçük firmalar ve işyerleri gelişecek, kent ekonomisi tüm yıl boyu canlılığını koruyacaktır. Eve iş verme, hediyelik eşya üretimi, ev yemeklerinin sunumu ve mutfak kültürü gelişecektir. İlin ve bölgenin tanıtımı artacak, sosyal ve kültürel ilişkiler gelişecektir.

7.3 Sürdürülebilirlik

Amasya'da turizm belirli ölçekte, kısıtlı olanaklarla sürdürülen bir faaliyettir. Bu faaliyetin geliştirilmesi geniş halk kitleleri tarafından arzu edilmektedir. Proje kamu ve özel kesimin işbirliği ile uygulamaya konulacağından sürdürülebilirliği sağlanacaktır. Ancak mevcut tarihi ve turistik yapıların gelecekte hizmet verebilmesi için sürdürülebilirlik ilkesi içerisinde, koruma ve kullanma bilgi ve becerisinin kazanılması gereklidir.

8 Bütçe Dökümü ve Tahmini Maliyetler

Proje için kamunun 10 yıllık bir dönemde 100 milyon YTL kaynak ayırması yeterli olacaktır. Bu kaynağın büyük bir kısmı Amasya Kalesi ve Harşena Dağı kazıları, kale restorasyonu, Yeşilirmak çevresinin düzenlenmesi, teleferik inşaatı, dehlizlerin açılması, kalenin aydınlatılması için harcanmalıdır. Kamunun yapacağı yatırımları tamamlayacak diğer yatırımların (otel, motel, restoran, çay bahçeleri, eğlence merkezleri vb) özel kesim firma ve kuruluşları tarafından yapılması gerekmektedir.

Tüm yatırımların hazırlanması öngörülen Amasya Turizm Master Planı'na göre yapılması kaynak israfını önleyecek, yatırımların bir bütünlük içerisinde tamamlanmasını sağlayacaktır. Bu nedenle öncelikle master plan çalışmaları tamamlanmalı, tüm çalışmalar bu plandaki öngörü ve önerilere göre yapılmalıdır.

PROJE 3.4.1.11: TERZİKÖY'DE TERMAL TURİZM ALTYAPISININ GELİŞTİRİLMESİ

İlgili stratejik amaç	: 3 İşletmelerin rekabet gücünün artırılması ve dışa açılma
İlgili stratejik öncelik	: 3.4 Bölge turizminin çeşitlendirilerek geliştirilmesi ve tanıtımı
İlgili stratejik tedbir	: 3.4.1 Bölgenin doğa ve kültür mirasının sürdürülebilirliği ilkesi içinde turizme açılması

1 Proje Hakkında Temel Bilgi

1.1 Proje başlığı	: Terziköy'de termal turizm altyapısının geliştirilmesi
1.2 Projenin yeri	: Amasya
1.3 Sektör	: Turizm
1.4 Projenin amacı	: Amasya Terziköy'de bulunan termal kaynağın termal turizm amacıyla geliştirilmesi, diğer turizm aktiviteleri ile entegre edilmesi
1.5 Projenin sahibi	: İÖİ, Terziköy Belediyesi
1.6 Tahmini süre	: 2006-2015
1.7 Tahmini toplam bütçe	: 40 milyon YTL

2 Amaçlar

2.1 Genel Amaç

- İç ve dış turizm aktivitelerinin artırılması, sağlık turizminin geliştirilmesi,
- Turizm aktivitelerinin çeşitlendirilmesi, yöredeki tarih ve doğa turizmi olanaklarının değerlendirilmesi,
- Yerel halkın eğitimi ve katkısı ile yerel kültür değerlerinin tanıtılması ve ekonomik değerlendirme olanaklarının artırılması,
- Diğer sektörlerin ve alt sektörlerin harekete geçirilmesi, ekonomide canlanma sağlanması,
- Nitelikli personele istihdam olanağı yaratılması,
- Yörenin yurt içinde ve dışında tanıtımının artırılması, kültürler arası diyalog ve sosyal ilişkilerin geliştirilmesidir.

dürülebilir turizm anlayışı içerisinde, daha fazla turist ve artan kalite ile birlikte yükselen sektör geliri hedeflenmektedir. Bu durumun olabilmesi için tesis ihtiyacının giderilmesi, sektörün ihtiyaç duyduğu insan kaynaklarının yetiştirilmesi, turizmde ürün çeşitlenmesine yönelik araştırma, koruma ve belgelendirme faaliyetlerinin desteklenmesi ile bu çalışmaların potansiyel kitlelere çeşitli kanallarla erişilebilirliğinin sağlanması olarak sıralanmaktadır (DPT, 2003 ve DPT, 2006-1).

Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda "Türkiye'nin fiyat, hizmet kalitesi ve jeotermal kaynaklar açısından rekabet üstünlüğü göz önüne alınarak, sağlık hizmetleri turizmi desteklenecektir" denilmektedir. Bölgede ve Amasya ilinde bulunan termal kaynakların sağlık turizmi amacıyla geliştirilmesi ve diğer turizm aktiviteleri ile entegre edilmesiyle bölge ekonomisine önemli katkıların sağlanacağı beklenmektedir.

2.2 Ulusal Ölçekteki Plan Kararlarıyla İlişkisi

ÖÜKP ve OVP'nin Türkiye'nin turizm sektöründe çizdiği doğrultuda ana hususlar özet olarak; sür-

Söz konusu bu ilkeler dikkate alındığında Amasya Terziköy'de bulunan termal kaynağın değerlendirilmesi gereği ortaya çıkmaktadır. AB ve kuzey ülkelerinde gittikçe yaşanan nüfusa sağlık hizmeti

sunulması için bölgede var olan potansiyelin harekete geçirilmesi, yatak kapasitesi ve kalitesinin artırılması, hizmet kalitesinin yükseltilmesi ve sağlık sigortası yapan kurum ve kuruluşlar ile uzun süreli bağlantıların yapılması gerekmektedir.

2.3 Bölgesel Gelişme Stratejisi İçindeki Yeri

Bölgenin sahip olduğu termal potansiyelin belirli bir çalışma sonucunda koruma ve kullanma dengesine kavuşturularak kullanılması ile bölgenin toplam geliri artacak, istihdam olanaklarında iyileşme sağlanacaktır. Termal turizmin geliştirilmesiyle bölgenin kültür ve doğal mirası daha iyi tanınacak, söz konusu değerler ekonomiye katkı yapan öğeler haline gelecektir.

Bölgede Amasya, Çorum, Samsun ve Tokat'ta bulunan toplam debileri yaklaşık 400 l/s olan termal kaynakların değerlendirilmesiyle teorik olarak kişi başına 600 litre/gün termal su hesabıyla her gün 57 000 kişiye termal turizm yaptırma olanağı bulunmaktadır. Yılda 200 gün hesabıyla ve termal suyun yüzde 30 kapasite ile kullanılması durumunda bölgede her yıl 3,5 milyon kişiye termal turizm olanağı sunmak mümkün olabilecektir.

Ancak mevcut tesisler ile bu kapasitenin sadece yüzde 2-3'ü kullanılmaktadır. Söz konusu bu değerin artırılması için termal kaynaklar bireysel olarak ele alınmalı ve termal kaynağın geliştirilmesi gereken alt yapı ve üst yapılar ile çevre düzenlemeleri için gereken plan ve projeler hazırlanmalıdır. Termal kaynaklara ulaşım, konaklama ve serbest zaman aktiviteleri ile sağlık turizmine yönelik hizmetler verilmelidir.

3 Gerekçeleştirme

3.1 Bu Konuda Daha Önce Yürütülen Faaliyetler

Proje; Amasya il merkezine 36 km mesafede Çivi köyü hudutları içerisinde bulunan Terziköy kaplıcasında uygulanacaktır. Terziköy termal kaynağı termal turizm amacıyla kullanılmaktadır. İnşa edilmiş

olan otelde 72, motelde 45 yatak bulunmaktadır. İlave konaklama olanakları ile günlük konaklama sayısı yaklaşık 150 kişi olmaktadır. Yaz aylarında tesisler genelde yüzde 100 dolu olarak çalışmaktadır. Taleplerin bir kısmı karşılanamamaktadır.

Kaplıca alanında 55 000 m² büyüklüğündeki bir alan üzerinde kurulu otel, motel, bungalov, konaklama tesisleri, kapalı yüzme havuzları, özel kabinler, lokanta, gazino, kafeterya, çocuk oyun bahçesi, otopark ve piknik alanı ile ziyaretçilere hizmet verilmektedir. Ancak mevcut tesisler ve tanıtım yetersiz olduğundan beklenen yerli ve yabancı turist sayısına ulaşılamamaktadır. Kapasite yetersiz olduğundan ilave talebi karşılamak mümkün olamamaktadır.

Bu komplekse ilave olarak kür merkezi ve günübirlik konaklama olanakları yaratmak için 3 200 m² alan üzerinde 14 adet küçük, 4 adet büyük özel banyo, 3 adet jakuzili özel banyo, aletli kondisyon salonu, 81 m² alan kaplayan 2 adet bay ve bayan havuzu, 2 adet jakuzi bölümü, 77 m²'lik bay ve bayan Türk hamamı ile soyunma, giyinme ve dinlenme bölümlerinin inşaatları devam etmektedir. Söz konusu tesis kaynak yetersizliğinden tamamlanamamaktadır.

Terziköy kaplıcalarında 11 000 m² alan üzerinde, 48 adet 2 kişilik oda, 4 adet suit oda, 1 adet kral dairesi olmak üzere; 106 yataklı, 5 katlı bir otel-motel inşa etmek için proje çalışmaları devam etmektedir. Bu kompleks içerisinde 2 adet kür havuzu, 2 adet Türk hamamı, 8 adet özel havuz, 220 kişilik restoran, 280 kişilik konferans salonu, 115 m² kapalı havuz, 120 m² açık havuz, çamaşırhane, personel yemekhanesi, oyun salonu, pastane-kafe, step-aerobik odası, fitness-sauna gibi diğer ünitelerin projede yer alması planlanmıştır.

Hedeflenen 800 yatak kapasitesine ulaşmak için uzun dönemli bir çalışma planlanmaktadır. Ancak somut bir adım atılamamış, kapsamlı bir proje hazırlanmamış ve uygulamaya geçilememiştir.

Termal kaynak romatizma, mide, bağırsak, böbrek ve idrar yolları, beslenme bozuklukları gibi bir çok hastalığa olumlu etki yapmaktadır. Su bikorbanatlı, kalsiyumlu, kısmen karbondioksitli bir bileşime sahiptir. Ph değeri 6,6 dır ve hafif asidiktir. İçme ve banyo kürleri şeklinde yararlanılmaktadır. Mevcut kaynak geliştirilmeli ve yurt dışına tanıtımı yapılmalı, sigorta hizmeti veren kuruluşlar ile uzun dönemli sözleşmeler imzalanmalıdır. Bu konuda İzmir Balçova ve Balıkesir Gönen gibi merkezlerde uygulanan sistemlere benzer sistemler uygulanmalıdır.

Terziköy kaplıca alanı 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu uyarınca "Turizm Merkezi" ilan edilmiş, karar 1998 yılında yürürlüğe girmiştir. Terziköy kaplıcasının ulusal ve uluslararası hizmet verebilmesi için yatak kapasitesinin 2 000 adede çıkarılması gerekmektedir. Otel ve moteller üç, dört ve beş yıldızlı olarak projelendirilmelidir. Kür merkezleri, tıbbi tedavi olanakları geliştirilmelidir. Söz konusu merkez Tokat ve Samsun'da bulunan tıp fakülteleri ile bağlantılı olarak çalışmalı, ilgili üniversitelerden gerekli destek sağlanmalıdır.

Sahanın 1/5000 ölçekli nazım ve 1/1000 ölçekli uygulama imar planları hazırlanmış ve 2005 yılı başlarında onaylanmıştır. Bu planlara göre Terziköy kaplıcasında yatak kapasitesi 800'e yükseltilecektir. Sabit konaklama tesisleri yanında spor salonları, açık tenis kortları ve diğer sporların yapabileceği olanaklar sunulacaktır. Söz konusu bu sabit tesisler yanında turizm aktiviteleri yerel kültürü tanıttak gezi ve turlarla takviye edilmelidir. Yöre halkının katılımı ile termal turizm yanında eko turizm, av turizmi, doğa yürüyüşleri gibi aktiviteler planlanmalıdır.

Termal turizm ve sağlık turizmi amacıyla yöreye gelen ziyaretçilere Amasya, Çorum ve Tokat'taki tarihi yapıları ve doğal güzellikleri tanıttak amacıyla günü birlik turlar düzenlenmelidir. Amasya endemik bitkiler ve tarihi mekanlar, Çorum Hitit Medeniyeti ve Tokat doğal güzellikleri ile öne çıkmış illerdir. Termal turizm ile söz konusu aktivitelerin entegre edilmesiyle bölge ekonomisinde canlanma meydana gelecektir.

3.2 İhtiyaç ve Sorunların Tanımlanması

Amasya ilinin Göynücek ilçesinde yer alan Terziköy termal kaynağı 37°C sıcaklıkta ve 10 l/s kapasitedir. Terziköy sondaj-1 nolu kaynak 36,5 °C sıcaklıkta 4 l/s debidedir. Terziköy-2 nolu kaynak sıcaklığı 40,1 °C derece ve debisi 32 l/s'dir. Söz konusu üç kaynağın toplam debisi 46 l/s olmaktadır.

Turizm Bakanlığı'nca ve dünya standartlarında termal turizm için tüketilecek termal su miktarı kişi başına 600 litre gün olarak kabul edilmektedir. Bu değer esas alınırca teorik olarak: 46 litre/saniye x 86 400 saniye gün/ 600 litre/gün/ kişi= 6 624 kişi/gün'dür. Terziköy termal kaynağı ile teorik olarak, her gün 6 624 kişiye termal turizm olanağı yaratılması mümkün görülmektedir.

Bir yılda termal turizm dönemi 200 gün ve termal kaynak kapasitesinin kullanımı yüzde 50 kabul edilirse; 6 624 kişi/gün x 200 gün x 0,50 = 662 400 kişiye her yıl termal turizm yaptırmak için potansiyel bulunmaktadır. Bu durumda ihtiyaç duyulacak yatak sayısı 3 312 adet olmaktadır.

Mevcut tesisler ile bu kapasitenin ancak yüzde 3,2'si kullanılmakta, tesislerde 106 yatak bulunmaktadır.

Gelecekte, Terziköy termal tesisleri için ihtiyaç duyulacak yatak sayısı 2 000 olarak tahmin edilmiştir. Söz konusu bu yatak kapasitesine ulaşıldığında, termal kaynaklarda kapasitenin azalmaması için gerekli önlemler alınmalı ve uygulanmalıdır. Su iletim borularında meydana gelebilecek kabuklaşmanın önlenmesi için MTA'nın termal kaynakları periyodik olarak izlemesi ve alınacak teknik ve idari önlemleri belirlemesi gereklidir. Bu nedenle en az yılda bir defa rutin olarak kaynaklar incelenmeli, su örnekleri alınarak kirlenme olup olmadığı, kaynak debilerindeki değişimler incelenmelidir.

Termal kaynağın kirlenmemesi için belirlenen kaynak koruma önlemlerinin eksiksiz uygulanması gereklidir. Debide azalma meydana gelirse,

debinin artırılması için gereken teknik önlemler uygulamaya konulmalıdır.

Tesislerde nitelikli personel ve işletme hizmetleri yetersizdir. Tesislerin günün koşullarına göre dünya standartlarına göre işletilmesi için her düzeyde personelin eğitimi ve hizmet kalitesinin yükseltilmesi gereklidir.

3.3 Hedef Grubun Tanımlanması ve Tahmini Sayı

Termal tesisler tamamladığında her gün en az 2 000 kişiye termal turizm yaptırma olanağı doğacaktır. Bunun için yeter sayıda konaklama tesisi ve yatak kapasitesinin yaratılması, tanıtım faaliyetlerine ağırlık verilmesi, ulaşım olanaklarının iyileştirilmesi, çevre düzenlemesinin yapılması gerekmektedir. Gerek ülkemizdeki, gerekse tüm dünya ülkelerinde ortalama yaşam süresi uzamakta, yaşlılıkta ortaya çıkan romatizma, mide ve böbrek rahatsızlıkları artmaktadır. Söz konusu bu hastalıklara iyi gelen termal kaynakların hizmete alınması, yeter sayıda yatak kapasitesi yaratılmasıyla, her yıl 400 000 kişiye termal turizm yaptırma olanağı bulunmaktadır.

3.4 Alternatif Çözümler İçerisindeki Tercih Sebebi

Termal su tıbbi tedavi amacıyla yeteri kadar değerlendirilmemekte, seracılık veya kent ısıtması gibi amaçlar için kullanılmamaktadır. Termal turizm en fazla gelir getiren, bir çok alt sektöre iş sahası yaratan bir aktivite olduğundan öncelikle termal tesisler inşa edilmelidir.

Termal tesisler inşa edilirken suyun yeteri kadar kullanılmadığı kış aylarında sera ısıtmasında kullanımı etüt edilmeli ve çok amaçlı kullanım amaçlanmalıdır. Seracılık çalışmaları için Şanlıurfa'nın Karaali köyünde uygulanan yöntem burada da uygulanmalıdır (Bekişoğlu ve Özel, 2002).

3.5 Temel Varsayımlar

- Amasya İl Özel İdaresi, termal kaynağı çevresi ile birlikte değerlendirmeyi amaçlayan, 2000 yatak kapasitesi yaratacak şekilde, bölümler halinde uygulanması mümkün olabilecek, çok amaçlı kullanımı amaçlayan bir şartname hazırlar. Şartnamede girişimcilere hazırlanacak projede uyulması gereken hususlar belirtilir (yatak sayısı, yıldız sayısı vb.),
- İl Özel İdaresi mülkiyetinde olan termal kaynak kullanım hakkı girişimcilerce hazırlanarak idarece onaylanan projeye uyulmak koşuluyla uzun dönemli olarak kiraya verilir (25-49 yıl),
- Özel kesim firmaları ve bireysel girişimciler hazırlayacakları projeye göre tesisler için ihtiyaç duyulan yatırımları yaparlar,
- Yurt dışından ve yurt içinden sağlık sigorta sistem ve kurumları ile gerekli antlaşmalar yapılır ve yurt dışından tedavi amacıyla hastalar gelir,
- Üniversitelerdeki tıp fakülteleri ile gerekli bağlantılar sağlanır ve tıbbi tedaviler en üst düzeyde uygulanır,
- Ara eleman yetiştirmek için Terziköy'de sağlık meslek lisesi açılır ve termal tedavi yöntemleri konusunda gerekli teorik ve uygulamalı bilgiler verilir, ihtiyaç duyulan kalifiye elemanlar temin edilir,
- Yerel halkın, turizm firmalarının ve ilgili kamu kurumlarının desteği sağlanır ve turizm aktiviteleri bir bütünlük içerisinde gerçekleştirilir.

4 Faaliyetler

4.1 Ana Faaliyet Kalemleri

- Terziköy termal kaynağı için çevresi ile birlikte değerlendirilmesini amaçlayan geniş kapsamlı bir proje hazırlanması,
- Termal kaynak suyunun uzun dönemli kiraya verilmesi için şartname hazırlanması,
- İhalelerin yapılması ve özel kesim firmalarının hazırlanacak projeye göre termal tesisleri inşa etmeleri,
- Tesislerin işletilmesi ve diğer turizm faaliyetleri ile entegrasyonun sağlanması,
- Kamu kurumları, üniversiteler ve özel

- kesim firmaları arasındaki ilişkilerin güçlendirilmesi,
- Tesislerde çalışacak personele teorik ve pratik eğitim verilmesidir,

5 Projenin Süresi ve Faaliyet Planı

Projenin uygulama süresi 10 yıl (2006-2015) olarak alınmıştır. Kamu tüm alan için uzun dönemi kapsayacak ve gelecekteki ihtiyaçları karşılayacak bir proje hazırlanmalıdır. Kamu ihaleye çıkarak isteyen firmalara yer tahsisi yapılmalıdır. Kamu altyapısının hazırlanması ve çevre düzenlemesi görevini üstlenmelidir. Özel kesim firmaları otel, motel ve diğer sosyal tesisler için gereken yatırımları yapmalıdır.

6 Kurumsal Yapı ve İşletme Modeli

Termal kaynak mülkiyeti Amasya İl Özel İdaresi'ne aittir. Kamu kurumları otelcilik yapamayacaklarından suyun kullanım hakkı uzun dönemli olarak otel ve termal kür merkezi kurmak üzere kiraya verilmelidir. Kamu elindeki olanakları özel kesime açmalı otel ve sağlık merkezleri kurulması konusunda teşvikler sağlamalıdır.

Kamu kurumları yanında STK ve yerel halk bu girişimi desteklemeli, turizm altyapısının oluşturulmasına çaba harcanmalıdır. Turizm sadece kamu veya özel kesimin belirli grupları tarafından benimsenen ve uygulanabilen bir olgu değildir. Bu konuda halkın eğitimi ve katılımının sağlanması gereklidir.

7 Beklenen Sonuçlar

7.1 Hedef Gruplar Üzerinde Beklenen Etki

Terziköy termal kaynakları tam olarak değerlendirildiğinde en az 2 000 kişiye istihdam olanağı sağlayacak, başta Terziköy olmak üzere Amasya il ekonomisine büyük katkı sağlayacaktır. İlde var olan tarih ve doğa turizm potansiyeli harekete geçirilecektir. İl genelinde konaklama sayısı ve kişi başı harcama miktarı artacaktır. Turizm bir çok yan sektörün gelişmesine olumlu katkı yaptığından istihdam artışı ile birlikte il ekonomisinde gelişme sağlanacaktır.

Merzifon Askeri Hava Alanı'nın sivil ulaşımına açılmasıyla yurt dışından gelecek yaşlı insanlara daha iyi hizmet verilebilecektir. Samsun ve Tokat hava alanları yurt dışına açılmada etkin rol alabileceklerdir. Söz konusu kaynak iyi şekilde değerlendirilmeli ve bölge ekonomisine katkı sağlamalıdır.

7.2 Somut Çıktılar

Terziköy termal kaynağına, termal turizm amacıyla gelen ziyaretçi sayısı yılda 10 000-15 000 kişi arasında değişmektedir. Bu sayının 30-40 kat artırılması ile Amasya ilinde ve Terziköy civarında önemli değişimler meydana gelecektir. Değişik yörelerden ve ülkelerden gelen ziyaretçiler arasında kültür alışverişi meydana gelecek, daha fazla insanın değişik amaçlarla yöreyi ziyaret etmesi sağlanacaktır.

Faaliyet	Yıllar										Uygulama Birimi	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
Proje hazırlanması	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	İÖİ
Özel kesime kiralama		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	İÖİ
Otel, motel vb. tesislerin inşası		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	Özel kesim firmaları
Tesislerin işletilmesi							✓	✓	✓	✓	✓	Özel kesim firmaları
MTA'nın kaynak geliştirmesi		✓	✓				✓			✓	✓	MTA
Üniversitelerle işbirliği yapılması		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	Özel kesim, üniversite
Sağlık meslek lisesi açılması		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	MEB ve Sağlık Bakanlığı

7.3 Sürdürülebilirlik

Termal tesisler belirli kurallara göre ve standartlara göre işletildiğinde her zaman müşteri bulma olanağı bulunmaktadır. Mevcut tesisler yaz aylarında (Mayıs-Eylül) döneminde yüzde 100 doluluk oranı ile çalışmakta, sadece yerli ziyaretçilere hitap etmektedir. Özel kesim tarafından yeni inşa edilecek tesisler kendileri tarafından işletileceğinden, gerekli tanıtım faaliyetleri de kendileri tarafından yapılacaktır. Tesisler tur güzergahlarına dahil edilecek ve belirli bir doluluk oranında çalışacağından sistemin devamlılığı sağlanacaktır.

8 Bütçe Dökümü ve Tahmini Maliyetler

Terziköy termal kaynağının geliştirilerek sağlık merkezi haline dönüştürülmesi için 2005 yılı fiyatlarıyla metrekare maliyeti 406 YTL olarak belirlenmiştir. Söz konusu bu yatırımların özel kesim firmaları ve bireysel girişimciler tarafından yapılması gereklidir.

2 000 yatak kapasitesi yaratabilmek için 15 m² genişliğinde en az 2 000 oda inşa etmek gerekmektedir. Bu durumda yaklaşık maliyet:

15 m ² x 2 000 oda x 406 YTL/ m ²	= 12,18 milyon YTL
Diğer tesisler 10 000 m ² x 448 YTL/ m ²	= 4,48 milyon YTL
Bina içi donanımları	= 8,34 milyon YTL
Toplam	= 25,00 milyon YTL

Altyapı yatırımlarının ve çevre düzenlemesinin kamu tarafından yapılması gereklidir. Ulaşım yollarının iyileştirilmesi, içme ve kullanma suyu temini, park ve bahçe düzenlenmesi, spor tesisleri gibi tesislerin inşası için kamu 15 milyon YTL yatırım yapmalıdır. Terziköy termal kaynağının değerlendirilmesi ve tam kapasite ile hizmete girmesi için kamu ve özel kesimin toplam 40 milyon YTL yatırım yapması gereklidir.

PROJE 3.2.2.6: SEBZE VE MEYVE SOĞUK HAVA DEPOLARININ YAPILMASI VE PAKETLEME TESİSLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ

- **Amasya'da Soğuk Hava Depolarının Yapımı ve Paketleme Tesislerinin Geliştirilmesi**

İlgili stratejik amaç	: 3 İşletmelerin rekabet gücünün artırılması ve dışa açılma
İlgili stratejik öncelik	: 3.2 Araştırmaların karar süreçlerinde etkili olması ve politikaya yol göstermesi için bilgi ve üretim arasındaki bağın güçlendirilmesi
İlgili stratejik tedbir	: 3.2.2 Bölgede tarım ve sanayi entegrasyonunun sağlanması

1 Proje Hakkında Temel Bilgi

1.1 Proje başlığı	: Amasya'da soğuk hava depolarının yapımı ve paketleme tesislerinin geliştirilmesi
1.2 Projenin yeri	: Amasya
1.3 Sektör	: Tarım
1.4 Projenin amacı	: Ürünlerin depolanması, arz ve talep dengesinin sağlanması, ürün kayıplarının azaltılması, dünya standartlarına uygun ürün paketleme tesislerinin kurulması ve geliştirilmesi
1.5 Projenin sahibi	: TKİB, Amasya Tarım İl Müdürlüğü, özel kesim firmaları
1.6 Tahmini süre	: 10 yıl (2006-2015)
1.7 Tahmini toplam bütçe	: 10 milyon YTL

2 Amaçlar

2.1 Genel Amaç

- Sebze ve meyveleri depolayarak arz ve talep dengesinin sağlanması,
- Hasattan tüketici masasına gelinceye kadar ürün kayıplarının azaltılması,
- Dış satıma yönelik ürün paketleme ve ambalajlamasının yapılması,
- Ürün kalite kontrollerinin ve sertifikasyon hizmetlerinin dünya standartlarında yapılması, akredite olan laboratuvar belgeleriyle belgelenmesi,
- Depolanmış ve paketlenmiş ürünlerin dış satımının artırılarak ülkeye daha fazla döviz girdisi sağlanmasıdır.

2.2 Ulusal Ölçekteki Plan Kararlarıyla İlişkisi

Ulusal ölçekteki OVP ve ÖUKP ile Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda kırsal kesimin gelirinin çeşitlendirilmesi ve gelirinin artırılmasına yönelik önlemlerin alınacağı vurgulanmaktadır. OVP'de "Tarımsal ürün ihracatında rekabet gücünün artırılması amacıyla, ihracat desteklerinde katma değeri yüksek, markalı ve nihai tüketiciye yönelik ürünlere ağırlık verilecektir", denilmektedir. Bu amacın gerçekleşmesi için gıda ürünlerinin tarladan sofraya kadar olan zincir içerisinde gıda güvenliğinin sağlanması, tasnif, depolama ve paketlemede dünya standartlarına uyulması için gerekli özenin gösterilmesi gerekmektedir. Bu nedenle seçilen proje ulusal ölçekteki plan kararlarıyla uyumludur.

2.3 Bölgesel Gelişme Stratejisi İçindeki Yeri

Bölge, tarla ürünleri üretiminde 26 bölge içerisinde 5 milyon ton ile 3. sırada, sebze üretiminde yılda

2 milyon ton üretim ile 4. sırada, meyve üretiminde 312 000 ton üretim ile İBB Düzey 2 bölgeleri arasında, 13. sırada bulunmaktadır.

Amasya ili sebze ve meyve üretiminde bölgede önde gelen iller arasındadır. Amasya ilinde 2002 yılında sebze üretimi 190 790 ton, meyve üretimi 79 643 ton olarak gerçekleşmiştir. İlde üretilen meyveler arasında elma (25 919 ton), kiraz (18 266 ton), şeftali (15 130 ton), erik (5 580 ton) ilk sıraları almaktadır.

Sebzelerden domates (98 799 ton), taze fasulye (6 863 ton) üretim ile ilk sıraları almakta, il ismi ile özdeşleşmiş olan bamya (1 255 ton) ve diğer yazlık sebzeler (hıyar, kavun, karpuz, biber vb.) bunları izlemektedir.

Amasya ilinde en önemli ürünlerden biri olan ve yumru köklü bitkiler içerisinde yer alan kuru soğan üretimi 2002 yılında 392 598 ton olarak gerçekleşmiştir. Kuru soğanda tekniğine uygun depolama yapılmadığından, depolama kayıpları yüzde 35-40'lara varmaktadır (TKİB, 2003). Söz konusu depolama kayıplarının azaltılması için öncelikle Merzifon, Amasya merkez ilçe, Gümüşhacıköy, Suluova ve Taşova ilçelerinde soğan depolama, işleme ve kurutma tesisleri kurulmalıdır.

Amasya ilinde sebze ve meyve depolayan tesisler yeterli düzeyde değildir. İlde ürün paketleme tesisi ise hemen hemen yok gibidir. Bölge genelinde ve Amasya ilinde üretilen ürünlerin sadece yüzde 2-3'ü depolanabilmekte, diğeri taze olarak pazara arz edilmektedir. Ürünlerin hasat edildiği dönemde arz fazlasının meydana gelmesi, talebin yeterli olmaması nedeniyle sebze ve meyve fiyatları düşmekte, çiftçi yeteri kadar para kazanamamaktadır. Bu durumun temel nedenlerinden birisi ürün işleme ve depolama tesislerinin yetersiz olmasıdır. Ürünler tasnife tabi tutulmadan genelde dökme olarak pazarlandığından, kalite kontrolleri yapılmamakta, üretici firma bilinmemektedir. Bu durumun önlenmesi için ürünler tasnif ve uygun ambalaj malzemesi ile paketlenmelidir. Dünya piyasalarına açılmak ve dış satımı artırabilmek için

tüketici ülkenin tüketim alışkanlığına ve belirlenen standartlara göre ürün paketlemesi yapılmalıdır.

Türkiye'de yapılan çalışmalarda tarlada üretilen ürünlerin yüzde 15,0-33,6'sı tüketici sofrasına gelineceye kadar bozulmakta ve kaybolmaktadır. Bu oran sebzelerde yüzde 26,2 ve meyvelerde yüzde 25,0 olarak belirlenmiştir. Ürün depolama tesislerinin sayılarının ve kapasitelerinin artırılması ile ürün kayıplarının asgariye indirilmesi mümkün olacaktır.

3 Gereçlendirme

3.1 Bu Konuda Daha Önce Yürütülen Faaliyetler

Amasya ilinde birkaç adet elma depolayan tesis bulunmasına karşın, bunlar yeterli değildir. Özellikle kiraz ve şeftaliyi depolayan, mevsim sonuna doğru pazara arz eden depo bulunmamaktadır. Bu nedenle başta elma olmak üzere kiraz ve şeftali ile sebze depolayan tesislere ihtiyaç bulunmaktadır. İnşa edilecek depolama tesisleri çok amaca hizmet verecek şekilde inşa edilmeli, birim maliyetle daha uzun süre ürün depolaması gerçekleştirilmelidir.

Sebze ve meyveleri tasnif eden, ambalajlayan ve tüketiciye sunumunu kolaylaştıran tesis sayısı ve kapasiteleri artırılmalıdır. Günümüzde ve yakın gelecekte ambalajsız bir ürünün pazarda yer alması mümkün olmayacağından tasnif ve ambalajlama tesislerine ihtiyaç vardır. Son yıllarda genel eğilim gıdaların tasnif ve ambalajlanması yanında işlenerek derin dondurularak saklanması yönündedir. Ayıklanan, yıkanan, doğranarak derin dondurulan gıdalar daha uzun süre muhafaza edilebilmekte, daha az yer ve hacim kaplamaktadır. Bu nedenle dünyadaki son gelişmeler ve en son teknoloji izlenerek en ekonomik çözüm seçilmelidir.

3.2 İhtiyaç ve Sorunların Saptanması

- Yetersiz olan sebze ve meyve depolama tesisleri, işleme ve paketleme tesislerinin sayı ve kapasitelerinin artırılması,
- Üreticilerin örgütlenmesinin sağlanması, depolama ve paketleme tesislerini inşa etmelerinin teşvik edilmesi,
- Ürün tasnif, depolama, ambalajlama ve depolanmış ürünlerin pazarlanması için gerekli kurumsal yapıların oluşturulması,
- Depo kayıplarının azaltılması ve dünyadaki son gelişmelerin izlenmesi ve uygulanması için araştırma yapılması, üniversiteler ve uygulayıcı kuruluşlar arasındaki bağların güçlendirilmesidir.

3.3 Hedef Grubun Tanımlanması ve Tahmini Sayı

Amasya ilinde bulunan 26 836 adet tarım işletmesinden 18 286 adedi, yüzde 68,3'ü sulama yapmaktadır. Sulama yapabilen tarım işletmelerinin önemli bir kısmı sebze ve meyve tarımı ile uğraşmaktadır. Ticari amaçlı sebze üreten işletme sayısı 6 877, meyve tarımı yapan işletme sayısı 1 784 adettir (DİE, 2004). Söz konusu sebze ve meyve üreticileri hedef kitle olarak alınmalıdır. Gelecekte yeni sulama projelerinin devreye girmesi, Geldingen ve Merzifon ovalarının sulamaya açılması ile ilde sulanan alanlar yaklaşık iki katına çıkacak, meyve sebze üretimi artacaktır. Bu nedenle sebze ve meyve üretiminin artmasına paralel olarak ürün depolama ve işleme tesislerinin sayıları ve kapasiteleri de artırılmalıdır.

3.4 Alternatif Çözümler İçerisinde Tercih Sebebi

Amasya ilinde sulama olanaklarının var olması nedeniyle sebze ve meyve tarımı yaygın olarak yapılmaktadır. Son yıllarda elma, kiraz ve şeftali üretimine ilgi artmaktadır. Özellikle dış satımı her yıl artan kiraz üretim alanları ve üretim miktarı her geçen yıl artmaktadır. Meyve suyu sanayi tarafından talep edilen ve taze olarak tüketilen

şeftali üretiminin gelecekte artması beklenmektedir. Amasya elmasının ıslah çalışmaları devam etmektedir. Taze olarak tüketilen veya meyve suyu sanayi tarafından işlenen elmaya talep artacaktır.

İl adı ile özdeşleşmiş bulunan Amasya bamyasının üretiminin artırılması, kurutulması ve konservesinin daha fazla yapılması konularındaki çalışmalar devam etmektedir. İl ekonomisi içinde önemli bir yer tutan kuru soğanın değerlendirilmesi için, depolama, derin dondurma ve soğan tozu üretimi tesislerine ihtiyaç bulunmaktadır. Gelecekte sulama alanlarının artmasına paralel olarak sebze ve meyve üretim alanlarının ve üretimlerinin artması beklenmektedir. Bu nedenle Amasya ilinde sebze, meyve depolama ve işleme tesisleri arz ve talebin dengelemesine yardımcı olacak, üreticinin ürününü daha iyi bir fiyatla pazarlamasına olanak yaratacak, gıda işleme sanayi gelişecektir.

3.5 Temel Varsayımlar

- Meyve ve sebzelere olan talep artarak devam edecektir,
- Sebze ve meyve dış satımları artacak, üretici daha fazla gelir elde edecektir,
- Meyve ve sebze işleme sanayi gelişecek, üretici ve sanayici arasındaki bağlar güçlenecektir,
- Yeni sulama alanlarında meyve ve sebze tarımı talebe göre şekillenecektir,
- Üreticiler örgütlenecek, sebze ve meyve depolama, tasnif ve paketleme tesislerini kuracaklardır.

4 Faaliyetler

4.1 Ana Faaliyetler

- Depolama ve ürün işleme tesisleri projelerinin hazırlanması ve teknoloji seçiminin yapılması,
- Sebze ve meyve depolama ve ürün işleme tesislerinin inşa edilmesi,

- Çiftçilerin ürün depolamasının teşvik edilmesi,
- Üretici örgütlenmesinin gerçekleştirilmesi,
- Üretici ve özel kesim firmaları arasındaki bağların güçlendirilmesi,
- Dış satıma yönelik faaliyetlerin yaygınlaştırılması ve etkinleştirilmesi,
- Ürün üretimi ve depolanması sırasında üreticilere gereken teknik desteğin verilmesidir.

5 Projenin Süresi ve Faaliyet Planı

Proje 2006-2015 yılları arasında devam edecektir. Sebze ve meyve depolayacak, tasnif ve ambalajını yapacak tesislerin dünyadaki son teknik gelişmeler dikkate alınarak, çok amaçlı olarak kullanılabilir şekilde inşa edilmesi gereklidir. Bu konuda uzman firmalardan ve kuruluşlardan teknik destek alınması, projelerin konusunda iyi yetişmiş uzmanlara yaptırılması gereklidir.

6 Kurumsal Çerçeve ve İşletme Modeli

Proje Amasya Tarım İl Müdürlüğü'nün öncülüğünde, Amasya İl Özel İdaresi, Ziraat Odası, ilgili STK'lar, özel kesim firmaları ve üreticilerin işbirliği içerisinde uygulama olanağı bulacaktır. İl merkezine ilave olarak meyvecilikte öne çıkmış ilçelerden Suluova, Gümüşhacıköy ve Taşova ilçelerinde de söz konusu faaliyetler organize edilmeli, depolama ve paketleme tesisleri kurulmalıdır.

Sebze ve meyve depolaması konusunda mastır ve doktora yapmış, pratik deneyimi olan en az 5 teknik elemanın Amasya Tarım İl Müdürlüğü'nde ve

her ilçede de en az bir teknik elemanın bu amaçla görevlendirilmesi gereklidir. Bu yapılamıyorsa, işe yeni alınacak teknik personelin, sebze ve meyve depolama konularında seçilen üniversitelerde mastır ve doktora yapmaları ve Amasya Tarım İl Müdürlüğü'nde görevlendirilmeleri sağlanmalıdır. Özel kesim firmaları ve üretici örgütleri, gıda mühendisleri veya konu ile ilgili eğitimleri almış teknik ve yardımcı personeli çalıştırmalıdır.

Kamu kuruluşları, özel kesim firmaları ve üretici örgütlerine yardımcı olmalı, başlangıçta yüzde 30-50 arasında değişen miktarlarda hibe katkı sağlayarak söz konusu tesislerin kurulmasını teşvik etmelidir. Kamu, sebze ve meyve üreticilerinin birlikler halinde organize olmalarını sağlamalı ve üst birliklerin kuruluşunda etkin görev yapmalıdır.

7 Beklenen Sonuçlar

7.1 Hedef Gruplar Üzerinde Beklenen Etki

Sebze ve meyve depolama ve işleme tesisleri tarım ürünlerinde arz ve talep dengesinin sağlanmasına katkı sağlayacaktır. Ürünün yetiştirilemediği dönemde pazara arz edilen kiraz, şeftali gibi meyveler yüksek fiyattan alıcı bulacak, çiftçi daha fazla gelir elde edecektir. Depolanacak ürünün hasadı, tasnifi, nakliyesi, depoya yerleştirilmesi, depodan çıkarılması ve pazara arz edilmesi için gereken birçok hizmetin yürütülmesinde ilave işgücüne ihtiyaç duyacaktır. Bu nedenle ürün depolama tesisleri sebze ve meyve üretimine ilave olarak, depolama hizmetleri için de istihdam yaratacaktır.

Faaliyet	Yıllar										Uygulama Birimi
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Eğiticilerin eğitimi	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	TKİB, üniversite
Çiftçilerin ve depocuların eğitimi			√	√	√	√	√	√	√	√	Tarım il müdürlüğü, üniversite
Araştırmaların yapılması							√	√	√	√	Tarımsal araştırma enstitüsü, üniversite
Çiftçi örgütlenmesi							√	√	√	√	Tarım il müdürlüğü
Pazarlama								√	√	√	Özel kesim firmaları

7.2 Somut Çıktılar

Amasya ilinde üretilen sebze ve meyvenin en az yüzde 15-25'i, kuru soğanın yüzde 30-50'si depolanmalı, talebe göre bir kısmı işlenmeli soğan tozu haline getirilmelidir. Bu nedenle öncelikle elma, kiraz, şeftali, erik ve kuru soğan depolanmasına ağırlık verilmelidir. Sebze depolaması yapılırken Akdeniz ve Ege bölgelerinde hemen tüm yıl boyunca taze olarak yapılan üretimler dikkate alınmalıdır.

Amasya çiçek bamyası markalaştırılmalı il adına tescil edilmelidir. Bamyanın kurutulması, konserve yapılması, derin dondurulması ve diğer şekillerde işlenmesi kurulacak modern tesislerde yapılmalı ve dış satımının artırılmasına çaba harcanmalıdır.

Tarım ve sanayinin entegrasyonu ile çiftçilerin gelirdinde artış meydana gelecek, kurulacak tesislerde istihdam olanakları yaratılacaktır.

7.3 Sürdürülebilirlik

Sebze ve meyve depolama tesislerinin inşa edilmesi ve işletilmesi konusunda özel kesim firmaları ve çiftçi örgütleri faaliyet göstereceklerdir. Söz konusu firmalar ve çiftçi örgütleri gelir elde ettikleri sürece depolarını dolu tutacaklar ve ekonomik bir getiri elde edeceklerdir. Bu durum arz ve talep dengesi yaratacağından fiyatlarda istikrar sağlanacak, depolama tesisleri sürekli olarak hizmet verecektir. Ürün işleme tesisleri sözleşmeli tarımın yaygınlaşmasını sağlayacak, üretici daha fazla gelir elde edebilecektir. Söz konusu ürünlere katma değer ilave edilecek, dış satım artacak, kurulacak ürün işleme ve depolama tesislerinde ilave istihdam olanakları yaratılacaktır.

8 Bütçe Dökümü ve Tahmini Maliyetler

Proje için kamunun 10 yıllık bir dönemde 10 milyon YTL kaynak ayırması yeterli olacaktır. Bu kaynağın bir kısmı eğitim ve araştırma hizmetleri için harcanmalıdır. Kaynağın yüzde 30-50'si söz

konusu tesislerin kurulmasında üretici örgütlerine destek olarak verilmelidir. Başlangıçta kamu bir tesisi örnek olarak kurup, üretici örgütlerinin "merkez birliğine" devir etmelidir. Dünya ülkelerinin bir kısmında, örneğin İspanya'da, kamu başlangıçta yörenin gelişmişlik durumunu dikkate alarak kurulumun sabit yatırımının yüzde 40-60 arasında değişen kısmına hibe katkı sağlamış, yönetimi tamamen üretici örgütlerine bırakmıştır.

PROJE 3.6.1.2: MERZİFON'DA DAMIZLIK HAYVAN SPERMA ÜRETİM MERKEZİ KURULMASI

İlgili stratejik amaç	: 3 İşletmelerin rekabet gücünün artırılması ve dışa açılma
İlgili stratejik öncelik	: 3.6 Hayvancılık sektöründe rekabet gücünün artırılması
İlgili stratejik tedbir	: 3.6.1 Hayvan ırklarının ıslahı ve hastalıkların kontrol altına alınması

1 Proje Hakkında Temel Bilgi

1.1 Proje başlığı	: Merzifon'da damızlık hayvan sperma üretim merkezi kurulması
1.2 Projenin yeri	: Merzifon
1.3 Sektör	: Tarım
1.4 Projenin amacı	: Hayvan ırklarının ıslahı
1.5 Projenin sahibi	: TKİB, Amasya Tarım İl Müdürlüğü
1.6 Tahmini süre	: 17 yıl 2006-2023
1.7 Tahmini toplam bütçe	: 10 milyon YTL

2 Amaçlar

2.1 Genel Amaç

- Büyükbaş hayvanlarda çiftleşme esnasında bulaşan ve bölgede yaygın olan buruselloz gibi hastalıkların suni tohumlama yoluyla eradike edilmesi,
- Hayvan soy kütüklerinin taranarak yüksek verimli hayvanların belirlenmesi,
- Yüksek verimli hayvanlardan sperma temin edilmesi,
- Suni tohumlamanın bölge genelinde yaygınlaştırılması,
- İhtiyacı olan özel kesim veteriner ve üreticilere sperma temin edilmesi,
- Üreticilerin örgütlenmesi, sperma arz ve talebinin dengelenmesi,
- Bilgili ve bilinçli hayvan üreticilerinin yaratılması için eğitim çalışmalarının etkin olarak sürdürülmesi

2.2 Ulusal Ölçekteki Plan Kararlarıyla İlişkisi

Ulusal ölçekteki OVP ve ÖUKP ile Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda kırsal kesimin gelirinin çeşitlendirilmesi ve gelirinin artırılmasına yönelik önlemlerin alınacağı vurgulanmaktadır. Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda "Plan döneminde, hayvan başına verimlerin yükseltilerek, hayvancılık üretiminin artırılması amaçlanmasına rağmen, bu alanda sınırlı düzeyde ilerleme kaydedilmiştir" denilmektedir. Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda, ayrıca "Hayvancılık üretiminin 2006 yılında, tarımsal üretim içinde ülke genelinde yüzde 28,0 olan payının 2013 yılında yüzde 37,0 olması" hedeflenmiştir. Bu amacın gerçekleşmesi için birim hayvan başına et ve süt veriminin artırılması ve diğer hayvancılık faaliyetlerinin geliştirilmesi gereği ortaya çıkmaktadır.

Büyükbaş ve küçükbaş hayvanlardan daha yüksek verim alabilmek için genetik iyileştirme ve hayvan ırklarının ıslahı bu iyileştirmede en önemli paya sahip olacaktır. Ayrıca bakım ve besleme koşullarının iyileştirilmesi, hayvan hastalıklarının eradike edilmesi ile hayvancılık sektöründe gelişme beklenmektedir.

2.3 Bölgesel Gelişme Stratejisi İçindeki Yeri

Bölgede 2003 yılı verilerine göre, ülkedeki sığır mevcudunun yüzde 8,3'ü olan 807 965 adet sığır bulunmasına karşın, söz konusu bu hayvanların çoğunluğu yerli ırk ve kültür melezendin oluştuğu için et ve süt verimleri oldukça düşüktür. Hayvanların yüzde 44,9'unun günlük süt verimi 10 kg'ın altındadır. Yüzde 17,9'ununda günlük süt verimi 21-30 kg arasında değişmektedir. Bölgede birim hayvan başına laktasyon verimi 1 222 kg, ülke ortalaması olan 1 705 kg'ın çok gerisindedir.

Et üretimi için kesilen hayvanların karkas ağırlığı dikkate alınırca, birim hayvan karkas ağırlığı bölgede 155,1 kg, Türkiye'de 184,7 kg'dır. AB ülkelerinde kesilen hayvanların karkas ağırlığı ortalama 250 kg'dır. Gelişmiş ülkelerin hayvan başına et ve süt verimi göz önüne alındığında bölgede hayvan başına süt veriminin gelişmiş ülkelerde elde edilen verimin beşte veya altıda biri, et veriminin ise yüzde 62'si kadar olduğu görülmektedir.

Hayvan ıslahında temel etkenlerden biri yüksek verimli hayvanların spermalarının kullanılarak ineklerin suni tohumlama yöntemiyle döllenmesidir. Bu nedenle Merzifon'da kurulacak sperma üretim merkezi bölge hayvancılığının geliştirilmesinde önemli bir etken olacaktır.

3 Gereçlendirme

3.1 Bu Konuda Daha Önce Yürütülen Faaliyetler

Suni tohumlama çalışmaları bölgede devam eden hayvancılık faaliyetleri arasındadır. 2003 yılında bölgede yapılan suni tohumlamanın yüzde 10,4'ünü oluşturmuş, 66 255 adet hayvan suni yolla döllenmiştir. Genel hayvan mevcudunun çoğunluğunun yerli ve kültür melezendin oluştuğu göz önüne alınırca bu sayı ve oranın yeterli olmadığı görülmektedir.

3.2 İhtiyaç ve Sorunların Saptanması

- Suni tohumlama yapacak teknik personelin eğitimi,
- Çiftçilerin hayvan ıslahı, suni tohumlama, senkronizasyon konularında eğitiminin sağlanması,
- Çiftleşme (doğal aşım) sonucu bulaşan bulaşıcı ve zoonoz hastalıkların eradikasyonu,
- Sperma alınacak hayvanların hayvan soy kütüklerinden seçimi, hayvan sahipleri ile gerekli anlaşmaların yapılması ve ihtiyaç duyulan spermanın temin edilmesi,
- Özel kesim veterinerlik hizmetlerinin yaygınlaştırılması,
- Mevcut damızlık sığır yetiştirme birliklerinin (DSYB) güçlendirilmesi, bölgede geliştirilmesi öngörülen ırklara yönelik alt birimlerin kurulması,
- Kurumsal kapasitenin geliştirilmesi için tüm DSYB'lerin bölge genelinde üst birlik olarak (Yeşilirmak Sığır Yetiştiricileri Merkez Birliği) teşkilatlanmasının sağlanması.

3.3 Hedef Grubun Tanımlanması ve Tahmini Sayı

Bölge tarımsal üretiminin yüzde 25'i hayvancılıktan elde edilmektedir. Bölge hayvancılığının gelişmesi için orta ve küçük ölçekli (2-50) hayvanı olan işletmeler (toplam yüzde 90) hedef alınmalıdır. Bölgedeki 51 ve daha fazla sayıda hayvanı olan işletmelerin toplam içerisindeki oranı yüzde 6,4'tür. Söz konusu büyük hayvancılık işletmeleri genelde veteriner hekim veya zooteknist istihdam ettiklerinden, kendi işlerini kendileri yapmaktadır. Hedef grup olarak söz konusu bu işletmelerin en az yüzde 70'ine hizmet verecek bir kuruluş ve organizasyonun kurulması hedeflenmelidir.

3.4 Alternatif Çözümler İçerisinde Tercih Sebebi

Merzifon ilçesine alternatif olarak Amasya merkez, Suluova ve Tokat illeri dikkate alındığında Merzifon'un daha avantajlı olduğu görülmektedir. Bölgenin orta kesiminde yer alan Merzifon

ilçesi, Ankara-Samsun ve Erzincan-Karabük ana karayollarının kesişme noktasında bulunduğu için ulaşım kolaylığı yönünden tercih edilmiştir. Merzifon ilçesi; Samsun, Amasya, Çorum ve Tokat illerine ve bölgedeki tüm ilçe ve köylere her dönemde ulaşım kolaylığı bulunan bir merkezdir.

İlçede gelecekte sanayi tesislerinin adedi artacak, II.OSB kurulacak, Geldingen ve Merzifon ovalarının sulamaya açılması ile tarımda gelişme sağlanacaktır. Merzifon kenti, yerleşim yeri ve konumu itibarıyla gelişmeye elverişli, bir yere kurulmuştur. Tüm bu olumlu hususlar dikkate alındığında, Merzifon ilçesi bu amaçla seçilmiştir. Ana yolların kavşağında bulunması, Merzifon Askeri Hava Alanı'nın yakında sivil havacılığa açılacak olması ilçeye bir üstünlük sağlamaktadır. Üreticilerin bir araya gelerek kurduğu Merzifon Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği ilçede önemli bir görev üstlenmiştir. Hayvancılığın, özellikle süt sığırcılığının gelişmesinde katkı sağlamaktadır.

3.5 Temel Varsayımlar

- Hayvansal ürünlere olan talep artarak devam edecektir,
- Hayvansal ürünleri işleyen tesislerin sayıları ve kapasiteleri artacak, ürünlere katma değer ilavesi yapılacaktır,
- Hayvan hastalıkları kontrol altına alınacaktır,
- Bakım ve besleme koşulları iyileştirilecek, verimlilikte artış sağlanacaktır,
- Yeni sulama alanlarında yem bitkileri üre-

- tim alanları artacak, bölgedeki kaba yem açığı giderilecektir,
- Bölgede organik hayvansal ürün üretimi yapılacaktır,
- Üreticiler örgütlenerek kurulacak olan damızlık sperma merkezinin yönetimini üstleneceklerdir,
- Et ve süt fiyatları istikrara kavuşacak, hayvancılık kârlı bir sektör haline gelecektir.

4 Faaliyetler

4.1 Ana Faaliyetler

- Teknik personelin eğitimi,
- Sperma üretim merkezi kurulması, gerekli alet, ekipman, araç, gereç, bilgisayar temini ve sperma dondurma ünitesinin kurulması, altyapının tamamlanması,
- Damızlık hayvanların temin edilmesi, bölge genelinde hayvan soy kütüklerinin taranarak sperma alınacak hayvanların tespit edilmesi,
- Spermaların ihtiyaç halinde ithal edilmesi için gereken işlemlerin yapılması,
- Spermaların ihtiyaç sahiplerine ulaştırılması, suni tohumlamanın, kamu, DSYB veterinerleri ve özel kesim veterinerleri tarafından gerçekleştirilmesi,
- Bölge genelinde sonuçların izlenmesi ve değerlendirilmesi,
- Üretici örgütlenmesinin gerçekleştirilmesi, DSYB'nin yaygınlaştırılması, üst örgütlerin kurulması.

5 Projenin Süresi ve Faaliyet Planı

Proje 2006-2023 yılları arasında uygulanacaktır. İlk 10 yılda gelişme yönü ve hedefi birim hayvan

Faaliyet	Yıllar																	Uygulama Birimi
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	
Personelin eğitimi	✓	✓		✓		✓		✓		✓			✓				✓	TKİB, Üniversite
Sperma üretim merkezi kurulması		✓	✓	✓														İÖİ, Tarım İl Müd. DSYB
Hayvan yetiştiricilerinin eğitimi		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	Tarım İl Müd DSYB
DSYB'nin kurulması	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	Tarım İl Müd.
Suni tohumlama çalışmaları		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	Özel kesim firmaları
Özel veterinerlik hizmetlerinin geliştirilmesi		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	Tarım İl Müdürlüğü, DSYB

başına Türkiye ortalamasını yakalamak, daha sonraki yıllarda AB ülkeleri ortalama verim düzeyine ulaşmak olacaktır. Suni tohumlamayla birlikte, hayvanların barınma, bakım ve besleme koşullarının iyileştirilmesi ile bölgedeki hayvanların et ve süt verimlerini artırmak mümkün görülmektedir.

6 Kurumsal Çerçeve ve İşletme Modeli

Sperma üretim merkezi TKİB'nın öncülüğünde bölgede faaliyet gösteren damızlık sığır yetiştirici birliklerinin bir araya getirilmesi ile kurulacaktır. Başlangıçta sınırlı miktarda kamu desteği verilmeli, ancak en geç 5 yıl içerisinde tüm hayvan üreticilerinin ortak olduğu bir kurumsal yapı kurulmalıdır. Bunun için il ve ilçe merkezlerinde kurulacak DSYB'leri kendi içinde seçecekleri temsilciler ile "Yeşilirmak Sığır Yetiştiricileri Merkez Birliği" adı altında bir yönetim modeli oluşturulmalıdır. Yönetim ve denetim kurullarınca her ildeki hayvan yetiştirici sayıları dikkate alınarak, temsil görevini yürütecek delege sayısı belirlenmelidir. Seçimler iki kademeli olarak yapılmalı, iller ağırlıklı olarak yönetim ve denetim kurullarında yer almalıdır.

Bu kuruluşta kamu yönetimde yer almamalı, ancak gözlemci olarak bulunmalı, öneri getirmeli ve sorunları çözmeye aktif görev almalıdır. Söz konusu kurum kendi özel veterinerleri veya zooteknistleri ile suni tohumlama, aşılama, hastalıkları önleme, tedavi etme gibi hizmetleri yürütmelidir.

Hayvancılık işletmesi sahibi üreticiler ile hayvan bakıcılarının eğitimi, hayvan bakım ve beslenmesi ile hayvan barınaklarının iyileştirilmesi konularında hazırlanmış tip projelerin uygulanmasında teknik destek verilmelidir.

7 Beklenen Sonuçlar

7.1 Hedef Gruplar Üzerinde Beklenen Etki

Bölgede suni tohumlamanın yaygınlaştırılması, bakım ve besleme koşullarının iyileştirilmesi ile birim hayvan başına et ve süt verimleri arta-

caktır. Orta ve büyük boy hayvancılık işletmeleri gelişecek, üreticiler örgütlenerek ürünlerini daha iyi koşullarda pazarlama olanaklarına kavuşacaklardır. Hayvancılık bitkisel üretim yanında tali bir iş olmaktan ziyade, ihtisaslaşmış işletmelerde yapılacaktır. Bir taraftan verimlilik artarken, diğer taraftan ihtisaslaşmış hayvancılık işletmelerinde istihdam olanakları artacaktır.

Hayvansal ürün ve verimlilikteki artışlar hayvansal ürünleri işleyen sanayinin gelişmesine katkı yapacak, sanayi tesislerine devamlılığı olan hammaddeler temin edilecektir. Hayvansal ürünleri işleyen sanayinin gelişmesi istihdam olanağı yanında diğer sanayi tesislerinin gelişmesini ve kapasite artışlarını sağlayacaktır.

7.2 Somut Çıktılar

Birim hayvan başına et ve süt verimini gelecekteki 10 yılda Türkiye ortalamasının üzerine çıkarmak, daha sonraki yıllarda AB ülkelerinin ortalama verimlerine ulaşmak için gereken önlemler alınmalıdır. Sığırlarda ırk ıslahı uzun bir zaman aldığından proje sabır ve azimle uygulanmalıdır. Canlı hayvan ithali yerine mevcut yerli ırk hayvanların ıslahı veya melez hayvanlarda genetik iyileştirme çalışmaları ile bölge hayvancılığında kısa bir sürede önemli gelişmeler sağlanacaktır. Birim hayvan başına et ve süt üretimlerinin yüzde 30-50 arasında artması beklenmektedir. İhtisaslaşmış besi ve süt inekçiliği yapan orta ve büyük ölçekli tarım işletmelerinde başarıya ulaşma şansı daha yüksektir. Birkaç baş sığırı olan, ticari üretim yapmayan, sadece aile için günlük süt ihtiyacını karşılayan çok küçük tarım işletmelerinde başarı şansının daha düşük olması kaçınılmazdır.

7.3 Sürdürülebilirlik

Projenin sürdürülebilirliğinin sağlanması için sperma satışı ve suni tohumlamanın devam ettirilmesi gereklidir. Kurulacak sperma üretim merkezinin gelir ve gider dengesinin iyi kurulması, kendi kendisini mali yönden finanse edebilmesi

için sperma ve suni dölleme maliyetleri ile personel, araç, gereç ve işletme giderleri karşılanmalıdır. İşin başlangıcında kamu desteği verilse bile zaman içerisinde hizmetin bedeli, hizmeti alanlar tarafından ödenmelidir. TKİB suni tohumlama çalışmalarını birim hayvan başına prim ödeyerek desteklemektedir. Bu tür desteklerin devamlılığı, üreticilerin hayvan ıslahına daha fazla önem vermesini sağlamaktadır.

8 Bütçe Dökümü ve Tahmini Maliyetler

Proje için 2006-2023 yılları arasında 10 milyon YTL kaynak ayrılmalıdır. Bu kaynağın yaklaşık yarısı ile ilk 2 yılda sperma üretim merkezi kurulmalı, teknik personele gereken eğitimler verilmeli, araç, gereç ve ekipmanlar satın alınmalıdır. Sperma üretim merkezinin işletme giderleri ve diğer giderlerin karşılanması için gelir ve gider dengesinin sağlandığı bir mali yapı oluşturulmalıdır.

PROJE 2.1.3.4: KAMU, ÖZEL KESİM VE STK İŞBİRLİĞİ İLE, BÖLGE KENTLERİNDE YETİŞKİN BİREYLER VE ÖZELLİKLE KADINLAR İÇİN GİRİŞİMCİLİK/İŞ KURMA EĞİTİMİ VERİLMESİ

- **Merzifon'da Kamu Başlatıcılığında, Kesimler Arası İşbirliğinin Sağlanması İçin, Yeni Göç Edenlerin Yoğun Olduğu Mahallelerde Girişimcilik Eğitimi Verilmesi**

İlgili stratejik amaç	: 2 İnsan kaynaklarının ve toplumsal yapının geliştirilmesi
İlgili stratejik öncelik	: 2.1 Her düzeydeki eğitimin, bölgenin üretim ve hizmet ihtiyaçlarına göre örgütlenmesi
İlgili stratejik tedbir	: 2.1.3 Yetişkin eğitimi programlarının geliştirilmesi

1 Proje Hakkında Temel Bilgi

1.1 Proje başlığı	: Merzifon'da kamu başlatıcılığında, kesimler arası işbirliğinin sağlanması için, yeni göç edenlerin yoğun olduğu mahallelerde girişimcilik eğitimi verilmesi
1.2 Projenin yeri	: Merzifon
1.3 Sektör	: Sosyal hizmet
1.4 Projenin amacı	: Yeni göç edenlere istihdam sağlanması, işsizliğin azaltılması ve kente uyumlarının sağlanması
1.5 Projenin sahibi	: İŞKUR, Valilik, Amasya Belediyesi
1.6 Tahmini süre	: 12 yıl (2006-2017)
1.7 Tahmini toplam bütçe	: 6 milyon YTL

2 Amaçlar

2.1 Genel Amaç

- Nüfusu artması beklenen Merzifon'da istihdamın artırılması ve işsizlik oranlarının azaltılması,
- Özellikle dezavantajlı konumda olan yetişkin bireylerin ve kadınların toplumsal hayata katılımlarının sağlanması,
- Yoksullaşmaya, işsizliğe ve güvencesizliğe karşı kurumsal mekanizmaların ve aktif istihdam politikalarının geliştirilmesi,
- Sosyal ve bölgesel tutunumun sağlanması,
- Yoksulluğun ortadan kaldırılmasına katkıda bulunma kapasitesinin artırılmasıdır.

2.2 Ulusal Ölçekteki Plan Kararlarıyla İlişkisi

Bölgede tarımın ağırlıklı olduğu bir yapı bulunmaktadır ancak VIII. BYKP Uzun Vadeli Gelişmenin Stratejik Amaçları bölümünde, ülkede tarım dışı istihdam payının 2023 yılında yüzde 90 olması öngörülmektedir (DPT, 2000: 22). Bu nedenle bölgede, hizmet ve sanayi sektörlerinde istihdamın artması önemli görülmektedir.

ÖUKP ise insan kaynaklarının geliştirilmesi ve istihdamın artırılması gelişme ekseninin önceliklerinden biri olarak, aktif istihdam politikaları uygulanmasını öngörmektedir. Bu önceliklerle ilgili tedbirler, işgücü piyasasında dezavantajlı kesimlerin istihdamının desteklenmesini, genç işsizlerin istihdama katılımını desteklemeyi ve çalışırken işsiz kalanlara yönelik tedbirler geliştirilmesini

ve yetişkinlerin hayat boyu eğitim imkanlarının güçlendirilmesini öngörmektedir (DPT, 2003: 107-109). Ayrıca, bu gelişme ekseninde aktif istihdam politikaları önceliğinin altında yer alan 1.1 numaralı tedbir, işgücü piyasasındaki dezavantajlı kesimlerin desteklenmesini öngörmektedir ve kadınlar da bu gruba dahil edilmiştir (DPT, 2003).

Bölgelerin ekonomik gücünün artırılması ile ilgili gelişme ekseninde, KOBİ'lerin desteklenmesi ve güçlendirilmesi önceliğinin tedbirlerinden biri "girişimci bilincinin oluşturulması ve harekete geçirilmesi için eğitim alanı dahil kurumsal destekler sağlanacağı" biçiminde tanımlanmaktadır. Diğer bir öncelik de, yerel inisiyatiflerin desteklenmesidir. Bununla ilgili tedbirlerin biri "Yerel inisiyatifler, yeni iş kurma veya mevcut işleri genişletme konusunda desteklenecektir. Başarısızlık riskini azaltmak için girişimcilere eğitim ve yönlendirme hizmetleri sağlanacaktır" biçiminde öngörülmüştür (DPT, 2003: 131-132).

OVP'de büyüme ve istihdam ile ilgili birinci makro-ekonomik politika, "ekonomik büyüme ve istihdam artışının özel kesim kanalıyla gerçekleştirilmesi esastır" denilmektedir (DPT, 2006-1:5). İnsan Kaynaklarının Gelişmesi ve İstihdam Edilebilirliğin Artırılması gelişme eksenlerinde "aktif istihdam politikalarına özel önem verilerek", istihdam edilebilirliğin artırılacağı ve "özellikle eğitilmiş genç işsizlerin istihdamını sağlamak üzere, uzaktan ve yaygın eğitim imkanlarının" kullanılacağı ve "ihtiyaç duyulan insan gücünün yetiştirilmesinin destekleneceği", "işgücü piyasasının daha esnek hale getirilebilmesi için gerekli düzenlemelerin" yapılacağı belirtilmektedir (DPT, 2005: 19). Ayrıca, OVP'de, Sosyal İçerme ve Yoksullukla Mücadele Gelişme Eksenini 8.paragrafta kadınların sosyal hayata etkin katılımlarının sağlanması ve kadına yönelik şiddete karşı duyarlılığın artırılması öngörülmektedir (DPT, 2006-1).

Dokuzuncu Kalkınma Planı taslağında da, Gelir Dağılımının İyileştirilmesi, Sosyal İçerme ve Yoksullukla Mücadele başlığı altında (5.4.3),

kadınların eğitim ve istihdamdaki durumlarının nedenleri üzerinde durulmakta, 7.2 numaralı İstihdamın Artırılması Gelişme Ekseninde kadınların işgücüne ve istihdama katılımının kolaylaştırılması öngörülmektedir.

2.3 Bölgesel Gelişme Stratejisi İçindeki Yeri

Ana planda en önemli stratejik amaçlardan birisi insan kaynaklarının ve toplumsal yapının geliştirilmesidir; bu bağlamda ortaya çıkan önceliklerden birisi de yoksullaşmaya, işsizliğe ve güvencesizliğe karşı kurumsal mekanizmaların geliştirilmesidir ve bu önceliğe yönelik olarak istihdamın artırılması ve işsizlik oranının azaltılması önemli bir tedbir olarak ortaya çıkmaktadır. Bölgenin dört ilinde de kişi başına düşen gelir (2001) Türkiye ortalamasının çok altındadır. Samsun ve Çorum'da kişi başına düşen gelir daha yüksek olmakla birlikte, bölge ortalaması oldukça düşüktür ve illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında (2000) Samsun 32. ve Tokat 61. sırada yer almaktadır. Bölgede işsizlik oranı, 2000 yılı verilerine göre, (yüzde 6,1) Türkiye ortalamasının (8,9) altında olmakla birlikte, il merkezlerinde ve ilçe merkezlerinde daha yüksektir. Bölgede kentsel alanda kadın işsizlik oranları, erkeklere göre daha yüksektir. Ayrıca, bölgedeki istihdam, Türkiye ortalamasının (yüzde 48,4) üzerinde bir oranla (yüzde 66,9) tarım sektöründedir; tarımda gizli işsizliğin de yüksek olduğu bilinmektedir.

Ana plandaki öngörüler ışığında belirli kentsel merkezlerin sahip oldukları avantajlar nedeniyle öne çıkacağı ve gelişme odakları haline gelecekleri beklenmektedir. Bu merkezlerin sunduğu iş olanakları nedeniyle diğer yerlere oranla daha fazla nüfus çekeceği düşünülmektedir. Özellikle bu merkezlerin göç eden bu nüfus için hazırlanması ve istihdam olanaklarının yaratılması gerekmektedir. Ana planda ayrıca bölge dışına verilen göçün bölge kentlerine çekilmesi hedeflenmektedir, ancak bölgedeki genel işsizlik oranlarının ve tarım sektöründe gizli işsizlik oranlarının yüksekliği düşünüldüğünde, istihdamın artırılması

ve işsizliğin azaltılmasının stratejik öneme sahip olduğu görülebilir; istihdam olanaklarının artırılmasıyla kırdan kente doğru hareketlenmiş nüfus bölge içinde tutulabilir. Bölgede eğitim veren üniversiteler bulunmaktadır ancak burada yetişen genç ve eğitilmiş nüfus da iş olanaklarının sınırlılığı nedeniyle bölgeyi terk etmektedir. Bütün bunlar düşünüldüğünde özellikle göç alma potansiyeline sahip kent merkezlerinin yeni gelen nüfusa göre hazırlanması gerekmektedir. Merzifon hem bölgeden geçen önemli karayollarının kesişme noktası olması hem de diğer ulaşım olanaklarına yakınlığı nedeniyle avantajlı durumdadır. Ayrıca, Merzifon sulanacak geniş tarım alanlarına yakınlık ve tarım dışı sanayilerde gösterdiği gelişmelerle de dikkat çekmektedir. Merzifon Askeri Hava Alanı'nın sivil kullanıma açılacağı da varsayıldığında bu kentin bölge içinde bir gelişme odağı haline geleceği ve bölgede nüfus çekme kapasitesine sahip bir kent haline geleceği ön görülmektedir.

Yeni kentlilerin marjinalleşmemesi ve yoksul kesimler için sosyal dışlanmanın önlenmesi önemlidir; dolayısıyla, aktif iş bulma olanaklarının artırılması gerekmektedir. Bu bağlamda özellikle gençlere, yetişkin bireylere ve dezavantajlı durumda olan kadınlara yeni beceriler kazandıracak eğitimlerin sağlanması ve mikro-kredi sistemlerinin işletilmesi ile girişimciliğin artırılması önceliklidir. Mesleki eğitim, mesleki yetişkin eğitimi veya girişimci eğitimini sağlamaya yönelik faaliyetler için küçük ölçekli müdahalelere destek sağlayan projeler bölgesel gelişme stratejileri arasında önem kazanmaktadır.

3 Gereçlendirme

3.1 Bu Konuda Daha Önce Yürütülen Faaliyetler

Merzifon'da görülen ve daha da artması beklenen gelişme ivmesi bu kentin artan nüfusun ihtiyaçlarına uygun olarak hazırlanmasını gerektirmektedir. Bu ihtiyaçlardan en önemlilerinden birisi de kente yeni gelenlere, yetişkin bireylere ve kadınların da dahil olduğu dezavantajlı gruplara istihdam olana-

ğı yaratmak üzere yeni beceriler kazandırmaktır. Bu bağlamda, girişimcilik ve iş kurma eğitimlerinin verilmesi hem yeni istihdam olanakları yaratacak hem de kente yeni gelenlerin kente uyum sağlamlarına ve sosyal hayata katılmalarına yardımcı olacaktır. Bu konuda İŞKUR'un aktif istihdam politikalarının uygulanması ve yoksulluğa karşı mücadelede sosyal yardımlardan çok becerilerin artırılması ve kişilerin işe yerleştirilmeleri ya da iş kurmaları yönünde destek programları uygulanması gerekmektedir. Bu nedenle, Merzifon'da özellikle yeni göç edenlerin yoğun olduğu mahallelerde, İŞKUR'un katkısı ve desteğiyle, özellikle yetişkinler ve kadınlara verilecek girişimcilik ve iş kurma eğitimlerinin yararlı olacağı düşünülmektedir. Girişimcilik / iş kurma eğitimleri Türkiye'nin pek çok yerinde uygulanmaktadır; örneğin 1999 depremi sonrasında deprem bölgesinde ve son yıllarda Diyarbakır'da GAP-GİDEM aracılığıyla bu eğitimler verilmiş ve bireylere mikro-kredi olanakları sağlanmıştır. Özellikle kadınlara verilen eğitimlerin ve desteklerin, ailenin ayakta kalması ve çocukların yetiştirilmesine çok önemli katkıları olduğu bilinmektedir. Bu bölgelerde yaşanan deneyimlerden yararlanılması ve eğitimlerde bu uygulamaların içinde yer alan kişilerden yardım alınması önemlidir.

3.2 İhtiyaç ve Sorunların Saptanması

- Merzifon'da yeni göç edenlerin yoğun olarak yaşadığı ve işsizliğin ciddi bir sorun olarak yaşandığı mahallelerin seçilmesi,
- Merzifon'da ihtiyaç duyulan üretim ve hizmet sektörlerinin saptanmasına yönelik çalışma yapılması ve öneriler geliştirilmesi,
- Seçilen mahallelerde yetişkin bireylerin ve kadınların mevcut becerilerinin ve eğitimle ilgili taleplerinin belirlenmesi,
- Girişimcilik eğitiminde öne çıkarılacak konuların saptanması,
- Diğer beceri kazandırma eğitimleri veren kurumlarla işbirliği geliştirilmesi,
- Mikro-kredi ve diğer kredi veren kurumların araştırılması ve işbirliği sağlanması,

- Eğitimler sonrasında desteklerin sürdürülmesi ve izlenmesidir.

3.3 Hedef Grubun Tanımlanması ve Tahmini Sayı

Bu projede hedef grup Merzifon'da yeni göç edenlerin yoğun olduğu mahallelerde yaşayan yetişkin birey ve özellikle kadınlardır; bu mahalleler seçilirken özellikle işsizliğin ve yoksulluğun ciddi bir sorun olarak yaşandığı yerler seçilmelidir. Bu mahallelerde önce bu eğitimlerle ilgili tanıtımlar yapılmalı ve katılım özendirilmelidir. Bu mahallelerde varsa toplum merkezi gibi yerler ya da mevcut okulların uygun bölümleri bu eğitimlerin yapılması için kullanılabilir. Birbirine yakın mahallelerde oturanlar ulaşım masrafları karşılanmak üzere ortak bir mekanda toplanabilir.

Bu projeye 100 kişilik bir grupla başlanmalıdır ve 25-30 kişilik sınıflar oluşturularak eğitimlere katılanlara çok yönlü bir çerçeve sunulmalıdır. Kooperatifçilik de dahil olmak üzere girişimciliğin farklı biçimleri, birlikte iş yapmanın olanakları, farklı iş kurma olanakları, yasal mevzuat, sorumluluklar ve riskler anlatılmalıdır. Ayrıca bu eğitime katılanlara güçlendirme ve kendini ifade etme eğitimleri de verilmelidir. Bu eğitimlere katılanlar için mikro-kredi olanaklarının araştırılması ve yararlanma yollarının anlatılması da projenin başarılı olabilmesi için önemli unsurlar arasındadır.

3.4 Alternatif Çözümler İçerisinde Tercih Sebebi

Bölgede bazı kentlerin gelişme odakları haline geleceği ve özellikle kırdan kopan nüfusu çekeceği düşünülmektedir; Merzifon da bunların en önemlilerinden biridir. Ancak özellikle geçiş dönemlerinde kente göç eden nüfus iş bulamama ve yoksullukla mücadele etmek zorunda kalmakta ve bu durum çocukların çalıştırılması da dahil olmak üzere pek çok toplumsal soruna yol açmaktadır. Dolayısıyla, hem topluma iyi örnekler sunarak model oluşturmak hem de varolan istihdam sorunlarına çözüm üretmek açısından bu proje kısa erimde uygulanabilir görünmektedir.

3.5 Temel Varsayımlar

- Merzifon yoğun göç alan kent merkezlerinden birisi olacaktır,
- Yeni göç edenlerin kente uyum sağlama, kentteki istihdam olanaklarına uygun beceriler geliştirme ve iş bulma konularında sorunları olacaktır,
- Girişimcilik ve iş kurma becerilerinin geliştirilmesi, hem kentte ihtiyaç duyulan üretim ve hizmetlerin sağlanmasında hem de istihdam yaratmada önemlidir,
- Bu eğitimler mikro-kredi bulma gibi diğer hizmetlerle desteklenecektir,
- Halk eğitim gibi beceri artırma kursları veren kuruluşlarla işbirliği yapılacaktır,
- Ortaya çıkan yeni taleplere göre eğitimler çeşitlendirilecektir.

Faaliyet	Yıllar												Uygulama Birimi		
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12			
Mahallelerin saptanması	✓	✓	✓	✓	✓										Merzifon Belediyesi, Merzifon Kaymakamlığı
Kentteki yeni taleplere göre eğitim ihtiyaçlarının saptanması	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	Milli Eğitim Bakanlığı, İŞKUR, Ticaret ve Sanayi Odası
Mahallelerde tanıtım toplantıları yapılması	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	İŞKUR, belediye, kaymakamlık
Eğitim programlarının ve materyallerin hazırlanması	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	İŞKUR, TESK, üniversite
Eğitim verilmesi	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	Milli Eğitim Bakanlığı, İŞKUR, üniversite
Mikro kredi bulmada destek sağlanması	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, belediye, kaymakamlık, STK'lar
Sonuçların izlenmesi	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	Milli Eğitim Bakanlığı, İŞKUR, üniversite
Eğitimlerin yeniden düzenlenmesi	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	Milli Eğitim Bakanlığı, İŞKUR, üniversite

4 Faaliyetler

4.1 Ana Faaliyetler

- Kente yeni göç edenlerin ve yoksulluğun yoğun olduğu mahallelerin tespit edilmesi,
- Merzifon'daki yeni gelişmeler nedeniyle ortaya çıkan talebe göre eğitim ihtiyacının saptanması,
- Mahallelerde verilecek eğitimlerle ilgili tanıtım toplantıları yapılması ve girişimcilik konusundaki eğitimlere katılımın özendirilmesi,
- Grupların oluşturulması ve eğitim ihtiyaçlarının saptanması,
- Saptanan konularda eğitim programlarının geliştirilmesi ve eğitim materyallerinin hazırlanması,
- Eğitimin verilmesi,
- İş kurma konusunda istekli olanlara mikro-kredi olanaklarına ulaşma konusunda destek olunması,
- Sonuçların takip edilmesi ve en iyi örneklerin seçilmesi,
- Sonuçlara göre yeni eğitimlerde düzenlemelere gidilmesidir.

5 Projenin Süresi ve Faaliyet Planı

Projenin kısa erimde başlamasında yarar görülmektedir. Merzifon'da yeni göç edenlerin ve yoksulluğun en fazla olduğu mahallelerin seçilmesi ve eğitim programlarının bu mahallelerde başlatılması planlanmalıdır. Kısa erimde başlatılan eğitim programlarının sonuçlarının orta erimde alınması beklenmelidir. Ancak eğitimlerin içerikleri ortaya çıkan yeni taleplere göre oluşacağından bu proje sürekli geliştirilerek ve programlar yenilenerek 2023 yılına kadar sürdürülecektir.

6 Kurumsal Çerçeve ve İşletme Modeli

İŞKUR aktif istihdam politikaları uygulamakta ve AB fonlarından yararlanarak kapasitesini genişletmektedir. Kapasitenin genişletilebilmesi için,

İŞKUR'un kentlerde TSO, TESK ve diğer ekonomik ve istihdam amaçlı STK'lar ile, protokol çerçevesinde, işbirliği örüntüsü geliştirilmelidir. Ayrıca, yoksulluğun ve işsizliğin yaşandığı mahallelerin seçilmesinde belediye ve kaymakamlıkla işbirliği içinde çalışılması gerekmektedir. Eğitim programlarının hazırlanmasında hem bakanlıktan hem de üniversitelerden yardım alınması ve eğitimin verilmesinde yine bu birimlerden yararlanılması önerilmektedir. Ayrıca halk eğitim merkezi gibi kuruluşlarla işbirliği yapmak, diğer beceri geliştirme eğitimleri ile birlikte hareket etme olanağı sağlayacağı için önemlidir. İstihdam amaçlı STK'lar bu projenin yürütülmesinde ve daha sonra izlenmesinde en önemli aktörler olacaklardır.

7 Beklenen Sonuçlar

7.1 Hedef Gruplar Üzerinde Beklenen Etki

Bu projenin Merzifon kent merkezindeki yeni göçmenlerin yerleştiği ve işsizlik ve yoksulluğun yoğun yaşandığı mahallelerde uygulanması planlanmaktadır. Girişimcilik/iş kurma eğitimleri kısıtlı bir sermayeyle ve birlikte hareket ederek farklı iş kollarında üretim ve hizmet üretmenin yollarını gösterecektir. Bu eğitimler hem katılanları güçlendirecek ve kendine güveni geliştirecek hem de sorunlarına çözüm üretme konusunda insanları bilinçlendirecektir. Bu eğitimler sonucunda, insanların yeni ilişkiler geliştireceği, birlikte çalışma grupları oluşturacağı ve kentte ihtiyaç duyulan mal ve hizmet üretimi için girişim olanaklarını zorlayacakları beklenmektedir. Bu projenin işsizlik ve yoksulluk sorunları için üretilecek çözümlerden birisi olduğu düşünülmektedir.

7.2 Somut Çıktılar

Çekim merkezi olması ön görülen kent merkezlerinde bunu olanaklı kılacak hazırlıkların yapılması zorunludur. Merzifon'un 2000 yılı nüfusu 67 270'dir ve bu nüfusun 2023'de 150 170'e ulaşması beklenmektedir. Merzifon'un gelişme potansiyeli düşünüldüğünde, özellikle geçiş dönemlerinde

ciddi bir istihdam sorunu yaşanacağı ve gelenlerin kente uyumda zorluk çekeceği anlaşılmaktadır. Bu proje, ortaya çıkması beklenen bu sorunların çözümü için önerilen faaliyetlerden birisidir ve kısa erimde uygulamaya konma şansı bulunmaktadır. Verilen girişimcilik/iş kurma eğitimleri sonucunda, katılanların kendilerine güven ve birlikte iş yapma becerilerini geliştirecekleri, ellerindeki küçük sermayelerle ihtiyaç duyulan alanlarda iş kuracakları beklenmektedir. Bu alanda ortaya çıkan iyi örneklerin diğer bireylere de umut ve cesaret vereceği düşünülmektedir.

7.3 Sürdürülebilirlik

Bu projenin sürdürülebilir olması için eğitimin sonuçlarının değerlendirilmesi, iş kurma deneyimlerinin paylaşılması ve deneyimlerin aktarılması gerekmektedir. Ortaya çıkan sonuçlara göre eğitimler yeniden düzenlenecek ve yeni taleplere göre değiştirilecektir. Ayrıca, bu projenin iyi örneklerin çıkmasıyla birlikte sürdürülebilir olması beklenmektedir ve bu somut sonuçların çıkabilmesi için eğitim alan kişilerin çeşitli uzun vadeli kredi olanaklarından yararlandırılması ve mikro-kredi uygulamasının rasyonel bir şekilde devreye sokulması gerekecektir. Bu programların halk eğitimle birlikte tasarlanması ve girişimcilik eğitimi verilirken bir yandan da yetişkin bireylerin ve kadınların var olan becerilerinin geliştirilmesi için kurslar düzenlenmelidir.

8 Bütçe Dökümü ve Tahmini Maliyetler

Bu projenin kamu kaynaklarından sağlanacağı ortadadır ancak aynı zamanda AB hibe fonlarından yararlanmak ve ilgili STK'lardan tanıtım, danışma ve eğitim hizmetlerini almak da mümkün olacaktır. Bu projenin toplam maliyetinin 5 milyonu kamuya ait olmak üzere 6 milyon YTL olacağı düşünülmektedir.

PROJE 3.1.1.6: MERMER ÜRETİMİNİN GELİŞTİRİLMESİ İÇİN İHTİSAS OSB'LERİNİN KURULMASI

- **Amasya OSB'sinin Mermer Üretimine Yönelik Olarak Geliştirilmesi**

İlgili stratejik amaç	: 3 İşletmelerin rekabet gücünün artırılması ve dışa açılma
İlgili stratejik öncelik	: 3.1 Bölge ve kent ölçeğinde yığılma ekonomileri ve dışsallıklardan yararlanılması
İlgili stratejik tedbir	: 3.1.1 OSB, KSS ve ihtisaslaşmış sanayi bölgelerinin birinci ve ikinci derece yoğunlaşma merkezlerinde geliştirilmesi

1 Proje Hakkında Temel Bilgi

1.1 Proje başlığı	: Amasya OSB'sinin mermer üretimine yönelik olarak geliştirilmesi
1.2 Projenin yeri	: Amasya
1.3 Sektör	: Sanayi
1.4 Projenin amacı	: Mermer üretiminin kalitesinin uluslararası düzeye getirilmesi ve katma değeri yüksek ürünlerde ihracatın artırılması
1.5 Projenin sahibi	: Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Amasya Ticaret ve Sanayi Odası, Amasya Belediyesi, Amasya İl Özel İdaresi
1.6 Tahmini süre	: 12 yıl (2006-2017)
1.7 Tahmini toplam bütçe	: 50 milyon YTL

2 Amaçlar

2.1 Genel Amaç

- Dağınık halde bulunan taş ve mermer üretiminin Amasya'daki mevcut OSB'de toplanması, ihtisaslaşmaya gidilmesi ve kümelenme sağlanması,
- Teknolojik yeniliklerden yararlanarak mermerin işlenme tekniklerinin geliştirilmesi için Ar-Ge faaliyetlerinin artırılması,
- Taş ve mermer üretiminde birim üretim maliyetlerinin azaltılması, rekabetin artırılması,
- Taş ve mermer üretiminde kullanılacak alet ve makine üretiminin artırılması,
- Katma değeri yüksek kaliteli ürünlerin üretilmesi,
- Üretilen taş ve mermerin dünya pazarına bir marka olarak sunulmasıdır.

2.2 Ulusal Ölçekteki Plan Kararlarıyla İlişkisi

İşletmelerin belirli alanlarda toplanması hem alt-yapı ve üretim maliyetlerinin düşmesine yardımcı olacak, hem de şirketlerin birbirinden öğrenme ve müşterek iş yapma kapasitelerinin gelişmesine yardımcı olacaktır. Orta Vadeli Program'da sektörel politikalar çerçevesinde, işletmelerin belirlenmiş sanayi bölgelerinde kurulması ve mevcutların bu alanlara taşınması desteklenmektedir (DPT, 2006-1: 37).

Bunun yanı sıra, uzun vadeli gelişme stratejisinin temel amaçlarından birisi ihracata dönük, teknoloji yoğun, katma değeri yüksek, uluslararası standartlara uygun ve yerel kaynakları harekete geçiren bir üretim yapısına ulaşmaktır (DPT, 2000: 21). ÖUKP'de KOBİ'lerin rekabet güçlerinin artırılması, gelişme ekseninin birinci önceliğidir; ikinci öncelik ise teknoloji ve kalite seviyelerinin geliştirilerek rekabet gücünün artırılmasıdır.

Bu bağlamda finansman araçlarının geliştirilmesi, Ar-Ge çalışmalarının desteklenmesi, KOBİ'lerin modernizasyonunun sağlanması ve kalite ve verimlilik bilincinin artırılması gibi tedbirler öne çıkmaktadır (DPT, 2003: 101-104). Ayrıca, OVP'de de imalat sanayinin "dışa dönük, dinamik ve rekabetçi bir yapıya kavuşması" temel amaç olarak ortaya konmakta ve yenilikçiliğe ve ileri teknolojilerden daha çok yararlanılmasına yönelik politikaların uygulanacağı vurgulanmaktadır (DPT, 2006-1: 37).

2.3 Bölgesel Gelişme Stratejisi İçindeki Yeri

Kalkınmanın sürdürülebilir olabilmesi için, bölgenin karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu kaynaklarının harekete geçirilmesi ve uzun vadede kolay taklit edilemeyen, belirli bir tecrübe ve bilgi birikimi gerektiren alanlarda gelişim göstermesi gerekmektedir. Mermer bu kaynaklardan birisidir ve hem üretimde hem de pazarlamada yaşanan sorunlar bu konuda önlem alınmasını gerektirmektedir. Mermer üretiminde uzmanlaşmak ve kaliteyi artırarak ihracata katkıda bulunmak için mermer üreticilerinin Amasya'daki mevcut OSB'de toplanması ve OSB'nin taş ve mermer üretimine uygun hizmetlerle donatılması bölgesel gelişme stratejisi açısından önemlidir.

Bu alanda, ortak kullanıma açık, yatırım ve pazarlama desteği veren danışma merkezi, Ar-Ge, laboratuvar gibi hizmetlerin verilmesi, hem bu hizmetlerin kullanım maliyetini düşürecek hem de bu hizmetlerden yararlanmayı kolaylaştıracaktır. Bu ortak hizmetlerin, üreticilerin birlikte sorun çözme ve birbirinden öğrenme kapasitelerini geliştireceği ve teknolojik yenilik ve yatırım yapma konusunda şirketleri özendireceği beklenmektedir. Dolayısıyla, bu tür sanayi bölgelerinin bütün bu hizmetlerin verilebildiği yerler olarak planlanması en önemli tedbirlerdendir.

3 Gerekçeleştirme

3.1 Bu Konuda Daha Önce Yürütülen Faaliyetler

8. BYKP Devlet Yardımlarını Değerlendirme Özel İhtisas Komisyonu Raporu'ndaki (DPT, 2004-1) yatırım teşvikleri incelendiğinde, teşvik belgelerinin sektörel dağılımında madencilik sektörünün payının yıllar içerisinde düştüğü görülmektedir; madencilik sektörünün teşviklerde 1987'de yüzde 7 olan payı, 2002'de yüzde 3,4 olmuştur. Sabit sermaye yatırımlarında ise 1987 yılında yüzde 2,8 olan madencilik sektörünün payı, 2001'de yüzde 0,9'a gerilemiştir ancak 2002'de bir sıçrama yaparak yüzde 4,2 olarak gerçekleşmiştir (DPT, 2004-1). Arama ve işletme yatırımlarının azalmasıyla, Türkiye madenciliğinin ekonomideki payı giderek küçülmektedir; 1986 yılından önce GSMH'ya yüzde 2 oranında katkı yapan madencilik sektörünün bu payı, 2002'de yüzde 1,06'ya gerilemiştir (MİGEM, 2004).

Türkiye'nin maden ticareti incelendiğinde, ithalatın artmasına karşın, ihracatın aynı seviyelerde kalması, bu sektöre yeteri kadar önem verilmediğini göstermektedir. Madencilik ve taşocakçılığı sektörü 1998'de ithalatın yüzde 8,2'sini teşkil ederken, bu pay 2002'de yüzde 14,1'e yükselmiştir. Sektörün ihracattaki payı ise aynı yıllarda sırasıyla yüzde 1,4 ve yüzde 1,0 olmuştur (MİGEM, 2004). Ancak Türkiye'de son 15 yılda doğal taş üretimi önemli bir ivme kazanmıştır; katma değeri yüksek olan işlenmiş taşın dış satımındaki artış dikkat çekicidir.

TR83 Bölgesi'nde madencilik ve taşocakçılığı sektöründe toplam 101 işyerinde 2 542 kişi çalışmaktadır. İşyeri açısından Türkiye genelinin yüzde 5,6'sı TR83 Bölgesi'nde bulunurken, çalışanlar bakımından Türkiye genelinin sadece yüzde 3,4'ü bölgede bulunmaktadır. Bunun en büyük nedeni iş yerlerinin küçük işletmeler olmasıdır. Ayrıca, 2000 yılında madencilik ve taşocakçılığı sektöründe Türkiye genelinde 1,58 katrilyon TL'lik bir katma değer elde edilirken, TR83 Bölgesi'nde bu

değer 23,2 trilyon TL olup toplamın yüzde 1,5'ini oluşturmaktadır. Bu oran, çalışan işçi sayısı oranı (yüzde 3,4) ile uyumluluk göstermemektedir; bu durum bölgede karşılaştırmalı üstünlüğe sahip taş ve maden üretiminde katma değerini yükseltmesi gereğine işaret etmektedir .

TR83 Bölgesi'nde önemli maden kaynakları olarak mermer, linyit, antimon, bentonit ve krom bulunmaktadır. 2002 yılı verilerine göre üretim açısından TR83 Bölgesi için en önemli madenler, Türkiye'deki üretiminin yüzde 2,81'ini oluşturan mermer ve yüzde 2,70'ini oluşturan kromdur. Bölgenin kalkınmasına girdi sağlayacak, önemli yeraltı zenginliklerinden mermerin bölge gelişiminde kullanılması ve sektördeki mevcut işletmelerin geliştirilmesi mutlaka düşünülmelidir.

DİE, Maden ve Taşocakçılığı İstatistikleri'ne göre, bölgede bu sektörde yaratılan katma değerinin yüzde 32'si Amasya'dan, yüzde 33'ü de Çorum'dan elde edilmektedir. Maden İşleri Genel Müdürlüğü (Nisan- 2004) verilerine göre Amasya il sınırları dahilinde toplam 12 adet maden işletme ruhsatı bulunmaktadır. Bu işletme ruhsatlarından 5'i maden kömürü, 5'i mermer, 2'si kalker ruhsatıdır. Özel kesim tarafından işletilen 5 adet sahada toplam rezerv olarak 18 480 836 m³ mermer olduğu rapor edilmiş, 2000 yılı üretimi 1 590 m³, 2002 yılı üretimi 10 426 m³ olmuştur. Amasya ili genelinde muhtemel mermer rezerv toplamı 52 milyon m³ tür.

Piyasada tercih edilen ve yaygın olarak levha mermer döşemelerinde kullanılan sarı renkte (bal rengi) olan Amasya mermeri önemli bir potansiyele işaret etmektedir. Mermer ocakları Amasya ili merkez ilçesinin Eliktekte köyünde bulunmakta, birbirine çok yakın olan 5 adet ocakta düzenli üretim yapılmaktadır. Amasya OSB'de 13 adet mermer işleme atölyesi ve fabrikası bulunmaktadır. Bu fabrikalarda Amasya ilinin Eliktekte köyü ile Tokat, Sivas ve Yozgat illerinde üretilen ve Amasya OSB'sine nakledilen mermerler de işlenmektedir.

Ocaklarda ve mermer fabrikalarında 2006 yılı itibarıyla yaklaşık ortalama 450 kişi istihdam edilmektedir. Talebe ve mevsim koşullarına göre yıl içinde işçi sayılarında bazı değişimler görülmektedir (Amasya Valiliği, 2006). Ancak mevcut durumda mermerin işlenerek katma değeri yüksek ürünlere dönüştürülmesi ve dünya pazarında tanıtımının yapılarak dış pazara açılması konusunda ciddi eksiklikler bulunmaktadır; mermer işlenmeden tomruk halinde piyasaya sunulmaktadır. Amasya'daki mermer potansiyelinin değerlendirilmesi, yerel kaynak kullanımını ve (emek-yoğun üretim teknikleri nedeniyle) istihdamı artırması stratejik öneme sahiptir.

Madenlerimizin daha rasyonel bir biçimde aranmasını ve işletilmesini amaçlayan 3213 sayılı Maden Kanunu, günümüz koşullarına uygun hale getirilmesi amacıyla değiştirilmiş, hazırlanan yeni maden yasası 05.06.2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Yürürlüğe giren yeni Maden Kanunu'nun madencilikle ilgili geçmiş sorunları uygulama açısından çözmesi ve sektörün gelişiminde önemli katkı sağlaması yüksek bir olasılıktır. Madencilik sektörünün ülke kalkınmasında önemli olabilmesi için hem yerli sanayiye düşük maliyette ve kaliteli girdi sağlaması hem de ihraç ürünlerinin katma değerinin yükseltilmesi gereklidir. Bu sektörde en büyük sorunlardan birisi de karayolu taşımacılığına bağlı taşıma masraflarının çok yüksek olmasıdır; özellikle mermer gibi hacimli ürünlerde, ihraç için limanlara birim taşıma maliyetleri üretim maliyetinin üç katına ulaşabilmektedir. Dolayısıyla, bu sektörde demiryolu imkanlarının kullanılması çok önemlidir. Ayrıca, özel kesim yatırımcılarına kredi teşvikleri, teknik bilgi sağlanması ve teknolojik destek gibi hizmetler zorunlu görülmektedir. Bu bağlamda özellikle yatırım indirimi ve teşvik primi teşvikleri önemlidir.

3.2 İhtiyaç ve Sorunların Saptanması

- Amasya'daki OSB'nin boş parsellerinin mermer üretimine ayrılarak burada bir kümelenme yaratılmasının teşvik edilmesi,

- Amasya'da dağınık durumda bulunan mermer üreticilerinin ve yeni kurulacak şirketlerin sanayi bölgesinde toplanmasının teşvik edilmesi,
- OSB'de mermer üretimine yönelik yatırım, üretim ve pazarlama konularında danışmanlık hizmetlerinin sağlanması,
- Demiryolu bağlantılarının geliştirilmesi ve demiryolu taşımacılığının teşvik edilmesi,
- Dünyadaki talebin izlenmesi ve hedef pazarların seçilerek buna uygun üretim ve stratejilerin belirlenmesi,
- Dünyadaki teknolojik gelişmelerin izlenmesi ve uygulanması için araştırma yapılması, üniversiteler ve uygulayıcı kuruluşlar arasındaki bağların güçlendirilmesidir.

3.3 Hedef Grubun Tanımlanması ve Tahmini Sayı

Amasya ilinde madencilik ve taşocakçılığı sektöründe 26 adet işyeri ve 748 ücretli çalışan bulunmaktadır. Bunların içinde 13 adet mermer işleme atölyesi ve fabrikası bulunmaktadır. Ancak, yukarıda da belirtildiği gibi potansiyel olarak işlenebilir mermer rezervinin çok az bir bölümü 5 adet ruhsatlı sahada çıkarılmakta ve işlenmektedir. Ayrıca çıkarılan mermerin çok büyük bir kısmı tomruk olarak ihraç edilmekte, işlenerek katma değeri yüksek mermer ürünlerine dönüştürülememektedir. Bu projede öncelikle bu üreticiler hedef alınarak sorunların çözümüne gidilmelidir. Ancak, Amasya'daki mermer rezervi göz önüne alındığında üretici sayısının artacağı ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla, geleceğe yönelik stratejiler mermer üretiminde kümeleşme, sorunlara ortak çözümler bulma ve katma değeri yüksek ürünlerle ihracata yönelme olarak kurulmalıdır.

3.4 Alternatif Çözümler İçerisinde Tercih Sebebi

Amasya ilinde işlenilmeyen ve kullanım değeri yüksek mermer rezervleri bulunmaktadır. Ayrıca işlenen ve işlenen mermerin katma değeri yük-

sek ürünlere dönüştürülme potansiyeli yüksektir. Dünyada doğal taş ve mermere talep yüksektir ve Amasya mermerinin dünya çapında marka olması olanaklıdır. Özellikle Avrupa ve Amerika piyasalarında, doğal görünümü bozulmamış, standart görünüme sahip olmayan mermerler hem yer döşemesi hem de bina kaplamalarında talep edilmektedir. Bölgedeki incelemelerde, mermer üreticilerinin çeşitli sorunlar nedeniyle var olan potansiyeli değerlendiremedikleri tespit edilmiştir. Bu nedenlerle hem yerel potansiyeli canlandırarak bölge ekonomisine katkıda bulunmak hem de istihdamı artırmak açısından mermer üretiminin desteklenmesi stratejik önemde görülmektedir.

3.5 Temel Varsayımlar

- Doğal taş ve mermere olan talep artarak devam edecektir,
- Amasya mermerinin yeni teknolojilerle işlenmesi ve katma değeri yüksek ürünlere dönüştürülerek ihraç edilebilmesi olanaklıdır,
- Kümelenme ve kullanılan ortak hizmetler üretim maliyetlerini düşürecek ve rekabet gücünü artıracaktır,
- Demiryolu ulaşımı geliştirilerek özellikle ihraç limanlarına taşıma maliyetleri düşürülecektir,
- Dünya piyasalarındaki talebe göre üretim çeşitlendirilecektir.

4 Faaliyetler

4.1 Ana Faaliyetler

- Mevcut OSB'de mermer üreticileri için yer ayrılması ve dağınık durumdaki üreticilerin bu bölgede toplanmasının teşvik edilmesi,
- Doğaltaş kaynakları envanterinin (doğaltaş türlerinin yerleri, türleri, kökenleri, ekonomik rezervleri) çıkartılması,

- Teknolojik yeniliklerle kalitenin artırılması için, organize sanayi bölgesinde ortak kullanma atölyesi (ORTKA) ve/veya ortak kullanım laboratuvarlarının (ORTLAB) kurulması,
- Hammadde/ yarı mamul ve ürünlerin kalite kontrolünün sağlanması,
- İşletme yöneticilerine, üretim, tasarım, planlama, maliyet analizi konularında eğitim desteği verilmesi,
- Çıracak ve kalfalara Amasya MEM’de verilecek eğitim için gerekli tezgahların bulundurulması,
- Rezervlerin iç ve dış pazar olanaklarının belirlenmesi,
- İşletmelerin yurtiçi ve yurtdışı fuar ve sergilere katılımının desteklenmesi,
- Marka oluşturma ve tanıtımının desteklenmesi,
- Amasya’nın mermer çeşitlerini ve ürünlerini tanıtan broşür hazırlanması,
- Uzun erimde bölgede doğaltaş konusunda seminer, sempozyum ve yurtdışı tanıtım faaliyetlerinin gerçekleştirilmesidir.

5 Projenin Süresi ve Faaliyet Planı

Amasya’da OSB’nin mermer üreticilerinin kümelmesine uygun hale getirilmesi çalışmalarına kısa erimde başlanmalıdır (2006-2010). Bu alanda ORTKA ve ORTLAB’ların kurulması kısa erimde başlayacak ve orta erimde de devam edecektir. Danışmanlık hizmetlerinin sağlanması ve tanıtım yapılması hizmetleri, değişen talebe uygun olarak sürekliliği olan faaliyetlerdir. Demiryolu bağlan-

tılarının güçlendirilmesi çalışmaları envanter ve pazar araştırması faaliyetinden sonra orta erimde başlatılmalıdır.

6 Kurumsal Çerçeve ve İşletme Modeli

OSB’lerin kuruluş ve işletmesinde OSB ve KSS yönetimleri, Amasya İl Özel İdaresi, Amasya Belediyesi, Amasya Ticaret ve Sanayi Odası, sanayici dernek ve kooperatifleri ve mesleki kuruluşlar işbirliği içinde olmalıdırlar.

Doğaltaş sektörünün gelişmesi için bölgede bir mermerciler derneği kurulmalı ve bu dernek TÜMMER, MTA, MİGEM ve bölgedeki üniversiteler ile işbirliği geliştirmelidir.

Amasya’daki mevcut OSB’nin mermer üreticilerinin ihtiyacına göre düzenlenmesi için ilgili kuruluşlardan kredi talep edilecektir veya diğer iç ve dış kaynaklardan kredi, hibe ve fon talebinde bulunulacaktır. Ayrıca, bu projede yer alacak firmalara yatırım indirimi ve teşvik primi teşviklerinin sağlanması önemlidir.

7 Beklenen Sonuçlar

7.1 Hedef Gruplar Üzerinde Beklenen Etki

Mermer üreticilerinin Amasya OSB’nde kümelmesi ortak hizmetlerden yararlanılması, birlikte hareket edilmesi ve bilgi alışverişinde bulunarak dünya pazarında rekabetçiliğin artırılması ne-

Faaliyet	Yıllar												Uygulama Birimi	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12		
OSB’nin mermer üreticilerine göre düzenlenmesi	✓	✓	✓	✓	✓									OSB yönetimi
ORTKA ve ORTLAB’ların kurulması	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓				OSB yönetimi, KOSGEB, üniversite
Danışmanlık hizmetlerinin sağlanması	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	KOSGEB, özel kesim firmaları
Envanter ve pazar araştırması yapılması	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	KOSGEB, özel kesim firmaları
Demiryolu bağlantısının geliştirilmesi için fizibilite araştırması yapılması	✓	✓												Ulaştırma Bakanlığı, TCDD
Araştırma sonucunda “yapılabilir” bulunması durumunda demiryolu bağlantılarının geliştirilmesi						✓	✓	✓	✓					Ulaştırma Bakanlığı, valilik, belediye
Fuarlarla ve broşürlerle tanıtım yapılması	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	Belediye, OSB yönetimi, özel kesim firmaları

deniyle yararlı olacaktır. Küme içinde yer alan firmalar, tek başlarına kaldıramayacakları ulaşım, laboratuvar, teknolojik danışmanlık, tanıtım ve pazarlama gibi hizmetlere çok daha kolay ulaşabilecekler ve dünya pazarında markalaşma yoluna gidebileceklerdir. Böyle bir kümelenmenin ve ortak enerjinin bu sektörde yatırımı da teşvik edeceği beklenmektedir.

7.2 Somut Çıktılar

Amasya ilinde işletmeye açılmayan potansiyel mermer rezervlerinin işlenerek katma değeri yüksek ürünlerle dünya pazarına açılmasının bölge kalkınması açısından önemli olacağı düşünülmektedir.

7.3 Sürdürülebilirlik

OSB'de mermer üreticilerinin bir arada yer almasının yarattığı olumlu yönler ortaya çıktıkça bu sektöre yatırım yapmak isteyen şirket sayısında da artış olacaktır. Ancak bu şirketlerin yatırım ve pazarlama konularında desteklenmesi ve uzun vadeli kredilerle teşvik edilmesi sürdürülebilirlik açısından önemlidir. Ayrıca, dünya pazarındaki talebin sürekli izlenmesi ve buna uyumlu üretimlere yönelmesi zorunlu görülmektedir.

8 Bütçe Dökümü ve Tahmini Maliyetler

Proje için kamunun 10 yıllık bir dönemde 50 milyon YTL kaynak ayırması yeterli olacaktır. Bu kaynağın bir kısmı eğitim ve araştırma hizmetleri için harcanmalıdır. Kaynağın yüzde 30'u ila 50'si söz konusu tesislerin kurulmasında üretici örgütlerine destek olarak verilmelidir.

ÇORUM

PROJE 3.1.2.6: ÇORUM'DA İŞ GELİŞTİRME MERKEZİ KURULMASI

İlgili stratejik amaç	: 3 İşletmelerin rekabet gücünün artırılması ve dışa açılma
İlgili stratejik öncelik	: 3.1 Bölge ve kent ölçeğinde yığılma ekonomileri ve dışsallıklardan yararlanılması
İlgili stratejik tedbir	: 3.1.2 OSB, KSS ve ihtisaslaşmış sanayi bölgelerinde teknolojik yenilik ve yatırım konularında ortak merkezlerin kurulması ve danışmanlık hizmetlerinin sağlanması

1 Proje Hakkında Temel Bilgi

1.1 Proje başlığı	: Çorum'da iş geliştirme merkezi kurulması
1.2 Projenin yeri	: Çorum
1.3 Sektör	: Sanayi
1.4 Projenin amacı	: Çorum'da KOBİ'lere yönetim danışmanlığı vermek, finans kaynaklarına ulaşım olanağı sağlamak, işyeri sağlamak ve ortak ofis ekipmanı ve hizmetleri sağlamak
1.5 Projenin sahibi	: Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, KOSGEB, Çorum Sanayi ve Ticaret Odası, belediyeler, valilik, sanayici ve işadamları dernekleri
1.6 Tahmini süre	: 12 yıl
1.7 Tahmini toplam bütçe	: 15 milyon YTL

2 Amaçlar

2.1 Genel Amaç

- Küçük girişimcilerin yeni işletme kurmalarını ve geliştirmelerini kolaylaştırmak,
- İşletmelerin hayatta kalma ve büyüme olanaklarını artırmak,
- Yerel kaynakları yeni ve farklı girişimlere yönlendirmek,
- Yerel ve bölgesel kalkınmaya katkıda bulunmak ve hızlandırmak,
- Girişimciliği özendirmek,
- Güvenli iş ortamı sağlamak,
- İşletmelerin rekabet gücünü artırmak,
- Yeni iş ve istihdam olanakları yaratmaktır.

2.2. Ulusal Ölçekteki Plan Kararlarıyla İlişkisi

Uzun vadeli gelişme stratejisinin temel amaçlarından birisi ihracata dönük, teknoloji yoğun, katma değeri yüksek, uluslararası standartlara uygun ve yerel kaynakları harekete geçiren bir üretim yapısına ulaşmaktır (DPT, 2000: 21). ÖUKP'de KOBİ'lerin rekabet güçlerinin artırılması gelişme ekseninin birinci önceliğidir; ikinci öncelik ise teknoloji ve kalite seviyelerinin geliştirilerek rekabet gücünün artırılmasıdır. Bu bağlamda KOBİ'lerin modernizasyonunun sağlanması ve kalite ve verimlilik bilincinin artırılması gibi tedbirler öne çıkmaktadır (DPT, 2003: 101-104). Bunun yanı sıra, ÖUKP'de bölgelerin ekonomik gücünün artırılması ile ilgili gelişme ekseninde, KOBİ'lerin desteklenmesi ve güçlendirilmesi önceliğinin tedbirlerinden biri, "girişimci bilincinin oluşturulması ve harekete geçirilmesi için eğitim alanı dahil kurumsal destekler sağlanacağı" biçiminde tanımlanmaktadır. Diğer bir öncelik de, yerel inisiyatiflerin desteklenmesidir. Bununla ilgili tedbirlerin biri "Yerel inisiyatifler, yeni iş kurma veya mevcut işleri genişletme

konusunda desteklenecektir. Başarısızlık riskini azaltmak için girişimcilere eğitim ve yönlendirme hizmetleri sağlanacaktır” biçiminde öngörülmüştür (DPT, 2003: 131-132).

OVP’de ise imalat sanayinin “dışa dönük, dinamik ve rekabetçi bir yapıya kavuşması” temel amaç olarak ortaya konmakta ve yenilikçiliğe ve ileri teknolojilerden daha çok yararlanılmasına yönelik politikaların uygulanacağı vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, teknoloji üretilmesi ve yaygınlaştırılması ile geleneksel sektörlerin yanı sıra yeni sektörlerin geliştirilerek ihracatın artırılması sektörel politikalar olarak ifade edilmektedir (DPT, 2006-1: 37).

İşletmelerin belirli alanlarda toplanması hem alt-yapı ve üretim maliyetlerinin düşmesine yardımcı olacak hem de şirketlerin birbirinden öğrenme ve müşterek iş yapma kapasitelerinin gelişmesine yardımcı olacaktır. Orta Vadeli Programda sektörel politikalar çerçevesinde, işletmelerin belirlenmiş sanayi bölgelerinde kurulması ve mevcutların bu alanlara taşınması desteklenmektedir (DPT, 2006-1: 37). İş Geliştirme Merkezleri de genellikle belirli bir sektörde yer alan şirketlerin bir merkezde toplanarak ortak hizmetlerden ve olanaklardan yararlanmalarını sağladığı için bu bağlamda düşünülmelidir.

2.3 Bölgesel Gelişme Stratejisi İçindeki Yeri

Bölgede yer alan sanayilerin büyümesini engelleyen pek çok zayıf yön bulunmaktadır. İşletmelerin yarısından fazlasının (yüzde 59) mikro ölçek kategorisinde olması ve finansman desteği almada yetersiz kalınmasının yanı sıra bilgi ve danışmanlık hizmetlerine ulaşmada yaşanan zorluklar firmalara ciddi darboğazlar yaratmaktadır. Firmaların mali yapılarının zayıf olması ve çoğunun bölge için katma değeri düşük ürünler ürettiği bir kısır döngü yaratmakta ve yüksek maliyet gerektiren hizmetlerden yararlanma olanağı da ortadan kalkmaktadır. Bu sorunlardan dolayı, bölgedeki girişimciler, daha garantili gördükleri sektörlerde yatırım yapmakta ve yeni alanlara açılma cesa-

reti gösterememektedirler. Sonuç olarak, yapılan taklitçi yatırımlar, kapasite kullanım oranlarının ve kârların düşmesine yol açmaktadır.

Bölgesel gelişme stratejisi açısından, bölgede ihtiyaç duyulan ve gelişmesinde yarar görülen alanlarda Ar-Ge faaliyetlerinin yaygınlaşması, firmalara teknoloji yenileme, iyileştirme ve sabit sermaye yatırımı yapma konularında danışmanlık hizmetleri verilmesi, gelişmiş ve gelişmekte olan sektörlerin kısa ve orta vadede rekabet gücünü koruması açısından önemlidir. Sanayinin ihtiyaç duyduğu ihtisaslaşma ve “know – how” birikimi, uzman kadrolara olan gereksinimi artırmaktadır. İstenen yeterlilikte uzman kişilerin sayısının az olması nedeniyle bu kişilerin istihdam maliyeti yüksektir. Uzman kişilerin tek bir işyerinde istihdamı hem bu kişilerin kendilerini geliştirmelerini engellemekte hem de makroekonomik açıdan kaynakların verimsiz kullanılması anlamına gelmektedir. Bu nedenle uzmanlıklarına ihtiyaç duyulan kişilerin yalnızca belirli dönemlerde istihdam edileceği bir danışmanlık müessesesinin benimsenmesi ve bölgede bu kişilerin de katkısıyla uzmanlaşmanın sağlanması gerekmektedir.

Bölgede ihtiyaç duyulan uzmanlık alanları:

- Karadeniz pazarlarına ihracat ,
  - Bilişim (yazılım, teknolojik üretim, proje tasarımı, iletişim),
  - Ürün ambalajlama,
  - Ürün geliştirme ve endüstriyel tasarım,
  - Marka planlama ve
  - İmalat sanayi süreç iyileştirme,
- olarak sıralanabilir.

3. Gerekçeleştirme

3.1 Bu Konuda Daha Önce Yürütülen Faaliyetler

Mevcut Durum Analizi, gelişme potansiyeli yüksek merkezleri ortaya çıkarmaktadır ve bu merkezlerin bölge gelişiminde öncü rol oynaması için eksiklerinin tamamlanması ve yeni yatırımların önce-

likli olarak bu merkezlerde planlanması gerekli görülmektedir. Çorum'un tarım dışı sanayilerde, özellikle makine sanayinde gelişme gösterdiği görülmektedir. Bölgedeki gelişmelerle birlikte tarımda kullanılacak makine ve teçhizat talebinin artacağı ve yapı üretimi ve altyapı yatırımlarında kullanılacak malzeme ve ekipman ihtiyacının ortaya çıkacağı düşünülmektedir. Bu alanlarda üretimin Çorum'da yapılma potansiyeli bulunmaktadır ancak rekabetçi bir yapıda üretim yapabilmek için hem teknoloji düzeyinin yükseltilmesi hem de üretim maliyetinin düşük olması önemlidir. Bölgede birtakım kurumsal yapılar mevcut olmasına rağmen bunların girişimcilere teknolojik yenilik ve yatırım konularında danışmanlık hizmeti yapmak, bilgi aktarmak, Ar-Ge çalışmaları yapmak konusunda ciddi eksikleri bulunmaktadır; ayrıca işletmeler bu nitelikli hizmetlerden yararlanma gücüne sahip bulunmamaktadır. Bölgede bu tür hizmetlerden yararlananların oranı yüzde 1 civarındadır. Dolayısıyla, bu projeye, Çorum'da gelişmesi beklenen tarım dışı sektörlerde KOBİ'lerin desteklenerek yeni teknolojilerin kullanımının yaygınlaştırılması ve yatırım, üretim ve pazarlama gibi konularda danışmanlık hizmetlerinin sağlanması amaçlanmaktadır. Bu hizmetlerden yararlanmayı kolaylaştırmanın ve maliyetleri düşürmenin en önemli araçlarından birisi ise firmaların yığılma ve dışsal ekonomilerden yararlanmak üzere belli alanlarda toplu olarak yer almaları ve bu hizmetlerden ortaklaşa yararlanmalarıdır.

İş Geliştirme Merkezleri de bu toplulaşma alanlarından biri olarak bu çerçevede ele alınabilir. İş Geliştirme Merkezleri, 'KOBİ fidanlığı' ya da 'inkübatör' olarak tanımlanmakta ve küçük işletmelere yönetim danışmanlığı, finans kaynaklarına erişim imkanları, uygun koşullarda işyeri imkanı, ortak ofis ekipmanı ile ticari ve teknik destek hizmetleri sunarak işletmelerin özellikle kurulma ve gelişme sırasında karşılaştıkları zorluklara çözüm bulmaya çalışmaktadır. Avrupa ülkelerinde 1000 civarında İş Geliştirme Merkezi (İŞGEM) bulunmaktadır; bunlar kimi zaman sektör bazlı kimi zaman ise teknolojik destek amacıyla kurulmakta ve içinde bu-

lundukları bölgede stratejik öneme sahip sektörlerin gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Türkiye'de ise Tarsus, Adana, Mersin, Eskişehir, Karadeniz Ereğli ve Van'da kurulmuş 6 İŞGEM bulunmaktadır. Bu merkezler, özellikle kuruluş aşamalarında zayıf olan işletmelere sermaye, altyapı ve mekan sağlayarak üretim maliyetlerini düşürmekte; bir yandan da danışmanlık hizmetleri sağlayarak girişimlerin yenilik yapma kapasitelerini artırmakta ve güçlenmelerine katkıda bulunmaktadır.

3.2 İhtiyaç ve Sorunların Saptanması

- Girişimcilere yer sağlanması,
- Girişimcilere yönetim desteği verilmesi,
- Finans destek mekanizmalarına erişimin kolaylaştırılması,
- İhtiyaç duyulan alanlarda eğitim ve danışmanlık hizmeti verilmesi,
- Ürün geliştirme ve endüstriyel tasarım konularında danışmanlık hizmeti verilmesi,
- Ambalajlama konusunda danışmanlık hizmeti verilmesi,
- Bilişim teknolojilerinin (yazılım, teknolojik üretim, proje tasarım, iletişim) kullanılması ve geliştirilmesi konusunda destek olunması,
- Ortak personel ve ofis hizmetleri sağlanması,
- Ortak kullanıma yönelik ofis ekipmanı ve özel ekipman sağlanması,
- Pazar araştırması ve pazarlama konusunda destek olunması.

3.3 Hedef Grubun Tanımlanması ve Tahmini Sayı

Çorum'da kurulmuş olan mikro işletmeler (1-9 işçi) bu projenin hedef grubunu oluşturmaktadır. Ancak, belirli bir bilgi birikimine ve girişimcilik vizyonuna sahip genç yatırımcılar da bu projeye dahil edilecektir.

3.4 Alternatif Çözümler İçerisinde Tercih Sebebi

Bölgede KOBİ'ler hem finansman yönünden güçsüzlükleri hem de ihtiyaç duydukları nitelikli hizmetlere ulaşmada yaşadıkları zorluklar nedeniyle bölge için üretim yapan zayıf konumlarını değiştirememekte ve rekabet gücü kazanamamaktadır. Bu zayıf konum yeni alanlarda yatırım yapma cesaretini kırmakta ve taklitçi yatırımlar artmaktadır. KOBİ'lerin, yarattıkları katma değer ve istihdam nedeniyle geliştirilmeleri ve desteklenmeleri gerekir; ayrıca, bölgede ihtiyaç duyulan üretim ve hizmet sektörlerinde girişimciliğin çeşitli mekanizmalarla özendirilmesi, kalkınmayı hızlandıracak ve işletmeler arasındaki ilişkileri derinleştirecektir.

İŞGEM'ler, yeni kurulan veya kurulacak olan KOBİ'lere, özellikle ilk kuruluş aşamasındaki zayıf konumlarında, altyapı ve nitelikli danışmanlık hizmetleri sağlayarak ihtiyaç duyulan sektörlerin gelişmesine ciddi katkıda bulunmaktadır. Dünya ve Türkiye örneklerine bakıldığında, İŞGEM'lerin bu alanda, çok önemli bir işleve sahip olduğu ve başarı sağladığı görülmektedir; TR83 Bölgesi'nde de bu tür merkezlerin kurulması ve özellikle Çorum'da ortaya çıkmış gelişme ivmesinin İŞGEM aracılığıyla desteklenmesi bölgesel kalkınma stratejisi açısından gerekli görülmektedir.

3.5 Temel Varsayımlar

- Çorum, TR83 Bölgesi'nde makine ve teçhizat gibi tarım dışı üretim alanlarında bir gelişme ivmesi yakalamıştır ve bu gelişmenin sürmesi beklenmektedir.
- KOBİ'lerin ülke çapında desteklenmesi önemli bir ulusal gelişme stratejisidir ve bu destek sürdürülecektir.
- Çorum'da çeşitli kamu kurumları, yerel yönetimler ve ilgili STK'lar bu projede ortak bir hedefe yönelik olarak işbirliği yapacaklardır.
- Bu proje uzun vadeli kredi sağlama gibi diğer olanaklarla desteklenecektir.

- Dünya Bankası kredilerinden yararlanılacaktır.
- KOBİ'lerin ihtiyaç duyduğu nitelikli danışmanlık hizmetleri bu merkezde sağlanacaktır.
- Bölge dışından uzman danışmanlar bu projede istihdam edilecek ve bölgedeki uzmanlaşmaya katkıda bulunacaklardır.
- Girişimcilik ve iş kurma becerilerinin geliştirilmesi için eğitimler sağlanacaktır.
- Ortaya çıkan yeni taleplere göre yeni hizmetlerin bu merkezde yer alması sağlanacaktır.

4 Faaliyetler

4.1 Ana Faaliyetler

- İŞGEM'in kurulması için belediye tarafından yer gösterilmesi,
- Dünya Bankası kredilerinden yararlanmak üzere girişimde bulunulması,
- KOSGEB'in kurulacak İŞGEM için ihaleye çıkması,
- KOSGEB, sanayi ve ticaret odasından temsilciler ve ilgili STK'lardan da destek alarak ihaleye giren projeler arasından seçim yapılması,
- İŞGEM yönetiminin oluşturulması
- Seçilen projede yer alan ana faaliyet alanına ve burada yer alacak hizmetlere yönelik olarak yapılacak merkezin planlanması ve inşa edilmesi,
- Merkezdeki işyerlerinin kiralanarak hizmete geçilmesi,
- Çeşitli kamu ve özel kredi kuruluşlarının desteğinin sağlanması.

5 Projenin Süresi ve Faaliyet Planı

Projeye kısa erimde başlanmalıdır. KOSGEB'in diğer Türkiye örneklerinden de yararlanarak ihaleye çıkması ve sunulan projeler arasından Çorum için en uygun olanının seçimi için Sanayi ve Ticaret Odası'ndan temsilciler ve ilgili STK'lardan da destek alınmalıdır. Orta erimde bu merkezin inşası ve şirketlere kiralanması tamamlanmalı ve hizmete geçilmelidir.

6 Kurumsal Çerçeve ve İşletme Modeli

Bu projede KOSGEB öncü rol oynayacaktır. KOSGEB'in belediyenin de desteğini alarak ihaleye çıkması gerekmektedir. Ancak, Çorum'da öncelikli olarak ihtiyaç duyulan nitelikli hizmetlerin sağlanması için, KOSGEB'in sanayi ve ticaret odası ve sanayici ve işadamları derneklerinden temsilcilerle toplantılar yapması ve ihalede bu önceliklere yer verilmesi gerekmektedir. Proje seçiminden sonra çeşitli kesimlerden temsilcilerin yer aldığı bir yönetimin seçilmesi ve bu işbirliğinin sürdürülmesi önemlidir. Bu merkezde yer alacak işletmelerin seçilmesi, işyerlerinin kiralanması ve yeni ihtiyaçlara göre merkezin geliştirilmesi bu yönetimin sorumluluğunda olacaktır.

7 Beklenen Sonuçlar

7.1 Hedef Gruplar Üzerinde Beklenen Etki

Sınırlı finansman olanaklarına sahip ancak yatırım konusunda belirli bir bilgi birikimine ve vizyona sahip olamayan girişimcilerin İŞGEM'lerde toplanması, bu şirketlerin hem uzmanlaşmış hizmetlerden ortaklaşa yararlanmalarını hem de çeşitli kurum ve kuruluşlarla deneyim ve fikir alışverişinde bulunmalarını ve birbirleri ile işbirliğine gitmelerini sağlayacaktır. Çorum'da kurulacak İŞGEM'in, dünya ve Türkiye örneklerinde görüldüğü gibi, girişimciliği özendirmek, başarılı işletmeler kurmak, bölgede ihtiyaç duyulan alanlarda yatırım-

ları özendirmek ve istihdam olanaklarını artırmak konularında katkıda bulunması beklenmektedir.

7.2 Somut Çıktılar

İŞGEM'lerde yer alan işletmelerin hem katma değer ve vergi geliri hem de istihdam yaratma konusunda bölge ekonomisine önemli katkıları olması beklenmektedir. Adana İŞGEM'de 1 Nisan-31 Aralık 2005 tarihleri arasında 676 413,64 YTL katma değer yaratılmış ve hem istihdam maliyeti hem de işletme yaratma maliyeti açısından dünya örnekleriyle karşılaştırıldığında çok daha verimli sonuçlar alınmıştır. Çorum'da kurulacak İŞGEM'in, küçük işletmelerin gelişerek güçlenmesine yardımcı olarak başarısızlığa uğrama risklerini azaltacağı, danışmanlık hizmetleri sağlayarak işletmelerin satışlarını artıracığı, girişimciliği özendireceği ve nitelikli işgücünün bölge içinde yatırım yapmasını sağlayarak hem beyin göçünü engelleyeceği hem de istihdam yaratacağı beklenmektedir.

7.3 Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilir kalkınma açısından bölgenin uzun vadede kolay taklit edilemeyen, belirli bir tecrübe ve bilgi birikimi gerektiren alanlarda söz sahibi olması gerekmektedir. Bazı sektörlerde kazanılmış rekabetçi konumun diğer ülkelerdeki gelişmelere bağlı olarak zaman içinde kaybedilmesi söz konusudur. Bu konuda TÜBİTAK'ın belirlediği öncelikli teknolojik faaliyet konuları dikkate alınarak

Faaliyetin adı	Yıllar												Kurumu	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12		
İŞGEM için belediyenin yer göstermesi	✓	✓	✓	✓	✓									Çorum Belediyesi, KOSGEB
Kredi bulmak için girişimde bulunulması	✓	✓	✓	✓	✓									KOSGEB, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı
KOSGEB'in ihaleye çıkması	✓	✓	✓	✓	✓									KOSGEB
Çeşitli kurumların işbirliği ile uygun projenin seçimi	✓	✓	✓	✓	✓									KOSGEB, sanayi ve ticaret odası, ilgili STK'lar
İŞGEM yönetiminin oluşturulması	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	KOSGEB, sanayi ve ticaret odası, ilgili STK'lar
Merkezin seçilen faaliyet alanına göre planlanması ve inşa edilmesi						✓	✓	✓	✓					İŞGEM yönetimi, KOSGEB
İşyerlerinin kiralanması ve hizmete geçilmesi						✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	İŞGEM yönetimi, KOSGEB
Kredi veren kurumlarla işbirliği yapılması						✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	İŞGEM yönetimi, KOSGEB

önceliklerin belirlenmesi ve Çorum'da gelişmekte olan sektörlerde katma değeri yüksek ürünlerin üretilmesinin bu danışmanlık hizmetleriyle desteklenmesi ve teşvik edilmesi gerekmektedir. Bu hizmetlerin dünyadaki gelişmeleri takip ederek sürekli yenilik yapma kapasitesini artırması sürdürülebilir kalkınma için zorunlu görülmektedir.

Bölgede uzman ihtiyacının karşılanması için bağımsız çalışan danışmanlar havuzunun oluşturulması gerekmektedir. İdeal koşullarda bu uzmanların verdikleri hizmetler karşılığı aldığı ücretler ile hizmetlerinin sürekliliğinin sağlanması beklenmelidir. Bu projeyle belirli uzmanlık alanlarında iş deneyimine sahip uzmanların yetiştirilmesi hedeflenmelidir; dolayısıyla bu danışmanlar havuzundan uzmanların belirli süreler için kurulacak merkezde istihdam edilmesi ve bölgede ihtiyaç duyulan alanlarda uzmanların yetiştirilmesine katkıda bulunması gerekir. Sürdürülebilirlik açısından bölgede yetişmiş ve bölgenin sorunlarını bilen nitelikli gençlerin farklı konularda uzmanlık ve deneyim elde etmesi önemli görülmektedir.

8 Bütçe Dökümü ve Tahmini Maliyetler

Bu projenin finansmanı kamu kaynaklarından sağlanacaktır ancak aynı zamanda AB hibe fonlarından ve Dünya Bankası kredilerinden yararlanmak mümkündür. Bu projenin toplam maliyetinin 15 milyon YTL olacağı düşünülmektedir.

PROJE 5.2.1.3: KOBİ'LERİN KURUMSAL YAPISININ GÜÇLENDİRİLMESİ İÇİN KÜÇÜK İŞLETMELERİN KÜMELENMEYE HAZIRLANMASI VE ORTAKLIKLAR GELİŞTİRMESİNİN ÖZENDİRİLMESİ VE DANIŞMANLIK SAĞLANMASI

• Çorum OSB'de Kümelenme Oluşturulması

İlgili stratejik amaç	: 5 Kurumsal yapının güçlendirilmesi
İlgili stratejik öncelik	: 5.2 Sivil toplumun ve özel kesimin güçlendirilmesi
İlgili stratejik tedbir	: 5.2.1 Özel kesimin yapısal güçlendirilmesi

1 Proje Hakkında Temel Bilgi

1.1 Proje başlığı	: Çorum OSB'de kümelenme oluşturulması
1.2 Projenin yeri	: Çorum
1.3 Sektör	: Sanayi
1.4 Projenin amacı	: Çorum'da küçük işletmelerin yenilik yapma kapasitesinin artırılması, birlikte iş yapma bilincinin yerleştirilmesi, verimliliğin ve kârlılığın artırılması, yerel kaynakların farklı girişimlere yönlendirilmesi
1.5 Projenin sahibi	: KOSGEB, Çorum Ticaret ve Sanayi Odası, OSB yönetimi, sanayici ve işadamları dernekleri
1.6 Tahmini süre	: 12 yıl
1.7 Tahmini toplam bütçe	: 10 milyon YTL

2 Amaçlar

2.1 Genel Amaç

- Çorum'da özellikle küçük işletmelerin yığılma ve dışsal ekonomilerden yararlanmaları,
- İşletmeler arasındaki ileri-geri bağlantıların ve ağ ilişkilerinin güçlendirilmesi,
- Ürün geliştirmek ve kaliteyi ön plana çıkartmak amacıyla, teknoloji merkezlerinin, ortak kullanılan atölye ve laboratuvarların kurulması,
- İşletmelerin ortak girdi temini, pazar araştırmaları ve pazarlama kanalları yaratmaları için danışma ve destek hizmetlerinin sağlanması,
- Yenilik yapma kapasitesinin ve rekabetçiliğinin artırılması,
- Üretim maliyetinin düşürülmesi,
- Üretimin verimliliğinin artırılması,
- İşletmelerin hayatta kalma ve büyüme

olanaklarının artırılması,

- Yeni iş ve istihdam olanaklarının yaratılması,
- Yerel kaynakların yeni ve farklı girişimlere yönlendirilmesi,
- Birlikte iş yapma zihniyetinin geliştirilmesidir.

2.2. Ulusal Ölçekteki Plan Kararlarıyla İlişkisi

Uzun vadeli gelişme stratejisinin temel amaçlarından birisi ihracata dönük, teknoloji yoğun, katma değeri yüksek, uluslararası standartlara uygun ve yerel kaynakları harekete geçiren bir üretim yapısına ulaşmaktır (DPT, 2000: 21). ÖUKP'de KOBİ'lerin rekabet güçlerinin artırılması, gelişme ekseninin birinci önceliğidir; ikinci öncelik ise teknoloji ve kalite seviyelerinin geliştirilerek rekabet gücünün artırılmasıdır. Bu bağlamda KOBİ'lerin modernizasyonunun sağlanması ve kalite ve verimlilik bilincinin artırılması gibi tedbirler öne çık-

maktadır (DPT, 2003: 101-104). Bunun yanısıra, ÖÜKP'de bölgelerin ekonomik gücünün artırılması ile ilgili gelişme ekseninde, KOBİ'lerin desteklenmesi ve güçlendirilmesi önceliğinin tedbirlerinden biri "girişimci bilincinin oluşturulması ve harekete geçirilmesi için eğitim alanı dahil kurumsal destekler sağlanacağı" biçiminde tanımlanmaktadır (DPT, 2003: 131-132).

İşletmelerin belirli alanlarda toplanması hem altyapı ve üretim maliyetlerinin düşmesine yardımcı olacak hem de şirketlerin birbirinden öğrenme ve müşterek iş yapma kapasitelerinin gelişmesine yardımcı olacaktır. Orta Vadeli Program sektörel politikalar çerçevesinde, işletmelerin belirlenmiş sanayi bölgelerinde kurulması ve mevcutların bu alanlara taşınması desteklenmektedir (DPT, 2006-1: 37).

2.3 Bölgesel Gelişme Stratejisi İçindeki Yeri

Mevcut küreselleşme ortamında hem ulusal hem de uluslararası pazarlarda rekabet gücü kazanmak ve özellikle uluslararası piyasalarda rekabetçi baskılarla mücadele edebilmek için KOBİ'lerin sermaye ve insan kaynaklarını birleştirmelerini teşvik edecek tedbirlerin alınması gerekmektedir. Ancak bölgede, birlikte yatırım yapma, sermaye birleşimlerine gitme ve birlikte hareket ederek gereksiz harcamalardan kaçınma türünde davranış biçimleri yeterince gelişmemiştir. Bu tür kolaylıkların benimsenmemesi durumunda ise girişimcilik zorlaşmakta ve tasarruflar yatırıma dönüşmemektedir.

Birbirini tamamlama ve işbirliği yapma gereği her konuda ortaya çıkmaktadır. Sanayinin yoğunlaştığı yerlerde, özellikle küçük ve orta boy işletmeler açısından kümelenmeler, ortak hizmetlerden yararlanma, altyapı ve üretim maliyetini düşürme, kirlilikle mücadele etme, bilgi paylaşma ve işbirliği yapma konularında sağladığı yararlar açısından önemli görülmektedir. Mevcut durumda bu kümelenmeleri sağlayacak sayı ve çeşitte işletme bulunmamaktadır; dolayısıyla, yaratıcı firma kümelenmelerinin

ortaya çıkması ve bölgede eksikliği hissedilen veya sürdürülebilir kalkınmayı hedefleyen yeni yatırım alanlarının desteklenmesi için programların ve projelerin tanımlanması önem kazanmaktadır. Girdi-çıkı ilişkilerini güçlendiren birlikteliklerin oluşmasının, ortak sorunlarını çözüme konularında işletmeleri güçlendireceği, verimliliklerini ve rekabet güçlerini artıracığı düşünülmektedir. Bu tür işbirliklerinin sağlanması için kurulan şirketlerin OSB, KSS ve endüstri bölgelerinde toplanması pek çok açıdan yararlı bulunmaktadır. Mevcut OSB ve KSS'lerin altyapı eksiklerinin tamamlanması ve beklenen sanayi yatırımları için yeni alanların, bölgenin mekansal stratejileri doğrultusunda saptanması ve geliştirilmeleri gerekmektedir.

KOBİ'lerin genellikle büyük şirketlere bağımlı olarak hareket etmeleri ve bu şirketlerin yetmeyen kapasitelerini tamamlamak üzere üretime dahil olmaları (kapasite fasonculuğu), uzun vadede, özellikle kriz zamanlarında sorunlara neden olmaktadır. Tamamen büyüklerin talebine yönelik olarak piyasada varolan işletmeler, talebin daraldığı zamanlarda kapanmak zorunda kalmaktadır. Bu nedenle, KOBİ'lerin uzmanlaşmaya yönelik gelişmelerine öncelik verilmesi ve birlikte hareket etme, birbirini tamamlama ilkesi ile üretim yapılarının desteklenmesi gerekmektedir. Buna yönelik olarak danışmanlık hizmetlerinin sağlanması ve piyasada ihtiyaç duyulan mal ve hizmetlerin bu şirketler tarafından üretilmesi teşvik edilmelidir.

3. Gerekçeleştirme

3.1 Bu Konuda Daha Önce Yürütülen Faaliyetler

Türkiye gibi ülkelerde, piyasada hazır iş bulma kolaylığı, danışma hizmetlerinde eksiklik, birlikte iş yapma alışkanlığının gelişmemiş olması ve güvensizlik nedeniyle, risk alamama durumu ortaya çıkmakta ve piyasaya katılan üreticiler, daha çok kapasite fasonculuğunu tercih etmektedirler. Bu tür bağımlı ilişkide, üretim zincirine katılabilmek benzer teknolojiye yatırım yapılmasını ve benzer

ürünlerin üretilmesini gerektirmektedir; dolayısıyla, yenilik yapma ve yeni ürünlere geçebilme olanağı da kısıtlanmaktadır. Ancak uzmanlaşmaya dayalı fason ilişkilerin, firmalar arasında girdi-çıkı ilişkilerini derinleştirerek daha sağlam ve sürdürülebilir ilişki biçimlerine yol açtığı görülmektedir. Belirli konularda uzmanlaşan firmaların, hem teknolojiye hem de üretimin örgütlenmesinde, daha yaratıcı çözümler üretme ve yenilik yapma şansına sahip olduğu görülmektedir. Ortak bir ürünün üretilmesinde işbirliği yapan firmalar arasında güvene dayalı ilişkilerin gelişmesi, bilgi, teknoloji ve yeniliklerin paylaşılarak ortak araştırma-geliştirme ve pazarlama birimlerinin oluşturulması ve ortak bir kaderi paylaştıkları bilincinin gelişmesi bölgesel kalkınma açısından çok önemlidir. Dolayısıyla, yaratıcı kümelenmelerin oluşması sonucunda, firmalar arasındaki yoğun işbirliği aracılığıyla sürdürülebilirlik kazanan, öğrenme ve gelişme potansiyelini geliştiren sanayi bölgelerinin ortaya çıkması beklenir.

Türkiye'de Denizli ve Gaziantep gibi kentlerde görülen gelişme ivmesini, bu tür sağlam girdi-çıkı ilişkileri ve küçük uzmanlaşmış firmalar arasındaki işbirliği ile açıklamak mümkündür. Ancak bugün gelinen noktada, bu kentlerin, giderek bu yapıdan uzaklaştığı ve son derece hiyerarşik, piramit türü bir yapılanmaya doğru evrildiği izlenmektedir. Büyük firmalar, zaman içinde bütün üretim aşamalarını içine alarak, uzmanlaşmış küçük firmaların şansını azaltmaktadır. Birbirine bağımlılık azaldıkça aynı kaderi paylaşma bilinci ve işbirliği yapma isteği de azalmaktadır. Bu nedenlerle, katma değer ve istihdam yaratmada çok önemli görülen KOBİ'lerin yaratıcı kümelenmeler oluşturarak büyük firmaların ulaştığı avantajlara kavuşması ve yenilikçilik kapasitelerini geliştirmeleri beklenmektedir.

3.2 İhtiyaç ve Sorunların Saptanması

- OSB'de oluşturulacak üretim kümelerine yer ayrılması ve uzmanlaşmış firmalara öncelik verilmesi,
- KOSGEB ve üniversite işbirliği ile,

Çorum'da gelişmekte olan makine ve ekipman ile malzeme ve teçhizat üretimi konusunda sorunların ve ihtiyaçların saptanması,

- Uluslararası, ulusal ve bölgesel pazar taleplerinin incelenmesi ve üretilecek ürünlerin saptanması,
- Belirlenen talepler doğrultusunda firmalara yatırım danışmanlığı verilmesi,
- Üretimde teknolojik yenilik konusunda araştırma desteği sağlanması,
- Girişimcilere teknolojik yenilik konusunda eğitim desteği verilmesi,
- Yeni malzeme ve tasarımlarla ürün geliştirme çalışmalarının yapılması,
- Ürünler için pazarlama desteği verilmesi,
- Kredi veren kurumların araştırılması ve işbirliği sağlanması
- Üreticilerin kurduğu birliklerin desteklenmesi,
- Girişimcilik/iş kurma eğitimleri verilmesi.

3.3 Hedef Grubun Tanımlanması ve Tahmini Sayı

Bu proje farklı uzmanlık alanlarında üretim yapan veya yatırım yapmak isteyen küçük işletmelerin bir araya gelerek yaratıcı ve birbirini tamamlayıcı üretim yapmalarını desteklemeyi hedeflemektedir. Özellikle Çorum'da gelişme gösteren tarım dışı sanayilerde küçük işletmeleri bir araya getirerek ve girişimcileri ihtiyaç duyulan yeni yatırım alanlarına yönlterek büyük firmalara oranla daha esnek ve yenilik yapma kapasitesi gelişmiş bir yapılanma sağlanacağı düşünülmektedir.

3.4 Alternatif Çözümler İçerisinde Tercih Sebebi

Bölge tarıma dayalı bir yapı sergilemekte ve bunun dışındaki sektörlerde yapılan üretim genelde rekabetçi bir yapı sergilememektedir. Sanayi yatırımlarının bugünkü durumuna bakıldığında bilinçsiz, taklitçi yatırımların ve atıl kapasitenin yüksek olduğu görülmektedir. Ancak bu sorunları aşmak için bölge ciddi bir potansiyele sahiptir; farklı sana-

yi kollarının geliştirilebilmesi için bölgede mevcut bir altyapı bulunmaktadır. Küçük Sanayi Siteleri (KSS) ve Organize Sanayi Bölgeleri'nin (OSB) bölgede bulunması gelişmeyi hızlandırıcı etkiye sahiptir. Bölgede çeşitlilik taşıyan bir sanayi yapısı bulunmaktadır; dolayısıyla, girdi-çıktı ilişkileriyle birbirlerini destekleyen bir sanayi yapısının gerçekleştirilmesi, varolan sanayilerin geliştirilmesi ve yeni alanlara yatırım yapmalarının teşvik edilmesi ile sağlanabilir. Sanayinin ve uzmanlaşmış hizmetlerin belirli noktalarda toplanmasının, varolan kaynakların daha verimli ve etkin kullanımına ve yerleşmelerin birbirini tamamlayan işlevlerinin mekanda dengeli bir dağılıma yol açacağı düşünülmektedir.

3.5 Temel Varsayımlar

- Çorum'da makine ve teçhizat konusunda görülen gelişme ivmesi sürecektir.
- KOBİ'lerin finansal yapılarını güçlendirme ve danışmanlık hizmetleri ile destekleme yönünde kamu desteği sağlanacaktır.
- OSB ve KSS'ler kümeleşmeye uygun olarak planlanacak ve yer sağlama konusunda, girdi-çıktı ilişkileri olan ve birlikte hareket edebilecek firmalara öncelik sağlanacaktır.
- Bu projede KOSGEB, üniversite, sanayi ve ticaret odaları, esnaf ve sanatkar odaları ve STK gibi farklı kurumların işbirliği sağlanacaktır.

- Bu proje uzun vadeli kredi sağlama gibi diğer hizmetlerle desteklenecektir.
- Girişimcilik ve iş kurma becerilerinin geliştirilmesi için eğitimler sağlanacaktır.
- OSB ve KSS'lerde ortak kullanım atölyeleri (ORTKA) ve ortak kullanım laboratuvarları (ORTLAB) kurulması desteklenecektir.
- Pazarlama desteği ve danışmanlığı verilecektir.
- Üreticilerin kurduğu birlikler desteklenecektir.

4 Faaliyetler

4.1 Ana Faaliyetler

- OSB'de, oluşturulacak üretim kümelerine yer ayrılması ve mekansal planlamanın yapılması,
- KOSGEB ve üniversite işbirliği ile, Çorum'da gelişmekte olan makine ve ekipman ile malzeme ve teçhizat üretimi konusunda sorunların ve ihtiyaçların saptanması,
- Uluslararası, ulusal ve bölgesel pazar taleplerinin incelenmesi ve üretilecek ürünlerin saptanması,
- Belirlenen talepler doğrultusunda firmalara yatırım danışmanlığı verilmesi,
- ORTKA ve ORTLAB'ların kurulması,
- Girişimcilere teknolojik yenilik konusunda

Faaliyetin adı	Yıllar												Kurumu	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12		
OSB'de kümelenmeye uygun mekansal düzenleme yapılması	✓	✓	✓	✓	✓									OSB yönetimi
Üniversitelerle bağlantıya geçilmesi ve ihtiyaçların saptanması	✓	✓	✓	✓	✓									KOSGEB, üniversite
Pazar taleplerinin saptanması	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	KOSGEB, üniversite, üreticiler, sanayi ve ticaret odaları, esnaf ve sanatkarlar odaları
Yatırım danışmanlığı verilmesi	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	KOSGEB, üniversite
ORTKA ve ORTLAB'ların kurulması	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	KOSGEB, üniversite
Teknolojik yenilik konusunda danışmanlık sağlanması	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	KOSGEB, üniversite
Pazarlama ve tanıtım danışmanlığı sağlanması	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	KOSGEB, üniversite
Üreticilerin sektörel dış ticaret şirketi kurmalarının sağlanması	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	KOSGEB, sanayi ve ticaret odaları, esnaf ve sanatkarlar odaları
Finansman desteği sağlanması	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	Maliye Bakanlığı

eğitim desteği verilmesi,

- Yeni malzeme ve tasarımlarla ürün geliştirme çalışmalarının yapılması,
- Ürünler için pazarlama desteği verilmesi,
- Kredi veren kurumların araştırılması ve işbirliği sağlanması
- Üreticilerin kurduğu birliklerin (sektörel dış ticaret şirketi gibi) desteklenmesi,
- Girişimcilik/iş kurma eğitimleri verilmesi.

5 Projenin Süresi ve Faaliyet Planı

Projenin kısa erimde başlatılması gerekmektedir. Kısa erimde üretim ihtiyaçları ve pazar talepleri saptanmalı ve OSB'lerde mekansal düzenlemele- re gidilmeli, orta erimde ise girişimcilere eğitim ve danışmanlık hizmetleri sağlanmalıdır. Orta erimde küçük girişimcilerin ihtiyaç duydukları güçlendirici ortak atölye ve laboratuvarlar ile birliklerin oluşma- sına destek olunmalıdır.

6 Kurumsal Çerçeve ve İşletme Modeli

KOSGEB, ona bağlı merkezler ve Çorum OSB yönetimi uygulayıcı kuruluşlar olarak ortaya çıkmaktadır. Çorum Ticaret ve Sanayi Odası, esnaf ve sanatkarlar odaları, mesleki örgütler projenin paydaşlarıdır; ayrıca TÜBİTAK ve üniversitelerden danışmanlık hizmetleri alınacaktır.

7 Beklenen Sonuçlar

7.1 Hedef Gruplar Üzerinde Beklenen Etki

Bölgede saptanan ihtiyaçlara ve yurtiçi ve yurt dışı taleplere göre belirlenen ürünlerin küçük işletmelerin işbirliği ile üretilmesi ve bu işletmelerin uzmanlaşarak yenilik yapma kapasitelerini artırmaları beklenmektedir. Dünya örnekleri belirli konularda uzmanlaşmış şirketlerin, bu konudaki gelişmeleri takip etme, ihtiyaçlara göre yaratıcı çö- zümler bulma ve yenilik yapma kapasitelerinin çok daha yüksek olduğunu göstermektedir. Çorum'da gelişmekte olan makine, ekipman, alet ve teçhizat üretimi konularında varlık gösteren küçük işletme-

lerin böyle bir işbirliği içinde güçleneceği ve reka- betçi bir yapılanma içinde ulusal ve uluslararası pazarlarda güç kazanacağı beklenmektedir. Böyle bir örgütlenme biçimi, farklı uzmanlık alanlarında üretim yapan firmaları, aynı hedef çerçevesinde sorunlarını çözmek durumunda olan taraflar haline getirecektir.

7.2 Somut Çıktılar

Bölgede yer alan sanayilerin büyümesini engelleyen pek çok zayıf yön bulunmaktadır. Bölgede devlet işletmeleri dışındaki bütün işletmeler KOBİ statüsündedir ancak çalışan sayısına göre orta- lama işletme büyüklüğü hem ülke ortalamasının hem de AB ortalamasının oldukça altındadır; ayrıca mikro ölçek kategorisine giren (1-9 işçi) grupta çalışanların toplam işletmeler içindeki oranı yüzde 59,6'dır ve Türkiye ortalamasının (yüzde 31,3) çok üzerindedir. Bu durum mevcut işletmelerin güçlü ve verimli işletmeler olmalarını engelleyen en önemli sebeplerden biridir. Ayrıca, bölgede taklitçi yatırımlar sonucunda kapasite kullanım oranlarının düşük olduğu gözlenmektedir. Mevcut durumda KOBİ'lerin finansman desteği sağlama, teşviklerden yararlanma, bilgi ve danışmanlık hizmetlerine ulaşma konularında ciddi darboğazları bulunmaktadır; nitekim, bölgede bu tür hizmetler- den yararlananların oranı yüzde 1 civarındadır. Bu sınırlamalar içinde KOBİ'ler, ya büyük şirketlere bağımlı olarak üretim yapmakta ya da çok küçük bir bölgesel pazara yönelmektedirler. Belirlenmiş üretim alanlarında ortaya çıkan firma kümelenme- leri sonucunda mevcut küçük işletmelerin güçlerini birleştirecekleri ve ortak bir amaca yönelik olarak sorunlarına çözüm üretecekleri ve bir sinerji yara- tacakları beklenmektedir.

7.3 Sürdürülebilirlik

Bu projenin sürdürülebilir olması için iyi örneklerin ve somut sonuçların çıkması gerekmektedir. Bu nedenle bu projenin uygulanmasıyla birlikte üreticiler için destek mekanizmalarının da düşünülmesi gerekir. Bu destekler varolan şirketlere ya da yeni

kurulacaklara finansman desteği olabileceği gibi, teknolojik yenilik ve pazarlama konusunda verilen destekler başarının en önemli kriterlerinden biridir. Ayrıca, bu şirketlerin kurdukları ortak atölye ve laboratuvarların, birliklerin ve dış ticaret şirketlerinin sürdürülebilirlik açısından önemi büyüktür. İhracat olanaklarının araştırılması ve yurt dışı pazarları için tanıtımların yapılması önemlidir.

8 Bütçe Dökümü ve Tahmini Maliyetler

Projenin finansmanı kamu kaynaklarından sağlanacaktır ancak aynı zamanda AB hibe fonlarından yararlanmak da mümkündür. Bu projenin toplam maliyetinin 10 milyon YTL olacağı düşünülmektedir.

PROJE 3.3.1.3: OSB VE KSS'LERDE EŞLEŞTİRME VE PAZARLAMA MERKEZLERİNİN KURULMASI

- **Çorum OSB Yönetiminin Desteği ile (Pilot Bir Uygulama ile) Eşleştirme ve Pazarlama Merkezi Kurulması**

İlgili stratejik amaç	: 3 İşletmelerin rekabet gücünün artırılması ve dışa açılma
İlgili stratejik öncelik	: 3.3 Dışa açılma
İlgili stratejik tedbir	: 3.3.1 Ulusal ve uluslararası ticari faaliyetin çeşitlendirilmesi ve artırılması

1 Proje Hakkında Temel Bilgi

1.1 Proje başlığı	: Çorum OSB yönetiminin desteği ile (pilot bir uygulama ile) eşleştirme ve pazarlama merkezi kurulması
1.2 Projenin yeri	: Çorum
1.3 Sektör	: Sanayi
1.4 Projenin amacı	: İşletmelerin, dış ticaret, ortak üretim/yatırım gibi uluslararası işbirliklerine yönelmeleri ve işletmelerin uluslararası pazarlarda rekabet edebilmeleri ve pay alabilmeleri
1.5 Projenin sahibi	: Sanayi Bakanlığı, KOSGEB, Çorum Ticaret ve Sanayi Odası, sanayici ve işadamları dernekleri
1.6 Tahmini süre	: 17 yıl
1.7 Tahmini toplam bütçe	: 10 milyon YTL

2 Amaçlar

2.1 Genel Amaç

- İşletmelerin, dış ticaret, ortak üretim/yatırım gibi uluslararası işbirliklerine yönelmeleri,
- İşletmelerin uluslararası pazarlarda rekabet edebilmeleri ve pay alabilmeleri,
- Hedef ülkede potansiyel eş bulunması, karşı ülkeden gelen taleplerin iletilmesi, üye katalogları ve numunelerinin sergilenmesi, fuar araştırması, vize/davet mektubu hazırlama, otel rezervasyonu, oturma izni almaya yardım gibi temel hizmetlerin sağlanması,
- Web sayfası/sanal katalog hazırlama, projeksiyon, bilgisayar gibi ofis araçları tedariki, yurtdışı ticari ziyaret organizasyonu yapılması, ehliyet değiştirme, şoför/araç kiralama yardımı, bankacılık/sigorta/güvenlik hizmetleri, toplantı salonu kiralama, tercümanlık, çeviri hizmetleri gibi organizasyonel hizmetler verilmesi,
- Fiyat araştırması, hammadde için tedarikçi araştırması, makine/tezgah araştırması, sözleşme incelenmesi/araştırması, rekabet araştırması, talep özellikleri araştırması, yerel mevzuat araştırması, finans kaynakları araştırması, ortak yatırım/fizibilite çalışması, ortak yatırım/sözleşme hazırlama, teknoloji araştırma, insan kaynakları araştırması gibi danışmanlık hizmetleri verilmesi,
- Kapalı alan tahsisi, standart stand konstrüksiyonu, ürünlerin nakliyesi, ürünlerin yurtdışı indirme - depolama - yükleme işlemleri, daimi sergi/showroom alanının genel güvenlik ve genel temizlik hizmetleri, ürünlerin gümrük işlemleri ile yurtdışı nakliye sigortalama işlemleri gibi daimi sergi/showroom hizmetlerinin verilmesi,
- Yerel kaynakların yeni ve farklı girişimlere yönlendirilmesi,
- İşletmelerin hayatta kalma ve büyüme olanaklarının artırılması,
- Yeni iş ve istihdam olanaklarının yaratılmasıdır.

2.2. Ulusal Ölçekteki Plan Kararlarıyla İlişkisi

Bölgede üretilen sanayi ve tarım ürünlerinin dış satımının artırılması için sektörel dış ticaret şirketleri ve dış ticaret sermaye şirketlerinin kurulması ÖUKP'de birinci gelişme eksenini çerçevesinde teşvik edilmektedir (DPT, 2003: 101-102). Eşleştirme merkezleri (EŞMER) bölgedeki işletmelerin dışa açılabilme, ürünlerini tanıtarak ihracat yapma olanaklarını artırdığı için bu kapsamda düşünülmelidir. Bunun yanı sıra, bölgenin varolan dışa açılma potansiyelini açığa çıkarmak için ulaşımdaki altyapı eksikliklerinin giderilmesi gerekmektedir. Nitekim, ulaşımın birbirini tamamlayıcı nitelikte çalışması ve kombine taşımacılığın yaygınlaştırılması OVP'nin sektörel stratejilerinde önemle vurgulanmaktadır (DPT, 2005: 39-41). Ayrıca, bölgede internet kullanımının yaygınlaştırılması, diğer haberleşme olanaklarının geliştirilmesi gerekmektedir. Elektronik haberleşme sektörünün hizmet yeteneğinin rekabetçi bir ortamda küresel düzeyde geliştirilmesi OVP'de vurgulanmış ve bu gelişimin, devletin düzenleyici rolünü etkinleştireceği ve pazarın potansiyel gelişimini ve bilgi toplumu hizmetlerini yaygınlaştıracağı ifade edilmiştir (DPT, 2005: 39-41). Bu öncelikler işletmelerin ürünlerini ülke dışında satabilmenin altyapısını oluşturmaktadır.

EŞMER'ler, yurt dışında tanıtım, pazarlama ve nakliye, sigorta gibi nitelikli hizmetler sağlayarak özellikle küçük işletmelerin ihracat yapma potansiyelini artırmakta ve güçlenmelerine yol açmaktadır. Uzun vadeli gelişme stratejisinin temel amaçlarından birisi ihracata dönük, teknoloji yoğun, katma değeri yüksek, uluslararası standartlara uygun ve yerel kaynakları harekete geçiren bir üretim yapısına ulaşmaktır (DPT, 2000: 21). ÖUKP'de KOBİ'lerin rekabet güçlerinin artırılması, gelişme ekseninin birinci önceliğidir; ikinci öncelik ise teknoloji ve kalite seviyelerinin geliştirilerek rekabet gücünün artırılmasıdır. Bu bağlamda KOBİ'lerin modernizasyonunun sağlanması ve kalite ve verimlilik bilincinin artırılması gibi tedbirler öne çıkmaktadır (DPT, 2003: 101-104). OVP'de ise imalat

sanayinin "dışa dönük, dinamik ve rekabetçi bir yapıya kavuşması" temel amaç olarak ortaya konmakta ve yenilikçiliğe ve ileri teknolojilerden daha çok yararlanılmasına yönelik politikaların uygulanacağı vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, teknoloji üretilmesi ve yaygınlaştırılması ile geleneksel sektörlerin yanı sıra yeni sektörlerin geliştirilerek ihracatın artırılması sektörel politikalar olarak ifade edilmektedir (DPT, 2005: 37).

2.3 Bölgesel Gelişme Stratejisi İçindeki Yeri

TR83 Bölgesi, dışa açılma potansiyeli açısından güçlü yönleri ve fırsatlara sahiptir. Bölge, üretilen ürünlerin hem yurtiçi hem de yurtdışı pazarlara ulaştırılmasını sağlayacak ulaşım olanaklarına sahiptir. Bölgenin kuzey-güney ve doğu-batı karayolu bağlantılarının kuvvetli olması, denize kıyısının bulunması ve limanın varlığı özellikle kuzeydeki komşu ülkelerle ticaretin geliştirilmesinde kolaylık sağlayacaktır. Bölgenin komşu ülkelerle ihracat ilişkisi çok sınırlıdır. Ayrıca, bölgede pazar araştırması ve pazarlama desteği verebilecek kurumsal yapıların gelişmemiş olması bölgeyi kendi içine kitlemektedir. Bölgedeki illere bakıldığında ihracat yapan işletmelerin oranının yüzde 15-30 civarında olduğu görülmektedir (KOSGEB, 2005). Bölgede dışa açılmayı sınırlayan bir başka sorun da üretilen ürünlerin standartlara uymaması, maliyetin yüksek olması ve rekabetçi üretim yapılamamasıdır.

Türkiye, 1980'li yıllardan itibaren dışa açılma, ihracata yönelik sanayi politikaları geliştirme ve AB üyesi olma yönünde hareket etmektedir; bu çaba, bölgenin geleceği açısından da dikkate alınmalıdır. Bölgenin rekabetçi üstünlüğe sahip olduğu ürünleri, yenilikçilik potansiyelini kullanarak geliştirmesi, yeni uzmanlık alanları yaratmaya yönelmesi ve katma değeri yüksek ürünlerle dış pazara açılması sürdürülebilir kalkınmanın da ön koşuludur. Bölgenin öncelikle KEİ ve AB çerçevesinde dış ticaret kapasitesini geliştirmesi stratejik önemdedir. Ancak bu fırsatı değerlendirebilmek için gerekli standartların oluşmasını sağlamak ve buna yönelik kurumsal yapıları oluşturmak gerek-

mektedir. Ayrıca, dış dünyanın/ pazarın değişimini güncel biçimde izleyecek kurumsal yapıların oluşturulması ve pazarlama olanaklarının geliştirilmesi önemlidir.

Eşleştirme Merkezleri, KOSGEB tarafından, dış ticarete yönelik işletmelerin başarılı olabilmelerini sağlamak üzere, ihtiyaç duydukları temel hizmetler, organizasyonel hizmetler, danışmanlık hizmetleri ve daimi sergi/showroom hizmetlerini sunan sinerji odaklarıdır. EŞMER'lerin, bölgedeki işletmelerin yurtdışındaki pazarlara ulaşmasını kolaylaştıracağı ve bölgede yapılan üretimin, bu pazarlardan gelen talepler doğrultusunda şekilleneceği, çeşitleneceği ve kalitesinin artacağı beklenmektedir.

3. Gerekçeleştirme

3.1 Bu Konuda Daha Önce Yürütülen Faaliyetler

KOSGEB, işletmelerin dünya pazarlarına açılmalarına yardımcı olmak amacı ile "Eşleştirme Merkezi Modeli" geliştirmiştir. Bu model, rekabet gücü yüksek Türk KOBİ'leri ile eşleştirme merkezi kurulan ülkelerdeki rekabet gücü yüksek KOBİ'lerin ticari işbirliği, ortak yatırım, teknoloji transferi gibi konularda işbirliği yapmak üzere eşleştirilmesini hedeflemektedir. Eşleştirme merkezlerindeki işletmelere, farklı konularda yardımcı hizmetler sunulmaktadır. Bu modelin dünyadaki diğer benzer modellerden farkı, sadece talebe cevap vermek değil aynı zamanda üye olan işletmeler için talep yaratmada aktif rol oynamasıdır. Yaklaşık 40 gelişmiş ve az gelişmiş ülkeden eşleştirme merkezi kurulması için talep gelmiş, Kasım 2005'te açılan Rusya Eşleştirme Merkezi'nden sonra Haziran 2006'da Almanya merkezi de faaliyete geçmiştir. Sırada, Azerbaycan, Ukrayna, Kırgızistan, Katar, İsrail, Hollanda ve İran'ın da içinde olduğu birçok ülke bulunmaktadır ve bu ülkelerden bazıları ile ilk anlaşma olan protokol imzalanması gerçekleştirilmiştir. Bu merkezlere başvuru ücretsizdir ve verilen hizmetlerin ücretinin yarısı KOSGEB

tarafından karşılanmaktadır.

Çorum'da kurulacak eşleştirme ve pazarlama merkezi KOSGEB öncülüğünde gerçekleştirilecek ve Çorum'da kurulması düşünülen fuar alanı ve Çorum OSB ile birlikte planlanacaktır. Bu merkezin yurt dışında kurulmuş olan eşleştirme merkezlerinin bir benzeri olarak ilk defa Çorum'da kurulması ve gelişmekte olan sektörlerin ihracat olanaklarını artırması beklenmektedir. Bu merkezin yurtdışında kurulmuş olan merkezlerle bilgi alışverişini sağlaması ve işbirliği içinde hizmet vermesi düşünülmektedir.

3.2 İhtiyaç ve Sorunların Saptanması

- Bu merkezin Rusya ve Almanya'da kurulmuş olan ve diğer ülkelerde kurulması düşünülen EŞMER'lerle işbirliği yapması ve bilgi akışının sağlanması,
- EŞMER'in fuar alanına ve OSB'ye kolay ulaşılabilirliğinin sağlanması,
- Dış ülkelerde aynı veya benzer üretimleri yapan kurum ve kuruluşlardan eş bulunması, alıcı ülkeden gelen taleplerin ilgili firmalara iletilmesi, üye katalogları hazırlanması, numunelerin müşteriye tanıtımı, sergilenmesi, yurtdışı fuar araştırmalarının yapılması, vize/davet mektuplarının hazırlanması, konaklama ve refakatçi hizmetlerinin sağlanması,
- Firmaları ve ürünleri tanıtıcı Web sayfası/ sanal katalog, CD hazırlanması, projeksiyon, bilgisayar gibi ofis araçlarının temin edilmesi, yurtdışı ticaret bağlantısı için gezi düzenlenmesi, ehliyet değiştirme, şoför/araç kiralama, bankacılık/sigorta/güvenlik hizmetleri sağlanması, sektörde çalışan firmaların katılacağı toplantıların düzenlenmesi, tercümanlık, çeviri hizmetleri ve diğer sosyal hizmetlerin verilmesi,
- Dünyada benzer üretimleri yapan firmalarla temasa geçerek fiyat araştırması yapılması, hammadde ve üretici maliyeti araştırması, makine/tezgah, know-how araştırması, sözleşme incelenmesi/ araştırması, rekabet araştırması, talep özellikleri araştırması, yerel mevzuat araştırması, hukuki sorunların gözden geçirilmesi, öneriler yapılması, finans kaynakları araştırması, ortak yatırım/fizibilite çalışması, ortak yatırım/sözleşme hazırlama, teknoloji araştırma, insan kaynakları

- araştırması gibi danışmanlık hizmetleri verilmesi,
- Sergi ve fuarlara katılacak firmalar ile yurtiçinden ve yurtdışından gelen üretim yapacak sanayiciler için kapalı alan tahsis edilmesi, standart stand konstrüksiyonu inşa edilmesi, sergilenecek ve/veya pazarlanacak ürünlerin nakliyesi, ürünlerin yurt içi ve yurtdışı indirme-depolama-yükleme işlemleri, daimi sergi/showroom alanının genel güvenlik ve genel temizlik hizmetleri, ürünlerin gümrük işlemleri ile yurtdışı nakliye sigortalama işlemleri ve daimi sergi/showroom hizmetlerinin verilmesi,
- Yurtdışından gelen ziyaretçilere karşılama, otel rezervasyonu gibi hizmetlerin verilmesi.

3.3 Hedef Grubun Tanımlanması ve Tahmini Sayı

Bu proje, yurtdışından üreticilerin ve alıcıların Çorum'a gelmesini sağlamak, Çorum'da kurulmuş olan KOBİ'lerin ürünlerini yurtdışına pazarlama olanaklarını artırmak ve bu konuda gerekli hizmetleri sağlamak üzere kurulacaktır. Dolayısıyla, bu merkezde yurtdışından gelen üreticilerin ürünlerinin sergilendiği alanların da düzenlenmesi gerekir. Çorum'da kurulacak olan eşleştirme ve pazarlama merkezinden, bölge ve bölge dışı illerden üreticilerin de yararlanması beklenmektedir. Çorum'daki üreticilerle KOSGEB aracılığı ile bağlantıya geçilecek ve ilgilenen üreticilerle bir pilot uygulama olarak başlatılacaktır.

3.4 Alternatif Çözümler İçerisinde Tercih Sebebi

Türkiye, 1980'li yıllardan itibaren dışa açılma, ihracata yönelik sanayi politikaları geliştirme ve AB üyesi olma yönünde hareket etmektedir; bu çaba, bölgenin geleceği açısından da dikkate alınmalıdır. Bölgenin rekabetçi üstünlüğe sahip olduğu ürünleri, yenilikçilik potansiyelini kullanarak geliştirmesi, yeni uzmanlık alanları yaratmaya yönelmesi ve katma değeri yüksek ürünlerle dış pazara açılması sürdürülebilir kalkınmanın da ön koşuludur. Bölgenin öncelikle KEİ ve AB çerçevesinde dış ticaret kapasitesini geliştirmesi stratejik

önemdedir. Ancak bu fırsatı değerlendirebilmek için gerekli standartların oluşmasını sağlamak ve buna yönelik kurumsal yapıları oluşturmak gerekmektedir. Ayrıca, dış dünyanın/ pazarın değişimini güncel biçimde izleyecek kurumsal yapıların oluşturulması ve pazarlama olanaklarının geliştirilmesi önemlidir.

TR83 Bölgesi, bölgede üretilen ürünlerin hem yurtiçi hem de yurtdışı pazarlara ulaştırılmasını sağlayacak ulaşım olanaklarına sahiptir; bölgenin kuzey-güney ve doğu-batı karayolu bağlantılarının kuvvetli olması, denize kıyısının bulunması ve limanın varlığı bölgeye üstünlük sağlamaktadır. Ancak hava kargo taşımacılığının olmaması, liman tesislerinin yetersizliği, bölge içindeki yerleşmeler arasındaki ağsal ilişkileri güçlendirecek ve bölge dışındaki yerleşmelerle bağlantıyı sağlayacak yeterli nitelikte havayolu, karayolu ve demiryolu ağlarının kurulmamış olması hem üretimin örgütlenmesinde hem de ürünlerin pazarlanmasında önemli sınırlamalar getirmektedir. Bölgede var olan potansiyeller ve fırsatlar yeterince değerlendirilememektedir. Bölgenin komşu ülkelerle ihracat ilişkisi çok sınırlıdır. Ayrıca, bölgede pazar araştırması ve pazarlama desteği verebilecek kurumsal yapıların gelişmemiş olması bölgeyi kendi içine kilitlemektedir. Bu proje çerçevesinde, bölgedeki işletmelerin sunduğu mal ve hizmet çeşidinin ve kalitesinin artırılması ve yurt dışına açılma için gerekli tanıtım ve organizasyonların sağlanması gerekmektedir. Bu tür tanıtımların yapılması için ulusal ve uluslararası firmaları bir araya getiren fuar organizasyonlarının yapılması stratejik önemde görülmektedir.

3.5 Temel Varsayımlar

- Çorum'da ortaya çıkan gelişme ivmesi sürecektir.
- Çorum'daki üreticiler, ihracat için ihtiyaç duydukları hizmetleri bu merkezde kolayca temin edebileceklerdir.
- Bu merkez yurtdışındaki diğer merkezlerle işbirliği içinde çalışacaktır.

- İhracatı artırabilmek için ulaşım olanaklarında gelişme sağlanacaktır.
- Elektronik haberleşme ve e-ticaret olanakları geliştirilecektir.
- Bu proje uzun vadeli kredi olanaklarıyla desteklenecektir.
- Girişimcilik ve iş kurma becerilerinin geliştirilmesi için eğitimler sağlanacaktır.
- Üreticilerin kurduğu birlikler ve kooperatifler desteklenecektir.
- Ortaya çıkan yeni taleplere göre ürün çeşitlenmesine gidilecektir.
- Dünya standartlarında üretim ve kontrol mekanizmaları geliştirilecektir.

4 Faaliyetler

4.1 Ana Faaliyetler

- KOSGEB'in eşleştirme ve pazarlama merkezi kurmak üzere ihaleye çıkması,
- Bu merkezi işletecek firmanın seçilmesi,
- Çorum OSB'de eşleştirme ve pazarlama merkezi için yer ayrılması ve düzenlenmesi,
- Merkezde, yurtdışından ve yurtiçinden gelen üreticilerin ürünlerini sergileyecekleri mekanların düzenlenmesi,
- EŞMER'in fuar alanına kolay ulaşılabilirliğinin sağlanması,
- Yurtiçinden ve yurtdışından gelen üreticilerin ürünlerinin sergilendiği kapalı alanların ve standların düzenlenmesi,

- Bu merkezde verilecek hizmetlerin sağlanabilmesi için farklı şirketlerle bağlantıya geçilmesi ve hizmet satın alınması,
- Kredi veren kurumların araştırılması ve işbirliği sağlanması,
- Sonuçların takip edilmesi ve tanıtımının yapılması

5 Projenin Süresi ve Faaliyet Planı

KOSGEB kısa erimde ihaleye çıkmalı ve bu merkezi işletecek şirketi seçmesi gerekmektedir. Şirket seçiminden sonra orta erimde merkezin yer seçiminin ve verilecek hizmetlere göre iç düzenlenmesinin yapılması gerekir. Sonuçlar orta ve uzun erimde görülecektir.

6 Kurumsal Çerçeve ve İşletme Modeli

Eşleştirme Modeli, KOSGEB ile karşı ülkedeki KOSGEB muadili resmi bir kurumun işbirliği şemsiyesi altında, hem Türkiye'de, hem de karşı ülkede ayağı olan özel bir şirketin, Eşleştirme Merkezi sıfatıyla, KOBİ'ler için eşleştirme işlevini yerine getirmesini sağlamaktadır. Diğer ülkeyle protokolün imzalanmasının ardından yeterli kriterlere sahip olduğu iki ülke kurumlarınca onaylanan tüzel bir kişilik, Eşleştirme Merkezi İşleticisi sıfatıyla KOBİ'leri eşleştirme işlevine başlamaktadır. Eşleştirme Merkezi olarak faaliyet gösterebilmek için öncelikle KOSGEB'in belli dönemlerde yaptığı eşleştirme ihalelerine katılmak ve yurtdışında bir kamu kuruluşu ile bağlantıda olmak gerekmektedir.

Faaliyetin adı	Yıllar												Kurumu		
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12			
KOSGEB'in ihaleye çıkması	✓	✓	✓	✓	✓										KOSGEB
Merkezi işletecek şirketin seçilmesi	✓	✓	✓	✓	✓										KOSGEB
OSB'de merkez için yer ayrılması ve düzenlenmesi	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓						KOSGEB, OSB yönetimi, işletmecisi şirket
Merkezin iç mekanlarının hizmetlere göre düzenlenmesi	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓						KOSGEB, OSB yönetimi, işletmecisi şirket
Sunulacak hizmetler için hizmet satın alınması	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	KOSGEB, OSB yönetimi, işletmecisi şirket
Kredi veren kuruluşlarla bağlantıya geçilmesi	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	KOSGEB
Pilot uygulama yapılması ve üreticilerin eğitimi	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	KOSGEB, OSB yönetimi, işletmecisi şirket
Sonuçların izlenmesi ve aktarılması	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	KOSGEB, OSB yönetimi, işletmecisi şirket

dir. KOSGEB Dış İlişkiler ve Koordinasyon Grubu, Eşleştirme Merkezi işleticisi olmak isteyen ve yurtdışında ve yurtiçinde resmen kayıtlı bulunan firmaların başvurularını kabul ederek ihalede belirtilen şartlara uyan şirketler arasından bir seçim yapmaktadır. Bu seçimin ardından şirket hizmet vermeye başlamaktadır.

7 Beklenen Sonuçlar

7.1 Hedef Gruplar Üzerinde Beklenen Etki

Bu projenin bölgedeki firmaları ihracata yönlendireceği ve üretimin dış pazarlardan gelen talebe göre şekilleneceği, aynı zamanda da ürünlerde yaratılan kalite artışıyla yeni talepler yaratacağı düşünülmektedir.

7.2 Somut Çıktılar

Türkiye’de 2005’ten itibaren EŞMER’lerin kurulmasına başlanmıştır. Kasım 2005’te Rusya’da ve Haziran 2006’da Almanya’da faaliyete geçen EŞMER’lerin bu ülkelerin üreticileri ile işbirliğine yönelik faaliyetlere başladığı ve alıcılarla ilişkiye geçtiği görülmektedir. Çorum’da kurulması düşünülen EŞMER’e bölgedeki üreticilerin kolaylıkla ulaşması ve hizmet alması beklenmektedir; ayrıca Çorum’a gelecek üretici ve alıcıların kentte önemli bir gelişme ivmesi yaratacağı ve girişimciliği özendirileceği düşünülmektedir. Bu merkez yurtdışında kurulan EŞMER’lerle işbirliği içinde çalışarak bu ülkelerden gelen üretici ve alıcılara hizmet verecektir; aynı zamanda, dünyanın farklı ülkelerinde kurulmuş olan benzer merkezlerle bağlantı kurularak Çorum’a gelmeleri ve işletmelerle bağlantı kurmaları sağlanacaktır.

7.3 Sürdürülebilirlik

Bu projenin sürdürülebilir olması için ihracat için gerekli altyapının sağlanması gerekmektedir. Ulaşım olanaklarının geliştirilmesi ve maliyetinin ucuzlatılması başarı için önemli görülmektedir. Ayrıca, KOBİ’lerin hızlı ticaret yapabilmeleri ve dış

dünyaya açılabilmesi için e-ticaret olanaklarının artırılması, bununla ilişkili kurumsal yapılar ve altyapının yeterli hale getirilmesi ve işlerliğinin sağlanması gerekmektedir.

İyi örneklerin ve somut sonuçların çıkması ve bunların tanıtımının yapılması bölgedeki işletmeleri ihracata özendirmek açısından önemlidir. Bu nedenle bu projenin uygulanmasıyla birlikte üreticiler için finansal destek mekanizmalarının da düşünülmesi gerekir. Ayrıca, satın alınan hizmetlerin zaman içinde tümüyle bölgedeki şirketler tarafından verilmesi projenin bölgesel kalkınmaya katkısını artıracaktır.

8 Bütçe Dökümü ve Tahmini Maliyetler

Bu projenin finansmanı kamu kaynaklarından sağlanacaktır ancak aynı zamanda AB hibe fonlarından yararlanmak ve ilgili STK’lardan (vakıf, dernek, v.b.) tanıtım, danışma ve eğitim hizmetlerini almak da mümkün olacaktır. Bu projenin toplam maliyetinin 10 milyon YTL olacağı tahmin edilmiştir.

PROJE 3.4.1.4: BOĞAZKÖY-ALACAHÖYÜK TARİHİ MİLLİ PARKI İLE İLGİLİ MEVCUT KORUMA ÖNERİLERİNİN YÖNETİM PLANI HALİNE DÖNÜŞTÜRÜLEREK UYGULANMASI

İlgili stratejik amaç	: 3. İşletmelerin rekabet gücünün artırılması ve dışa açılma
İlgili stratejik öncelik	: 3.4. Bölge turizminin çeşitlendirilmesi ve tanıtımı
İlgili stratejik tedbir	: 3.4.1. Bölgenin doğa ve kültür mirasının sürdürülebilirliği ilkesi içinde turizme açılması

1 Proje Hakkında Temel Bilgi

1.1 Proje başlığı	: Boğazköy-Alacahöyük tarihi milli parkı ile ilgili mevcut koruma önerilerinin yönetim planı haline dönüştürülerek uygulanması
1.2 Projenin yeri	: Çorum (Boğazkale-Alaca ilçeleri)
1.3 Sektör	: Turizm
1.4 Projenin amacı	: Boğazköy-Alacahöyük tarihi milli park alanında koruma önerileri doğrultusunda kullanma koruma dengeleri çerçevesinde bütün olarak planlanması, turizm etkinliklerini artıracak faaliyetlerin geliştirilmesi.
1.5 Projenin sahibi	: Kültür ve Turizm Bakanlığı
1.6 Tahmini süre	: 15 yıl
1.7 Tahmini toplam bütçe	: 65 milyon YTL

2 Amaçlar

2.1 Genel Amaç

Boğazköy-Alacahöyük Tarihi Milli Parkı yönetim planının bölge açısından temelde önemi, bu alanın bölgede, Türkiye’de ve dünyada pek çok tarihi alandan daha fazla öne çıkmış iyi bilinen büyük bir imparatorluğa başkent olmuş bir alan olmasıdır. Söz konusu bu alan ve bu alandan çıkarılan tarihi eserler UNESCO Dünya Tarihi Mirası listesinde yer almaktadır. Turizm açısından bölgede en fazla yerli ve yabancı turist çeken bu merkezlerin ve milli park alanının arka planında yer alan diğer alanların mevcut şartlarda yetersiz olan altyapılarının yapılacak planlama faaliyetleri ile belirli bir amaca yönelik olarak hizmet verecek şekilde planlanmasını gerekli kılmaktadır. Bu nedenle hazırlanacak yönetim planı bölgedeki diğer tarihi koruma alanlarının ve değerlerinin ekonomiye ve en önemlisi insanlık tarihine kazandırılmasına örnek bir model olacaktır.

Projenin genel amaçları aşağıda sıralandığı gibidir.

- Milli park ve art alanında yer alan bölgenin turizm ile ilgili anlayışının yerel paydaşların turizm ile ilgili istek ve endişelerinin anlaşılması için çevre ve sosyal taşıma kapasitesinin belirlenmesi için yapılacak çalışmalar ile bölge turizmine model teşkil edecek planlama çalışmasının yapılması,
- Milli parkın ziyaretçi kapasitesinin artırılması,
- Gün ışığına çıkarılan eserlerin gelecek kuşaklara bozulmadan aktarılması için koruma ve restorasyon çalışmalarının yapılması, çatlakların olduğu Sfenks ve heykellerde koruma önlemlerinin alınması,
- Ziyaretçilere güvenli, değişik bir deneyim yaşatabilmek amacıyla alana/alanlara tek bir giriş sağlamak, alanla ilgili grupların çalışmaları, yerel halkın alan ile ilişkisi hakkında bilgi vermek, görsel ve eğitsel materyal temin etmek amacıyla ziyaretçi merkezinin bu teknik altyapı gereksinimleri doğrultusunda oluşturulması,
- Alanda sağlanan bilgilendirmenin iyileş-

tirilmesi ve birbirleriyle daha uyumlu bilgilendirme uygulamalarının geliştirilerek Alacahöyük ve Boğazköy kazıları hakkındaki bilgilere erişimin artırılması ve görürlüğünün yüksek seviyelere çıkartılması,

- Türkiye Ekonomik ve Sosyal Tarih Vakfı'nın Temper projesinin bir parçası olan çalışmalarını takip ederek, uzun vadeli eğitim faaliyetlerinin oluşturulması ve yerel okulların bu faaliyetlerden faydalanmaları,
- Milli park ve ardı alanındaki yerel topluluklara doğrudan kazanç sağlayacak etkili ve sürdürülebilir turizmin geliştirilmesi.

2.2 Ulusal Ölçekteki Plan Kararlarıyla İlişkisi

ÖUKP ve OVP'nin Türkiye'nin turizm sektöründe çizdiği doğrultuda ana noktalar sürdürülebilir, daha fazla turist ve artan kalite ile birlikte yükselen sektör geliri, bu durumun olabilmesi için tesis ve sektörün ihtiyaç duyduğu insan kaynaklarının yetiştirilmesi, turizmde ürün çeşitlenmesine yönelik araştırma, koruma ve belgelendirme faaliyetlerinin desteklenmesi ile bu çalışmaların potansiyel kitlelere çeşitli kanallar ile erişilebilirliğinin sağlanması olarak sıralanmaktadır (DPT, 2003 ve DPT, 2006-1).

Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda "Turizm sektörü, ülkedeki refah ve gelişmişlik dengesizliklerini azaltıcı doğrultuda yönlendirilecek, turizm potansiyeli olan ancak bugüne kadar yeterince ele alınmamış yörelerde turizm geliştirilerek ekonomik ve sosyal kalkınma sağlanacaktır", denilmekte, "sektörle ilgili tüm yatırımların doğal, tarihsel ve sosyal çevreyi kollayıcı, koruyucu ve geliştirici bir yaklaşım içinde olmasına azami özen gösterilecektir" ifadesine yer verilmiş bulunmaktadır.

2.3 Bölgesel Gelişme Stratejisi İçindeki Yeri

Seçilen tedbir, bölgenin sahip olduğu potansiyelin belirli bir çalışma sonucunda koruma ve kullanma dengesine kavuşturarak kullanma tarafı ile bölgenin toplam gelirini artıran ve koruma tarafı ile de bölgenin kültür ve doğal mirasının sonraki nesillere aktarılmasını sağlayan bir yapıyı öngörmesinden dolayı ön plana çıkmıştır.

3 Gerekçeleştirme

3.1 Bu Konuda Daha Önce Yürütülen Faaliyetler

İlde Hitit kültürünün tanıtılması ve bu tanıtımın turizmin ana eksenini oluşturma fikri önde gelmektedir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı öncülüğünde Çorum Valiliği ile birlikte konu ile ilgili uzmanların katılımı ile birlikte hazırlanan Hitit Destinasyon Planı çerçevesinde proje alanına yönelik benzer öneriler getirilmiştir.

3.2 İhtiyaç ve Sorunların Saptanması

Proje sahasının yer aldığı Alacahöyük ve Boğazköy yerleşimlerinde nüfus göç ile azalmaktadır. Hitit Krallığı'nın en önemli yerleşim yerleşimlerinden söz konusu tarihi alanları görmek için gelen turistlerin konaklamasına uygun tesis ve tarihsel olayları yansıtmak için hiçbir aktivite yapılmamaktadır. Bu alanlarda turistlere hizmet verecek, turizm bilgisine sahip kalifiye elemanların ve yeterli konaklama altyapısının bulunmaması nedeniyle turistler Boğazköy ve Alacahöyük'te çok kısa bir süre kalmakta ve yerel ekonomiye bir katkı sağlamamaktadır.

Tarihi alanlarda yapılan kazılar ve restorasyon çalışmaları çok ağır ilerlemektedir. Kazılarda elde edilen antik eserlerin tanıtımı ve gelecek nesillere aktarılması, söz konusu bu değerleri görmek için gelen yerli ve yabancı turistlere bölgeyi ve alanı tanıtmaları konusunda hazırlanmış olan tanıtım levhaları, broşür, CD ve benzeri malzeme yok denecek kadar azdır. Elde edilen eserlerin sergilenmesi için Alacahöyük'deki müze çok yetersiz durumdadır. Bu müzenin (Gardion Müzesi örneğinde olduğu gibi) geliştirilmesi ve Boğazköy'de de yeni müzecilik anlayışına uygun çalışmalar yapılması ve daha çok eser sergilenerek, daha çok bilgi/enformasyon aktarılması yararlı olacaktır. Eserlerin büyük kısmı şimdiki durumda Ankara

Arkeoloji Müzesi'nde ve diğer bölümü ise Çorum Arkeoloji Müzesi'nde sergilenmektedir.

Açıktaki bulunan ve hiçbir koruma önleminin alınmadığı sfenksler, heykeller ve kaya kabartmalarında çatlaklar ve bozulmalar görülmeye başlanmıştır. Kışın çatlaklardan giren su donmakta, buz tutan su genleşerek çatlağın her geçen yıl büyümesine neden olmaktadır. Koruma önlemi alınmadığı takdirde söz konusu tarihi eserler gelecekte yok olabilecektir.

Gezi yapılan yerlerde eski kültürleri anımsatacak, yaşatacak aktivitelere yer verilir, gece eğlenceleri düzenlenir ve tarihi olaylar abartılmadan ziyaretçilerin katılımı ile yeniden yaşatılabilirse, Hitit Uygarlığı dünyaya tanıtılır ve ziyaretçi sayısı artırılabilir. Bunun için;

- Kadeş Savaşı ve dünyada yapılan ilk barış antlaşması olan Kadeş Barış Antlaşması düzenlenecek bir günde veya haftada kutlanabilir. Bu program Türkiye ve Mısır ile birlikte ortak olarak organize edilebilir.
- Yapılacak gezilerde, kil tabletlerde yazılı metinlere dayanarak, Hitit Uygarlığı'nda geçerli olan yasalar, ticaret yapma biçimleri ve kuralları, gündelik yaşam, dinsel inanışlar vb. konularında, kulaklık kullanılarak bilgi verilebilir ve müzelerde elektronik ortamda interaktif olarak görüntülü açıklamalar yapılabilir
- Halen Anadolu'da yerleşik bulunan Hitit adet ve göreneklerini yansıtan törenler düzenlenebilir.
- Taş tekerlekli arabalar ile gezi turları düzenlenebilir.
- Kral giysileri (keçeden imal edilmiş) hediye olarak satışta olabilir,
- Evlenme törenleri gibi etkinlikler turistleri çekecektir. Bunlar yapılabilirse yöre daha fazla turist çekebilecektir.

3.3 Hedef Grubun Tanımlanması ve Tahmini Sayı

Bölge nüfusunun 2023 yılına gelindiğinde 3,5 milyon kişiye yaklaşacağı bunun yanında Çorum ilinin 526 000, Alaca ve Boğazkale ilçelerinin ise sırası

ile 36 000 ve 2 790 kişi olması beklenmektedir. Çorum kent merkezi ise kırdan kente yaşanacak olan göç hareketleri ile 325 000 kişiye yaklaşacaktır. Bu durumu, turizm sektöründe yaşanacak değişimlerin etkilemesi ve çekim merkezlerinin bu bağlamda oluşması beklenmektedir. Bölge kentlerinde artan nüfusa yeni istihdam olanakları yaratılmak için, Hitit Medeniyeti'ni ziyaret edecek turist sayısının, gelecekteki 20 yılda bugünkü düzeyinin 5-10 katı artırmak gerekmektedir. Gerekli önlemler alınır, yeterli konaklama olanakları yaratılır ve iyi bir tanıtım yapılabilirse yıllık ziyaretçi sayısının 500 000- 1 000 000 kişi arasında değişeceği beklenmektedir.

3.4 Alternatif Çözümler İçerisinde Tercih Sebebi

Yapılan Hitit Destinasyon Planı içerisinde değiştirilen milli park planında yer alan tesislerin plan doğrultusunda yapımı ve hizmete açılması ve kırsal alanda yapılması önerilen ve düşünülen kırsal turizm altyapısının geliştirilmesi önerilerinin parçacıklı yaklaşımlarından ziyade iki önerinin birleştirilmesi ile bütünsel bir yaklaşımdır. Burada temel yaklaşım koruma kullanma dengeleri ile kırsal turizmin bilinçli bir şekilde yöre insanının gönüllü koruması ile yapılmasıdır.

3.5 Temel Varsayımlar

- Projede uygulanması düşünülen aşamaların yerine getirilmesi;
- Çorum ilinde yaratılacak turizm altyapısının temel taşı niteliğinde yer alan konaklama tesislerinin yapılması,
- Türkiye'de düzenlenecek tur güzergahlarına proje sahasının dahil edilmesi sonucu ziyaretçi sayısının artırılması,
- Bölgedeki diğer tarih ve turistik değerlerin birbiri ile entegre edilmesi sonucu konaklama sürelerinin artırılması,
- Söz konusu alanlar ile bölgeyi ziyaret edenlere değişik turizm alternatiflerinin sunulması daha fazla harcama yapmaları beklenmektedir.

4 Faaliyetler

4.1 Ana Faaliyetler

Yerel kapasite ve öngörülerin belirlenmesine yönelik alan çalışmasının yapılması

- Milli park içerisinde yer alan kazı alanlarının sorumluluğunu üstlenen kurum, kuruluş ve kişiler ile ilgili yapılacak faaliyetlere ilişkin temas toplantılarının ve çalıştayların yapılması
- Yerel ve kurumlar düzeyinde yürütülen tespit çalışmalarına dayalı olarak milli park alanında turizm kapasitesinin artırılmasına yönelik planların ortaya çıkartılması
- Koruma amaçlı restorasyon çalışmalarının yapılması

Hizmet sunum kalitesinin yükseltilmesi

- Hizmet kalitesini artırmak için belirlenen tesislerin yapımının kısa sürede gerçekleştirilmesi
- Hizmete açılan tesisler için ihtiyaç duyulan nitelikli personelin plan amaçları doğrultusunda eğitilerek tesislerde görevlendirilmesi

Alanın turizm payının yükseltilmesi

- Yerel toplulukların turizm faaliyetine yönelik örgütlenmesinin sağlanarak gerekli eğitim ve teknik yardımlar ile turizm kapasitelelerinin yükseltilmesinin sağlanması, yerel halkın katılımcılığının artırılması, köy pansiyonculuğu ve eko turizmin geliştirilmesi
- Alanın tanıtımının sağlanması
- Milli parkın içinde yer alan kazılardaki güncel gelişmelerin ve detaylı bilgilerin kazı ekiplerinin ve bağlı oldukları üniversite, dernek ve enstitüler vasıtası ile geliştirilerek alana ilgi duyan topluluklara veya kişilere duyurulması amacı ile internet üzerinde bir site oluşturulmasının sağlanması ve bu sitenin güncellenme hizmetinin sürekli yapılması sağlanmalıdır.

5 Projenin Süresi ve Faaliyet Planı

Projenin öngörülen süresi 2023 yılına kadar üç dönemdir.

- İlk aşamada yerel bilincin geliştirilmesi ve koruma faaliyetlerine başlanması.
- İkinci aşamada koruma ve kazı işlerinin

yoğunlaştırılması ve beraberinde restorasyon faaliyetlerinin yapılması.

- Üçüncü aşamada ise yerel turizm altyapısının geliştirilerek ziyaretçilere gerekli konaklama ve benzeri hizmetlerin koruma ve kullanma dengeleri ölçüsünde sağlanması.

6 Kurumsal Çerçeve ve İşletme Modeli

Kültür ve Turizm Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, Boğazköy kazı alanı ve Alacahöyük kazı ekipleri ile bu ekiplerin bağlı oldukları üniversiteler, vakıflar, dernekler ve yerel STK'ları kurumsal yapının temel taşlarını oluşturmaktadırlar. Bu kapsamda bakanlıkların koordinatörlüğünde yerel yönetimlerin katkısı, üniversite ve derneklerin teknik destekleri, yerel aktörlerin katılımı ile planlama ve uygulama faaliyetlerinin hayata geçirilmesi sağlanacaktır.

7 Beklenen Sonuçlar

Projeden beklenen en önemli katkı; projenin belirlenen sahada yapılacak olan her türlü faaliyetin belirli bir mantık ve sistematik içinde planlanması ve tüm faaliyetlerin buna göre yapılmasıdır. Proje tüm faaliyetlerin bir bütünlük içinde zamana yayılarak uygulanmasına olanak yaratacaktır.

Proje, bölgenin atıl durumda bulunan kültür varlıklarının ve kaynaklarının gelir getirici bir duruma ulaştırılmasını sağlayacaktır. Kültür varlıklarının bir plan çerçevesinde turizme açılmaması durumunda, koruma ve kullanma dengeleri göz ardı edilmekte ve gelecek kuşaklara aktarılması mümkün olamamaktadır. Bu nedenle; bu proje bölgenin diğer kültür varlıkları açısından bir model niteliğindedir.

7.1 Hedef Gruplar Üzerinde Beklenen Etki

Proje sahasında yer alan köy yerleşimlerinde ve proje sahasına yakın olan ilçe merkezlerinde turizm ve benzeri faaliyetler ile yeni yatırımların yapılarak, istihdam olanaklarının geliştirilmesi, gelirin ve yaşam düzeyinin artırılmasıdır.

7.2 Somut Çıktılar

Proje ile bölgeye gelen turist sayısının artırılması ve gelen turistler içerisinde yabancı turist sayısının yükseltilmesi hedeflenmektedir. Çorum ilinde ören yerlerini yılda ziyaret eden yerli ve yabancı turist sayısının plan sonunda bir milyon turiste ulaştırılması hedeflenmektedir.

7.3 Sürdürülebilirlik

Hedef gruplar üzerinde beklenen etki başlığında değinilen ana etkiler gerçekleştirilirken koruma ve kullanma dengelerinin yöre insanlarına verilecek bilgilendirmeler ile içselleştirilmesi sağlanacaktır. Çalışmalar ile var olan kültür mirasından nasıl sürdürülebilir bir fayda sağlanacağı bilinci kazandırılacaktır. Bu bilinçlenme ile kültür mirasının sonraki nesillere aktarılması sağlanırken bir yandan da daha çok turist bölgeden haberdar olacak ve ziyaretçi sayısı artarken proje alanından etkilenen yerel grupların yaşam kalitelerinde iyileşme sağlanacaktır. Verilecek hizmetten yerel girişimciler gelir elde edecek ve projeye sahiplenme artacaktır. Proje alanında yaşayanların refah düzeyi artarken, ziyaretçi sayısının artmasına paralel olarak kültür varlıklarının korunması için sürekli bir gelir sağlanmış olacaktır.

8 Bütçe Dökümü ve Tahmini Maliyetler

Proje kapsamında yapılacak plan ve restorasyon çalışmalarında kullanılmak üzere toplam 65 milyon YTL'lik kaynağa ihtiyaç bulunmaktadır. Bu kaynağın 15 milyon YTL'sinin köy pansiyonculuğunun geliştirilmesi için kullanılacağı, kalanının diğer faaliyetler için harcanacağı öngörülmüştür. Bu konuda Avrupa Birliği'nin Kültür Mirası Fonu'nun yeni dönem çalışmaları doğrultusunda başvurusu yapılarak ilk aşaması olan plan için fon teminine çaba harcanmalıdır.

Proje finansmanının temini konusunda alternatif kaynak olarak AB'nin tarihi mirasın korunmasına yönelik olan Euromed Heritage Fonu'ndan kaynak sağlanabilecektir.

PROJE 3.5.4.3: ÇORUM'DA ORGANİK TAHİL (BUĞDAY, MISIR, ARPA, YULAF) ÜRETİMİ

İlgili stratejik amaç	: 3 İşletmelerin rekabet gücünün artırılması ve dışa açılma
İlgili stratejik öncelik	: 3.5 Tarımda sulamanın geliştirilmesi ve yüksek gelir getiren bitkisel üretimin artırılması, tarımsal araştırmaların yapılması
İlgili stratejik tedbir	: 3.5.4 Organik tarımın geliştirilmesi

1 Proje Hakkında Temel Bilgi

1.1 Proje başlığı	: Çorum'da organik tahıl (buğday, mısır, arpa, yulaf) üretimi
1.2 Projenin yeri	: Çorum
1.3 Sektör	: Tarım
1.4 Projenin amacı	: Yüksek katma değer sağlayan organik ürün üretimi ile üreticilerin yaşam düzeyinin yükseltilmesi
1.5 Projenin sahibi	: TKİB, Tarım İl Müdürlüğü
1.6 Tahmini süre	: 10 yıl
1.7 Tahmini toplam bütçe	: 10 milyon YTL

2 Amaçlar

tarım arazisinin yüzde 3'ünün organik tarıma ayrılması öngörülmüştür.

2.1 Genel Amaç

- Gıda güvenliğini ve sağlıklı beslenmeyi sağlamak,
- Birim alandaki tarımsal katma değeri artırmak,
- Dış satımı artırarak ülkeye daha fazla döviz girdisi sağlamak,
- Bilgili ve bilinçli bir çiftçi kitlesi yaratmaktır.

Organik tarım "Organik Tarım Yasası" ve "Organik Tarım Yönetmeliği"ne göre "sözleşmeli tarım" kurallarına göre yapıldığından, daha bilgili ve eğitilmiş bir çiftçi grubunun yaratılmasına yardımcı olmaktadır. Organik tarım yapan çiftçilerin kurslara katılması, sertifikasyon kuruluşlarının ve tarım il müdürlüğü uzmanları ile sıkı bir işbirliği içinde olmaları sonucu, uzun dönemde çiftçilerin eğitim düzeyinin yükseltilmesi mümkün olacaktır.

2.3 Bölgesel Gelişme Stratejisi İçindeki Yeri

Organik tarımın geliştirilmesi bölge için tarımsal faaliyetlerin çeşitliliği ve dışa açılma için önemlidir. Çorum ilinde organik ürün üretimine henüz başlanmamıştır. İl arazilerinde genelde kuru tarım yapıldığından, kuru koşullarda organik ürün üretiminin başlatılması gerekmektedir. Çorum ili tarım arazileri organik ürün üretimi için uygun koşulları taşımaktadır. Bu nedenle tarım arazilerinin bir kısmı organik ürün üretimi için ayrılmalı ve söz konusu faaliyet başlatılmalıdır.

2.2 Ulusal Ölçekteki Plan Kararlarıyla İlişkisi

Ulusal ölçekteki OVP ve ÖUKP ile Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda (DKP) kırsal kesimin gelirinin çeşitlendirilmesi ve gelirinin artırılmasına yönelik önlemlerin alınacağı vurgulanmaktadır. Yüksek katma değer yaratan organik tarım kırsal kesimin gelirinin artırılmasında en önemli tarımsal faaliyetler arasında yer almaktadır. Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda 2006-2013 yılları arasında, organik tarıma ayrılan arazinin artacağı varsayılarak, Türkiye

3 Gerekçeleştirme

Organik ürün pazarı dünyada en hızlı gelişen pazarların başında gelmektedir. Organik ürün talebindeki artış ülkelere göre değişmekle birlikte ortalama yüzde 10-40 arasında artmakta, organik ürün pazarının yılda 25-40 milyar Dolar düzeyinde olduğu tahmin edilmektedir (ZMO, 2005).

Çorum ilinde; kuruda buğday, arpa, yulaf, Kızılırmak kenarında ve derin vadiler içerisinde yer alan nehrin asırlardır sürüklediği alüvyonlar üzerinde ise çeltik tarımı yoğun olarak yapılmaktadır. 2002 yılı verilerine göre bölgede üretilen 2,1 milyon ton tahıl üretiminin yüzde 37'si olan 0,79 milyon ton tahıl üretimi bu ilde gerçekleştirilmiştir.

Çorum ilinde kurulu bulunan un fabrikalarında üretilen, ekmek imalatında kullanılan un, "Çorum Unu" adıyla özdeşleşmiş, ekmek ve pasta sanayicileri tarafından tercih edilmektedir. Söz konusu undan imal edilecek ekmek ve pastacılık ürünlerinin Merzifon Hava Alanı kullanılarak, kargo uçakları ile dış satımının gerçekleştirilmesi mümkün görülmektedir.

Kızılırmak Vadisi'nde Osmancık ilçesi civarında üretilen "Osmancık-97" çeltiğinden elde edilen üstün kaliteli pirinç yüksek fiyata alıcı bulmaktadır. Kızılırmak nehrinin sulama suyu ile sulanan söz konusu alanların su ve toprak kirliliği yönünden gerekli inceleme yapıldıktan sonra "organik çeltik" üretimi yapılıp yapılamayacağına ilgili sertifikasyon kuruluştan uzmanlarının karar vermesi gereklidir. Kızılırmak suları belirli kesimlerde kirlilik parametreleri yönünden uygun olmamasına karşın, baraj gölleri çıkışları genelde daha temizdir.

Organik yulaf unu bebek maması, ekmek, bisküvi ve pastacılık ürünlerinin imalatında kullanılmaktadır. Organik arpa, organik hayvansal ürünlerin üretiminde ve bira üretiminde kullanılabilir. Bu nedenle ilin tarımsal üretim değeri içinde önemli bir yer tutan tahıl üretiminde organik tahıl ürünleri üretimine ağırlık verilmelidir.

Çorum ilinin kırsal kesiminin gelirinde artış sağlayacak, yüksek katma değer yaratacak olan organik tahıl üretiminin geliştirilmesine çaba harcanmalıdır. Kırsal kesimi en fazla göç veren bu ilin nüfusunun yerinde tutulması için organik ürün üretimi, işlenmesi ve dış satımının artırılması gereklidir. Bu ilde kurulu bulunan un ve ekmek sanayinin geliştirilmesi ile "organik ekmek, pastacılık ürünleri" üretilerek, Merzifon Hava Alanı'ndan uçak kargo ile unlu mamuller taze olarak ihraç edilebilir.

3.1 Bu Konuda Daha Önce Yürütülen Faaliyetler

Bölgenin organik tarım ürünleri üretimi ve dış satımları irdelendiğinde, 2004 ve 2005 yıllarında Samsun ve Tokat illerinde sınırlı düzeyde üreticinin organik ürün üretimi yaptığı, ürünlerin büyük bir kısmının doğadan toplandığı görülmektedir.

Samsun ilinde 2004 yılında, 68 üretici 882,75 ha alanda üretim yaparak 1 579,7 ton yaş, 533,9 ton kurutulmuş ürün üretmiştir. Organik koşullarda, armut, ayva, elma, erik, kiraz, şeftali, böğürtlen, ceviz, buğday, mısır, çeltik, soya fasulyesi, fasulye, nohut, kavun, karpuz, soğan ve bal üretimi gerçekleştirilmiştir.

Tokat ilinde 2005 yılında ısırgan otu, melisa, ihlamur, ahududu ve böğürtlen doğadan toplanmıştır. Toplamı 65 ton olan bu ürünlerin dış satımı yapılmıştır (TKİB, 2006). Çorum ve Amasya illerinde henüz organik ürün üretimi yapılmamıştır.

Ülkemizde; 2004 yılında 9 314 üretici 162 194 ha alanda 279 663 ton, 2005 yılında ise 9 427 üretici 175 074 ha alanda 289 082 ton organik ürün üretimi gerçekleştirmiştir (TKİB, 2006). 2003-2005 yılları arasında organik ürün üretimi yapan çiftçi sayısında ve üretilen ürün miktarında önemli bir değişim yaşanmamıştır. Organik ürün üretimine ayrılan alan, ülkemizdeki toplam tarım alanının yaklaşık yüzde 0,1'dir. Gerek bölgede gerekse ülkede organik ürün üretimine ayrılan alan ve üretilen organik ürün üretimi yeterli düzeyde değildir.

AB ülkelerinde tarım alanlarının yüzde 3,5'i organik ürün üretimine ayrılmıştır. Bu oran Avusturya'da yüzde 11,6, İsviçre'de yüzde 10, İtalya'da yüzde 8 ve Finlandiya'da yüzde 7'dir (ZMO, 2005). Avustralya'da 7,6 milyon hektar alan organik tarım yapmak için sertifikalandırılmıştır (Türkiye'nin 18,4 milyon hektar olan tarım arazisinin yüzde 41,2'si).

Dünyanın hemen tüm ülkelerinde organik ürün üretimine ayrılan tarım alanlarının gelecekte artması beklenmektedir. Bir çok ülke toplam tarım arazisinin yüzde 10-25'inin organik tarıma ayrılması için planlar yapmaktadır. Organik ürün pazarının 2003 yılında 25 milyar Dolar civarında olduğu tahmin edilmektedir. Söz konusu pazardan daha fazla pay alabilmek ve pazarda söz sahibi olabilmek için bölge arazisinin yüzde 5-10 arasında değişen bir kısmının organik ürün üretimine ayrılması için gereken önlemler alınmalıdır.

3.2 İhtiyaç ve Sorunların Saptanması

Organik tarım uygulamaları bölgede ve ülke genelinde yavaş yaygınlaşmakta olan bir faaliyettir. Organik ürün üretiminde bölge ve Türkiye'nin dünya pazarlarında söz sahibi olabilmesi için yapılması gerekenler aşağıda özetlenmiştir.

- Organik ürün üretimi yapacak çiftçileri eğitecek eğitimcilerin eğitimi (bu konuda ülkemizdeki üniversitelere ilave olarak yurt dışında bir yıl veya daha uzun süreli uygulamaya yönelik eğitimler ile mastır ve doktora düzeyinde eğitim programlarının düzenlenmesi),
- Organik ürün üretimi eğitimini alan personelin Çorum ilinde ve bölge genelinde görevlendirilmesi,
- Çiftçilerin organik ürün üretim teknikleri, sözleşmeli tarım ve sertifikasyon hizmetlerinin yürütülmesi (Organik Tarım Yasası ve Yönetmeliği, yürürlükteki mevzuat) konularında eğitiminin sağlanması,
- Sertifikasyon hizmetlerinin bölgede geliştirilmesi ve sertifikasyon maliyetlerinin azaltılması için sertifikasyon kuruluşlarının bölgede şube açmalarının teşvik edilmesi,
- Organik ürün üretiminde kullanılması gereken organik tohum, organik gübre ve

diğer girdilerin zamanında yeter düzeyde temin edilmesi,

- Çorum ilinde yılda 140 000-150 000 ton arasında değişen kümes hayvanları gübresinin organik ürün üretiminde kullanılması için çaba harcanması, gübre değerlendirilmesine yönelik tesislerin kurulması,
- Kümes hayvanları gübresinin organik ürün üretiminde kullanılması için gereken araştırmaların yapılması,
- Organik ürün üretim teknikleri konularında çiftçi tarlasında uygulamalı araştırmaların yapılması,
- Araştırma enstitülerinin eleman yönünden takviye edilmesi, araştırma projelerinin üniversitelerle birlikte yürütülmesi,
- Entegre mücadele yöntemlerinin geliştirilmesi,
- Organik ürünleri işleyecek sanayi tesislerinin kurulması, sanayici ve çiftçi arasındaki bağların güçlendirilmesi,
- Organik ürün üreten üreticilere verilen desteklerin artırılarak devam ettirilmesi gerekmektedir.

3.3 Hedef Grubun Tanımlanması ve Tahmini Sayı

Çorum ilinde bulunan 63 086 adet tarım işletmesinin gelecekteki on yıl içinde yüzde 5, daha sonraki on yıl içinde en az yüzde 10'u organik ürün üretimi için teşvik edilmeli, 3 689 135 dekar alanı kaplayan il tarım arazisinin en az 370 000 dekarı organik ürün üretimine tahsis edilmelidir. Organik tarıma ilgi duyan çiftçileri teşvik etmek amacıyla köylerde bilgilendirme toplantıları yapılmalı, listeler Çorum Tarım İl Müdürlüğü ve özel kesim firmaları ile birlikte oluşturulmalıdır. Üretici ve ürünü satın alacak firmalar arasındaki sözleşmeler Çorum Tarım İl Müdürlüğü'nün gözetiminde yapılmalıdır. Başlangıçta yüksek bir başarı oranı yakalayabilmek için çiftçilerden eğitimi yüksek ve organik ürün üretimine ilgi duyanlar hedef kitle olarak seçilmelidir.

3.4 Alternatif Çözümler İçerisinde Tercih Sebebi

Çorum ilinde akarsu ve yeraltı suyu kaynakları yetersiz olduğundan sulama olanakları kısıtlıdır. Kızılırmak'tan elektrik enerjisi kullanılarak yüksek kotlara yapılan pompaj sulamaları ekonomik olmamakta, sulama ücretlerinin ödenmesinde sıkıntılar yaşanmaktadır. Pompaj ile sulama suyu alan sulama birlikleri genelde borçlu bulunmakta, borçları nedeniyle elektrikleri kesilmektedir. İl genelinde gelecekte, kuru koşullarda buğday, arpa ve yulaf üretimine devam edilecektir. Söz konusu ürünlerin organik ürün koşullarında üretimleri ile artı katma değer yaratılabilecek, daha fazla gelir elde edilebilecektir. Bu nedenle "organik tahıl üretimi" Çorum ili için yeni bir tarımsal uğraş olarak öne çıkarılmalıdır.

3.5 Temel Varsayımlar

- Çiftçiler organik tarıma ilgi duyacak, tarım arazisinin bir kısmını organik ürün üretimi için ayıracaklardır.
- Sertifikasyon firmaları bölgeye ilgi duyacak, bölge illerinden birinde bir şube açacak, sertifikasyon maliyetleri aşağı çekilecektir.
- Eğiticilerin ve çiftçilerin ihtiyaç duyduğu eğitimler teorik ve uygulamalı olarak verilecek, çiftçinin eğitim eksikliği giderilecektir.
- Organik tarım konusunda yazılı ve görsel eğitim malzemeleri, broşürler ve el kitapları hazırlanacaktır.
- Araştırma enstitüleri ve üniversiteler arasındaki ilişkiler güçlendirilecek, çift-

çi tarlasında uygulamalı araştırmalar yapılacaktır.

- Tarım il müdürlüğü ve özel kesim firmaları Çorum ilinde tahıl üretimi için gereken girdi ve teknik destekleri sağlayacaktır.
- Üretim sezonu öncesinde ve üretimin devamı süresince gerekli kontroller yapılacak, ürünler istenilen standartta üretilecektir.
- Sözleşmeli tarım esasına göre yapılan üretimler sözleşme hükümlerine göre alıcı firmalar tarafından satın alınacaktır. Hukuki sorunlar ve anlaşmazlıklar asgari düzeyde olacaktır.
- Merzifon Hava Alanı'nda kargo taşımacılığının geliştirilmesiyle ekmek ve unlu mamullerin taze olarak ihracı mümkün olabilecektir.

4 Faaliyetler

4.1 Ana Faaliyetler

- Eğiticilerin yurt içinde ve yurt dışında eğitimi sağlanacaktır.
- Çiftçilerin eğitimi teorik ve uygulamalı olarak sağlanacaktır.
- Üretici örgütlenmesi gerçekleştirilecek, üretici ve özel kesim firmaları arasındaki bağlar güçlendirilecek, sözleşmeli tarım yaygınlaştırılacaktır.
- Ürün üretimi sırasında üreticilere gereken teknik destek verilecek, organik ürün üretimi için gerekli olan girdiler kamu ve özel kesim firmaları tarafından temin edilecektir.

Projenin uygulanması sırasında söz konusu ana faaliyetlere ilave, alt faaliyet olarak, ekilecek tahıl türünün kışlık veya yazlık ürün olmasına göre; tarla ve tohum yatağı hazırlığı, tohum ekimi, bakım,

Faaliyet	Yıllar										Uygulama Birimi	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
Eğiticilerin eğitimi	✓	✓										TKİB
Çiftçilerin eğitimi		✓	✓									Tarım il müdürlüğü
Araştırmaların yapılması			✓	✓								Tarımsal araştırma enstitüsü
Çiftçi örgütlenmesi			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		Tarım il müdürlüğü
Üretim ve sertifikasyon			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		Özel kesim firmaları
İşleme, paketlenme ve pazarlama			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		Özel kesim firmaları

hasat, harman, sertifikasyon işleri, ambalajlama ve pazarlama hizmetlerinin yapılması gerekecektir.

5 Projenin Süresi ve Faaliyet Planı

Proje 2006-2015 yılları arasında uygulanacaktır. Organik tarıma geçmek için kuru koşullarda bir yıl, sulu koşullarda 2 yıl hazırlık ve geçiş dönemine ihtiyaç bulunmaktadır. Bu nedenle ilk yıl bilgilendirme toplantıları yapılırken, diğer taraftan eğitimcilerin ve çiftçilerin eğitimine devam edilmelidir. Eğitim çalışmalarına paralel olarak arazi çalışmalarına başlanmalı, arazi organik tarım yapılabilecek duruma getirilmelidir. Bu sürede çiftçinin uğrayacağı kayıpları azaltmak için organik tarıma verilen desteklere devam edilmelidir.

6 Kurumsal Çerçeve ve İşletme Modeli

Organik tarım projesi Çorum Tarım İl Müdürlüğü tarafından yürütülecektir. Projede özel kesim aktif olarak görev alacaktır. Organik tarım yasa ve yönetmelik hükümlerine göre, sözleşmeli tarım modeline göre yapılan bir faaliyet olduğundan, özel kesim ve çiftçi arasında yapılacak sözleşmelerde her iki tarafın hak ve menfaatleri eşit bir şekilde korunmalıdır. Bunun için üretici örgütleri kurularak, çiftçilerin özel kesim firmaları karşısında daha güçlü olması sağlanmalıdır.

Çorum Tarım İl Müdürlüğü'nde görev yapan teknik eleman kadrosunun yetersiz ve yaşlı olması nedeniyle, yeni elemanlara ihtiyaç bulunmaktadır. Çorum Tarım İl Müdürlüğü'ne en az 20 adet lisans veya lisans üstü eğitim almış, tercihen organik tarım konusunda deneyim sahibi eleman atanmalıdır. İlde önümüzdeki on yıl içinde 3 000 ila 6 000 çiftçinin organik tarım yapacağı (yaklaşık yüzde 5-10) varsayılırsa, her bir mühendise 150-300 çiftçi (tarım işletmesi) ve 9 000-18 000 dekar arazi, 900-1 800 parsel düşmektedir. Ayrıca gerekli kontrollerin yapılabilmesi için ihtiyaç duyulan araç ve gereçler temin edilmelidir.

Organik tarımın birbirine yakın parsellerde yoğunlaştırılmış olarak yapılması kamu ve özel kesim tarafından sunulacak hizmetlerde ekonomi sağlayacaktır. Bu durum aynı zamanda sertifikasyon hizmet maliyetlerinin azaltılmasında etken olacaktır.

Ürünlerin ekimden önce belirlenen fiyattan alıcı firmalar tarafından satın alınması, ürün bedellerinin sözleşme hükümlerine göre ödenmesi sistemin sürdürülebilirliğini sağlayacaktır. Bu konularda meydana gelecek aksama ve gecikmeler uyumsuzluğa neden olacak, çiftçilerin organik ürün üretimine olan ilgileri azalacak veya tamamen ortadan kalkacaktır.

7 Beklenen Sonuçlar

7.1 Hedef Gruplar Üzerinde Beklenen Etki

Tarım arazisinin yaklaşık yüzde 5'i organik tarıma ayrıldığında, söz konusu alandan elde edilecek gelirin klasik yöntemle yapılan tarıma göre daha fazla olması gerekmektedir. Kuru koşullarda bir, sulu koşullarda iki yıl organik tarıma geçiş için arazinin hazırlanması gerekmektedir. Bu dönemde çiftçinin gelirinde azalma meydana gelecektir. Söz konusu azalmayı karşılamak için TKİB tarafından "organik tarım destek primi"nden yararlanılmalıdır. Organik tarım uzun dönemde üreticiye birim alanda daha fazla katma değer yaratacak bir uygulamadır. Ülkemizde organik tarım ve klasik tarım arasındaki gelir ve gider farklarını gösteren çiftçi tarlasında yapılmış ekonomik analizler mevcut olmadığından bu konuda net bir değer vermek mümkün olamamıştır.

7.2 Somut Çıktılar

Organik ürünler ürün türüne göre değişmekle beraber genel olarak yüzde 30-50 arasında daha yüksek fiyata pazarlanabilmektedir. Bu nedenle üretimde verim düşüklüğü nedeniyle yaşanacak yüzde 5-10 kayıp, ürünün daha fazla fiyata satılması ile telafi edilebilmektedir. Çorum ilinde üreti-

lecek buğdaydan ekmek ve diğer unlu mamullerin üretimi ile ilave katma değer yaratılacaktır. Arpa, organik bira üretiminde veya organik hayvansal ürünlerin üretiminde kullanıldığında katma değeri yükselecektir. Yulaf bebek maması ve diğer kullanımlar için işlenerek değerlendirilecektir. Çeltik, organik pirinç veya pirinç ununa işlenecek, ambalajlanarak tüketiciye sunulacaktır.

Organik ürünlerin işlenmesi ile üzerlerine katma değer ilavesi yapılacak, bir taraftan üretici ürününü daha fazla fiyata satarken, sanayici de söz konusu ürünleri işleyerek yüksek gelir temin edecektir. Ayrıca organik ürün üretiminde el emeği daha fazla olduğundan, istihdam artışı sağlanacaktır.

7.3 Sürdürülebilirlik

Organik tarım koşullarında elde edilen ürünler pazarlanabildiği sürece söz konusu uygulama devam edecektir. Tüketici alışkanlığının değiştirilmesi için uygun bir pazarlama stratejisine ihtiyaç bulunmaktadır. Bu nedenle arz ve talebin iyi dengelenmesi ve üretimin talebe göre yönlendirilmesi gereklidir. Bu konuda TKİB, İGEME, özel kesim firmaları ve konu ile ilgili diğer kurumların işbirliği yapması gereklidir.

8. Bütçe Dökümü ve Tahmini Maliyetler

Organik tarım projesi için ihtiyaç duyulacak kaynak 10 yıllık bir dönemde 10 milyon YTL olacaktır. Söz konusu bu kaynak teknik personelin yurt içi ve yurt dışında eğitimi, çiftçilerin teorik ve pratik eğitimi, eğitim malzemelerinin hazırlanması, organik tohum, organik gübre gibi üretimde kullanılması gereken girdilerin temini amacıyla kullanılacaktır. Ayrıca organik tarım konusunda yapılacak araştırmalara kaynak sağlanacaktır.

Söz konusu bu kaynağın başlangıçta yüzde 50'sinin kamu, yüzde 50'sinin özel kesim firmaları ve projeyi uygulayan çiftçiler tarafından karşılanması planlanmıştır.

PROJE 3.6.2.1: ÇORUM'DA ORGANİZE BESİ BÖLGESİ KURULMASI VE HAYVAN GÜBRELERİNİN YÖNETİMİ

İlgili stratejik amaç	: 3 İşletmelerin rekabet gücünün artırılması ve dışa açılma
İlgili stratejik öncelik	: 3.6 Hayvancılık sektöründe rekabet gücünün artırılması
İlgili stratejik tedbir	: 3.6.2 Hayvancılık potansiyeli olan merkezlerde organize besi bölgelerinin (OBB) ve panayırlarının geliştirilmesi

1 Proje Hakkında Temel Bilgi

1.1 Proje başlığı	: Çorum'da OBB kurulması ve hayvan gübrelerinin yönetimi
1.2 Projenin yeri	: Çorum
1.3 Sektör	: Tarım
1.4 Projenin amacı	: Tavukçuluk işletmelerinin bir araya toplanması ve kümes hayvanları gübrelerinin değerlendirilmesi
1.5 Projenin sahibi	: İÖİ, TKİB, Çorum Yumurta Üretim ve Pazarlama A.Ş.
1.6 Tahmini süre	: 2006-2015
1.7 Tahmini toplam bütçe	: 75 milyon YTL

2 Amaçlar

2.1 Genel Amaç

- Çevre kirliliğinin önüne geçmek, Çorum kentinde her zaman hissedilen pis kokuları önlemek,
- Çorum çayı vasıtasıyla Yeşilırmak nehrine akıtılan katı ve sıvı atıkları kontrol etmek,
- Tavuk gübrelerini ucuz bir maliyetle değerlendirmek ve tarım arazisinde kullanmak,
- Tavuk gübresinden yararlanarak organik tarımı geliştirmek, bölgede ihtiyaç duyulan yerlerde (kesme çiçek, çilek, örtü altı sebze v.b) bu gübreleri kullanmak,
- Tavukçuluk işletmelerini bir araya getirmek, bilgi paylaşımını artırmak,
- Pazarlama organizasyonunu geliştirmek,
- Kümelenmeyi sağlayarak üretim maliyetlerini azaltmaktır.

2.3 Ulusal Ölçekteki Plan Kararlarıyla İlişkisi

Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda "Evsel nitelikli olmayan atıkların üretimi azaltılacak, atık türüne ve ülke koşullarına uygun toplama, taşıma, geri

kazanım ve bertaraf sistemleri oluşturulacaktır" denilmektedir. Bu kapsamda evsel nitelikli olmayan hayvan gübrelerinin toplanması, değerlendirilmesi ve mevcut tavukçuluk işletmelerinin bir araya toplanmasıyla kümelenme oluşturulması amaçlanmaktadır.

Söz konusu tavukçuluk işletmelerinin bir araya getirilmesiyle, yumurta toplama maliyeti azaltılacak, tasnif ve ambalajlama bir merkezde yapılabilecek ve üretim maliyetlerinin aşağı çekilmesiyle tavukçuluk işletmelerinin rekabet gücü artırılabilecektir. Ayrıca çevre kirliliği önlenerek tavuk gübrelerinin tarım arazisinde kullanılması mümkün olacaktır.

Yapılan bu çalışmalar kapsamında üzerinde durulan en önemli konular su ve toprak kaynaklarına yönelik kirlenme etkenlerinin azaltılması ve bertaraf edilmesi, bu konuda bölgesel anlamda kapasitelerin ve altyapıların desteklenmesi olarak belirtilmektedir. Bölgenin çevre konusunda yaşadığı ve yaşayabileceği kirlenmelerin önüne geçilebilmesi için bölgede toprak ve su kaynakları konularında OVP ve ÖUKP'de belirlenen ilkelerin bölgede uygulanması için strateji geliştirilmiştir.

Ortak hizmetlerin, üreticilerin birlikte sorun çözme ve birbirinden öğrenme kapasitelerini geliştirmesi ve teknolojik yenilik ve yatırım yapma konusunda şirketleri özendirilmesi beklenmektedir. Dolayısıyla, bu tür organize besi bölgelerinin kurulması, ihtisaslaşmış tarımsal işletmelerin bir arada kümelenmesi, bütün bu hizmetlerin verilebildiği yerler olarak planlanması gereken en önemli tedbirlerdendir.

2.3 Bölgesel Gelişme Stratejisi İçindeki Yeri

Çorum ilinde yumurta tavukçuluğu, Samsun ilinde broyler üretimi gelişmiş bulunmaktadır. Çorum ili yumurta üretimi yanında, kümes ekipmanları üretiminde ihtisaslaşmaya gitmiş, bu konuda bölge içi ve bölge dışına ekipman üretimi yapmaktadır. Sektör gerek yumurta üretimi gerekse tavuk ve yumurta üretimine yönelik ekipman üretimi ile il ekonomisine önemli katkı yapmakta ve istihdam yaratmaktadır.

Çorum ilinde elde edilen bilgi birikiminin bölge geneline yayılması, burada üretilen tavuk gübrelerinin bölgedeki sulu tarım alanlarında kullanımı ile üretim artışı sağlanacaktır. Özellikle Samsun ilinin Bafra ve Çarşamba ovalarında kesme çiçek üretiminin geliştirilmesinde kümes hayvanlarının gübrelerinin kullanımı mümkün olacaktır. Bu nedenle Çorum ilinde yapılan tavukçuluk faaliyetinin devam ettirilmesi ve gübrelerin toplanarak tarım arazisinde kullanımı il ve bölge ekonomisi için önemlidir.

3 Gerekçeleştirme

3.1 Bu Konuda Daha Önce Yürütülen Faaliyetler

Çorum ili çevresinde gelişigüzel yerleşmiş bulunan tavukçuluk işletmeleri kentte koku yapmakta, kümeslerden atılan katı ve sıvı atıklar Çorum çayına akmaktadır. Çorum çayında meydana gelen kirlilik Yeşilirmak nehrine karışmakta ve Karadeniz'in kirliliğine katkıda bulunmaktadır. Mahalle içlerinde veya kent çevresinde bulunan kümeslerin çevreye yapmış oldukları olumsuz etkileri kontrol altına

olarak bertaraf etmek gerekmektedir. Modern tavukçuluk işletmelerinde tekniğine uygun olarak tavukçuluk faaliyetlerini bir bölgeye toplamak, insanların yaşadığı şehir merkezinden uzaklaştırmak "Organize Besi Bölgesi" (OBB) kurulmasının en önemli gerekçesidir. İl merkezindeki mahalleler içerisinde veya bunların çevrelerinde 136 adet değişik büyüklükte tavukçuluk işletmesi faaliyet göstermektedir.

Tavukçuluk işletmeleri ülkede ve sektörde yaşanan krizlerden en çabuk etkilenen alt sektörlerin başında gelmektedir. Son yıllarda meydana gelen ekonomik krizler nedeniyle tavukçuluk işletmelerinin bir kısmı kapanmış, koşullar uygun hale gelince yeniden üretime başlamışlardır. Temmuz 2001'de kümeslerde 1 365 050 adet yumurta tavuğu bulunduğu belirlenmiştir. Çorum'da bulunan tavukçuluk işletmelerindeki hayvan sayısının son on yılda minimum bir milyon, maksimum üç milyon (1999 yılında) arasında değiştiği belirlenmiştir. Çorum ilinde bulunan tavukçuluk işletmelerinde 1990-2002 yılları arasında bulunan tavuk ve elde edilen yumurta sayısı ile bu değerlerin Türkiye üretimi içindeki yüzde payları aşağıda verilmiştir.

Tablonun tetkikinden görüldüğü gibi, yumurta üretiminde Çorum ilinde ve ülke genelinde iç ve dış

Tablo 2.1 Yıllara Göre Yumurta Üretimi

Yıllar	Türkiye yumurta üretimi (adet)	Çorum ili yumurta üretimi (adet)	İl payı (yüzde)
1990	7 698 637 000	349 409 500	4,5
1991	7 667 990 000	410 737 500	5,4
1992	8 215 016 000	440 455 500	5,4
1993	10 006 269 000	607 147 750	6,1
1994	9 845 407 000	456 203 000	4,6
1995	10 268 668 000	613 021 400	6,0
1996	9 787 220 000	523 395 000	5,3
1997	12 089 341 000	732 502 500	6,1
1998	13 887 864 000	719 542 500	5,2
1999	14 090 016 000	513 192 500	3,6
2000	7 245 000 000	615 420 000	8,4
2001	10 575 504 000	635 570 000	6,0
2002	11 554 912 000	566 560 000	4,8

Kaynak: Çorum Tarım İl Müdürlüğü (2002), DİE (1990-...-2002).

talebe göre önemli dalgalanmalar meydana gelmektedir. Yıllara göre bu değişim irdelendiğinde üretimde birbirini izleyen yıllarda yüzde 30-100'e varan oranlarda değişim gözlenmektedir. Bu durum, sektörün ülkedeki krizlerden en fazla etkilenen sektörlerin başında geldiğinin bir göstergesidir. Türkiye yumurta üretiminin yüzde 3,6-8,4'ü Çorum ilinde gerçekleştirilmiştir.

Türkiye'de tavukçuluk alt sektörünün yıllık üretim değeri 1,2-1,5 milyar YTL arasında değişmektedir. Çorum'da üretilen yumurta ve tavuk etinin ekonomiye katkısının yılda 50-120 milyon YTL arasında değiştiği tahmin edilmekte, sektörde yaklaşık 800 kişi istihdam edilmektedir.

1994-1998 yılları arasında Çorum ilinden her yıl ortalama 5-6 milyon Dolar olan ihracat, 1999 yılından sonra 1,0-1,5 milyon Dolar düzeyine gerilemiştir. Kuş gribi ve benzer hastalıklar eradike edildiğinde her yıl en az 5-8 milyon Dolar düzeyinde yumurta dış satımının gerçekleşebileceği tahmin edilmektedir.

Çorumda üretilen yumurtanın pazarlanması için "Çorum Yumurta Üretim ve Pazarlama Şirketi" (ÇYÜPAŞ) kurulmuştur. Söz konusu şirket yumurtanın yurt içinde ve yurt dışında pazarlanması konusunda önemli işler yapmakta ve üreticilerin sorunlarına çözüm getirmek için çaba göstermektedir. Tüm tavuk yetiştiricilerinin üye ve ortak olduğu söz konusu kuruluş tavukçuluk işletmelerinin geliştirilmesi, maliyetlerin azaltılması, yumurta fiyatlarının belirli düzeylerde tutulması için Çorum ilinde ve yurt genelinde çalışmaktadır.

Mahalle içlerinde veya kenarlarında bulunan kümeslerin çevreye yapmış oldukları olumsuz etkileri kontrol altına alarak bertaraf etmek gerekmektedir. Modern tavukçuluk işletmelerinde tavuk gübrelere tekniğine uygun olarak değerlendirilmektedir. Hayvan gübrelere kompost yapılmakta, kurutulmakta, havalı koşullarda fermentasyona tabi tutulmakta veya gazlaştırma yöntemi ile bertaraf edilmektedir. Bu yöntemlerden hangisinin uygulanacağı konu-

sunda yerinde yapılacak detaylı inceleme ve maliyet analizinden sonra karar verilmesi gerekmektedir.

Yumurta üretimleri tavuk sayıları ile doğrudan ilişkili olduğundan kümeslerdeki tavuk sayısı ve elde edilen gübre miktarlarında azalma ve artma meydana gelebilecektir. Projenin uygulanması sırasında gelecekteki ihtiyaçlar dikkate alınarak kapasite belirlenmelidir.

3.2 İhtiyaç ve Sorunların Saptanması

- Kent ve Yeşilirmak kirliliğine neden olan mevcut tavukçuluk işletmelerinin bir araya toplanması ve kirlenmenin azaltılması veya ortadan kaldırılması,
- Kümes hayvanları gübresinden ekonomik olarak yararlanılması ve tarım arazisinde kullanımı, organik tarımın geliştirilmesi,
- Çorum Yumurta Üretim A.Ş.'nin güçlendirilmesi, dış satımın artırılması için pazar araştırmaları yapılması,

3.3 Hedef Grubun Tanımlanması ve Tahmini Sayı

Çorum'da Organize Tavukçuluk Besi Bölgesi (OBB) kurulması çalışmalarına yaklaşık 10 yıl kadar önce başlanmış ancak fazla bir ilerleme kaydedilememiştir. ÇYÜPAŞ tarafından bir çalışma yapılmış, ancak ön inceleme niteliğinde olan bu rapor yayınlanmamıştır. İlk ciddi bilimsel araştırma ve inceleme 2001 yılında TÜBİTAK tarafından yapılmış "Kümes ve Ahır Gübrelere Bertarafı" adı altında yayınlanmıştır. Söz konusu bu çalışma sırasında aynı yöntem kullanılarak Kayseri ve Manyas'ta bulunan işletmeler de incelenmiş, her üç merkez için de çözüm önerileri geliştirilmiştir.

Bu çalışmaya göre Çorum ilinde bulunan tavuk kümeslerinin kapsadığı toplam kapalı alan yaklaşık 1 000 dekar (1 milyon m²) civarındadır. Tavukçuluk işletmelerinin bahçe, garaj, yem deposu, gübre biriktirme alanları ve idari binalarının kapsadığı alanların toplamı 2 500 dekar olarak tahmin edilmektedir. Tüm tavukçuluk işletmeleri-

nin tesis detaylarını gösteren bir doküman bugüne kadar hazırlanmamıştır. Gerek Çorum Tarım İl Müdürlüğü'nde gerekse diğer kamu kurum ve kuruluşlarında mevcut tesislerin durumlarını irdelleyen bir doküman mevcut değildir.

3.4 Alternatif Çözümler İçerisinde Tercih Sebebi

Çorum'da bulunan tavuk kümeslerinin bir araya toplanarak OBB kurulması için ulaşılabilecek kapasite dikkate alındığında en az 3 milyon tavuk üretimi sağlayacak tesisler kompleksine ihtiyaç olacaktır. Bunun için mevcut tavukçuluk işletmelerinin bugünkü ihtiyaçları, gelecekteki ihtiyaçlarına yönelik olarak en az 250 hektar (2 500 dekar) bir alana ihtiyaç olacağı tahmin edilmektedir. Söz konusu bu alanın il çevresindeki hazineye ait arazilerinden temin edilebilecektir. Seçilecek arazinin tarım dışı arazi olmasına özen gösterilmelidir. Her bir metre kare alanda 3 veya 4 tavuk yetiştirileceğinden, alanın yaklaşık yüzde 40'ı diğer bir ifade ile 1 000 dekarı (1 000 000 m²) kümes inşaatları için ayrılmalıdır.

Tavukçuluk işletmelerinde bulunan kümeslerin en küçüğü 8 000 adet, en büyüğü 61 000 adet tavuk barındırmaktadır. Tavukçuluk işletmelerinin yaklaşık yarısının kapasitesi 20 000 - 30 000 adet arasında değiştiğinden, ortalama büyüklükler bu değerlere yakın olacaktır. Gelecekte bu kapasitelerin az da olsa artacağı tahmin edilmekle beraber, çok büyük bir değişim yaşanması beklenmemektedir.

Seçilecek alan üzerine tip projelerden oluşan 10 000 - 20 000 - 35 000 - 50 000 - 100 000 adetlik 5 değişik tipte kümes inşa edilmesi uygun olacaktır. Ancak kümes projeleri hazırlanmadan önce yetiştiricilerin görüş ve önerileri anket yapılarak dikkate alınmalı, üreticiler bir araya getirilerek yapılacak toplantılarda alınacak kararlara göre, en uygun ve ekonomik çözümleri içeren projeler hazırlanmalı ve uygulanmalıdır. Mevcut kümes ve kafeslerin bir kısmı tek katlı, diğerleri çift katlıdır. Bu konuda yetiştiricilerin tercihleri dikkate alın-

malı, ayrıca kümes ekipmanlarının Çorum ilinde üretilebilir olmasına özen gösterilmelidir.

İşletme binaları, bakıcı evleri, yem depo alanları, gübre biriktirme alanları, sosyal tesisler ve benzeri ihtiyaçlar için bu iş için önerilen 2 500 dekar alanın, yaklaşık yüzde 10'u (250 dekar) kapalı ve açık alana ihtiyaç olacağı tahmin edilmiştir. Diğer alanlar kümesler arasındaki yollar, yeşil alanlar, spor alanları ve otopark ve benzeri ihtiyaçlar için ayrılmalıdır. Söz konusu tesisler planlanırken gelecekteki ihtiyaçlar yanında hastalıkların kontrolü ve kümes hijyeni konusunda gereken önlemler alınmalıdır.

Kümes ekipmanlarının seçiminde Çorum'da üretilen yerel malzeme kullanılmasına özen gösterilmeli, üretim maliyetlerinin azaltılması için gerekenler yapılmalıdır. Bu konuda yerel koşullardaki mevcut bilgi birikimi yanında, dünyadaki son gelişmeler de dikkate alınmalıdır.

Çorum ilinde bulunan tavuk kümeslerinden, hayvan sayılarına göre değişmekle beraber, her gün ortalama 350-400 ton arasında (her bir hayvanın 175 gr gübre bıraktığı kabul edilerek) değişen miktarda gübre elde edildiği hesaplanmıştır. Yıllık gübre üretiminin 140 000-150 000 ton arasında olduğu tahmin edilmektedir.

Çorum ilinde, TÜBİTAK tarafından data toplama ve gübre ile ilgili çalışmalar yapıldığı 2001 yılında, kümeslerde yaklaşık 2 000 000 adet tavuktan, 240 ton/gün tavuk gübresi elde edildiği hesaplanmıştır. Ancak, ekonomik koşullardaki olumsuzluklar sebebiyle söz konusu dönemde üretimde düşüş yaşandığı, kümeslerdeki tavuk sayılarında azalma olduğu belirtilmiştir.

Normal üretim koşullarında ise 2020 yılı için yaklaşık 3 000 000 tavuktan 400 ton/gün tavuk gübresi elde edileceği öngörülmüştür. Çorum ilinden kaynaklanan katı atıkların özellikleri (kompozit) tabloda verilmektedir. Kompozit tavuk atığı örneğinin karakterizasyonunun hesaplanmasında Çorum'dan kaynaklanan tüm atığın yüzde 80'inin

tek katlı kümeslerden, yüzde 20'sinin ise çift katlı kümeslerden kaynaklandığı kabul edilmiştir.

Kompozit tavuk katı örneğinin içerdiği toplam katı madde miktarı yüzde 38,8, C/N oranı ise 9,9 olarak hesaplanmıştır. Kompostlama prosesi için optimum nem oranı yüzde 50-60, en uygun C/N oranı ise 25-30 olarak verilmektedir (Topkaya, 2001). Bu durumda kompostlama için özellikle C/N oranının sağlanmadığı ve nem oranının ise bir miktar fazla olduğu görülmektedir. Ayrıca, kurulması planlanan kompost tesisine gelecek atığın her zaman kompozit özellikte olmayacağı, çiftliklerin konumu ve atıkların uzaklaştırıldığı zamana bağlı olarak çoğu zaman tek katlı kümeslerden kaynaklanan tavuk atığının özelliklerini taşıyan atık olacağı düşünülmüştür. Bu durumda atığın içerdiği katı madde oranının iyi bir kompost elde edebilmek ve üretim sürecinde problem yaşamamak için yaklaşık yüzde 25'den yüzde 40-50 değerlerine çıkarılması gerekmektedir. Kurutma işlemi ısı (sıcak hava) veya mekanik susuzlaştırıcılar tarafından yapılabilmektedir.

Atığın susuzlaştırılması ve aynı zamanda C/N (Karbon/Azot) oranının artırılmasında uygulanan en yaygın yöntem, karbon içeriği yüksek bir başka atıkla karıştırılmasıdır. Tavuk gübresi genelde, düşük poroziteli ve yapışkan bir yapıya sahiptir. Bu durumda kompostlama prosesi için gereksinim duyulan oksijen mikroorganizmalar tarafından kolay kullanılamaz. Başka atıkla karıştırma, tavuk gübresinin porozitesini artırdığı, kompostlama prosesi sırasında hava geçişini kolaylaştırdığı için ayrıca avantajlı olmaktadır.

Partikül büyüklüğü de kompostlamada önemli rol oynamaktadır. Aynı miktarda karbon içeren ağaç

parçacıkları ile tahta talaşı karşılaştırıldığında daha yüksek yüzey alanına sahip olan talaşın içerdiği karbonun mikroorganizmalar tarafından kullanımı çok daha kolay olmaktadır. Kompostlama prosesinde kullanılacak bazı atıkların C/N oranları, karbon ve azot açısından değerlendirmeleri tabloda verilmiştir.

C/N oranının başlangıçta dengeli olarak ayarlanması kompost prosesinin planlanmasında yardımcı olursa da, söz konusu materyalin biyolojik indirgenbilirlik derecesine göre bu oranda düzeltme yapılması gereklidir. Kompostlanabilir maddeler içinde bulunan azotun büyük bir kısmı biyolojik olarak kullanılabilir şekilde iken, karbonun bir kısmı biyolojik parçalanmaya dirençli olan bileşiklere bağlı olabilir. Gazete kağıtları buna örnektir. Diğer tür kağıtlara karşın gazete kağıdının ham maddesi olan selüloz fiberleri lignin ile kaplıdır. Lignin, bilindiği gibi ağaç dokusu içinde bulunan çok dirençli bir maddedir. Selülozun yine dirençli bir formundan oluşan mısır koçanları ve saman da çok yavaş

Tablo 2.3 Kompost Prosesinde Kullanılan Bazı Atıkların C/N Oranları

Atık cinsi	C/N
Karbon içeriği yüksek maddeler	
Yaprak	30-80:1
Saman	40-100:1
Ağaç kırpıntısı, talaş	100-500:1
Ağaç kabuğu	100-130:1
Karışık kağıt	150-200:1
Gazete kağıdı veya karton	560:1
Azot içeriği yüksek maddeler	
Sebze atıkları	15-20:1
Kesilmiş çim	15-25:1
Hayvan dışkısı	5-24:1

Kaynak: Topkaya (2001).

Tablo 2.2 Katı Atıkların Özellikleri

Gübre/parametre	Katı madde (yüzde)	*Uçucu madde (yüzde)	*Sabit karbon (yüzde)	*Fosfat (g/kg)	Toplam karbon (yüzde)	Karbon/azot (C/N)	Isıl değer kJ/kg	Katı atık miktarı ton/gün
1 Katlı kümes	25,6	60,9	7,9	16,7	36,2	10,2	14 108	320
2 Katlı kümes	91,9	39,4	2,8	21,9	32,4	8,7	10 543	80
Kompozit	38,8	56,6	6,9	17,7	35,4	9,9	13 395	400

*Kurutulmuş örnek analiz sonuçlarıdır.
Kaynak: TÜBİTAK (2002).

parçalanır. Bu maddelerin kompostlanabilir olmalarına rağmen, parçalanmanın çok yavaş cereyan etmesi, içerdikleri karbonun tamamının mikroorganizmalar tarafından kullanılmasının mümkün olmadığını göstermektedir. Bu durumda kompost tesisi işletme koşullarında proses yönetiminde, daha yüksek bir C/N oranı planlanmalıdır.

Yukarıda verilen kriterler çerçevesinde Çorum'da kurulması öngörülen tavuk atıkları kompost tesisinde tavuk atıklarına bölgesel koşullar, mevsim, diğer mevcut katı atık cins ve miktarları dikkate alınarak karbon içeriği yüksek atık maddelerin proses öncesinde eklenmesi en uygun çözüm olarak TÜBİTAK tarafından önerilmiştir.

Çorum'da hayvan katı atıkları için ortalama C/N=10 kabul edilmiştir. Tavuk gübresinin büyük ölçüde tek katlı kümeslerden kaynaklandığı varsayımıyla kompozit atık koşulları her zaman sağlanamayacaktır. Bu durumda genel atık karakterizasyonu açısından tasarımda kuru madde (KM), KM = yüzde 25 ve C/N=10 olarak kabul edilmiştir. Bu durumda 400 ton/gün tavuk atığının katı madde oranını ideal kompost koşullarına (yüzde 50 KM) getirmek için yüzde 90 KM içeriğine sahip yaprak, saman, ağaç parçaları vb organik atıkların eklenmesi gereken miktarı yaklaşık 250 ton/gün olarak hesaplanmaktadır. Tavuk atıklarına ayrıca kullanılmayan yumurta atıkları veya üretim sırasında ölen civcivler (parçalanmış halde) de eklenebilir. Bunların tümü kompost üretimde kullanılabilir.

Gübre ve diğer organik atıklar karışımında C/N=30

değerini sağlamak gereklidir. Eklenecek olan 250 t/gün atık için ayrıca yaklaşık C/N= 65'i sağlayacak maddeler ilave edilmelidir. Kompost üretme tesisine kompozit özellikleri sağlayacak nitelikte tavuk atığı gelmesi halinde ise tavuk atığına eklenecek yine yüzde 90 KM içeriğine sahip diğer organik atıkların miktarı 50 ton/ gün olmaktadır. Bu durumda dışarıdan verilecek 50 t/gün atık için karışımda yaklaşık C/N=190 olacak şekilde ayarlama ve seçim yapılmalıdır. Genel olarak işletme koşullarında yüksek porozite sağlayarak kompostlama prosesinin daha uygun koşullarda sürdürülmesi açısından yüksek miktarda dışarıdan organik atık eklenmesinde yarar vardır.

Uygulama sırasında elde edilen deneyimlere göre gübreye ve diğer organik atıklara ilave edilecek madde miktarları ve karışım oranları değiştirilmeli ve en ekonomik ve uygun çözüm uygulamaya konulmalıdır.

Çorum'da tavuk işletmelerinin bir araya toplanması için önerilen "organize besi bölgesi-OBB" kurulması halinde gübre taşıma maliyeti çok düşük bir düzeye çekilebilecek, gübrenin tarım alanlarında kullanımı mümkün olacaktır. Her yıl elde edilmesi beklenen yaklaşık 150 000 ton gübrenin tarım alanlarında dekara 500 kg hesabıyla kullanılması durumunda, her yıl 300 000 dekar sulu tarım (30 000 ha) alanı gübrelenebilecektir. Bu miktar bölgede halihazırda sulanan 240 000 ha arazinin yüzde 12,5'idir. Elde edilecek gübre bölgedeki sulanabilir 530 000 ha alanın tümü sulandığında, sadece yüzde 5,6'sına yeterli olacaktır.

Tablo 2.4 Çorum Hayvan Atıkları Kompost Tesisi İşletilmesinde Katı Atık – Eklenecek Atık KM ve C/N Oranları

Tesise gelen atık	Miktar, t/gün KM, yüzde, C/N	Eklenecek organik atık miktarı, t/gün	Eklenecek organik atık C/N	Karışım KM (yüzde)	Karışım C/N
Tek katlı kümes gübreleri	400 t/gün	250	65	50	31
	yüzde 25 KM	200	70	47	30
	C/N=10	265	60	51	30
Kompozit gübre (tek+çift katlı kümes)	400 t/gün				
	yüzde 38KM C/N=10	50	190	50	30

3.5 Temel Varsayımlar

- Kamu ihtiyaç duyulan araziye hazine arazisinden temin edebilecektir.
- Tavukçuluğa ilgi devam edecek, kümes sahipleri konuya olumlu yaklaşacaklardır.
- Kamu ve özel kesim firmaları arasındaki ilişkiler güçlenecek, tavukçuluk işletmesi sahiplerinin taleplerine göre kümes projeleri hazırlanıp uygulanacaktır.
- Kümes ekipmanları üretimi devam edecek, yeni inşa edilecek kümesler modern ekipmanlar ile donatılacaktır.
- Üreticilere gerekli teknik ve finansman desteği sağlanacaktır.
- Tavuk gübreleri tarım arazisinde değerlendirilecek, tarımsal üretim artacaktır.
- Yumurta dış satımı artacak, tavukçuluk Çorum il ekonomisine daha fazla katkı yapacak, daha fazla istihdam sağlayacaktır.
- Çorum çayı ve Yeşilirmak kirliliği önlenecek, kentteki pis koku tamamen giderilecektir.

4 Faaliyetler

4.1 Ana Faaliyet Kalemleri

- Yumurta üreticilerinin görüş ve önerilerinin alınması,
- Tavukçuluk işletmeleri için OBB yerinin seçimi,
- Kümes projelerinin hazırlanması,
- Alt yapı ve kümes inşaatlarının yapılması,
- Kümeslere tavukların nakledilmesi,

- Gübrelerin toplanarak kompost olarak değerlendirilmesi,
- Yumurta dış satımının artırılması için pazar araştırmalarının yapılmasıdır.

5 Projenin Süresi ve Faaliyet Planı

Projenin uygulama süresi 10 yıl (2006-2015) olarak alınmıştır. Bu süre içerisinde yer seçimi, üreticilerin taleplerini, katkı ve katımlarını belirlemek amacıyla anket çalışması ve bir dizi toplantı ile yapılacak tesislerin kapasitesi, tavukçuluk malzemelerinin türü, temini, maliyetlerin düşürülmesi için alınması gereken önlemler, kamu ve özel kesim firmaları arasındaki ilişkiler belirgin hale getirilmelidir. Kamu, yer tahsisi, altyapının hazırlanması ve mali destek sağlamalı, özel kesim firmaları gereken yatırımları yapmalıdır.

6 Kurumsal Yapı ve İşletme Modeli

Çorum'da kurulması düşünülen OBB tesisi Çevre ve Orman Bakanlığı, Çorum İl Özel İdaresi, Çorum Belediyesi, ÇYÜPAŞ'nin işbirliği ve ortak bir yapı oluşturulmalarıyla uygulamaya konmalıdır. Söz konusu kurumsal yapı içerisinde Çorum Tarım İl Müdürlüğü, Çevre ve Orman İl Müdürlüğü, Bayındırlık Müdürlüğü, Çorum Ticaret ve Sanayi Odası, Ziraat Odası ve diğer ilgili kamu ve özel kesim kuruluşları ile STK'ları katkı yapmalıdır. STK'nın ağırlıklı olacağı bir kurumsal yapı oluşturulması halinde AB'den daha kolay fon sağlanması mümkün görülmektedir.

Faaliyet	Yıllar										Uygulama Birimi	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
Üreticilerin görüş ve önerilerinin alınması	✓											Tarım il müdürlüğü, ÇYÜPAŞ
Yer seçimi	✓	✓										İÖİ, tarım il müdürlüğü, ilgili kurumlar
Yer tahsisleri		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	İÖİ, milli emlak müdürlüğü
Kümes projelerinin hazırlanması		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	Tarım il müdürlüğü, ÇYÜPAŞ
İnşaatların yapılması		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	Tarım il müdürlüğü
Kümes tavukların nakli		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	Özel kesim firmaları
Gübre değerlendirme		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	Tarım il müdürlüğü, ÇYÜPAŞ
Pazarlamanın geliştirilmesi	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	ÇYÜPAŞ, özel kesim firmaları

Kamu ve özel kesim arasında varılacak bir mu- tabakata göre her iki tarafın yapacağı işler belir- lenmelidir. Özellikle yeni kurulacak kümesler için seçilen alanda bedelsiz veya çok düşük bir bedel ile yer tahsisi yapılmalı, tahsilat uzun döneme ya- yılmalıdır. ÇYÜPAŞ kamu ile yapılacak sözleşme- lerde taraf olarak tüm işlerin sorumluluğunu almalı, üyelerinin hak ve menfaatlerini korumalıdır.

7 Beklenen Sonuçlar

7.1 Hedef Gruplar Üzerinde Beklenen Etki

Çorum ilinde dağınık bir halde bulunan tavuk kü- meslerinin bir araya toplanması ile çevre kirliliği önlenecektir. Kente yayılan pis koku ortadan kal- kacak, ayrıca gübrenin ayrışması sonucu ortaya çıkan gazlar ortamdaki uzaklaşacaktır.

Tesislerin bir araya getirilmesiyle yumurta üretim maliyetleri azaltılacak ve işletmeler arasındaki bilgi alışverişi artacaktır. Tavukçuluk sektöründe zaman zaman karşılaşılan krizler ve ekonomik darboğazların aşılmasında birliktelik etken olacak, krizler en az zarar ile atlatılacaktır.

Yıllık miktarı 145 000-150 000 ton arasında deği- şen gübrenin değerlendirilmesi sonucu ekonomik bir katma değer yaratılacak, tarım arazilerinden daha fazla ürün alınabilecektir. Çorum ilinde ve bölge genelinde organik tarım gelişecektir.

Tavukçuluk işletmelerinin bir araya getirilmesiyle bilgi paylaşımı artacak, sektörde kalifiye eleman temini için ihtiyaç duyulan eğitim programları uygulanabilecektir.

7.2 Somut Çıktılar

OBB'nin kent dışında kurulması ile kentte her zaman hissedilen pis koku giderilecek, Çorum çayı ve Yeşilirmak kirliliği önlenecek, Türkiye'nin Karadeniz kirliliğinin azaltılması yönünde aldığı kararın uygulamasının bir parçası gerçekleşmiş olacaktır.

Tavukçuluk işletmelerinden elde edilecek gübre- lerin toplama maliyeti azalacağından gübrenin TÜBİTAK'ın önerisi doğrultusunda "kompost" olarak değerlendirilmesi mümkün olacaktır. Söz konusu gübre ekonomik bir değer olarak tarım alanlarında kullanılabilir ve tarımsal üretim ar- tacaktır. Tavuk gübreleri çilek, kesme çiçek, tarla sebzeçiliği yapılan alanlar, meyve bahçeleri ile çeltik ekim alanlarında kullanılabilir.

7.3 Sürdürülebilirlik

Toplumun temiz bir çevrede sağlıklı bir şekilde yaşayabilmesi için söz konusu tavuk kümeslerinin belirli bir merkezde toplanması, OBB ve kom- post tesisi kurulması için en kısa sürede detaylı çalışmalara başlanmalı, uygun bir alan seçilerek projenin hayata geçirilmesi sağlanmalıdır. Bu ger- çekleşirse gübre toplama maliyeti ve çevre kirliliği azalacak, gübrenin tarım arazisinde değerlendiril- mesi sonucu kimyasal gübre yerine organik gübre kullanılacaktır. Tavukçuluk işletmeleri ürünlerini daha iyi bir şekilde pazarlayacaklar ve daha fazla kazanç elde edeceklerdir. Bu uygulama sistemin sürdürülebilirliğini sağlayacak, Çorum il ekonomisi ve istihdama olumlu katkı yapılacaktır.

8 Bütçe Dökümü ve Tahmini Maliyetler

Çorum'da tavukçuluk işletmelerini barındıracak OBB kurulması için ihtiyaç duyulacak kaynağın azaltılması ve kamulaştırma bedeli ödenmemesi için mümkünse Hazine arazisi tahsis edilmelidir. Arazi seçilirken, ulaşım kolaylığı olan, yeterli içme suyu ve tavukçuluk işletmelerinin ihtiyaç duyacağı kullanma suyunun temin edilebileceği ve tarım dışı bir alan olmasına özen gösterilmelidir.

Bir adet tavuk için gerekli olan kafes üretim mali- yeti yaklaşık 2005 yılı fiyatlarıyla 8,5 Dolar'dır (13 YTL). Bu değere bina maliyetleri ilave edilirse, söz konusu tesislerin tahmini maliyetleri tavuk kümes- leri için 51 milyon YTL, idari binalar, sosyal tesisler, işçi bakım evleri ve diğer tesisler için 9 milyon YTL, otopark, yollar, spor tesisleri ve benzeri yapılar için

10 milyon YTL olmak üzere toplam 70 milyon YTL olarak hesap edilmiştir.

Günde 400 ton/gün kapasiteli kompost tesisinin tahmin edilen keşif tutarları 2001 yılı fiyatlarına göre 4,5 milyon Amerikan Doları olarak tahmin edilmiştir. Kompost tesislerinin kurulması gereken alan 4,8 ha (400 m x 120 m= 48 dekar) olarak öngörülmüştür. Tüm bu maliyetler dikkate alındığında gelecekteki 10 yılda ihtiyaç duyulacak kaynağın 75 milyon YTL olacağı tahmin edilmiştir. Ancak söz konusu tesislere ait uygulama projeleri hazırlanıp ve metrajlar kesinleştiğinde net maliyet tutarları belirlenecektir. Söz konusu tesislerin uygulama projeleri hazırlandıktan sonra kamu ve hayvan yetiştiricilerinin ortaklaşa hazırlayacakları bir proje ile AB'den fon alınması için gereken çalışmalar yapılmalıdır.

SAMSUN

ÖN FİZİBİLİTELER

PROJE 3.3.1.5: SAMSUN'DA ULUSLARARASI STANDARTTA FUAR ALANININ KURULMASI

İlgili stratejik amaç	: 3 İşletmelerin rekabet gücünün artırılması ve dışa açılma
İlgili stratejik öncelik	: 3.3 Dışa açılma
İlgili stratejik tedbir	: 3.3.1 Ulusal ve uluslararası ticari faaliyetin çeşitlendirilmesi ve artırılması

1 Proje Hakkında Temel Bilgi

1.1 Proje başlığı	: Samsun'da uluslararası standartta fuar alanının kurulması
1.2 Projenin yeri	: Samsun
1.3 Sektör	: Hizmet
1.4 Projenin amacı	: Samsun kenti ve bölgenin ticari kapasitesini artırmak, dış dünyaya açılmak, bölgede üretilen mal ve hizmetleri tanıtarak dış satımı artırmak
1.5 Projenin sahibi	: Samsun Büyükşehir Belediyesi, Samsun Ticaret ve Sanayi Odası
1.6 Tahmini süre	: 17 Yıl (2006-2023)
1.7 Tahmini toplam bütçe	: 76 milyon YTL

2 Amaçlar

2.1 Genel Amaç

Projenin orta ve uzun vadeli planlar ve bölgenin diğer stratejileri ile ilgisi aşağıda belirtilmiştir.

- Uluslararası Samsun Fuarı'nın açılması hem ulusal hem de uluslararası ticaretin geliştirilmesi için önemli bir altyapıdır. Bu nedenle Ana Plan'ın önemli stratejik amaçlarından olan ulusal ve uluslararası ticari faaliyetlerin çeşitlendirilmesi ve artırılması bu projenin ilişkili olduğu stratejilerden biridir.
- Bölgenin sadece ticari olarak değil kültürel ve sosyal açıdan da gelişmesi hedeflenmektedir. Kurulacak olan uluslararası fuar alanı sadece ticari amaçlar için değil kültürel ve sosyal amaçlar için de kullanılacaktır. Bu nedenle, kurulacak olan fuar alanı aynı zamanda kentsel kültürel ve sosyal donatıların geliştirilmesi stratejik amacına da hizmet etmektedir.
- Dışa açılma, bölgenin önceliklerinden birisidir. Kurulacak olan fuar alanının uluslararası standartta olması bölge ürünlerinin dış pazarlara açılmasını sağlarken özellikle Karadeniz'de kıyısı bulunan ülkelerden satıcıları ve ziyaretçileri bölgeye çekecek, bölgeyi dışarıya açan unsurlardan biri olacaktır.

- Fuarın sadece ticari değil, turistik açıdan da bölge ekonomisine katkısı olacaktır. Fuar alanları doğru kullanıldığında hem ulusal hem de uluslararası ziyaretçileri çekebilir. Bu nedenle burada yer alan projenin amaçları bölgede turizmin çeşitlendirilerek geliştirilmesi hedefiyle de örtüşmektedir.

2.2 Ulusal Ölçekteki Plan Kararlarıyla İlişkisi

Kentsel kültürel ve sosyal donatının geliştirilmesi ulusal ölçekteki plan ve programlarda da önemsenmektedir. ÖUKP'nin "Bölgeler Arasındaki Ekonomik ve Sosyal Gelişmişlik Farklılıkları" bölümünde bir sorun olarak belirtilen geri kalmış bölgelerdeki kentsel ve kırsal alanlarda fiziki ve sosyal altyapı yetersizliğine yönelik yeni yatırımların gerçekleşmesi ve kentsel yaşam kalitesinin yükseltilmesi açısından önem taşıyan fiziki ve sosyal altyapı yatırımlarının desteklenmesi öngörülmektedir.

2.3 Bölgesel Gelişme Stratejisi İçindeki Yeri

Bölge kentlerinin eğitilmiş işgücü ve girişimcilerce tercih edilmesi için bölge kentlerinde yetersiz olan

kentsel kültürel ve sosyal donatının geliştirilmesi gerekmektedir. Bu tedbir ile kentlerde kaliteli yaşam alanları oluşturulması, kentlerin sosyal altyapısının güçlendirilmesi amaçlanmaktadır.

3 Gerekçeleştirme

3.1 Bu Konuda Daha Önce Yürütülen Faaliyetler

TR83 Bölgesi'ndeki ticari faaliyet çok ileri düzeyde olmasa da Türkiye genelinden önemli bir sapma göstermemektedir. Samsun, görece olarak gelişmiş altyapısı ile ön plana çıkmaktadır. YHGP'nin ana stratejilerinden biri Samsun'un bir metropol kent olması ve buna uygun işlevlerin geliştirilmesidir.

Samsun, Karadeniz'deki limanlar içinde önemli konumda olan ve giderek daha fazla önem kazanması planlanan liman olanaklarına sahiptir. Kentin, İç Anadolu ile olan güçlü bağlantılarının yanı sıra, civar bölgelerle yeterli ulaşım ve iletişim bağlantısı vardır. Liman aracılığıyla Samsun'un hinterlandı, batıda, Doğu Avrupa Ülkeleri'nden, kuzeyde Ukrayna'dan ve doğuda Rusya ve Kafkas ülkelerine ve bu ülkeler üzerinden kurulacak bağlantılarla daha doğudaki ülkelere kadar genişlemektedir. Farklı ulaşım olanakları, Karadeniz'den ulaşılan dış pazarların hızlı büyüme trendi, bölgedeki yoğun ve giderek artması planlanan sebze ve meyve üretimi, imalat sanayinin gelişme trendi olması bölgeye ticari açıdan önemli fırsatlar sağlamaktadır.

Samsun Uluslararası Fuarı projesiyle;

- Samsun'un ticari yoğunlaşma merkezi olması,
- Bölge ihracatının artması,
- Bölgede üretilen ürünlerin tanıtımının yapılması,
- Bölgede turizmin gelişmesi

hedeflenmektedir.

Proje, önderliğini Samsun Büyükşehir Belediyesi ve Samsun Ticaret ve Sanayi Odası'nın yaptığı ve bölgedeki ticaret birlikleri, işadamları

dernekleri, yerel yönetimler ve Ondokuzmayıs Üniversitesi İşletme ve Uluslararası İlişkiler fakültelerinin de yer aldığı bir konsorsiyum tarafından yönlendirilmektedir.

Fuar 40 000 m² alan üzerine kurulacaktır. Fuar alanlarının yanı sıra, ticari ofisleri, kongre merkezini ve konaklama ve hizmet tesislerini de bünyesinde barındıracaktır. Bu alanın altyapısının tamamlanmış olması ve temel şehirlerarası yollarla ulaşım bağlantısının sağlanmış olması gerekmektedir. Samsun Ticaret ve Sanayi Odası ile Samsun Büyükşehir Belediyesi yaptığı çalışmalar sonucunda fuar alanı olarak Batı Dolgu Sahası'nı belirlemiştir.

Uluslararası Samsun Fuarı'nın 30 000 m² kapalı, 10 000 m² açık alanı olacaktır. Kapalı mekanlarda sergi alanlarının yanı sıra, kongre, seminer ve basın toplantılarına uygun toplantı mekanları ile konaklama ve diğer hizmet tesisleri de yer almaktadır. İlk aşamada 10 000 m² kapalı alan inşa edilmesi yeterlidir. Fuarın ilk etabının 2010 yılına kadar açılması ve 2015–2020 döneminde ilave yapılanmanın sağlanması planlanmaktadır.

3.2 İhtiyaç ve Sorunların Saptanması

Bölgesel fuarlar, buldukları ilin ve komşu iller ile etkiledikleri bölgenin dışı açılmasında önemli bir işlev üstlenmektedir. Samsun Fuarı kurulduğu günden beri bölgenin tanıtımı ve ticaretinin gelişmesine olumlu katkı yapmıştır. Ancak mevcut fuar alanının çok yetersiz olması, fuara olan ilgiyi zaman içerisinde azaltmış, fuar eskiden gördüğü ilgiyi çekemez hale gelmiştir. Bu nedenle dünyadaki gelişmeler dikkate alınarak yeni bir fuar kompleksine ihtiyaç duyulmaktadır.

Fiziki mekan ihtiyacına ilave olarak, fuar düzenlemesi ve fuar yönetimi ile gelen ziyaretçilere hizmet sunabilecek insan kapasitesinin yaratılması için ihtiyaç duyulan eğitimlerin verilmesi gerekmektedir. Bu nedenle modern tesisleri yönetecek, onlardan azami derecede faydalanacak ve fuar kompleksini

verimli olarak kullanabilecek, fuarcılık konusunda deneyim sahibi bir ekip yaratılabilmesi için gereken önlemler alınmalıdır.

3.3 Hedef Grubun Tanımlanması ve Tahmini Sayı

Proje sadece Samsun'u değil, TR83 Bölgesi'ni de kapsayan Samsun'un hinterlandını da etkilemektedir. Aynı bölgede yer alacak olan Uluslararası Çorum Fuarı ile sektörel ve mevsimsel paylaşımı gidildiği takdirde Samsun Fuarı'nın sadece bölgenin değil, ulusal ekonominin, özellikle Karadeniz ülkeleri ile ticareti geliştirmesinde önemli rol oynaması beklenmektedir. Fuarın öncelikli pazarları Rusya Federasyonu, Romanya, Bulgaristan, Ukrayna, Azerbaycan ve Gürcistan'dır. Ancak Uzak Doğu ülkeleri, Çin, Japonya, ABD, Afrika ve AB ülkeleri

Şekil 2.1 Samsun Fuar Alanı

Kaynak: Zemin Harita (2006)

potansiyel müşteri olarak algılanmalıdır.

3.4 Alternatif Çözümler İçerisinde Tercih Sebebi

Samsun kenti bölge kentleri içerisinde fuar düzenlenmesi için uygun bir konuma sahiptir. Kentin deniz ile bağlantılı olması, demiryolu bağlantısı ile Anadolu'ya bağlı olması ve ana karayolu güzergahlarının bu kentten geçmesi kente bir üstünlük sağlamaktadır. Tarım ve ticaret ile turizm hizmetleri en fazla Samsun kentinde gelişmiştir.

3.5 Temel Varsayımlar

- Bölgede üretilen tarım ve sanayi ürünleri miktarı artacaktır.
- Bölgede ticari gelişme sağlanacak, bölge dış dünyaya açılmak için daha fazla çaba gösterecektir,
- Bölgede üretilen bazı ürünler markalaşacak, bölge ismi ile özdeşleşecektir,
- Tarım ve sanayi entegrasyonu gelişecek, işlenmiş gıda üretimi artacaktır,
- Bölgenin tanıtımına daha fazla kaynak aktarılacak, bölgenin tarihi ve turistik değerleri ile doğal varlıkları daha fazla tanıtılacak, daha fazla turist çekilecektir.
- Yerel halk ve STK dış dünyaya açılmak ve entegrasyon sağlamak için çaba gösterecektir.
- İhtiyaç duyulacak nitelikli insan gücü yetiştirilecektir.

4 Faaliyetler

Projenin ana faaliyetleri;

- Fuar alanının inşa edilmesi,

Faaliyet	Yıllar																	Uygulama Birimi
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	
Fuar alanının inşa edilmesi	✓	✓	✓							✓	✓							Belediye, TSO, İÖİ
Personelin eğitimi		✓	✓	✓	✓	✓		✓		✓		✓		✓		✓		İÖİ, MEB
Fuarcılık hizmetlerinin yapılması			✓	✓	✓	✓												Belediye, TSO, özel kesim
Kuruluşlar arası işbirliği	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	Belediye, İÖİ

- Personelin eğitimi,
  - Fuarcılık hizmetlerinin yapılması ve
  - Kuruluşlar arası işbirliği yapılması
- olarak özetlenebilir.

5 Projenin Süresi ve Faaliyet Planı

Proje 2006-2023 yılları arasında uygulanacaktır.

6 Kurumsal Çerçeve ve İşletme Modeli

Proje Samsun Büyükşehir Belediyesi, İÖİ, Samsun Ticaret ve Sanayi Odası ile STK'ların işbirliği içerisinde uygulanacaktır.

7 Beklenen Sonuçlar

7.1 Hedef Gruplar Üzerinde Beklenen Etki

Proje ile Samsun kenti ve bölge içindeki diğer kentlerin ürettiği mal ve hizmetlerin dış dünyaya açılması mümkün olacaktır. Samsun kenti gelişecek, ticaret ve turizm faaliyetleri canlılık kazanacaktır.

7.2 Somut Çıktılar

Kurulacak olan Samsun Uluslararası Fuarı, Samsun'daki ticari faaliyetleri yüzde 10, bölgedeki ticari faaliyetleri yüzde 5 oranında artıracığı ve imalat sanayi üretimine de Samsun'da yüzde 5, bölgede yüzde 3 oranında etkisi olacağı varsayıldığında fuarın bölge ekonomisine yıllık katkısının 2006 fiyatları ile yaklaşık 570 milyon YTL olacağı öngörülmektedir.

Bu projede önerilen fuarın kurulmasının yeterli olmadığı, beklenen ekonomik getiriye sağlaması için iyi işletilmesi ve uluslararası düzeyde, özellikle de hedef ülkelerde iyi pazarlanması kritik önem taşımaktadır.

7.3 Sürdürülebilirlik

Proje tamamlandıktan sonra yurt içindeki diğer fuar tarihleri dikkate alınarak uygun dönemlerde fuar açılmasına çaba harcanmalıdır. Yıl içerisinde düzenlenecek aktivitelerle fuar alanından azami şekilde yararlanılmalıdır.

8 Bütçe Dökümü ve Tahmini Maliyetler

Proje tahmini bütçesi Tablo 2.5'de verilmiştir. Arazi bedeli ve altyapı harcamalarının kamu kaynaklarından karşılanması, inşaat işlerinin yap-işlet-devret modeliyle özel kesim tarafından finanse edilmesi öngörülmektedir.

Tablo 2.5 Proje tahmini bütçesi

(YTL)

	2006 - 2010	2015 - 2023
Arazi bedeli (40 000 m ²)	4 000 000	-
Altyapı ve yol bağlantıları	4 000 000	-
Fuar inşaatı birinci etap (10 000 m ² kapalı, 5 000 m ² açık alan)	15 000 000	-
Fuar inşaatı ikinci etap (20 000 m ² kapalı, 5 000 m ² açık alan)	25 000 000	-
Otopark ve çevre düzenlemesi	3 000 000	-
Toplam	51 000 000	25 000 000
Genel toplam	76 000 000	

PROJE 1.2.1.3: SAMSUN KENTİNİN DENİZ İLE İLİŞKİSİNİN GÜÇLENDİRİLMESİ

İlgili stratejik amaç	: 1 Etkin bir mekansal organizasyon oluşturulması
İlgili stratejik öncelik	: 1.2 Kentlerin güvenli ve planlı biçimde geleceğe hazırlanması
İlgili stratejik tedbir	: 1.2.1 Planlı kentsel gelişmenin sağlanması

1 Proje Hakkında Temel Bilgi

1.1 Proje başlığı	: Samsun kentinin deniz ile ilişkisinin güçlendirilmesi
1.2 Projenin yeri	: Samsun Limanı ve liman arkasında uygulanacaktır.
1.3 Sektör	: İnşaat ve hizmet sektörü
1.4 Projenin amacı	: Proje, Samsun Limanı'nın bir kısmının (limanın geliştirileceği de göz önüne alınarak) kültürel ve rekreasyon alanlarına dönüştürülmesini, limanın ve kentin çekim merkezi haline getirilmesini amaçlamaktadır.
1.5 Projenin sahibi	: Samsun Limanı 6186 sayılı Kanun gereği TCDD işletmesindedir. Projenin niteliği gereği, Samsun Büyükşehir Belediyesi ile TCDD'nin bir proje ortaklığı kurması, bu ortaklığa daha sonra Samsun Ticaret ve Sanayi Odası'nın, özel kesim girişimcilerin ve ilk kademe belediyelerin katılımı beklenmektedir.
1.6 Tahmini süre	: Projenin gerçekleşmesi için gereken süre 3 yıldır.
1.7 Tahmini toplam bütçe	: Proje toplam 58,8 ha alan içinde yaklaşık 10 ha'lık alanın dönüştürülmesini kapsamaktadır. Projelendirme için yaklaşık 2 milyon YTL kaynağa ihtiyaç bulunmaktadır. Projenin toplam maliyeti kesin projelerden sonra belirlenebilecektir.

2 Amaçlar

2.1 Genel Amaç

Samsun kentinin deniz ile ilişkisinin güçlendirilmesi projesi ile

- Kentin deniz ile ilişkisinin güçlendirilmesi
- Samsun Limanı'nda kullanılmayan alanların işlevselleştirilmesi ve limanın çekici bir merkez olmasının sağlanması
- Metropolitan Samsun kentine yeni kültür ve rekreasyon alanı kazandırılması

amaçlanmaktadır.

2.2 Ulusal Ölçekteki Plan Kararlarıyla İlişkisi

ÖÜKP'de ulusal düzeyde bölgesel gelişme stratejisinin öncelikleri arasında "yeni yatırımların gerçekleşmesi ve kentsel yaşam kalitesinin yükseltilmesi açısından önem taşıyan fiziki ve sosyal altyapı yatırımlarının desteklenmesi önerileri sıralanmaktadır (DPT, 2003). ÖÜKP "Ulusal Düzeyde

Bölgesel Gelişme Temel Amaç ve Stratejisi" bölümünde, geri kalmış bölgelerde yaşam şartlarını iyileştirmeye yönelik olarak turizm ile ilgili küçük ölçekli kamu altyapısı, müze ve kültür merkezleri gibi kamunun sahibi olduğu binaların turizm amaçlı olarak yenilenmesi, yeniden inşa edilmesi, tarihi ve kültürel varlıkların restorasyonu gibi faaliyetler desteklenecektir" denilmektedir (DPT, 2003).

Orta Vadeli Program'da "bölgesel gelişme ve bölgesel gelişmişlik farklılıklarının azaltılması" gelişme ekseninde "yoğun göç baskısı altında olan kentlerin göçten kaynaklanan temel sorunları tespit edilerek en çok etkilenen alanlarda fiziki ve sosyal alt yapı iyileştirilecektir" denilmektedir (DPT, 2006-1).

2.3 Bölgesel Gelişme Stratejisi İçindeki Yeri

TR83 Bölgesi'nin gelişmesi bakımından Samsun kenti sahip olduğu liman ile bölgenin dışa açılan kapısı olması ve sanayi ve özellikle hizmetlerde

ihstiaslaşmış metropoliten kent olması bir strateji olarak belirlenmiştir. Samsun kenti bölgenin gelişmesi bakımından lokomotif görevi görecektir. Bu nedenle, Samsun kentinin ve limanın çekici bir merkez olması, kültür ve rekreasyon alanlarına sahip olması bölgesel gelişme stratejisinde önemli yere sahiptir.

3 Gerekçelendirme

Samsun Limanı, TR83 Bölgesi'nin ve İstanbul dışında Türkiye'nin, demiryolu bağlantılı Karadeniz'e açılan tek limanı olma özelliğine sahiptir. Bölgenin AB'ye katılma ve Karadeniz Ekonomik İşbirliği çerçevesinde ortaya çıkan fırsatları kullanması, küreselleşmenin gerektirdiği şartlara hazır hale gelmesi, Samsun Limanı'nın etkin kullanımı ile doğrudan ilişkilidir. Limanın geliştirilmesi ile ihracat ve ithalat faaliyetlerinin geliştirilmesi için ihtiyaç duyulan ve büyük alanlar gerektiren kullanışlara yer sağlanabilecektir. Böylece Samsun'un, ticaret, sanayi ve hizmetlerde ihtisaslaşmış metropoliten kent olması hızlanacaktır.

Ancak, Samsun Limanı 2006 yılı itibariyle atıl bir limandır. Samsun kenti bir deniz kenti olmasına karşın kentin, limanın güneyinde yağ lekeli şeklinde büyümesi, kent ile deniz arasında toplam 58,8 ha alan kaplayan liman ve depolama faaliyetlerinin bulunması kentin deniz ile ilişkisinin kesilmesine neden olmuştur (Şekil 2.2). Kentin deniz ve sahil kesimi ile ilişki kurması amacıyla deniz 85 ha doldurularak rekreasyon alanları (Doğupark ve Batıpark) oluşturulmuştur. Samsun kentinin ticaret, sanayi ve hizmetlerde ihtisaslaşmış metropoliten kent olması için bir yandan mevcut durumda atıl olan liman geliştirilirken, bir yandan da kentin deniz ile ilişkisinin güçlendirilmesi ve kültürel rekreasyon alanlarının düzenlenmesi gerekmektedir. Samsun kentinin çekici bir liman kenti olması için limanın bir prestij alanı olarak ele alınması ve buranın liman faaliyetlerinin (yükleme, boşaltma, depolama vs.) yanı sıra küçük bir kısmının (yaklaşık 10 ha) kültür ve rekreasyon alanına dönüştürülmesi önerilmektedir. Bu işlevlendirme proje kararlarına

bağlı olarak çeşitli kullanım (mixed use) faaliyetleri ile desteklenebilir.

3.1 Bu Konuda Daha Önce Yürütülen Faaliyetler

Samsun kentinde, yukarıda da belirtildiği gibi, kentin deniz ve sahil kesimi ile ilişki kurması amacıyla limanın doğusu ve batısında deniz doldurularak-Doğupark ve Batıpark oluşturulmuştur. Kentte eski Tekel binası gibi atıl durumda olan binaların/ alanların işlevsellendirilmesi/ dönüştürülmesine yönelik çalışmalar yapılmaktadır.

3.2 İhtiyaç ve Sorunların Saptanması

Kentteki yeşil alan ve sosyal donatı alanları oldukça sınırlıdır. Yaşam kalitesine etki eden bu parametrelerden kişi başına düşen yeşil alan, 2002 yılı itibarıyla, 3,8 m²'dir. Diğer taraftan, kentin merkezinde liman ve depolama faaliyetleri fiziki görünümü ile kent estetiğini olumsuz etkilemekte, kentsel kalite kaybına neden olmaktadır.

Şekil 2.2 Samsun Kenti Sahil Kesimi ve Samsun Limanı'nın Konumu

Kaynak: Zemin Harita (2006).

3.3 Hedef Grubun Tanımlanması ve Tahmini Sayı

Proje, limanın belli bir bölümünün kültür ve rekreasyon alanlarına dönüştürülmesi ile kamusal alanlar oluşturulmasını amaçlamaktadır. Bu nedenle, projenin hedef grubu Samsun kentinin tamamı olarak tanımlanabilir.

3.4 Alternatif Çözümler İçerisinde Tercih Sebebi

Samsun bir deniz kentidir, ancak deniz ile ilişkisi liman inşaatından sonra ortadan kalkmıştır. Bu sorunun fark edilmesi ile sahil kesiminde rekreasyon alanları oluşturulmuştur. Fakat bu, yapay yollarla denizin doldurulması ile gerçekleştirilmiştir. Plan dönemi sonunda nüfusunun 600 000 civarında olması öngörülen Samsun kenti için bu alanlar çok yetersiz kalacaktır.

Planın en önemli stratejilerinden birisi, bölge ve kent ölçeğinde yığılmalardan faydalanmaktır. Kentsel ölçekte bu, derişik (kompakt) kent makroformlarının oluşturulmasıdır. Samsun kentinin aşırı yayılmasını engellemek için, kent içinde atıl durumda olan alanların dönüştürülmesi gerekmektedir.

Bölgenin kalkınması bakımından Samsun kenti ve limanı stratejik öneme sahiptir. Samsun kentinin ve limanının çekiciliğinin artırılması ve kent merkezinin canlanması ve denizle fiziksel olarak ilişkilmesi, bölgesel ve kentsel strateji bakımından tercih edilmiştir.

3.5 Temel Varsayımlar

Limanın bir kısmının kültür ve rekreasyon alanına dönüştürülmesi için limanı işletme hakkına sahip olan TCDD'nin bu projeyi değerlendireceği ve Samsun Büyükşehir Belediyesi ile ortaklık kurulacağı varsayılmıştır.

4 Faaliyetler

4.1 Ana Faaliyetler

Projenin ana faaliyetleri aşağıdaki gibi sıralanabilir.

- Proje ortaklığı
  - o TCDD ve Samsun Büyükşehir Belediyesi arasında proje ortaklığı kurulması,
  - o Samsun Ticaret ve Sanayi Odası'nın, ilk kademe belediyelerin ve özel kesim girişimcilerin proje ortaklığına katılmaları için davet edilmesi,
  - o Yerel katılım sürecinin örgütlenmesi ve yerel büroanın kurulması,
- Dönüşüm alanının belirlenmesi için liman genelinde yerel durum saptama ve veri tabanı oluşturulması,
- Proje alanının (dönüşüm alanının) belirlenmesi,
- Proje alanı için detaylı durum saptama ve veri tabanı güncelleme,
- Projelendirme ön kararları ve projelendirme,
- Ön fizibilitelerin hazırlanması ve kaynak gereksinimi,
- Kentsel ölçekte projenin kesinleştirilmesi,
- Alt ölçek projelerin tamamlanması,
- Aşamalandırma,
- Uygulama.

5 Projenin Süresi ve Faaliyet Planı

6 Kurumsal Çerçeve ve İşletme Modeli

Projenin niteliği gereği, Samsun Büyükşehir Belediyesi ile TCDD'nin bir proje ortaklığı kurması gerekmektedir. Bu ortaklığa daha sonra, Samsun Ticaret ve Sanayi Odası'nın, özel kesim girişimcilerinin ve ilk kademe belediyelerin katılması olasıdır.

Projenin gerçekleşmesi bakımından projelendirme ve uygulama aşamalarında görev alacak teknik personel (Samsun Büyükşehir Belediyesi teknik

personelinin yetersiz olduğu durumlarda) danışmanlık hizmeti alınarak sağlanabilecektir.

7 Beklenen Sonuçlar

7.1 Hedef Gruplar Üzerinde Beklenen Etki

Projenin gerçekleşmesi ile kentin ve limanın çekiciliği artacak ve Samsun kentine yeni bir kültür rekreasyon alanı kazandırılacaktır. Dolayısı ile Samsun kentli nüfusunun sosyal ve ekonomik bakımdan yaşam kalitesinde yükselmeler beklenmektedir.

7.2 Somut Çıktılar

Samsun kenti için kültür ve rekreasyon alanı, çekici ve dinamik bir merkeze sahip Samsun kenti ve limanı projenin somut çıktılarıdır.

7.3 Sürdürülebilirlik

Projenin sürdürülebilir olması, proje gerçekleştirildikten sonra alanın işletmesindeki ve kent ile ilişkisindeki başarısına bağlıdır. Bu nedenle bu alanın profesyonel bir biçimde ve kentte kültür odağı oluşturacak bir vizyonla işletilmesi gerekmektedir.

8 Bütçe Dökümü ve Tahmini Maliyetler

Proje toplam 58,8 ha alan içinde yaklaşık 10 ha'lık alanın dönüştürülmesidir. Projelendirme için yaklaşık 2 milyon YTL kaynağa ihtiyaç bulunmaktadır. Projenin toplam maliyeti kesin projelerden sonra belirlenebilecektir.

PROJE 3.2.1.3: ÜNİVERSİTELERİN TARIM, SANAYİ VEYA HİZMET SEKTÖRLERİNİN BAZI KRİTİK ALANLARINDA ORTAK ARAŞTIRMA PROGRAMLARI GELİŞTİRMESİ

- **OMÜ Sanayi İşbirliğinde Tıbbi Alet Konusunda Araştırma Yapılması**

İlgili stratejik amaç	: 3 İşletmelerin rekabet gücünün artırılması ve dışa açılma
İlgili stratejik öncelik	: 3.2 Araştırmaların karar süreçlerinde etkili olması ve politikaya yol göstermesi için bilgi ve üretim arasındaki bağın güçlendirilmesi
İlgili stratejik tedbir	: 3.2.1 Bölgede üniversite, sanayi, kamu işbirliğinin ve Ar-Ge faaliyetlerinin artırılması

1 Proje Hakkında Temel Bilgi

1.1 Proje başlığı	: OMÜ sanayi işbirliğinde tıbbi alet konusunda araştırma yapılması
1.2 Projenin yeri	: Samsun
1.3 Sektör	: Sanayi
1.4 Projenin amacı	: Üniversite ve sanayi arasında işbirliği kurmak, tıbbi alet üretimi konusunda araştırma yapmak, dünya standartlarında ürün geliştirmek
1.5 Projenin sahibi	: OMÜ, TEKMER, KOSGEB, ticaret ve sanayi odaları, özel şirketler
1.6 Tahmini süre	: 12 yıl
1.7 Tahmini toplam bütçe	: 6 milyon YTL

2 Amaçlar

- Bölgedeki üniversitelerde yetişen nitelikli işgücüne istihdam sağlanması olarak özetlenebilir.

2.1 Genel Amaç

- Teknoloji Merkezi'nin (TEKMER) öncülüğünde üniversite ve sanayi işletmelerinin katıldığı ortak projelerin yapılması,
- Üniversitenin araştırma altyapısının ve bilgi birikiminin ekonomik değere dönüşmesinin desteklenmesi,
- Bölge kaynaklarını harekete geçirecek teknolojik bilginin üretimi,
- Yerel kaynakların, tıbbi alet gibi yeni teknolojilerin geliştirilmesine açık ve farklı girişimlere yönlendirilmesi,
- Yeni üretim teknolojilerinin desteklenmesi,
- Nitelikli malzeme üretiminin desteklenmesi,
- Yeni iş ve istihdam olanakları yaratılması,

2.2 Ulusal Ölçekteki Plan Kararlarıyla İlişkisi

Uzun vadeli gelişme stratejisinin temel amaçlarından birisi ihracata dönük, teknoloji yoğun, katma değeri yüksek, uluslararası standartlara uygun ve yerel kaynakları harekete geçiren bir üretim yapısına ulaşmaktır (DPT, 2000: 21). ÖÜKP'de KOBİ'lerin rekabet güçlerinin artırılması, gelişme ekseninin birinci önceliğidir; ikinci öncelik ise teknoloji ve kalite seviyelerinin geliştirilerek rekabet gücünün artırılmasıdır. Bu bağlamda KOBİ'lerin modernizasyonunun sağlanması ve kalite ve verimlilik bilincinin artırılması gibi tedbirler öne çıkmaktadır (DPT, 2003: 101-104). Bunun yanı sıra, ÖÜKP'de bölgelerin ekonomik gücünün artırılması ile ilgili gelişme ekseninde, KOBİ'lerin desteklen-

mesi ve güçlendirilmesi önceliğinin tedbirlerinden biri “girişimci bilincinin oluşturulması ve harekete geçirilmesi için eğitim alanı dahil kurumsal destekler sağlanacağı” biçiminde tanımlanmaktadır (DPT, 2003: 131-132).

Ayrıca, OVP’de de imalat sanayinin “dışa dönük, dinamik ve rekabetçi bir yapıya kavuşması” temel amaç olarak ortaya konmakta ve yenilikçiliğe ve ileri teknolojilerden daha çok yararlanılmasına yönelik politikaların uygulanacağı vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, teknoloji üretilmesi ve yaygınlaştırılması ile geleneksel sektörlerin yanı sıra yeni sektörlerin geliştirilerek ihracatın artırılması sektörel politikalar olarak ifade edilmektedir (DPT, 2005: 37).

Bilgi ve üretim arasındaki bağı güçlendirilmesi önceliğini gerçekleştirebilmek için üniversitelerin bölgedeki kurumlarla ve sanayi işletmeleri ile işbirliğinin desteklenmesi ve Ar-Ge çalışmalarına yönelik kurumsal kapasitenin geliştirilmesi gerekmektedir. Bu tedbir Ön Ulusal Kalkınma Planı’nda birinci gelişme eksenini çerçevesinde vurgulanmaktadır (DPT, 2003: 102-103). Ayrıca, Orta Vadeli Program’ın bilim ve teknoloji ile ilgili sektörel politikalarında, üniversitelerin sanayi kuruluşları ve diğer kurumlarla işbirliği yapması ve Ar-Ge faaliyetlerinin piyasanın talebine göre yönlendirilmesi desteklenmektedir (DPT, 2006-1: 34).

2.3 Bölgesel Gelişme Stratejisi İçindeki Yeri

Sürdürülebilir kalkınma açısından bölgenin uzun vadede kolay taklit edilemeyen, belirli bir tecrübe ve bilgi birikimi gerektiren alanlarda söz sahibi olması gerekmektedir. Dolayısıyla, bir yandan mevcut durumda avantajlı olunan sektörlerde verimlilik, rekabet üstünlüğü ve katma değer artışının sağlanmasına çalışılırken, diğer yandan da yeni teknolojilerin kullanıldığı ve katma değeri çok daha yüksek ürünlerin geliştirilmesi için çaba gösterilmesi gerekmektedir. TÜBİTAK tarafından yapılan araştırmalar, Türkiye’de bu konuda yapılacak Ar-Ge çalışmalarının hangi konulara yönelme-

si gerektiği konusunda öneriler içermektedir. Bu teknolojilerin geliştirilip ticari olgunluğa eriştirilmesi ve ekonomik üstünlükleri azalmış alanların yerini almaları için hazırlık yapılması gerekmektedir.

Bu konuda Samsun TEKMER ve Samsun Ondokuzmayıs Üniversitesi bünyesinde kurulması öngörülen Teknokent’te bölge için stratejik olabilecek alanlarda çalışmalar yapılması büyük öneme sahiptir. Bu merkezler, mevcut sanayilerin yeni teknolojilerle verimliliklerinin artırılması ve rekabetçi özelliklerinin güçlendirilmesi gibi konularda araştırma ve uygulama yapmanın yanı sıra sürdürülebilir bir kalkınmayı sağlamak üzere yeni teknolojiler geliştirme ve bunları katma değeri çok daha yüksek ürünlere dönüştürmek üzere araştırmalar yapma misyonunu da üstlenecektir.

Samsun’da kurulacak Teknokent’te üretim teknolojilerinin geliştirilmesi (esnek, çevik üretim, hızlı prototipleme, metal şekillendirme, kaynak, talaşlı imalat teknolojileri gibi) ve demir-çelik, seramik, cam ve çimento gibi geleneksel malzemelerin yanı sıra, savunma, havacılık, mikro-elektronik, iletişim ve otomotiv sektörlerinde kullanılacak ileri teknoloji ürünü malzemelerin (polimerik ve kompozit malzemeler, akıllı ve işlevsel malzemeler, hafif ve yüksek mukavemetli malzemeler gibi) geliştirilmesi ve üretime destek olunması hedeflenmektedir. Böyle bir olanağın Samsun’da gelişmekte olan tıbbi alet üretimi için de kullanılması gerekmektedir. Üniversite ve sanayici işbirliği içinde bu araştırmaları yapmak, dünya standartlarıyla rekabet edebilir kalitede ürün geliştirmek ve bölgenin bu konuda uzmanlaşmasını sağlamak önemli bir proje olarak ortaya çıkmaktadır.

Sanayinin ihtiyaç duyduğu ihtisaslaşma ve “know – how” birikimi, uzman kadrolara olan gereksinimi artırmaktadır. İstenen yeterlilikte uzman kişilerin sayısının az olması nedeniyle bu kişilerin istihdam maliyeti yüksektir. Halbuki, bu tür uzmanların sürekli istihdam edilmesi gerekmemekte, kendilerine ihtiyaç olan dönemdeki görevlerini yerine getirdikten sonra işlerini işletmelerin kalıcı kadrolarına

devretmeleri yeterli olabilmektedir. Bu projede öngörülen üniversite sanayi işbirliği böyle bir olanağı sunmaktadır.

3 Gerekçeleştirme

3.1 Bu Konuda Daha Önce Yürütülen Faaliyetler

TR83 Bölgesi'nin, geleceğin Türkiye'si içindeki konumunun, bugünkünden daha ileri bir düzeyde olabilmesi için, bölgenin üretimde yenilik yapabilme kapasitesini geliştirmesi temel bir önceliklidir. Dolayısıyla, daha iyi eğitilmiş bir insan gücü kaynağı ve daha kolay öğrenen kurumsal yapıların oluşturulması ve yenilik yapabilme kapasitesinin artırılması bölge için stratejik öneme sahiptir. 'Öğrenen bölge' kavramı, üretimin ve eğitimin birlikteliğine dayanmaktadır; bu yapı içinde araştırma ve eğitim kurumları, yerel yönetimler ve bölgedeki işletmeler arasındaki ilişkilerin sağlanması ve karşılıklı öğrenme süreçleri içinde Ar-Ge çalışmalarının sürdürülmesi gereklidir. Diğer bir deyişle, geliştirilen tekniklerin pratikte uygulanması ve ortaya çıkan sorunların yine işbirliği içinde çözülmesinin karşılıklı öğrenme sürecini oluşturacağına ve gelişimi hızlandıracağına inanılmaktadır. Ayrıca, üniversite bünyesinde teknoloji kent oluşturulması ve teknoloji merkezlerinin kurulması, bilimsel ve teknik araştırmaları kolaylaştıracak ve çeşitli birimler arasında işbirliğini olanaklı hale getirecektir.

Samsun'da tıbbi aletlerin üretilmesi konusunda bir atılım yapıldığı görülmektedir ve özellikle cerrahi el aletleri üretiminde Samsun oldukça önemli gelişmeler kaydetmiştir. Son yıllarda ülkemizde bulunan 181 adet tıbbi cihaz, hassas ve optik alet üretici işletmelerinden özellikle cerrahi el aletleri konusunda faaliyet gösteren işletmelerin yoğunlaştığı Samsun ilinde bir kümelenme gözlenmiştir. Yaklaşık sayıları 20'yi bulan bu işletmeler gerek iç pazara gerekse dış pazara yaptıkları satışlarla Samsun'u tıbbi aletler üretimiyle anılan bir şehir haline getirmiştir.

Bu alanda gelişmenin sağlanması ve dünya pazarında markalaşma, kentte pek çok kesim tarafından desteklenmektedir. Nitekim, TMMOB Makine Mühendisleri Odası tarafından, 30 Eylül-2 Ekim 2005 tarihleri arasında I. Ulusal Tıbbi Cihazlar İmalatı Sanayi Kongre ve Sergisi, Ondokuzmayıs Üniversitesi'nde gerçekleştirilmiştir. Bu kongrede, gelişen teknoloji, inovasyon ve Ar-Ge politikaları, sektördeki uygulamalar, teknolojideki gelişme ve uygulamalar, AB teknik mevzuat uyumu, yaşanan sorunlar ve olası çözüm önerileri tartışılmıştır. I. Kongreye büyük ilgi gösteren Samsun'lu üreticiler, ISO 13485, ISO 9001 ve CE işaretlemesine dönük çalışmalar yapmışlar ve ürün ve sistem belgelendirmelerini tamamlamışlardır; Samsun'da 2006 yılı itibarıyla sertifika eksikliği bulunan işletme kalmamıştır. Bu kongrenin başarısı üzerine 2007 yılında ikinci kongrenin yapılması planlanmaktadır (TMMOB Makine Mühendisleri Odası Samsun Şb. 2006).

Uluslararası alanda ileri teknoloji ürünü tıbbi cihazlar, az sayıda büyük ve tekel konumdaki firmalar tarafından üretilmektedir ve bu cihazları üreten firmalar, Ar-Ge olanaklarını kullanarak aynı zamanda bilgisayar, elektronik ve diğer alanlarda da üretim yapmaktadırlar. Bu firmalar tıbbi cihazların yanı sıra bu cihazlara yönelik sarf malzemesi ve yedek parça satışı yoluyla büyük kârlar elde etmektedirler. Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) 2000 yılı verilerine göre dünya pazarında yaklaşık 500 000 farklı çeşit tıbbi cihaz bulunmaktadır (TMMOB Makine Mühendisleri Odası, 2005). Bu alanda gelişim sağlayarak uluslararası üretim zincirlerinin içine girebilmek ve markalaşmak önemlidir; Samsun'da böyle bir potansiyel bulunmaktadır.

3.2 İhtiyaç ve Sorunların Saptanması

- Standardizasyon (CE, ISO 9001/2003, ISO 13485 vb.) konusunda yetkili kuruluşların (yetkili test laboratuvarı, ulusal onaylanmış kuruluşlar) uyumlaştırma ve altyapı oluşturması ve piyasa denetimi yapması gerekmektedir.
- İmalatçı firmaların Ar-Ge çalışmalarının

yetersizliği ve ileri teknoloji kullanarak üretim yapma olanaklarının olmaması nedeniyle rekabet güçleri zayıftır.

- Tıbbi cihazlar üretim sektöründe gereksinim duyulan nitelikli iş gücü yetersizdir.
- Tıbbi cihaz imalat sanayi ile üniversiteler ve özellikle tıp fakülteleri ve makina, elektrik, fizik ve kimya mühendisleri odaları ile işbirliği tesis edilmesi ve bu ilişkinin kurumsallaşması sağlanmalıdır.
- Üniversite-sanayi işbirliği açısından teknoloji merkezleri ve teknoloji parklara gereken önem verilmelidir.
- Ar-Ge çalışmaları için devlet destekleri geliştirilmelidir.
- Sektörün rekabet gücünün artırılabilmesi için ileri teknoloji kullanır hale getirilmesi gerekmektedir ve bu konuda üniversite ile işbirliği çok önemlidir.
- Tıbbi aletlerin antropometrik ölçümleri yapılarak ergonomik cihazlar tasarlanmalı ve standartlar buna göre oluşturulmalıdır.
- Dünyadaki üretimin niteliği, girilebilecek pazarlar ve ihtiyaç duyulan ürünler üzerinde araştırma yapılması gerekmektedir.
- Yatırımcılara uzun vadeli kredi veren kurumlarla işbirliği yapılmalı ve devlet desteği sağlanmalıdır.

3.3 Hedef Grubun Tanımlanması ve Tahmini Sayı

Bu proje Samsun Ondokuzmayıs Üniversitesi'nin ilgili bölümleri ve özel şirketlerin birlikte çalışmasını öngörmektedir. Samsun'da özellikle cerrahi el aletleri konusunda uzmanlaşma görülmektedir; bu konuda becerili ve yetişmiş işgücü oluşmuştur. Samsun'da gelişmiş durumda bulunan silah üretimi ve tamiri konusunda var olan deneyim bu sektöre aktarılabilmektedir. Bu projede, Samsun TEKMER ve OMÜ bünyesinde kurulması planlanan Teknokent'in sunduğu olanaklar kullanılarak tıbbi alet üreticileri ve bu alana girmek isteyen yatırımcılarla üniversite arasında işbirliği yapılacak ve ürün geliştirme ile üretim konularında çalışmalar yapılacaktır.

3.4 Alternatif Çözümler İçerisinde Tercih Sebebi

Ülkede tıbbi alet ve sarf malzemeleri üreten firmalar bulunmaktadır ancak bunların çoğu yabancı büyük firmalar ile rekabet edebilecek durumda değildir. Bilindiği gibi ülkemiz bu alanda büyük oranda dışa bağımlı durumdadır. Tıbbi cihazların neredeyse tamamı, tıbbi alet ve sarf malzemelerinin ise büyük bir kısmı ithalat yoluyla karşılanmaktadır. 2004 yılı Dış Ticaret Müsteşarlığı verilerine göre tıbbi cihaz ve malzemeleri sektöründe dış ticaret hacmimiz yaklaşık 815 milyon Dolar seviyesindedir. Bunun 54 milyon Dolar'lık kısmı ihracat, 760 milyon Dolar'ı ise ithalattır. İhracatın ithalatı karşılama oranı yüzde 8 seviyesindedir. Bu ülkemizdeki ihracat ile ithalat arasındaki dengesizliğin çok üstünde bir oran teşkil etmekte ve sağlık hizmeti maliyetlerini yükseltmektedir (TMMOB Makine Mühendisleri Odası, 2005). Bu nedenlerle, Samsun'da gelişme ivmesi gösteren tıbbi alet üretiminin üniversite işbirliği ile geliştirilmesi ve dünya standartlarında ürün geliştirilmesi ve dünya pazarında rekabetçi konuma gelebilmek hem ülke ekonomisi hem de bölgenin kalkınması açısından önemli görülmektedir.

3.5 Temel Varsayımlar

- Samsun TEKMER ve OMÜ bünyesinde kurulacak Teknokent'in olanakları bu projenin gerçekleştirilmesi için kullanılacaktır.
- TÜBİTAK'ın önerileri çerçevesinde yeni üretim alanlarında geleceğe yönelik hazırlık yapmak bölgesel kalkınma için gereklidir.
- Bölgede makina ve teçhizat gibi tarım dışı alanlarda önemli bir deneyim oluşmaktadır ve Samsun'daki tıbbi alet üretiminin gelişerek devam edeceği düşünülmektedir.
- KOBİ'lerin Teknokent'te üretilen hizmetlere ve geliştirilen yeni teknolojilere kolay ulaşımı sağlanacaktır.
- Bu proje, devlet destekli hibe kredi ve uzun vadeli kredilerle desteklenecektir.

- Bölgedeki üniversitenin ilgili bölümlerinde bu konuda uzmanlaşmış akademisyenlerin yetiştirilmesi yurt dışı burs olanaklarıyla desteklenecektir.
- Bölge dışından nitelikli işgücü çekilecektir.

4 Faaliyetler

4.1 Ana Faaliyetler

- Samsun Ondokuzmayıs Üniversitesi'nde tıbbi alet üretimi konusunda araştırma başlatılması,
- Bölge dışı üniversitelerle işbirliği yaparak bu konuda çalışmaları olan bilim adamlarından danışman olarak yararlanılması,
- Üniversite ile işbirliği içinde mevcut firmalarda yapılan tıbbi alet üretiminin incelenmesi ve üretimdeki sorunların saptanması,
- Üretimde yeni teknikler ve malzemelerin geliştirilmesi ve üretimde denenmesi,
- Standardizasyon (CE, ISO 9001/2003, ISO 13485 vb.) konusunda yetkili kuruluşların (yetkili test laboratuvarı, ulusal onaylanmış kuruluşlar) uyumlaştırma ve altyapı oluşturması,
- Dünya pazarındaki talebin araştırılması ve rekabet şansı olan ürünlerin saptanması,
- Üretici firmalarla pilot uygulamalar yapılması ve eğitim verilmesi,

- Teknolojik yatırım için uzun hibe veya vadeli kredi olanaklarının bulunması.

5 Projenin Süresi ve Faaliyet Planı

Bu proje kısa erimde başlatılmalıdır. Hem OMÜ'den hem bölge dışından bilim adamlarıyla da işbirliği içinde üreticilerle ilişkiye geçilmeli ve çalışmalar başlatılmalıdır. Kısa erimde yapılan çalışmaların sonuçlarının orta ve uzun erimde alınacağı beklenmelidir.

6 Kurumsal Çerçeve ve İşletme Modeli

Bu proje, OMÜ'den ve bölge dışından gelecek bilim adamları, KOSGEB ve yerel üreticilerin işbirliği ile gerçekleşecektir. Projenin özel kesim tarafından sahiplenilmesi ve yerel üreticilerin projeye katılarak destek vermesi için Samsun Ticaret ve Sanayi Odası ile işbirliği yapılması önemlidir. Bunlar arasında yapılan protokole göre projenin farklı aşamalarında bu birimler sorumluluk yükleneceklerdir.

Faaliyet	Yıllar												Uygulama Birimi	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12		
OMÜ'de tıbbi alet üretimi konusunda araştırma başlatılması	✓	✓	✓	✓	✓									Samsun Ondokuzmayıs Üniversitesi, TEKMER, KOSGEB
Özel şirketlerle bağlantıya geçilmesi ve protokol hazırlanması	✓	✓	✓	✓	✓									Samsun Ondokuzmayıs Üniversitesi, TEKMER, KOSGEB
Bölge dışı üniversitelerden danışman alınması	✓	✓	✓	✓	✓									Samsun Ondokuzmayıs Üniversitesi, TEKMER, KOSGEB
Mevcut üretimdeki sorunların saptanması	✓	✓	✓	✓	✓									Samsun Ondokuzmayıs Üniversitesi, TEKMER, KOSGEB, özel firmalar
Yeni teknik ve ürünlerin geliştirilmesi	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓					Samsun Ondokuzmayıs Üniversitesi, TEKMER, KOSGEB, özel firmalar
Pazar araştırması yapılması ve seçeneklerin oluşturulması	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓					TEKMER, KOSGEB
Standardizasyon konusunda çalışmalar yapılması	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓					TEKMER, KOSGEB
Pilot uygulama yapılması ve üreticilerin eğitimi	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓					Samsun Ondokuzmayıs Üniversitesi, TEKMER, KOSGEB, özel firmalar
Finansman desteği sağlanması	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	Maliye Bakanlığı, özel finansman kurumları

7 Beklenen Sonuçlar

7.1 Hedef Gruplar Üzerinde Beklenen Etki

Bu projeye Samsun'da gelişmekte olan tıbbi alet üretiminin kalitesinin artırılması ve üretimin çeşitlendirilmesi amaçlanmaktadır. Proje süresince üretimdeki sorunların saptanması sonucunda üretim tekniklerinde ve ürünlerde geliştirmeye gidilecek ve firmalara bu konuda eğitim verilecek ve teknoloji ağırlıklı yatırımları desteklenecektir. Projenin tıbbi alet üretiminin geliştirilmesi konusunda çok önemli katkılar yapması ve üretilen ürünlerin dünya pazarında markalaşarak alıcı bulması beklenmektedir. Orta ve uzun vadede, bu alanda uzmanlaşmış üretim ve hizmet sektörlerinin Samsun'da gelişeceği ve bu alandaki yatırımları özendirileceği düşünülmektedir.

7.2 Somut Çıktılar

Samsun'da son yıllarda tıbbi alet üretimi, özellikle cerrahi el aletleri alanında kayda değer gelişmeler olmaktadır. Kentte bu konuda bir duyarlılık oluşmuştur; bu alanda deneyim elde edilmiş ve becerili bir işgücü ortaya çıkmıştır. Bu projenin, bu potansiyeli kullanarak dünya pazarında ihtiyaç duyulan tıbbi alet, teçhizat ve sarf malzemesinin Samsun'da üretimini geliştireceği düşünülmektedir. Ayrıca, aletlerin tamiri konusunda da gelişme kaydedileceği ve bu konuda ortaya çıkan zararın da engelleneceği beklenmektedir. Bu üretimin pek çok aşaması emek-yoğun nitelik göstermektedir; bu özelliği nedeniyle de kentte ciddi istihdam artışına yol açacaktır.

7.3 Sürdürülebilirlik

Bilgi bir üretim faktörü olarak düşünüldüğünde, araştırma ve geliştirme etkinliklerine verilen öncelik ve bunu örgütleme/kurumsallaştırma becerisi, bölgenin, diğer bölgelere göre gelişmesini sürdürülebilir bir biçimde hızlandırabilmesinin en önemli araçlarından biri olacaktır. Ancak bölgenin kalkınması için gerekli olan bilginin kaynakları çeşitlidir

ve özellikle tarım ve sanayi üretiminde kullanılan bilginin bir bölümü, bölgesel kaynaklardan üretilmektedir ve deneyim sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, bilginin üretilmesinin ve paylaşılmasının desteklenmesi, bölgenin kalkınmasında stratejik bir rol oynayacaktır. Bu tür bir bilgi, ilişki içindeki farklı aktörlerin ortak bir problemin çözümünde taraflar olarak yer almasıyla her defasında yeniden üretilmektedir ve bu bilginin bölgedeki aktörler tarafından paylaşılması sürdürülebilirliği artırmaktadır.

Bu bilginin dolaşımı çeşitli kurumlarla desteklenmelidir; TEKMER'in ve kurulması planlanan Teknokent'in sunduğu ortak hizmetlerden yararlanılması sürdürülebilirlik açısından çok önemlidir. Ayrıca bu sektörde çalışacak nitelikli işgücüne ihtiyaç artacaktır. Bu nedenle, endüstri meslek liseleri ve meslek yüksek okullarında ilgili bölümlerin açılması, mevcut bölümlerin ise nitelik ve donanımlarının yükseltilmesi çok önemlidir.

Ayrıca bölgede standardizasyon (CE, ISO 9001/2003, ISO 13485 vb.) konusunda yetkili kuruluşların (yetkili test laboratuvarı, ulusal onaylanmış kuruluşlar) uyumlaştırma ve altyapı oluşturması, kalite kontrolü ve piyasa denetimi yapması gerekmektedir.

8 Bütçe Dökümü ve Tahmini Maliyetler

Bu projenin finansmanı kamu kaynaklarından sağlanacaktır. Aynı zamanda AB hibe fonlarından yararlanmak da mümkün olacaktır. Ancak bu projenin özel kesim tarafından sahiplenilmesi ve sürdürülebilir olması için, projede pilot uygulamalara katılan firmaların, proje finansmanına da katılması gerekmektedir. Ticaret ve Sanayi Odası'nında projeyi desteklemesi ve girişimcileri bu proje konusunda bilgilendirerek teşvik etmesi önemlidir. Bu projenin toplam maliyetinin 5 milyon kamuya ait olmak üzere 6 milyon YTL olacağı düşünülmektedir.

PROJE 1.1.1.3.: SAMSUN LİMANI PERSONELİNİN EĞİTİMİ

İlgili stratejik amaç	: 1 Etkin bir mekansal organizasyon oluşturulması
İlgili stratejik öncelik	: 1.1 Bölgesel altyapının etkin bir mekansal organizasyon anlayışına uygun olarak geliştirilmesi
İlgili stratejik tedbir	: 1.1.1 Ulaşım altyapısının geliştirilmesi

1 Proje Hakkında Temel Bilgi

1.1 Proje başlığı	: Samsun Limanı personelinin eğitimi
1.2 Projenin yeri	: Samsun
1.3 Sektör	: Ulaştırma
1.4 Projenin amacı	: Samsun Liman işletmeciliğinin geliştirilmesi ve dış dünyaya açılımının sağlanması
1.5 Projenin sahibi	: TCDD, DLH, DM
1.6 Tahmini süre	: 5 yıl
1.7 Tahmini toplam bütçe	: 3 milyon YTL

2 Amaçlar

2.1 Genel Amaç

- Limanda görev yapan teknik, idari ve yardımcı personelin eğitiminin sağlanması,
- Liman işletmeciliği eğitim seti ve materyali oluşturulması,
- Liman işletmeciliğinin geliştirilmesi,
- Dış satımı artırabilmek için kalifiye eleman yetiştirilmesi,
- Yabancı dil bilen eleman sayısı ve niteliğinin artırılması,
- Bilgili ve bilinçli bir liman hizmeti verecek kadro yaratılması, Samsun Limanı'nı uluslararası düzeyde yarışabilir bir liman haline getirmektir.

2.2 Ulusal Ölçekteki Plan Kararlarıyla İlişkisi

Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda "Eğitimin İşgücü Talebine Duyarlılığının Artırılması" başlığı altında; "Değişen ve gelişen ekonomi ile işgücü piyasasının gerekleri doğrultusunda, kişilerin istihdam becerilerini artırmaya yönelik yaşam boyu öğrenim stratejisi geliştirilecektir. Bu strateji kişilerin

beceri ve yeteneklerini geliştirebilmesi için, örgün ve yaygın eğitim imkanlarının artırılmasını, söz konusu eğitim türleri arasındaki yatay ve dikey ilişkilerin güçlendirilmesini, çıraklık ve halk eğitiminin bunlara yönelik olarak yapılandırılmasını, özel kesim ve STK'ların bu alanda faaliyet göstermesini destekleyecek mekanizmaları kapsayacaktır" denilmektedir.

Samsun Liman personelinin eğitimi; işgücü piyasasının taleplerine cevap verecek ve liman işletmesini çağın gereklerine göre yapacak bir kadronun yetiştirilmesi açısından önemlidir. Ekonominin talep ettiği işgücünün yetiştirilmesi ile verimlilik artacak ve hizmet kalitesi yükselecektir.

2.3 Bölgesel Gelişme Stratejisi İçindeki Yeri

Samsun Limanı bölge geneli ile Orta Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerine hizmet vermektedir. Limanın kuzey ülkeleri ile bağlantılı çalışması, AB ülkelerine mal ve hizmet sunulması nedeniyle liman personelinin eğitimi önem kazanmaktadır. Yabancı dil eğitimi, modern liman işletme tekniklerinin öğretilmesi ve iş verimliliğinin artırılabilmesi

için kalifiye elemanlara ihtiyaç bulunmaktadır. Mevcut koşullardaki personelin eğitim eksikliği bulunmakta, değişik ülke dillerini bilen yeter sayıda eleman bulunmamaktadır. Bu nedenle Samsun liman personelinin eğitimi sadece bölge için değil bölge dışı için de gerekmektedir.

3 Gereçlendirme

Samsun Limanı TCDD tarafından işletilmektedir. Kamu işletmeciliğinin özel kesime devri ve liman işletmeciliğinin özelleştirilmesi gündemde olmasına karşın, henüz gerçekleşmemiştir. Liman ekipmanlarının yenilenmesi, alt yapının güçlendirilmesi, eskiyen ekipmanların yenilenmesi yanında söz konusu ekipman ve araçları kullanacak personelin eğitimi mutlak gereklidir. İnsana yapılan yatırım, geç de olsa sonuç vereceğinden, liman personeline liman işletmeciliği, bilgisayar kullanımı, yabancı dil eğitimi verilmesi, bölgenin dış dünya ile olan entegrasyonunu kolaylaştıracaktır. Limanda yeter sayıda yabancı dil bilen elemanın bulunmaması, işletmede sorunlar yaratmaktadır.

Bölgenin dışı açılan tek kapısı olan Samsun Limanı demiryolu bağlantısının bulunması nedeniyle önemli bir işlevi bulunmaktadır. 2005 yılında 2,38 milyon ton/yıl olan liman yükleme boşaltma kapasitesinin, 2023 yılında 6,1 milyon tona yükseleceği tahmin edilmektedir. Söz konusu bu yük kapasitesinin sağlıklı bir şekilde yönetimi için insan kapasitesinin geliştirilmesinin gerekli olduğu açıktır.

3.1 Bu Konuda Daha Önce Yürütülen Faaliyetler

Samsun Limanı'nda 2006 yılı Eylül ayı itibarıyla; 105 memur ve 236 daimi ve 45 geçici işçi olmak üzere toplam 386 kişi çalışmaktadır. Söz konusu memurlardan 6 adedi işletmede yönetici olarak görev yapmakta, 26 kişi liman işletme işlerinde, 40 kişi güvenlik ve koruma işlerinde, 31 kişi idari işlerde çalışmaktadır. Limanda görev yapan 236 daimi işçinin 67 adedi yükleme ve boşaltma işlerinde,

46 adedi operatör ve araç kullanıcı olarak görev yapmakta, 45 kişi gemi adamı olarak çalışmakta, 78 kişi atölye grubunda bulunmaktadır. Geçici personel ihtiyaca göre alınmakta ve iş bitiminde işten çıkarılmaktadır.

Limana işletmesinden sorumlu olan TCDD yıllık eğitim programları yaparak ihtiyaca göre kısa süreli eğitim programlarını uygulamaktadır. Söz konusu bu eğitimler ihtiyaca göre düzenli olarak yapılmasına karşın, yeterli görülmemektedir. Teknolojik gelişmelerin izlenmesi ve personelin belirli bir düzeyde hizmet verebilmesi için eğitim çalışmalarının artırılmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

3.2 İhtiyaç ve Sorunların Saptanması

- Mesleki eğitim (liman personelinin teorik ve pratik olarak liman işletmeciliği konusunda eğitiminin sağlanması),
- Limanda yenilenen ekipmanın kullanımı konusunda uygulamalı eğitim verilmesi,
- Verimliliği artırma ve liman işletmeciliğinde maliyeti düşürme teknikleri eğitimi verilmesi,
- Toplam "Kalite Yönetim Sistemi- KYS" eğitimi verilmesi (bu kapsamda; proje yönetiminde takım liderliği, kriz yönetimi, müşteri yönetimi, kaynak yönetimi, ürün geliştirme eğitimi gibi KYS'nin ön gördüğü eğitimlerin verilmesi gerekmektedir),
- Personel ve iş yönetimi (yöneticiler için),
- Uluslararası temel dillerin öğretimi için uzun dönemli pratik konuşmaya dayalı yabancı dil eğitimi,
- Bilgisayar eğitimi,
- Yabancı ülkelerin kambiyo ve gümrük mevzuatı eğitimi,
- Motivasyon eğitimi verilmesi gereklidir.

3.3 Hedef Grubun Tanımlanması ve Tahmini Sayı

Samsun Limanı'nda toplam 341 kişi çalışmaktadır. Her yıl bu personelin yüzde 25'ine işin özelliğine göre 2-3 gün ile 2-3 haftalık hizmet içi eğitim ve-

rikmelidir. Bu grubun dışında kilit personele liman işletmeciliği konularında 6 ay ile 12 ay arasında değişen süre ile teorik ve uygulamalı eğitimler verilmelidir.

3.4 Alternatif Çözümler İçerisinde Tercih Sebebi

Samsun Limanı bölgenin ve komşu iller ile Orta Anadolu'nun Karadeniz'e açılan en önemli kapılarında biridir. Limanın demiryolu ve karayolu bağlantıları nedeniyle her türlü yükün nakliyesi yapılabilmektedir. Karadeniz kıyısında özelleştirilen Trabzon Limanı son yıllarda Samsun'a rakip hale gelmiş ve yük trafiğinin büyük bir kısmını kendine çekmiştir. Trabzon'a göre konumu daha iyi olan Samsun Limanı'nın işletmeciliğinin geliştirilmesi ile daha fazla yük ve yolcu taşınabilecektir. Özellikle Karadeniz kıyısındaki diğer ülke şehirleri arasında deniz otobüsü veya benzeri araçlarla yapılacak tarifeli seferler Samsun Limanı'nı önemli hale getirecek, ülkeye gelen turist sayısında artış sağlayacak ve bölgenin ticaretinde canlanma meydana gelecektir.

3.5 Temel Varsayımlar

- Samsun Limanı'nda yük ve yolcu trafiği artarak devam edecektir,
- Limandaki eskiyen vinçler ve diğer araçlar yenilenecek, liman modern ekipmanlar ile donatılacaktır,
- Yöneticiler ve liman personelinin ihtiyaç duyduğu eğitimler teorik ve uygulamalı olarak verilecek, her düzeydeki personelin eğitim eksikliği giderilecektir.

- Liman personeli eğitimi konusunda yazılı ve görsel eğitim malzemeleri, el kitapları hazırlanacaktır.
- Eğitimlerde ihtiyaç duyulan konularda üniversitelerden destek alınacak, modern işletmecilik teknikleri teorik ve uygulamalı olarak personele aktarılacaktır,
- Dünya limanlarında uygulanan yönetim modelleri etüt edilerek, Samsun Limanı için uygun bir yöntem geliştirilecektir,

4 Faaliyetler

4.1 Ana Faaliyetler

- Liman personelinin buldukları mevki ve görev konularına göre yurt içinde ve yurt dışında eğitimi sağlanacaktır.
- Personelin eğitimi teorik ve uygulamalı olarak yapılacaktır.
- Liman işletmesi ve özel kesim firmaları arasındaki bağlar güçlendirilecek, müşterinin talebi doğrultusunda işletme hizmetleri iyileştirilecektir,
- Basılı ve görsel eğitim malzemeleri ve el kitapları hazırlanacaktır.

5 Projenin Süresi ve Faaliyet Planı

Proje 2006-2011 yılları arasında uygulanacaktır. Beş yıl içerisinde liman personelinin teorik ve pratik eğitim eksikliği giderilecek, modern liman işletmeciliği konularında personelin deneyim sahibi olması sağlanacaktır.

6 Kurumsal Çerçeve ve İşletme Modeli

Samsun Limanı personelinin eğitimi projesi liman işletmesinin ana sorumlusu olan TCDD tarafından gerçekleştirilecektir. Limanda yükleme ve boşalt-

Faaliyet	Yıllar					Uygulama Birimi
	1	2	3	4	5	
Eğiticilerin eğitimi	✓	✓			✓	TCDD, DHL, DM
Personelin eğitimi	✓	✓	✓		✓	TCDD, DHL, DM
Üniversite ile işbirliği	✓	✓	✓	✓	✓	TCDD
Özel kesim ile işbirliği		✓	✓	✓	✓	TCDD, DHL, DM

ma hizmeti alan özel kesim firmalarının, diğer bir ifade ile müşteri taleplerinin, eğitim programlarının içeriğinin hazırlanması sırasında dikkate alınmasında yarar görülmektedir. Söz konusu bu firmalarla yapılacak işbirliği çerçevesinde ilgili firmalardan yararlanılması, eğitimcilerin bir kısmının söz konusu firmalardan seçilmesinde yarar görülmektedir.

7 Beklenen Sonuçlar

7.1 Hedef Gruplar Üzerinde Beklenen Etki

Liman personelinin eğitimi ile personelin niteliği artacak, işletme hizmetlerinde iyileşme sağlanacaktır. Eğitimli ve işini iyi bilen personelin iş verimi, kendi memnuniyeti ile müşteri memnuniyeti artacak, limandan yükleme ve boşaltma yapan firma sayısı ile yıllık elleçlenen yük miktarında artış meydana gelecektir.

7.2 Somut Çıktılar

İnsan kaynağının geliştirilmesi için yapılan yatırımların somut çıktılarını anında ölçebilmek ve değerlendirmek oldukça zordur. Ancak hizmet kalitesindeki iyileşme, yıllık elleçlenen yük miktarındaki artış, iş verimliliğindeki yükselme eğitimin somut çıktıları arasındadır. Ayrıca yabancı ülkelerle olan diyalogun artması, yük ve yolcu taşımasındaki kazanılan zaman ve yapılan tasarruf, birim yükleme ve boşaltma maliyetlerindeki düşüş projenin somut çıktıları arasında sayılabilir. Eğitilmiş ve işe uygun kalifiye personelin üstün hizmet anlayışıyla çalışması liman hizmetlerinin etkinliğini artıracaktır.

7.3 Sürdürülebilirlik

Liman işletmesinin iyileşmesiyle yıllık yük ve yolcu trafiğinde artış meydana gelecek, işletmenin yıllık geliri artacak ve çalışanlar daha fazla memnuniyet duyacaklardır. Bölgeden yapılan dış satımın artması ile bölge ekonomisinde pozitif gelişme meydana gelecek, dış alım yoluyla gelen malların yurt içindeki varış yerlerine ulaşma süresi kısalmaktadır. Hizmetin kalitesinde iyileşme, yıllık yüklenen ve

boşaltılan yük miktarındaki artış sistemin sürdürülebilirliğini sağlayacaktır.

8 Bütçe Dökümü ve Tahmini Maliyetler

Samsun liman personelinin eğitim projesi için ihtiyaç duyulacak kaynak 5 yıllık bir dönemde 3 milyon YTL olacaktır. Söz konusu bu kaynak teknik personelin yurt içi ve yurt dışında eğitimi, yardımcı personelin teorik ve pratik eğitimi, eğitim malzemeleri ile el kitaplarının hazırlanması için kullanılacaktır.

Ayrıca seçilen personele yurt içinde veya yurt dışında altı ay ile bir yıl arasında değişen sürelerle uluslararası geçerliliği olan yabancı dil eğitimleri verilecektir. Özellikle İngilizce, Rusça, Çince, Almanca, Japonca ve Arapça dilleri ile Karadeniz'e komşu diğer ülke dillerinin yerinde öğretimi için bir plan yapılmalı, seçilen ülkelerdeki yabancı dil okullarında bu eğitimler tam gün olarak verilmelidir. İş başında çalışan personelin eğitimi için, hizmeti aksatmayacak şekilde gece, Cumartesi ve Pazar günlerinde düzenli kurs programları yapılarak yabancı dil eğitim eksikliği giderilmelidir. Söz konusu kurslarda görev alacak eğitimciler ülke içinden veya ülke dışından temin edilmelidir.

PROJE 3.1.1.9: SAMSUN İLİNDE GEMİ İNŞA SANAYİ KURULMASI

İlgili stratejik amaç	: 3 İşletmelerin rekabet gücünün artırılması ve dışa açılma
İlgili stratejik öncelik	: 3.1 Bölge ve kent ölçeğinde yığılma ekonomilerinden ve dışsallıklardan yararlanılması
İlgili stratejik tedbir	: 3.1.1 OSB, KSS ve ihtisaslaşmış sanayi bölgelerinin birinci ve ikinci derece yoğunlaşma merkezlerinde geliştirilmesi

1 Proje Hakkında Temel Bilgi

1.1 Proje başlığı	: Samsun ilinde gemi inşa sanayi kurulması
1.2 Projenin yeri	: Samsun ili Tekkeköy ilçesi
1.3 Sektör	: Sanayi
1.4 Projenin amacı	: Gemi inşa sanayini geliştirmek, Türk gemi filosunu yenilemek, dış ülkelerin gemi ihtiyaçlarını karşılamak
1.5 Projenin sahibi	: Denizcilik Müsteşarlığı
1.6 Tahmini süre	: 10 yıl
1.7 Tahmini toplam bütçe	: 500 milyon YTL

2 Amaçlar

2.1 Genel Amaç

- Gemi inşa sanayini geliştirmek ve gemi ulaşımı alt sektöründe ihtiyaç duyulan gemileri Samsun Tersanesi'nde inşa etmek.
- Dünya gemi inşa sanayinden daha fazla pay almak.
- Türk deniz filosunu güçlendirmek ve dünya gemi taşımacılığında daha fazla pay almak.
- Taşıma filosunu gençleştirmek, AB limanlarına yeni gemilerle yük taşımak.
- Dünyadaki teknolojik gelişmelerden yararlanmak, ithal edilen alet, makine ve malzemelerin bir kısmını yerli olarak imal etmek.
- İstihdama katkı sağlamaktır.

2.2 Ulusal Ölçekteki Plan Kararlarıyla İlişkisi

Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda "Askeri ve ticari gemilerin Türk tersanelerinde tasarımı, yüksek yerli katkı oranıyla üretilmesi ve Türk Deniz Ticaret Filosu'nun yenilenmesi amacıyla, başta

Ceyhan yöresi olmak üzere, Türkiye Tersaneler Mastır Planı'nın sonuçları göz önüne alınarak yeni tersaneler kurulacaktır" denilmektedir. Bu kapsamda Karadeniz kıyısında yeni tersanelerin kurulması için devam eden girişimler hızlandırılmıştır. Samsun Tersanesi yeni kurulacak tersaneler içerisinde yer almakta, ulusal ölçek kararlarıyla uyumlu bulunmaktadır.

2.3 Bölgesel Gelişme Stratejisi İçindeki Yeri

Karadeniz kıyısında büyük tersanelerin kurulmuş olması bölge ekonomisinin sadece fındık, çay, mısır gibi tarımsal üretime bağlı olması, bölgenin geri kalmasına neden olmuştur. Gemi inşa sanayi bir çok alt sektörü harekete geçirmekte, sanayileşmede ivme kazandırmakta, emek yoğun bir iş olduğundan önemli ölçüde istihdam yaratmaktadır. Bu nedenle Karadeniz'de uygun yerlerin gemi inşa etmek isteyen özel kesim firmalarına tahsis edilmesi ile bölgede sanayileşme ve istihdam olanakları artacaktır. Söz konusu sanayinin kıyılarda gelişmesi ile iç kesimlerde yer alan makine parçaları üreten sanayi odaklarının daha fazla gelişmesi mümkün olabilecektir.

3 Gerekçeleştirme

3.1 Bu Konuda Daha Önce Yürütülen Faaliyetler

Üç tarafı denizlerle çevrili, 8 333 km kıyı uzunluğuna sahip olan ülkemizin dünya gemi inşa sanayi içerisinde aldığı pay çok düşüktür. Ülkemizde tersane sayısı ve kapasitesi yeterli değildir. Türkiye gemi inşa sanayi, 1995-1998 yılları arasında, toplam taşıma kapasitesi 701 874 DWT olan 125 parça gemi inşa etmiş, dünya üretiminde yüzde 0,8 pay almıştır.

Türkiye’de 1980-2002 yılları arasındaki 22 yıllık süreçte, gemi inşa kapasitesi ortalama 550 000 DWT/yıl olarak gerçekleşmiştir. Ortalama 550 000 DWT/yıl olan gemi üretimi kapasitesi 2005 yılı sonu itibarıyla sadece Tuzla tersaneler bölgesinde 1 252 774 DWT/yıl’a yükselmiş, son üç yılda gemi inşa kapasite artışı yüzde 228 olarak gerçekleşmiştir (DM, 2006). Söz konusu gemi inşa sanayi kapasitesinin 2013 yılında 6 001 500 DWT/yıl’a yükseltilmesi için çalışmalar yapılmaktadır. 2002-2006 yılları arasında gemi inşa sanayi yaptığı yeni yatırımlar ve mevcut tesislerdeki tevsî yatırımları ile kapasitelerini ve kapasite kullanım oranlarını artırmaya başlamışlardır.

Limani gelişim kararlarının sağlıklı bilgi ve verilere dayandırılmasını sağlamak üzere 1999 yılında başlatılmış olan Limanlar Ana Planı çalışması 2001 yılında tamamlanmıştır. Dünya sıralama-

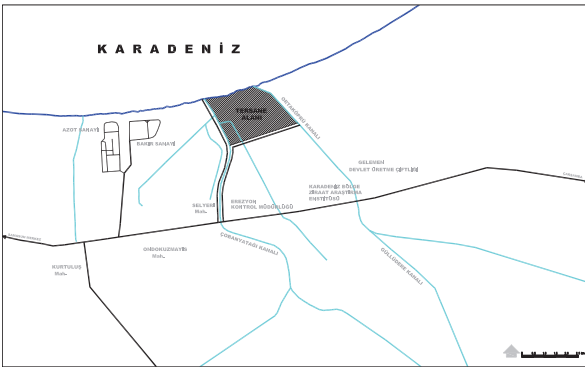
sında 2000 yılında 18.sırada yer alan Türk deniz ticaret filosu, son yıllarda daha belirgin olarak yaşanan finansman sorunları ve bayraktan kaçış nedenleri ile 2005 yılında 24.sıraya gerilemiştir. VIII. Plan dönemi sonunda limanlarımızdaki konteynır elleçlemesinin 1,9 milyon TEU’ye (Twenty-foot Equivalent Unit) ulaşması beklenirken 2,3 milyon TEU olarak gerçekleşmiştir (DPT, 2006-2). Türk deniz filosundaki gerilemeye karşın konteynır elleçlemesindeki artış, konteynır taşımacılığı yapabilen gemilere ihtiyaç olduğunun bir göstergesidir. Bu konuda talep olmasına karşın, arz yeterli değildir.

Tuzla Tersanesi 2010 yılına kadar doludur, yeni gemi siparişi almamaktadır. Tuzla Tersanesi’nin kapasitesinin dolu olması yeni tersane alanı arayışlarını gündeme getirmiştir. Bu amaçla Karadeniz kıyısında Samsun ilinde Tekkeköy’de, Bartın ilinde Kurucaşile’de, Rize ilinde, Trabzon ilinin Sürmene ilçesinde Yeniay ve Çamburnu mevkilerinde, Kastamonu ilinin Cide ilçesinde, Sakarya ilinin Karasu ilçesinde, Zonguldak ilinin Karadeniz Ereğli ilçesinde tersane alanları belirlenmiştir. Söz konusu bu alanlar özel kesimin yatırım yapması için mevcut yasa ve yönetmeliklere göre tahsis edilmektedir.

Türk gemi inşa sektörünün gemi başına ortalama büyüklüğü olan 5 500 ton değerinin daha üst düzeye çıkarılması için Samsun Tekkeköy Tersanesi büyük tonajlı gemi ve akaryakıt tankeri inşa edecek şekilde planlanmalıdır. Büyük taşıma kapasiteli gemiler yanında, orta ve küçük boy gemilere de ihtiyaç bulunmaktadır. Gemi inşa sanayinin özelliklerinden biri de talebe göre geminin dizayn edilmesi ve kızağa konulmasıdır. Yakın bir gelecekte, dünya deniz ticaret filolarının gençleştirilmesi için yeni gemilere ihtiyaç bulunmaktadır. Bu nedenle değişik tip ve büyüklükteki gemilerin Samsun Tekkeköy Tersanesi’nde inşa edilmesiyle bölgede bir çok alt sektörde gelişme görülecektir.

Samsun ilinde tersane kurulması düşüncesi uzun yıllardır üzerinde konuşulan ancak son bir kaç

Şekil 2.3 Samsun Tersanesi Alanı

yılda ilerleme kaydedilen bir konudur. Samsun'da tersane kurulması için, Tekkeköy'de TİGEM arazisinden 1 000 dekar büyüklüğünde bir alan seçilmiş, Denizcilik Müsteşarlığı'na 1999 yılında tahsis edilmiştir. Söz konusu alan bakır ve azot sanayi tesislerinin doğusunda kıyıya paralel olarak yer almaktadır (Şekil 2.3). Arazinin batısında Çoban yatağı kanalı, doğusunda Orta Köprü Kanalı bulunmaktadır, tersane sahası bu iki kanal arasında bulunmaktadır. Güneyinde Karadeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsü ve Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Müdürlüğü arazisi, kuzeyinde Karadeniz yer almaktadır. Saha oldukça düzdür ve tersane kurulması için elverişlidir.

Tekkeköy Belediyesi sınırları içinde bulunan söz konusu alanın Denizcilik Müsteşarlığı'nca 1/1000'lik imar planları hazırlanmış, hazırlanan imar planı Tekkeköy Belediyesi tarafından 2004 yılında onaylanmıştır. Deniz cephesi 1000 metre olan tersane arazisinde 4 büyük, 1 küçük parsel üzerinde kapasiteleri 50 000 – 170 000 ton arasında değişecek büyüklükte gemi inşa sanayi kurulması planlanmıştır.

Söz konusu parsellerin 3 adedi ihale yoluyla tersane kurmayı planlayan firmalara 2004 yılında ihale edilmiştir. Ancak bu firmalardan 3 adedi sahada mevcut olan 280 dekar büyüklüğündeki orman alanının teknik, hukuki ve finansal sorunlara neden olacağını ileri sürerek tahsislerini 2005 yılında iptal ettirmişlerdir. Söz konusu firmalar orman idaresi ile olan sorunlarını çözemediklerinden bu kararı almışlardır.

Söz konusu alanda yatırım yapmak isteyen özel bir şirkete 191 milyon Dolar karşılığı, 191 505 m² büyüklüğünde bir alan tahsis edilmiştir. Bu alanda kurulması planlanan gemi inşa sanayi tam kapasite ile çalışmaya başladığında 3 138 kişi istihdam edecektir. İlgili şirket taş ocağı açma çalışmaları ile Çevre Etki Değerlendirme (ÇED) raporu ve zemin etüdü çalışmalarını sürdürmektedir. Söz konusu şirket aşağıdaki hususları gerçekleştireceğini taahhüt etmiştir.

Gemi inşa kapasitesi	: 750 000 DWT/yıl
Çelik işleme kapasitesi	: 300 000 ton/yıl
Bakım-onarım kapasitesi	: 2 500 000 DWT/yıl
İnşa edilecek en büyük gemi tonajı	: 225 000 DWT/yıl
Yıllık istihdam	: 3 138 kişi

Gemi inşa sanayini kurmayı planlayan ve çalışmalarına devam eden özel firma, taahhüt ettiği yatırımları 48 ay içerisinde bitirmeyi planlamıştır.

Bölgede üretilen tarım ve sanayi ürünlerinin dış dünyaya satılabilmesi ve düşük bir maliyetle ulaştırılabilmesi için hızlı, ufak ve orta tonajlı gemilere ihtiyaç bulunmaktadır. Tuna ve Volga nehirleri gibi nehir yolları kullanılarak bölge dış satımlarının artırılması için yeni gemiler gereklidir. Kuzey ülkelerinin kar ve buz altında olduğu dönemde bölgede örtü altında üretilecek sebzelerin işlenip pazarlanmasıyla, bölge çiftçisi daha fazla gelir elde edebilecektir.

Dünya tersanelerinin çoğu gelecek 5 yıl için gemi siparişi almamakta, dolu bulunmaktadır. En ucuz taşıma yöntemi olan dünya deniz taşımacılığı her geçen gün artmaktadır. Dünyada taşınan ürünlerin yüzde 95'i deniz yoluyla taşınmaktadır.

Yakın bir gelecekte AB ülkeleri karasularına 15 yaşından daha yaşlı gemilerin girişi mümkün olamayacaktır. Bu nedenle Türk gemi inşa sanayi yeni gemiler inşa ederek AB limanlarına daha fazla yük taşımaya ve talep eden firmalara gemi satışı yapılmalıdır. Gemi inşa sanayinin pazarı açıktır ve gelecekte söz konusu pazarın büyüyeceğine kesin gözle bakılmaktadır.

Gemi inşaatlarının tiplerine karar verilerek tersane kurulması sırasında çok amaçlı kullanım hedeflenmelidir. Petrol tankerleri, ürün tankerleri, dökme yük gemileri, gaz tankerleri, konteynır gemileri ve araba gemilerinin dünya üzerindeki talepleri dik-kate alınmalıdır. Bu tür gemiler ülkemizin de deniz taşımacılığından aldığı payın artmasında önemli bir rol oynayacaktır.

3.2 İhtiyaç ve Sorunların Saptanması

Gemi inşa sanayi için Samsun Tekkeköy'de ihtiyaç duyulan altyapılardan en önemlisi olan mendirek inşaatı için proje yapım işi 2006 yılı yatırım programına alınmıştır. Denizin dalga etkisinin ortadan kaldırılması için inşa edilmesi planlanan mendirek projesinin hazırlanması işi DLH tarafından bir mühendislik firmasına yakın bir tarihte (2006) ihale edilecektir. Proje hazırladıktan sonra denizde ve karada yapılması gereken işlerin metrajları, keşif bedelleri, uygulama zaman takvimi belirlenecektir.

Mendirek inşaatı için gerekli olan beton yapılar, kaya dolguları, deniz dibi tarama ve derinleştirme işleri projeye uygun olarak gerçekleştirilecektir. Şu anda mendirek projesi hazır olmadığından ve sahada yeterli etüt ve inceleme yapılmadığından yapılacak işlerin detayları ve büyüklüğü bilinmemektedir. Samsun'da tersane kurulması projesinin tam kapasite ile hayata geçirilmesi için bir dizi çalışmaya ihtiyaç bulunmaktadır. Söz konusu çalışmalar kapsamında:

- Tüm alan için ÇED Raporu hazırlanmalı ve uygulamaya konulmalıdır. Sahada yatırım yapacak olan her firma kendisi ÇED raporu hazırlatmaktadır. Bu durum zaman kaybına neden olmakta, aynı yere birkaç adet ÇED raporu hazırlanmasını gerektirmektedir. Tüm saha için tek bir ÇED raporu yeterli olmalı, zaman kazanmak için Denizcilik Müsteşarlığı bu görevi üstlenmelidir.
- Dalga etkisini azaltmak veya ortadan kaldırmak için 2006 yılı etüt ve proje yapımı programa alınan dalgakıran ve mendirek tesisleri projeleri en kısa sürede hazırlanmalı, ihale kapsamında yapılması planlanan sondaj, iskandil ölçümleri ve fizibilite çalışmaları 2006 yılı sonuna kadar tamamlanmalıdır.
- Mendirek inşaatı için hazırlanacak projede yapılacak öngörülere göre, beton işleri, deniz dolgusu, deniz dibi taraması ve gerekirse derinleştirme işlemi yapılmalıdır.
- Denizden yer kazanılması için hazırlanan projede öngörülen dolgu işleri yapılmalıdır.
- Kara derinliği 900 metre olarak belirlenmiştir. Bu alanın kullanım planları uzun

dönemli ihtiyaçları dikkate alacak şekilde hazırlanmalıdır. Bu iş yapılırken ilerideki ihtiyaçlar dikkate alınarak gelecekte kapasitenin birkaç kat artırılma ihtimali dikkate alınmalıdır.

- Gemi inşa etmek isteyen firmalara yer tahsisi yapılmalı ve uzun dönemli kira sözleşmeleri hazırlanmalıdır.
- Orman idaresi ile ortaya çıkan sorunları öne sürerek sözleşmelerini iptal eden firmaların iptal gerekçelerini ortadan kaldıracak hukuki sorunlar Denizcilik Müsteşarlığı tarafından ortadan kaldırılmalıdır. Bu konu çözüme kavuşmadan söz konusu gemi inşa tesislerinin kurulması gecikecek veya mümkün olmayacaktır.
- Altyapı ve üst yapı projeleri gelecekteki ihtiyaçlara göre hazırlanmalı ve tesisler tamamlanmalıdır.
- Çevre kirliliği yaratılmaması için katı ve sıvı atık yönetim planları hazırlanmalı ve uygulanmalıdır.
- Gemi inşa eden firmaların katı ve sıvı atık yönetim giderlerine katkı oranları belirlenmelidir.
- Gemi inşa bölgesi serbest bölge statüsüne kavuşturulmalıdır.
- Yabancı firmaların yatırım yapması veya Türk firmaları ile ortak üretim yapması için KA tarafından gereken tanıtımlar yapılmalıdır.
- Karadeniz Bölgesi'nde gemi inşa sanayinin gelişmesi için gereken teşvikler verilmelidir.
- Nitelikli eleman ihtiyacının giderilmesi için meslek lisesi ve ileride duyulacak ihtiyaca göre OMÜ bünyesinde meslek yüksek okulu açılmalıdır.

Gemi inşa sanayi 500'den fazla alt sektör ve sanayi ana ve ara malına ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle kurulacak gemi inşa sanayi Samsun ili yanında Çorum, Tokat, Amasya illeri ile Merzifon ilçesinde kurulu bulunan sanayi tesislerinin de gelişmesine olumlu katkı yapacaktır. Bölgede oldukça iyi bir yer edinmiş olan makine imalat sanayi bu sayede gelişecek ve bölge ekonomisine daha fazla katkı yapacaktır.

3.3 Hedef Grubun Tanımlanması ve Tahmini Sayı

Samsun gemi inşa sanayinde gemi inşa etmek için yer talebinde bulunacak firma sayısı şimdilik 4 adet olarak belirlenmiştir. Söz konusu gemi inşa sanayi bir çok alt sektörü ve yan sanayi harekete geçirecek, tüm yatırımlar tamamlandığında yaklaşık 10 000 kişiye doğrudan veya dolaylı olarak istihdam olanağı yaratılabilecektir. Bu yatırım 1999 yılında yeri seçilen ve tahsisi yapılan alan için geç kalınmış bir yatırımdır. Bu alanda tersane yatırımının yapılması ve gemi inşa sanayi tesislerinin tam kapasite ile çalışması halinde bölgenin kalkınmasına daha fazla katkı yapılacaktır.

3.4 Alternatif Çözümler İçerisinde Tercih Sebebi

Samsun gemi inşa sanayi bir çok sektör ve alt sektörün faaliyetine ihtiyaç duyduğundan il ve çevre illerin gelişmesine olumlu katkı yapacaktır. 1999 yılından beri fazla bir faaliyet görülmeyen söz konusu alanda gemi inşa sanayinin kurulması Samsun ili halkı, belediye yönetimi ve kamu idareleri tarafından talep edilmektedir. Konuya ilgi duyanlar yaklaşık 7 yıldan beri boş duran söz konusu alanın bir an önce devreye girmesini, alt yapı eksikliklerinin giderilmesini talep etmektedirler.

Samsun tersanesi için uygun bir alan seçilmiştir. Samsun iline demiryolu ve karayolu bağlantısının bulunması, liman olanakları, hava yolu ulaşımının bulunması söz konusu alana bir üstünlük sağlamaktadır. Samsun bir taraftan büyük bir metropol olarak gelişmesini sürdürürken diğer taraftan konumuna uygun gemi inşa sanayi ve deniz taşımacılığını geliştirmek zorundadır.

3.5 Temel Varsayımlar

- Gemi inşa sanayi kurulması için ayrılan alana sanayiciler ilgi duyacaklardır.
- Kamu tarafından yapılacak alt yapı ve mendirek inşaatı zamanında tamamlanacaktır.

- Sanayici ve üniversiteler arasındaki ilişkiler güçlendirilecek, üniversitedeki bilgi birikiminden yararlanılacaktır.
- Kamu kurum ve kuruluşları gereken destekleri sağlayacaktır.
- Gemi üretimi devamı süresince gerekli kontroller yapılacak, ürünler dünya standartlarına uygun özelliklerde üretilecektir.
- Bölgede yan sanayi gelişecek, yeni sanayi kümeleri meydana gelecektir.

4 Faaliyetler

4.1 Ana Faaliyetler

Projenin hayata geçirilmesi için bir dizi çalışmaya ihtiyaç bulunmaktadır. Bunlar;

- ÇED Raporu Denizcilik Müsteşarlığı tarafından tüm saha için hazırlanmalı ve uygulamaya konulmalıdır.
- Orman idaresi ile olan hukuki sorunlar çözümlenmelidir.
- Gemi inşa sanayi yerleşim planı ve projesi uzman bir firmaya hazırlanmalıdır.
- Gemi inşa etmek isteyen firmalara yer tahsisleri yapılmalıdır.
- Hazırlanacak projede yapılacak öngörüle göre deniz dibi taraması ve derinleştirme işlemi yapılmalıdır.
- Dalga etkisini azaltmak veya ortadan kaldırmak için dalgakıran ve mendirek tesisleri en kısa sürede (1-2 yıl içinde) inşa edilmelidir.
- Denizden yer kazanılması için hazırlanacak bir projeye göre derinleştirme ve dolgu işleri yapılmalıdır.
- Kara derinliği 900 metre olarak belirlenmiştir. Bu alanın kullanım planları uzun dönemli ihtiyaçları dikkate alacak şekilde hazırlanmalıdır.
- Gemi inşa etmek isteyen firmalara yer tahsisi yapılmalı ve uzun dönemli kira sözleşmeleri hazırlanmalıdır.
- Altyapı işleri hazırlanan projeye göre yapılmalıdır.
- Çevre kirliliği yaratılmaması için katı ve

sıvı atık yönetim planları hazırlanmalı ve uygulanmalıdır.

- Gemi inşa eden firmaların katı ve sıvı atık yönetim giderlerine katkı oranları belirlenmelidir.
- Gemi inşa bölgesi serbest bölge statüsüne kavuşturulmalıdır.
- Yabancı firmaların yatırım yapması veya Türk firmaları ile ortak üretim yapması için gereken tanımlar yapılmalı, teşvikler verilmelidir.

5 Projenin Süresi ve Faaliyet Planı

Proje 2006-2015 yılları arasında uygulanacaktır. Projede ilk önce kamu tarafından alt yapı yatırımları ve mendirek inşaatı tamamlanacaktır. Alanda yapılacak bina tesisleri ve ulaşım yollarının bir kısmı gemi inşaatını yapacak firmalar tarafından gerçekleştirilecektir.

6 Kurumsal Çerçeve ve İşletme Modeli

Proje, Denizcilik Müsteşarlığı ve DLH tarafından yürütülmektedir. Denizcilik Müsteşarlığı işin sahibi ve yürütücüsüdür. Müsteşarlık ihtiyaç halinde ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile işbirliği yapmaktadır. Mendirek inşaatı projelerinin hazırlanması ve hazırlanan projenin uygulaması DLH tarafından yapılacaktır.

İhale sonucu, ihaleyi kazanan firmalara yer tahsis yapıldıktan sonra gerekli çalışmalar ilgili özel kesim firması tarafından gerçekleştirilecektir. Halihazırdaki en önemli sorun gemi inşa sanayi için tahsis edilen alanda bulunan 280 dekar büyüklüğündeki orman alanının hukuki statüsüdür.

Bu hususun Çevre ve Orman Bakanlığı ile ilgili kurumlar arasında görüşmeler yoluyla en kısa sürede açıklığa kavuşturulması gerekmektedir.

7 Beklenen Sonuçlar

7.1 Hedef Gruplar Üzerinde Beklenen Etki

Samsun Tekkeköy Tersanesi'nin projelendirilme çalışmaları işi en erken ve hızlı bir çalışma ile 2008 yılında tamamlanabilecektir. Bunun için yeterli finansman temini en öncelikli konuların başında gelmektedir. Tersane projesinin en önemli yapısı olan mendirek inşaatı için gerekli olan proje hazırlandıktan, metraj ve keşifler belirlendikten sonra mendirek inşaatının 1-2 yılda tamamlanması için gereken önlemler alınmalı, yeterli nakit ödenek tahsisi yapılmalıdır. Mendirek inşaatı tamamlanır ve orman idaresi ile ilgili hukuki sorun çözüldürse, gemi sanayicileri gereken yatırımları süratle yapacaklardır.

7.2 Somut Çıktılar

Samsun Tersanesi'nin kurulması çalışmalarına hız verilmelidir. Samsun'da tersane kurulması halinde bu yatırım Samsun ili ile bölgenin kalkınmasına olumlu katkı yapacaktır. Tersane kurulması ile bölgede yeni iş alanları yaratılacak, bölge sanayi gerekli olan bir çok parçayı imal edecektir.

Samsun Tekkeköy Tersanesi'nin kurulması çalışmalarına hız verilmelidir. Samsun TR83 Bölgesi'nin dışa açılan tek kapısı olması nedeni ile, burada kurulacak tersane ve gemi inşa sanayi gerek bölgenin gerekse ülkenin kalkınmasına olumlu katkı

Faaliyet	Yıllar										Uygulama Birimi	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
ÇED Raporu		✓	✓									DM
Yer tahsisleri	✓	✓										DM
Mendirek projesi hazırlanması	✓	✓										DHL
Mendirek inşaatı		✓	✓	✓								DHL
Yan sanayinin geliştirilmesi			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	Özel kesim firmaları

yapacaktır. Tersane kurulması ile bölgede yeni iş alanları yaratılacak, bölge sanayi gerekli olan bir çok parçayı imal edecektir. Samsun, Çorum, Tokat ve Merzifon'da mevcut olan sanayi tesisleri gemi inşasında gerekli olan ara malları üretebilecek kapasite ve bilgi birikimine sahiptir.

7.3 Sürdürülebilirlik

Samsun tersane projesinin sürdürülebilirliği için kamunun yapacağı yatırımları gecikmeden yapması, özel kesimin gemi siparişi alarak bunları istenilen standartta ve zamanında teslim etmesine bağlıdır. Dünya tersanelerinin önümüzdeki 5 yıl içerisinde yeni gemi siparişi almamaları ve yeni gemilere talebin devam ediyor olması projenin sürdürülebilirliğinin işareti olarak alınmalıdır.

Ayrıca ülkemizde yat inşa edilmesi için son zamanlarda büyük bir talebin olduğu, kapasite yetersizliği nedeniyle yeni yat siparişi alınmasında zorluklar yaşandığı bilinmektedir.

8 Bütçe Dökümü ve Tahmini Maliyetler

Projenin gerçekleştirilmesi için yapılması gereken tesislerin boyutları bilinmediğinden projenin gerçek maliyetini tahmin etmek mümkün olamamaktadır. Ancak benzer tesisler için yapılan harcamalar ve uzman tahminlerine göre yaklaşık bir maliyet öngörüsü yapılabilecektir.

Projenin tahmini maliyeti detaylı inceleme, araştırma ve mendirek inşaatı için yapılacak projenin metraj ve keşifleri belli olduktan sonra ortaya çıkacaktır. Kamu ve özel kesimin yapacağı işler ile inşa edilecek gemilerin tip ve kapasitesine göre maliyetler netlik kazanacaktır.

Samsun Tekkeköy'de kurulacak gemi inşa sanayi tesislerinin altyapı ve üst yatırımlarının önemli bir bölümü hazırlanacak projeye göre kamu tarafından gerçekleştirilecektir. Bu tesisler içerisinde en fazla ödenek ihtiyacı olacak tesis mendirek

inşasıdır. Diğer tesislerin inşa maliyeti mendirek maliyetinden daha az olacaktır.

Projenin tahmini maliyeti detaylı inceleme ve araştırmalardan sonra ortaya çıkacaktır. Ancak kamu ve özel kesimin yapacağı işler ile inşa edilecek gemilerin tip ve kapasitesine göre maliyetler netlik kazanacaktır. Deniz dibinde tarama, derinleştirme, deniz dolgusu, altyapı ve üst yapı ile gemi inşa havuzları için tahmin edilen maliyet 500 milyon YTL'dir. Bir fikir vermesi bakımından İzmir Çandarlı'da inşa edilecek liman tesisleri için ihtiyaç duyulan kaynak miktarı yaklaşık 445 milyon YTL olarak hesaplanmıştır. Bu değer içerisinde dalgakıran 115, rıhtım 35, tesis ve makine 125, üst yapı 30, lojistik 10, kara ulaşımı 130 milyon YTL olarak hesaplanmıştır.

Gemi inşa etmek isteyen firmalara tahsis edilen alanlarda yapılması gereken tesisler ilgili firmalar tarafından işin özelliği ve inşa edilecek, bakımı yapılacak gemi türlerine göre yapılacaktır. Kamu ve özel kesimin yapacağı yatırımlar ve bunların temin edilebileceği yerler aşağıda verilmiştir:

- Genel bütçeden ayrılacak paylar
- Yap-İşlet modeli ile özel kesim yatırımları
- Özel kesime tahsis edilen alanlarda firmaların yapacağı yatırımlar
- Yabancı ve Türk firmaları ile kurulacak ortaklıklar
- AB fonları
- Banka finansman kaynakları, leasing, faktoring gibi benzeri enstrümanlar.

PROJE 3.1.1.5: SAMSUN MERKEZİNDE YERİ SEÇİLEN İHTİSASLAŞMIŞ GIDA OSB'Sİ ÇALIŞMALARININ TAMAMLANMASI

İlgili stratejik amaç	: 3 İşletmelerin rekabet gücünün artırılması ve dışa açılma
İlgili stratejik öncelik	: 3.1 Bölge ve kent ölçeğinde yığılma ekonomilerinden ve dışsallıklardan yararlanılması
İlgili stratejik tedbir	: 3.1.1 OSB, KSS ve ihtisaslaşmış sanayi bölgelerinin birinci ve ikinci derece yoğunlaşma merkezlerinde geliştirilmesi

1 Proje Hakkında Temel Bilgi

1.1 Proje başlığı	: Samsun merkezinde yeri seçilen ihtisaslaşmış gıda OSB'si çalışmalarının tamamlanması
1.2 Projenin yeri	: Samsun
1.3 Sektör	: Sanayi
1.4 Projenin amacı	: Gıda üreticilerinin bir araya getirilmesi, yığılma ekonomileri ve dışsallıklardan yararlanılarak gıda üretimi ve dış satımın artırılması
1.5 Projenin sahibi	: Sanayi ve Ticaret Bakanlığı
1.6 Tahmini süre	: 10 yıl
1.7 Tahmini toplam bütçe	: 120 milyon YTL

2 Amaçlar

2.1 Genel Amaç

- Gıdaları işleyerek gıda güvenliğini ve sağlıklı beslenmeyi sağlamak,
- Gıda üreticilerinin bir araya getirilmesi, ihtisaslaşmaya gidilmesi ve kümelenme sağlanması,
- Gıda kontrol ve sertifikasyon hizmetlerinin etkin hale getirilmesi, AB normlarının uygulanmasının sağlanması,
- Tarımsal üretim yapan üretici ve sanayici arasındaki bağların güçlendirilmesi, sözleşmeli tarımın geliştirilmesi,
- Gıda ürünlerinde birim üretim maliyetlerinin azaltılması, rekabetin artırılması,
- Gıda ürünleri üretim teknolojisinin geliştirilmesi, Ar-Ge faaliyetlerinin artırılması,
- Gıda üretiminde kullanılacak alet ve makine üretiminin geliştirilmesi.

2.2 Ulusal Ölçekteki Plan Kararlarıyla İlişkisi

İşletmelerin belirli alanlarda toplanması hem alt-yapı ve üretim maliyetlerinin düşmesine yardımcı olacak hem de şirketlerin birbirinden öğrenme ve müşterek iş yapma kapasitelerinin gelişmesine yardımcı olacaktır. Orta Vadeli Plan'da sektörel politikalar çerçevesinde, işletmelerin belirlenmiş sanayi bölgelerinde kurulması ve mevcutların bu alanlara taşınması desteklenmektedir (DPT, 2006-1: 1).

Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda "Ekonominin rekabet gücünü artırmak ve dünya ihracatından daha fazla pay almak üzere yüksek katma değerli mal üretiminin artırılması temel amaçtır" denilmekte, "İmalat sanayinin dışa dönük bir yapı içinde ekonomik büyümeyi sürükleyen temel sektör olması hedeflenmektedir" ifadesi yer almaktadır. Gıda imalat sanayinin geliştirilmesi ile tarım ürünlerine katma değer ilavesi yapılacak, ürünlerin taşıma maliyetleri azalacak, raf ömürleri artacak ve markalaşma daha kolay olacaktır.

2.3 Bölgesel Gelişme Stratejisi İçindeki Yeri

Samsun ilinde ve bölge genelinde üretilen tarım ürünlerinin değerlendirilmesi ve üzerine katma değer ilavesi için gıda işleme tesislerine ihtiyaç bulunmaktadır. Halen meyve suyu, un, yem ve birkaç küçük kapasiteli tesis dışında, gıdaların derin dondurma, konserve, kurutma, şekerle işlenmesi, turşu yapılması, kurutulması, toz haline getirilmesi gibi gıda işleme yapan yeterli sayıda ve kapasitede tesis bulunmamaktadır. Söz konusu bu tesislerin sayı ve kapasitelerinin artırılması ve yeni tesislerin kurulması ile bölgede tarım ürünlerinde fiyat istikrarı sağlanacak, sözleşmeli tarım gelişecek ve ürünlerde kalite ve standart yükselecektir.

3 Gerekçeleştirme

Bölgede üretim ve hizmet birimlerinin belirli merkezlerde yoğunlaşmasının, hem nüfusu hem de sermayeyi çekerek önemli bir gelişme ivmesi yaratacağı beklenmektedir. Bu yerleşmelerde yoğunlaşan imalat ve hizmet sektörlerinin, çevredeki kırsal ve kentsel yerleşmeleri, ağlar şeklinde hem birbirine hem de bu önemli düğüm noktalarına (noda) bağlaması hem de bu merkezler arasında uzmanlaşmaya dayalı işbirliğini artırması beklenmektedir.

Sanayinin ve uzmanlaşmış hizmetlerin belirli noktalarda toplanmasının, varolan kaynakların daha verimli ve etkin kullanımına ve yerleşmelerin birbirini tamamlayan işlevlerinin mekanda dengeli bir dağılıma yol açacağı düşünülmektedir. Ancak bu işlevsel ayrışmanın bildiğimiz geleneksel hiyerarşik yapıdan farklı olacağı gözönüne alınmalıdır; gelişen ve bölgede de gelişmesi hedeflenen ulaşım ve iletişim teknolojileri aracılığıyla farklı ölçekler arasındaki ilişki biçimleri de değişecektir. Diğer bir deyişle, yerel olanın bölgeyle ya da ulusal ve uluslararası ölçeklerle ilişkisinin, hiyerarşik bir yapılanma içerisinde, bir üst ölçek üzerinden kurulması zorunluluğu kalkmaktadır; farklı ölçekler arasında doğrudan ilişkilerin kurulabileceği bir örgütlenme yapısının ortaya çıkacağı düşünülmektedir.

Bu yerleşimlerde kurulacak OSB, KSS, ihtisaslaşmış OSB gibi alanlar, şirketlerin ortak altyapı ve hizmetlerden yararlanmaları ve tek başlarına kaldıramayacakları yükleri paylaşarak daha rekabetçi bir yapıda üretim yapmalarına yol açarken aynı zamanda da çevrenin korunması açısından kolaylıklar sağlamaktadır. İşletmeler, uzmanlaşmış aracı hizmet firmalarına ve farklı niteliklere sahip işgücü havuzuna yakınlık, teknoloji ve piyasa bilgilerine daha kolay ulaşım ve altyapıların ortak kullanımı gibi nedenlerle kente yakın yerleşmeyi tercih etmektedirler. Bu yakınlığın sağladığı dışsalıklardan yararlanan işletmeler üretim maliyetlerini azaltacak ve verimliliklerini artıracaklardır; bu nedenlerle işletmelerin OSB, KSS ve ihtisaslaşmış OSB gibi alanlarda toplanmasının desteklenmesi en stratejik tedbirler arasında yer almaktadır.

Gıda OSB'si, istihdam olanağı yaratacak, tarım ürünlerinin değerlendirilmesi ve üzerine katma değer ilavesini sağlayacaktır. İşlenmiş gıda dış satımının artırılması kentin gelişmesine ve ekonomik canlılığın artmasına katkı yapacaktır.

3.1 Bu Konuda Daha Önce Yürütülen Faaliyetler

Samsun gıda OSB'si Tekkeköy civarında Selyeri mevkiinde kurulacaktır. Seçilen alan Samsun il merkezine yaklaşık 10 km mesafededir. Tekkeköy sanayi tesisleri ve Gıda Toptancılar Sitesi'ne yakın bir yer seçilmiş olması, mevcut sanayi tesisleri ve gıda toptancıları ile entegrasyonun daha kolay olmasını sağlayacaktır.

Gıda OSB'si için seçilen alana ait çevresel etki değerlendirme (ÇED) raporu ve jeolojik etüt raporu hazırlanması işlerine devam edilmektedir. Alana ait yerleşim yeri planı, bina projelerinin çizilmesi, metraj ve keşiflerin hazırlanması gerekmektedir. Bu çalışmalara jeolojik etüt raporu tamamlandıktan ve zemin özelliklerini gösteren parametreler elde edildikten sonra devam edilecektir.

3.2 İhtiyaç ve Sorunların Saptanması

Samsun Karadeniz kıyısında yer alan, bölgenin deniz yolu ile dış dünyaya bağlantısını sağlayan bir ildir. Samsun ili ve bölgedeki diğer iller Türkiye tarımsal üretiminin önemli bir kısmını üretmektedir. Bölge İBB Düzey 2 bölgeleri arasında, tarla ürünleri üretiminde 2002 yılı verilerine göre 5 milyon ton üretim ile üçüncü, sebze üretiminde 2 milyon ton üretim ile dördüncü ve meyve üretiminde 312 000 ton üretim ile on üçüncü sırada bulunmaktadır. Samsun ilinde 1,25 milyon ton tarla bitkileri (bölge üretiminin yüzde 25'i), 1,3 milyon ton sebze (bölge üretiminin yüzde 65'i) ve 120 000 ton meyve (bölge üretiminin yüzde 38'i) üretilmektedir. Söz konusu bu değerler bölge tarım ürünleri üretiminde Samsun ilinin önemli bir yeri olduğunu göstermektedir.

Bölgede tarım ürünlerinde işleme ve depolama kapasitesi arzu edilen düzeyde değildir. Bölgede işlemeye uygun bazı ürünlerin üretim düzeyi ile bu ürünlerin işlenen miktarı aşağıda verilmektedir.

Tabloda görüldüğü gibi, farklı nedenlerle halen tarım ürünlerinin çok küçük bir kısmı tarıma dayalı sanayiler tarafından işlenmektedir. Geçimlik, standart kitlesel olmayan üretim, kayıt dışılık-veya kayıt içine girmenin taşınamayacak kadar ağır olan yükü, işlenmiş ürünler standardının pek çok tüketicinin alım gücünü aşması ve bazı ürünlerin tipinin işlemeye uygun olmayışı ile üretiminde dönemsellik gibi pek çok olgu tarımsal ürünlerin işleme düzeyini etkilemektedir.

Bölgede süt işleme bunun çok çarpıcı bir örneğidir: Kayıtlı işletmelere ürünlerini satan üreticiye ürün bedelinin yüzde 10'u civarında pirim ödemesine rağmen bölge süt üretiminin sadece yüzde 27'lik bölümü, mandıralar da dahil, süt endüstrisi tarafından işlenmektedir. Bölgede beklenen gelir artışları, Türkiye'nin AB üyeliğinin zorlanacağı gıda güvenliği uygulamaları ve kayıtlı işletmeler üzerindeki yüklerin zaman içinde azaltılması sonucunda, en azından süt vb. ürünler için, üretimde

beklenen artışın tamamına yakınının işlenmesi beklenebilir.

Avrupa gıda pazarında söz sahibi ülkelerden İspanya, Fransa, İtalya ve İsrail gibi ülkeler ürettikleri ürünün tamamına yakınına işleme tabi tutmakta, yaklaşık yüzde 30-40'ını taze veya işlenmiş olarak ihraç etmektedirler. Bölgenin de bu değerlere ulaşmak için bir strateji belirlemesi ve üretimini bu yönde geliştirmesi gereklidir.

3.3 Hedef Grubun Tanımlanması ve Tahmini Sayı

Samsun ilinde bulunan 526 işyerinin 155 adedi (yüzde 29,6) gıda ve içecek imalatı ile uğraşmakta, söz konusu bu işyerlerinde 2 433 kişi (sanayide çalışanların yüzde 19,6'sı) istihdam edilmektedir. Söz konusu işyerlerinde ortalama 15 kişi çalışmakta, orta ölçekli işletmeler büyük bir çoğunluğu oluşturmaktadır. Samsun ilinin tarımsal potansiyeli dikkate alındığında bu sayıların yetersiz olduğu görülmektedir. Bafra ve Çarşamba ovalarında üretilen sebzelerden közlemelik kırmızı biber Gaziantep'te, enginar Çanakkale ilinde işlenmekte ve dış satımı yapılmaktadır.

Tablo 2.6 Bölge Tarım Ürünlerinin Üretimi ve Ürün İşleme Kapasitesi, 2003

Ürün adı ve grubu	Üretim (ton)	İşlenen ürün (ton)	İşlenen ürün (yüzde)
Yem (mısır)	194 831	160 170	82,2
Buğday-un, makarna	1 307 360	994 891	76,0
Bakliyat	134 915	60 166	44,5
Et (sığır, manda, koyun, keçi)	26 602	9 333	35,0
Süt (inek, koyun, keçi, manda)	448 581	120 615	26,9
Yağ bitkileri (soya)	21 978	3 061	13,9
Gıda muhafaza (sebze)	740 025	44 235	5,9
Yağlı tohum (ayçiçeği)	60 883	3 061	5,0
Meyve suyu (vişne, şeftali, elma, üzüm)	218 862	6 090	2,9
Sebze (bamya, fasulye, lahanalar, patates)	695 977	9 963	1,4
Domates	865 348	11 892	1,3

Kaynak: DIE (2004), Dolsar (2005)

Samsun'da üretilen tarla ürünleri, sebze ve meyvelerin kurulacak gıda OSB'sinde işlenmesiyle, bir taraftan tarım ürünlerine katma değer ilavesi yapılırken, diğer taraftan ilave istihdam olanağı yaratılacaktır. Gıda OSB'si sözleşmeli tarımın gelişmesine katkı yapacaktır.

Gıda OSB'si kurulmasıyla gelecekteki 20 yılda gıda üretimi işi ile uğraşan sanayi işletmesi sayısının 5-6 kat, çalışanların ise 10-15 kat artacağı tahmin edilmektedir. Sanayi tesislerinin sayıları yanında, kapasitelerinin de artması beklenmektedir. Üretilen ürünlerden, ürün türüne göre değişmekle beraber, en az yüzde 50'si işlenecektir. Halen hiçbir işleme tabi tutulmayan, tarladan tüketici masasına gelen bir çok ürünün işlenmesi ve dış satımının yapılması beklenmektedir.

3.4 Alternatif Çözümler İçerisinde Tercih Sebebi

Samsun Gıda OSB'si ilden yapılan dış satımın artmasında ve ilin kalkınmasında etken olacaktır. İşlenmemiş, üzerinde üretici firmayı tanıttıcı işaretlerin bulunmadığı hiçbir ürünün dünya piyasalarında işlem görmesi mümkün değildir. Bu nedenle üretilen tarım ürünlerinin işlenmesi ve dış satımının gerçekleştirilmesi için gıda OSB'sinin kurulması gerekmektedir.

Samsun ilinin diğer bir avantajı "Samsun İl Gıda Kontrol Laboratuvarı"nın akredite olmasıdır. Söz konusu bu laboratuvarın vereceği sertifika tüm dünyada geçerli olacağından, sanayiciler ve laboratuvar yönetimi arasında sıkı bir işbirliğine ihtiyaç bulunmaktadır.

Samsun ilinin Karadeniz kıyısında yer alan Bafra ve Çarşamba ovalarında kış aylarında aşırı don olayı olmadığından, yumru köklü sebzeler (havuç, turp, kök kereviz, şalgam v.b) donmamakta, her dönemde topraktan kolayca sökülebilmektedir. Kış aylarında kar altında olan ve toprağı don olduğundan sökülemeyen söz konusu yumru köklü sebzeler ile lahana gurubu sebzelerin kuzey

ülkelerine dış satımı yapılabilecektir. Tuna nehir yolunun kullanımı ve deniz yolu ile ulaşım sağlandığında, nakliye ücretlerindeki avantaj Samsun ili ve bölgeye üstünlük sağlayacaktır.

3.5 Temel Varsayımlar

- Sanayiciler işlenmiş gıda üretimine ilgi duyacaklar, yatırım yapacaklardır,
- Sözleşmeli tarım gelişecek, tarım ürünlerinde fiyat istikrarı sağlanacaktır.
- Sertifikasyon işleri Samsun'da yapılacak, maliyetleri aşağı çekilecektir.
- Gıda üretimi konusunda sanayici, çiftçi ve üretimde çalışanların ihtiyaç duyduğu eğitimler teorik ve uygulamalı olarak verilecektir.
- Sanayici ve üniversiteler arasındaki ilişkiler güçlendirilecek, gıda konusunda Ar-Ge çalışmalarına daha fazla kaynak ayrılacak, yeni ürünler üretilecektir.
- Tarımsal üretimin devamı süresince gerekli kontroller yapılacak, ürünler sanayide işlenebilecek standartta üretilecektir.
- Kargo taşımacılığının geliştirilmesiyle işlenmiş gıda ürünlerinin dış satımı mümkün olabilecektir.

4 Faaliyetler

4.1 Ana Faaliyetler

Ana faaliyetlerin en önemlileri:

- Gıda OSB'sinin kurulması,
- Yer tahsislerinin yapılması,
- Üreticilerin örgütlenmesi, üretici ve özel kesim firmaları arasındaki bağların güçlendirilmesi, sözleşmeli tarımın yaygınlaştırılması,
- Ürün kalite kontrollerinin yapılması ve sertifikalandırma,
- Dış satımın artırılması,

5 Projenin Süresi ve Faaliyet Planı

Proje 2006-2023 yılları arasında uygulanacaktır. Halen Tekkeköy'deki arazinin ÇED raporu hazırlanması ve zemin etütleri devam etmektedir. Sahaya ait projelerin hazırlanması ve inşaat işlerinin yapılması en erken 2007 yılında başlayacaktır. İnşaat işlerinin tamamlanması, yer tahsisleri ve firmaların işe başlamaları 2008-2010 yılları arasında gerçekleşebilecektir.

6 Kurumsal Çerçeve ve İşletme Modeli

Gıda OSB'nin kuruluşunda Samsun İl Özel İdaresi, Samsun Belediyesi, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarının işbirliği yapması gereklidir. Samsun'da ve bölgede gıda üreticisi firmaların kurulacak gıda OSB'si içerisinde yer alması teşvik edilmelidir. Mevcut yasa ve yönetmeliklere göre kurulacak gıda OSB'sinin kendi yönetimi olacaktır. Söz konusu yönetim kendisine verilen yetkiler çerçevesinde hareket edecek, gereken çalışmaları yapacak, koordinasyonu sağlayacaktır.

7 Beklenen Sonuçlar

7.1 Hedef Gruplar Üzerinde Beklenen Etki

Samsun Gıda OSB'si gelecekte önemli bir ihtiyacı karşılayacaktır. Kurulacak gıda OSB'si tarımsal ürünlerde fiyat istikrarı sağlayacak, sözleşmeli tarımın gelişmesine katkı yapacaktır. Samsun'da bulunan ve akredite olan gıda kontrol laboratuvarı

ile kurulacak gıda OSB'sinin ortak çalışması gerekmektedir. Her iki kurum arasında yakın işbirliği yapılması gıda kontrol ve denetim hizmetlerinin etkinliğini artıracaktır.

Gıda OSB'si istihdam olanağı yaratacak ve bölge tarımının gelişmesini, ürün tür ve çeşidinin artmasını sağlayacaktır.

7.2 Somut Çıktılar

Samsun ilinde üretilen yaklaşık 2,5 milyon ton tarım ürününün yüzde 30-60'ı işlendiğinde, her yıl 1,0-1,5 milyon ton ürünün işlenmesi gerekmektedir. Bu kapasitenin yaratılması için günlük ürün işleme kapasitesinin 2 500- 4 000 ton arasında değişmesi beklenmektedir.

7.3 Sürdürülebilirlik

İşlenmiş ürünler yurt içinde veya yurt dışında pazarlanabildiği sürece gıda işleme talebe göre şekillenecektir. Arz ve talebin dengelendiği yerde piyasa doygunluğa ulaşacaktır. Ancak gelecekte nüfus artışı, refah düzeyinin yükselmesi, reklam harcamalarına daha fazla önem verilmesi, markalaşmanın geliştirilmesi ve dış satımın artması ile işlenmiş gıdalara olan talep artacaktır. Arz ve talebin iyi dengelenmesi, sözleşmeli üretimin talebe göre yönlendirilmesi gereklidir. Gıda OSB'si yönetimi, özel kesim firmaları ve konu ile ilgili diğer kurumların işbirliği yapması sistemin sürdürülebilirliğinde etken olacaktır.

Faaliyet	Yıllar										Uygulama Birimi	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
OSB projesinin hazırlanması	✓	✓										Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, OSB yönetimi
İşyerlerinin inşası		✓	✓									Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, OSB yönetimi
Yer tahsisleri		✓	✓									OSB yönetimi
Sanayici, çiftçiler ve çalışanların eğitimi		✓	✓									OSB yönetimi, tarım il müdürlüğü
Araştırmaların yapılması			✓	✓								OSB yönetimi, OMÜ
Çiftçi örgütlenmesi			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	Tarım il müdürlüğü, OSB yönetimi
Üretim ve sertifikasyon			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	Özel kesim firmaları, tarım il müdürlüğü
İşleme paketleme ve pazarlama			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	Özel kesim firmaları

8 Bütçe Dökümü ve Tahmini Maliyetler

Samsun Gıda OSB'si için önerilen saha 45 hektar büyüklüğündedir. Sahanın 1/1 000 ölçekli haritası üzerinde yapılan çalışma sonucunda arazi kullanım oranlarının aşağıdaki gibi olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu bu değerler Samsun Gıda OSB'si için hazırlanan taslak planda yer almaktadır. Projelendirme ve uygulama aşamasında ihtiyaçlara ve taleplere göre bu değerler değişebilecektir.

Mevcut dere yatakları	: 46 500 m ²
Yollar	: 60 000 m ²
Arıtma tesisleri	: 8 000 m ²
Sosyal donatı alanları	: 10 000 m ²
Çevre koruma bandı	: 102 500 m ²
Sanayi parselleri	: 223 000 m ²
Toplam	: 450 000 m ²

Samsun gıda OSB içerisinde tarımsal ürünler işlenecektir. Kurulması düşünülen gıda OSB'si içerisindeki ana ürünlerin işlenmesi için önerilen 223 000 m² alanın sanayi parselleri dağılımı için bir çalışma yapılmıştır. Yerel yöneticilerin ilk tespitlerine göre belirlenmiş, söz konusu bu değerler henüz kesinleşmemiş olduğundan, projelerin hazırlanması ve uygulama sırasında değişime labilecektir.

Et ve et ürünleri	: 45 000 m ²
Süt ve süt ürünleri	: 50 000 m ²
Sebze ve meyve işleme	: 45 000 m ²
Diğer	: 93 000 m ²
Toplam	: 223 000 m ²

Gıda üreticileri ile yapılacak anket çalışmasının değerlendirilmesi ve düzenlenecek geniş katılımlı toplantılarda söz konusu alanların yeniden belirlenmesinde yarar görülmektedir. Bu tür bir çalışma ile gerçek ihtiyaçlar, işletme büyüklükleri ve talepler daha netleşecek ve işin başında yapılabilecek hatalar asgari düzeye inecektir.

Samsun gıda OSB'sinin alt yapı yatırımları için tahmin edilen kaynak ihtiyacı 2005 yılı inşaat birim fiyatları esas alınarak aşağıda verilmiştir. Burada verilen değerler her bir metre kare için ya-

pılacak tahmini gideri göstermektedir. Uygulama aşamasında bu değerlerde değişme meydana gelebilecektir.

Ulaşım yolları	: 2,67 YTL / m ²
Yol kaplama	: 1,62 YTL / m ²
Elektrik	: 1,38 YTL / m ²
İçme ve kullanma suyu	: 1,22 YTL / m ²
Kanalizasyon	: 0,65 YTL / m ²
Yağmursuyu drenajı	: 0,57 YTL / m ²
Toplam	: 8,11 YTL / m ²

Söz konusu 45 hektar (450 000 m²) için hesaplanan altyapı yatırım bedeli 3 649 500 YTL olarak tahmin edilmiştir. Bu değere arsa ve atıksu bedeli dahil edilmemiştir.

Yapılan hesaplamada tüm sahanın elektrik ihtiyacı:

45 hektar x 350 KVA/ha = 15 750 KVA veya başka bir ifade ile 16 MVA olacaktır.

İçme suyu ihtiyacı ise 45 hektar x 0,40 lt/sn= 18 lt/sn olarak hesap edilmiştir.

Alt yapıya ilave olarak gıda işleme tesisleri, idare binaları, sosyal tesisler ve diğer tesisler bir arada düşünüldüğünde, tüm tesislerin tamamlanması için kamunun 50 milyon YTL, özel kesimin 70 milyon YTL olmak üzere 120 milyon YTL yatırım yapacağı tahmin edilmiştir. Söz konusu tesislerin önümüzdeki 10 yıl içerisinde tamamlanması beklenmektedir.

TOKAT

PROJE 1.1.1.9: MERKEZİ KIRSAL YERLEŞİMLER ÜST MERKEZ ULAŞIM AĞININ GELİŞTİRİLMESİ

İlgili stratejik amaç	: 1 Etkin bir mekansal organizasyon oluşturulması
İlgili stratejik öncelik	: 1.1 Bölgesel altyapının etkin bir mekansal organizasyon anlayışına uygun olarak geliştirilmesi
İlgili stratejik tedbir	: 1.1.1 Ulaşım altyapısının geliştirilmesi

1 Proje Hakkında Temel Bilgi

1.1 Proje başlığı	: Merkezi kırsal yerleşimler- üst merkez ulaşım ağının geliştirilmesi
1.2 Projenin yeri	: Proje Tokat ilindeki 28 adet MKY ile MKY'lerin en yakınındaki 3. kademe merkez (ilçe merkezi) arasında halihazırda köy yolu statüsündeki yollarda uygulanacaktır (Şekil 4.1).
1.3 Sektör	: Proje doğrudan ulaşım –hizmet- sektörü ile ilgilidir.
1.4 Projenin amacı	: Proje MKY'ler ile bir üst merkezleri arasındaki karayolu ulaşım ağının 3. kademe yol standartlarında geliştirilmesini amaçlamaktadır.
1.5 Projenin sahibi	: MKY'ler ile üst bölgeleri arasında karayolu ulaşımının sağlanacağı yollar, köy yolları, Köye Yönelik Hizmetler Tokat İl Müdürlüğü'nün sorumluluğu altında bulunmaktadır.
1.6 Tahmini süre	: Projenin gerçekleşmesi için tahmini süre 4 yıldır.
1.7 Tahmini toplam bütçe	: Projenin gerçekleşmesi için tahmini bütçe 34 milyon YTL'dir.

2 Amaçlar

2.1 Genel Amaç

Proje,

- Merkezi kırsal yerleşimler (MKY) ile bir üst merkezleri arasındaki karayolu ulaşım ağının 3. kademe yol standartlarında geliştirilmesini,
- MKY üst merkez arasındaki ulaşımında kapital, zaman ve seyahat güvenliği bakımından iyileşmeler sağlamayı,
- MKY'lerin kırsal nüfus için birer çekim merkezi olmasını,
- MKY'ler ile kentsel merkezler arasındaki ekonomik ilişkilerin artmasını,
- Kırsal alandaki yaşam kalitesinin artmasını,

amaçlamaktadır.

2.2 Ulusal Ölçekteki Plan Kararlarıyla İlişkisi

Kamu kaynaklarının etkin biçimde kullanılması, rasyonelleştirme, kırsal yaşam kalitesinin artırılması ulusal plan kararları ile örtüşmektedir. Orta vadeli gelişmenin temel amaçlarından biri olan altyapı hizmetlerinin iyileştirilmesi ve çevrenin korunması amacına yönelik kamu yatırımlarının artırılması ve etkinleştirilmesi önceliği kapsamında kamu yatırım programının etkinliğinin artırılması amacıyla yapılan ve önemli mesafe alınan rasyonelleştirme çalışmalarına devam edileceği, altyapı hizmetlerinin sağlanmasında, kamu yararı ve etkinlik ilkelerinin esas alınacağı belirtilmektedir (DPT, 2003).

Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi'nde (UKKS) kırsal alan fiziki altyapı hizmetlerinin geliştirilmesi ve yaşam kalitesinin artırılması stratejik amacı kapsamında kırsal ekonominin geliştirilmesi ve kırsal alanda yaşam kalitesinin yükseltilmesi amacıyla;

- Kırsal ekonominin pazarla entegrasyonuna yönelik altyapının geliştirilmesine,

- İşletmelerin ve kırsal nüfusun hizmetlere erişiminin kolaylaştırılmasına,
- Kırsal alan ve yerleşmelerin sağlıklı, yaşanabilir ve sürdürülebilir iş ve yaşama ortamı olarak güçlendirilmesine

yönelik olarak, fiziki altyapının iyileştirilmesi ve sunulacak hizmetlerin etkinliğinin artırılması gerektiği ve bu kapsamdaki yatırım ve hizmetlerin fert ve toplum sağlığını dikkate alan, kırsal çevreye duyarlı ve arz güvenliği yüksek, yararlanıcıların katılım, katkı ve sahiplenmesini esas alan modeller üzerinden uygun ölçekte gerçekleştirilmesi sağlanacağı belirtilmektedir (Yüksek Planlama Kurulu, 2006).

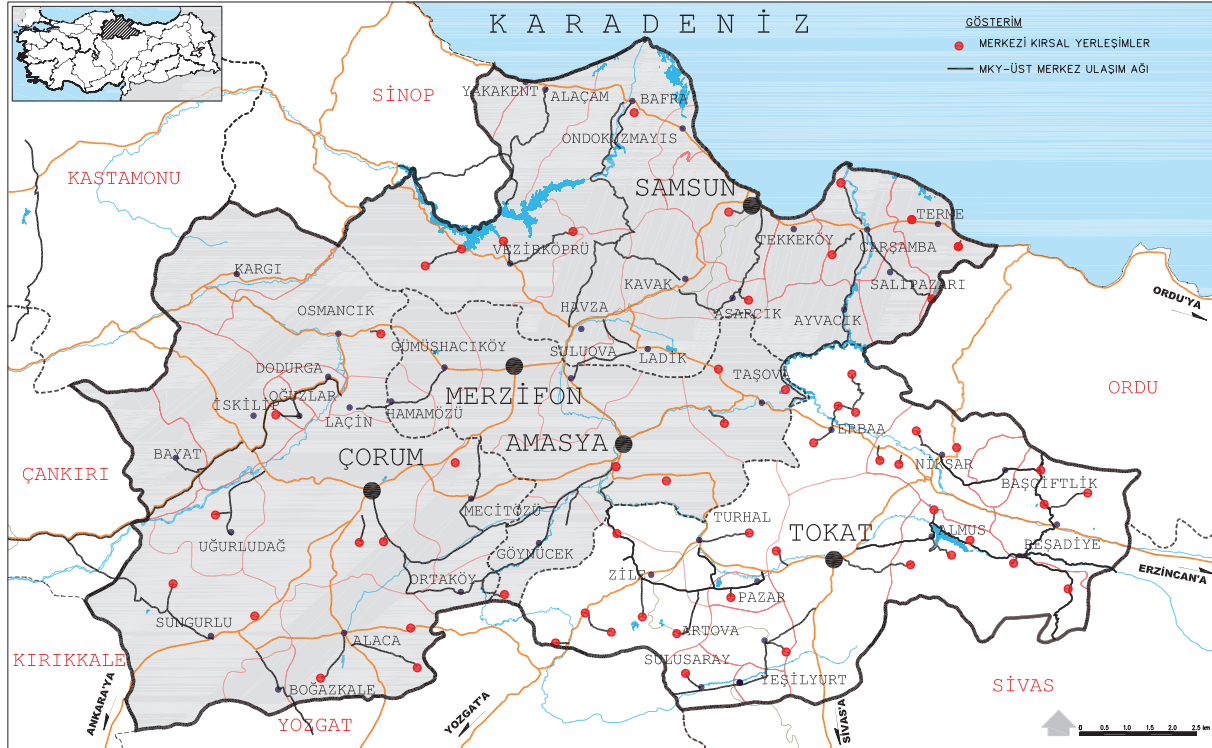
Bu stratejik amaca yönelik olan kırsal altyapının geliştirilmesi önceliği kapsamında da konumları itibarıyla çevresindeki yerleşim birimlerine hizmet verme ve gelişme potansiyeli olan merkezi yerleşmelere öncelik verilerek, bu yerleşmelerin alt yapılarının geliştirilmesi sağlanacağı belirtilmektedir (Yüksek Planlama Kurulu, 2006).

2.3 Bölgesel Gelişme Stratejisi İçindeki Yeri

Kırsal yerleşimlerin çok parçalı olması, hem ekonomik faaliyet, hem de temel sosyal ve teknik altyapı organizasyonunu zorlaştırmaktadır. Bu yerleşme deseni, çeşitli ekonomik faaliyetlerin oluşması için yeterli büyüklüğü sağlayamamakta, temel altyapı sunumlarında ve hizmet götürmede maliyeti artırıcı ve etkinliği azaltıcı bir etki yaratmaktadır. Bu nedenle, kırsal yerleşmelerde yaşam kalitesi oldukça düşüktür.

Atıl kapasiteler yaratılmadan ve kamu kaynakları etkin biçimde kullanılarak kırsal yaşam kalitesinin artırılması, kırsal yerleşme örüntüsünün daha rasyonel bir yapıya evrilerek, kırsal nüfusun, ekolojik olarak, daha büyük yerleşim birimleri oluşturmasını gerektirmektedir. Böylece kırsal nüfusa daha kaliteli hizmet daha ekonomik biçimde sağlanacaktır. Yerleşme deseninde, küçük yerleşmelerin sayısının giderek azalması ve nüfusun göreceli büyük kırsal merkezlerde toplanması, kırsal nü-

Şekil 2.4 Tokat İli Merkezi Kırsal Yerleşimleri ve Geliştirilecek Üst Merkez Ulaşım Ağı

fusa yönelik hizmetlerin daha kaliteli ve kesintisiz biçimde ulaşmasını ve nüfus yoğunlaşmasına bağlı olarak, tarımsal olmayan (ancak tarımla bağlantılı olabilecek) ekonomik faaliyetlerin gelişmesini sağlayacaktır.

Bölgenin yığılma ve yoğunlaşma ekonomilerinden yararlanan, üretim-pazarlama sürecinde yerleşmelerin birbirlerini tamamlayan bir yapıya dönüşümünde, ayrıca bölgenin bölge dışı pazarlara erişiminin sağlanmasında, bölgesel ulaşım altyapısının bu ilişkileri kolaylaştırıcı/ destekleyici bir role sahip olabilmesi için geliştirilmesi gerekmektedir.

3 Gerekçeleştirme

Kırsal yerleşme deseninin rasyonel bir yapıya dönüşümünün özendirilmesi amacıyla bölge genelinde 57 adet Merkezi Kırsal Yerleşme (MKY) belirlenmiştir. Bu amaçla, kırsal yerleşmeler nüfus büyüklüğü, nüfus artış hızı, coğrafi konumu, barındırdığı sosyal ve teknik altyapı imkanları (ilköğretim okulu, sağlık ocağı, postane, içmesuyu ve kanalizasyon altyapısı) bakımından değerlendirilmiştir. Bu kapsamda yapılan analizde 2000 yılı nüfusu 1 000'den fazla olan ve son 20 yıl içinde nüfus artış hızı pozitif olan yerleşmeler (kendi ekolojik dengeleri içinde ve hiçbir dış müdahale olmaksızın gelişmeyi başarmış olan yerleşmeler) belirlenmiştir. Bu yerleşmelerin haritalandırılması ile yerleşmelerin mekansal dağılımları incelenmiş, birbirine yakın yerleşmelerden daha fazla nüfusa sahip olan ve sosyal ve teknik altyapı imkanları daha fazla olan ve ulaşılabilirliği daha yüksek olan yerleşmeler, Merkezi Kırsal Yerleşimler (MKY) olarak belirlenmiştir. MKY listesi Tablo 2.7'de verilmiştir.

2000 yılı nüfus sayımına göre Tokat ili bölgede kentleşme oranı en düşük ildir. İl nüfusunun yüzde 51,5'i kırsal yerleşmelerde bulunmaktadır. Yerleşmelerin küçük nüfus barındırması ve ildeki yerleşmelerin yüzde 28,4'ünün birden fazla yerleşim yeri olması dağınık bir yerleşme düzeni ortaya çıkarmaktadır. Bu yapı ise hizmet götürmede eko-

nomik olmayan bir durum yaratmaktadır. Mevcut durumda kırsal karakteri ağır basan Tokat'ta kentleşme oranının artması öngörülmektedir. Nüfus projeksiyonu sonuçlarına göre 2023 yılında Tokat nüfusunun yüzde 31,1'i kırsal alanda yaşamaya devam edecektir. Kırsal yerleşme deseninin rasyonel bir yapıya dönüşümünün özendirilmesi amacıyla belirlenen 57 adet merkezi kırsal yerleşmenin 28'i (yüzde 49,1) Tokat ilindedir. Bu nedenle, 'merkezi kırsal yerleşimler üst merkez ulaşım ağının geliştirilmesi projesi'nin Tokat ili için ön fizibilitesinin hazırlanması uygun bulunmuştur.

MKY'lerin kırsal nüfus için birer çekim merkezi olması amaçlanmıştır. Bunun şartlarından birisi de sözü edilen MKY'lerin daha üst merkezlere bağlandığı yol ağının, ulaşım altyapısı ve sisteminin yüksek standartlarda olmasıdır. Bu kapsamda MKY'ler ile üst merkezler arasındaki ulaşım ağının yüksek standartta il yolu olarak geliştirilmesi gerekmektedir.

3.1 Bu Konuda Daha Önce Yürütülen Faaliyetler

Türkiye'de planlı dönemde (1960 sonrası) kırsal alanlarda yaşam kalitesinin artırılmasına yönelik model arayışları çeşitlenmiş, geliştirilen merkez köy, köy-kent gibi kalkınma modelleriyle bu temel sorunun çözülmesine çalışılmıştır. Ancak, kalkınma, planlama ve uygulamayla ilgili gelişmeler sınırlı kalmıştır (Yüksek Planlama Kurulu, 2006). Tokat ilinde ise bu kapsamda bir çalışma yürütülmemiştir.

3.2 İhtiyaç ve Sorunların Saptanması

Tokat ilindeki kırsal yerleşimlerde temel teknik ve sosyal altyapı eksikliklerinin yanı sıra ekonomik faaliyetler de sınırlıdır. Kırsal alanda yaşam kalitesinin artırılması için kırsal yerleşmelerdeki eksik altyapıların ekonomik biçimde tamamlanması ve ekonomik faaliyetler bakımından kentsel merkezlere eklemlenebilmesi gerekmektedir. Bu nedenle,

kırsal nüfusun belirli merkezlerde toplanmasının özendirilmesi ve bu merkezlerin bir üst merkezleri ile olan ulaşım ilişkilerinin güçlendirilmesi gerekmektedir. Halihazırda düşük standartta da olsa mevcut yollar bulunmaktadır, bu nedenle mevcut güzergahların iyileştirilmesi ve yolların standardının yükseltilmesi gerekmektedir.

3.3 Hedef Grubun Tanımlanması ve Tahmini Sayı

Projenin hedef grubu Tokat kırsal nüfusudur. Projenin hedef grup büyüklüğü, 2000 yılı itibarıyla 426 000 kişi (Tokat il nüfusunun yüzde 51,5'i), 2023 yılı itibarıyla 260 520 kişi (Tokat il nüfusunun yüzde 31,1'i)'dir.

3.4 Alternatif Çözümler İçerisinde Tercih Sebebi

Yukarıda da belirtildiği gibi, yerleşme desenine bağlı olarak kırsal alana hizmet götürmede ekonomik olmayan durumlar söz konusudur. Plan dönemi boyunca kırsal nüfus da azalma görüleceği öngörülmektedir. Bu nedenle, kırsal alanda yaşam kalitesinin yükseltilmesi için, ekonomik olmayan bir biçimde, tüm kırsal yerleşmelere hizmet götürmek ve tüm kırsal yerleşmelerin ulaşım altyapısını iyileştirmek yerine, kırsal nüfusun belirli merkezlerde toplanmasının özendirilmesi ve bu merkezlerin üst merkezlerle olan ulaşım ağının iyileştirilmesi tercih edilmiştir.

3.5 Temel Varsayımlar

MKY'lerin kırsal nüfus için birer çekim merkezi olmasına yönelik olarak gelişmenin planlanması, eksik sosyal ve teknik altyapıların tamamlanması ve bu MKY'lere göçecekler için konut üretimi gerekmektedir. Merkezlerin birer çekim merkezi olması ve bu merkezlerin bir üst kademe merkez ile ilişkilerinin güçlenmesini sağlayacak ulaşım altyapısının güçlendirilmesi, birbirini destekleyen eylemlerdir.

4 Faaliyetler

4.1 Ana Faaliyetler

- MKY'ler ile üst merkezler arasındaki karayolu ağının yeniden gözden geçirilerek geometrik anlamda standartlarının yükseltilmesi için
  - platform ve şerit genişliklerinin belirlenmesi,
  - boyuna eğimlerin belirlenmesi,
  - yatay kurp yarıçaplarının belirlenmesi,
- Mevcut yollar üzerindeki mevcut sanat yapılarının (köprü, menfez, tünel, vs.) tekrar gözden geçirilmesi,
- Üstyapı olarak gerekli iyileştirmelerin tasarlanması,
- Üstyapı olarak gerekli iyileştirmelerin yapılması.

5 Projenin Süresi ve Faaliyet Planı

6 Kurumsal Çerçeve ve İşletme Modeli

MKY'ler ile üst bölgeleri arasında karayolu ulaşımının sağlanacağı yollar halihazırda köye yönelik hizmetler il müdürlüklerinin sorumlulukları altında bulunmaktadır. Çıkarılacak kanun ya da yönetmeliklerle bu yolların "Karayolları Genel Müdürlüğü" idaresi altındaki devlet ve il yolları ağı kapsamına alınması veya idare aynı kalmak koşulu ile, belirlenen kesimlerdeki yolların özel bir statüye sahip olması sağlanabilir. Böylece gerekli revizyonların yapılması ve yol standartlarının yükseltilmesi mümkün olabilecektir.

7 Beklenen Sonuçlar

7.1 Hedef Gruplar Üzerinde Beklenen Etki

MKY'ler ile üst merkez arasındaki ulaşım ağının kuvvetlenmesi; merkezin kentsel merkezlere ekonomik ve sosyal anlamda eklenmesini sağlayacak, MKY'deki ekonomik faaliyetlerde ve sunulan hizmetlerde çeşitlenme sağlayacak ve çekim

merkezi olarak nüfusun burada yoğunlaşmasına katkı sağlayacaktır. Böylece, kırsal alanda yaşam kalitesinin artmasına katkıda bulunacaktır.

7.2 Somut Çıktılar

Projenin somut çıktısı, MKY'ler ile üst merkezleri arasındaki ulaşım ilişkilerinde kapital, zaman ve seyahat güvenliği bakımından sağlanacak iyileşmedir. Ancak, dağınık ve küçük yerleşmelerden oluşan kırsal yerleşme deseninin, rasyonel bir yapıya kavuşturulması, MKY'lerdeki yaşam kalitesindeki iyileşmeler projenin çıktıları arasındadır.

7.3 Sürdürülebilirlik

İl yolu standartlarına yükseltilecek yollarda standartların ve kapital, zaman ve seyahat güvenliğinin sürdürülebilir olması bakımından, izleme ve değerlendirmeye dayanarak yapılacak bakım onarım faaliyetleri oldukça önemlidir. Ayrıca, proje çıktılarının sürdürülebilir olması bakımından proje ile ilgili diğer projelerin de devamlılığı oldukça önemlidir.

mek için 2006 yılı fiyatları ile yaklaşık 34 milyon YTL kaynak gerekmektedir.

Yolların yapım ve bakım-onarımı için gerekli bütçe, sözü edilen yol kesimlerinin bağlı olduğu idarelerce sağlanacaktır. Karayolları Genel Müdürlüğü idaresi altındaki devlet ve il yolu ağının toplam uzunluğu düşünüldüğünde, sözü edilen yolların oransal olarak çok uzun olmadığı söylenebilir. Bunun yanı sıra halihazırda düşük standartta da olsa mevcut yollar bulunmakta, yani yapılacak iş yeni yolların tasarlanması ve baştan yapılmasından ziyade, mevcut güzergahların iyileştirilmesi ve yolların standardının yükseltilmesi şeklinde olacaktır. Özellikle yapılacak ilk yatırımdan sonra bakım-onarım giderleri daha da düşük harcamalarla gerçekleştirilebilecektir.

8 Bütçe Dökümü ve Tahmini Maliyetler

Tokat ilindeki MKY'ler ile üst merkezler arasında karayolu ulaşımının sağlanacağı yüksek standarttaki il yollarının uzunluğu yaklaşık 193,79 km'dir. Bu standarttaki ve şartlardaki tipik bir yol kesiminin maliyeti ise 2006 yılı fiyatları ile ortalama olarak 175 000 YTL/km'dir. Tokat ilindeki MKY'ler ile üst merkezler arasında köy yolu statüsündeki yolların yüksek standarttaki il yolları standartlarına getir-

Faaliyet	Yıllar				Uygulama Birimi
	1	2	3	4	
MKY'ler ile üst merkezler arasındaki karayolu ağının yeniden gözden geçirilerek geometrik anlamda standartlarının yükseltilmesi için ihtiyaçların belirlenmesi	✓				Köye Yönelik Hizmetler Tokat İl Müdürlüğü ve KGM
Mevcut yollar üzerindeki mevcut sanat yapılarının (köprü, menfez, tünel, vs.) tekrar gözden geçirilmesi	✓				Köye Yönelik Hizmetler Tokat İl Müdürlüğü ve KGM
Üstyapı olarak gerekli iyileştirmelerin tasarlanması	✓				Köye Yönelik Hizmetler Tokat İl Müdürlüğü ve KGM
Üstyapı olarak gerekli iyileştirmelerin yapılması		✓	✓	✓	Köye Yönelik Hizmetler Tokat İl Müdürlüğü ve KGM

Tablo 2.7 Merkezi Kırsal Yerleşimler

	İl	İlçe	Merkezi Kırsal Yerleşme	Statüsü	Nüfusu			Nüfus Artış Hızı		
					1980	1990	2000	1980-1990	1990-2000	1980-2000
1	Amasya	Göynücek	Alan	Köy	1 109	1 180	2 039	0,62	5,47	3,05
2	Amasya	Merkez	İpekköy	Köy	693	1 199	2 268	5,48	6,37	5,93
3	Amasya	Merkez	Uygur	Bucak	2 020	2 017	2 069	-0,01	0,25	0,12
4	Amasya	Taşova	Akinoğlu	Bucak	2 745	2 758	3 350	0,05	1,94	1,00
5	Amasya	Taşova	Destek	Bucak	1 843	1 325	1 907	-3,30	3,64	0,17
6	Amasya	Taşova	Uluköy	Bucak	2 493	3 038	3 320	1,98	0,89	1,43
7	Çorum	Alaca	Büyükhırka	Bucak	1 676	1 765	2 479	0,52	3,40	1,96
8	Çorum	Alaca	Çopraşık	Bucak	1 009	945	1 770	-0,66	6,28	2,81
9	Çorum	Alaca	Gazipaşa	Köy	999	1 041	1 700	0,41	4,90	2,66
10	Çorum	Alaca	Sarıçevre	Köy	1 317	1 359	2 511	0,31	6,14	3,23
11	Çorum	Merkez	Abdalata	Köy	952	910	932	-0,45	0,24	-0,11
12	Çorum	Merkez	Konaklı	Bucak	1 433	1 707	1 774	1,75	0,38	1,07
13	Çorum	Merkez	Sarayköy	Köy	1 046	907	1 398	-1,43	4,33	1,45
14	Çorum	Oğuzlar	Cevizli	Köy	-	496	838	-	5,24	-
15	Çorum	Osmancık	Çampınar	Köy	1 664	1 525	2 257	-0,87	3,92	1,52
16	Çorum	Sungurlu	Arifegazili	Bucak	2 364	2 958	3 357	2,24	1,27	1,75
17	Çorum	Sungurlu	Yörüklü	Bucak	2 070	2 500	2 988	1,89	1,78	1,84
18	Çorum	Uğurludağ	Yenişar	Köy	703	1 206	1 692	5,40	3,39	4,39
19	Samsun	Asarcık	Kılavuzlu	Köy	1 001	1 183	1 420	1,67	1,83	1,75
20	Samsun	Çarşamba	Ağcağüney	Bucak	1 511	2 318	2 552	4,28	0,96	2,62
21	Samsun	Çarşamba	Hürriyet	Bucak	-	1 768	2 765	-	4,47	-
22	Samsun	Havza	Çiftlikköy	Köy	998	1 122	1 286	1,17	1,36	1,27
23	Samsun	Merkez	Çatkaya	Köy	865	908	959	0,49	0,55	0,52
24	Samsun	Terme	Ambartepe	Bucak	2 286	-	3 075	-	-	1,48
25	Samsun	Terme	Evcı	Bucak	3 576	3 810	4 906	0,63	2,53	1,58
26	Samsun	Terme	Söğütlü	Bucak	1 475	2 022	2 036	3,15	0,07	1,61
27	Samsun	Veziroğlu	Göl	Bucak	1 659	2 801	3 627	5,24	2,58	3,91
28	Samsun	Veziroğlu	Narlısaray	Bucak	1 932	2 137	3 252	1,01	4,20	2,60
29	Samsun	Veziroğlu	Oymaağaç	Köy	997	1 314	1 470	2,76	1,12	1,94
30	Tokat	Almus	Akarçay	Bucak	2 105	1 571	3 195	-2,93	7,10	2,09
31	Tokat	Almus	Ataköy	Bucak	-	1 512	2 581	-	5,35	-
32	Tokat	Almus	Bağtaş	Bucak	590	493	1 872	-1,80	13,34	5,77
33	Tokat	Almus	Cihet	Bucak	1 453	2 169	3 078	4,01	3,50	3,75
34	Tokat	Almus	Görümlü	Bucak	1 430	1 669	2 133	1,55	2,45	2,00
35	Tokat	Almus	Ormandibi	Bucak	1 978	2 564	3 693	2,59	3,65	3,12
36	Tokat	Artova	Çelikli	Bucak	1 685	2 004	2 751	1,73	3,17	2,45
37	Tokat	Erbaa	Gököl	Bucak	3 287	3 494	4 910	0,61	3,40	2,01
38	Tokat	Erbaa	Karayaka	Bucak	4 035	4 191	4 484	0,38	0,68	0,53
39	Tokat	Erbaa	Koçak	Bucak	2 705	2 257	2 888	-1,81	2,47	0,33
40	Tokat	Erbaa	Üzümlü	Bucak	2 051	2 136	2 665	0,41	2,21	1,31
41	Tokat	Merkez	Gürüldüz	Bucak	2 323	2 488	2 964	0,69	1,75	1,22
42	Tokat	Niksar	Ardıçlı	Bucak	493	395	1 172	-2,22	10,88	4,33
43	Tokat	Niksar	Gökçeli	Bucak	1 680	2 367	2 554	3,43	0,76	2,09
44	Tokat	Niksar	Gürçeşme	Bucak	1 809	1 978	3 026	0,89	4,25	2,57
45	Tokat	Niksar	Serenli	Bucak	1 307	897	2 540	-3,76	10,41	3,32
46	Tokat	Pazar	Üzümlü	Bucak	5 034	6 774	6 800	2,97	0,04	1,50
47	Tokat	Reşadiye	Bozçalı	Bucak	2 282	5 060	7 402	7,96	3,80	5,88
48	Tokat	Reşadiye	Hasanşeyh	Bucak	1 046	4 126	6 573	13,72	4,66	9,19
49	Tokat	Reşadiye	Yolüstü	Bucak	1 308	958	3 644	-3,11	13,36	5,12
50	Tokat	Sulusaray	Dutluca	Bucak	2 014	2 324	2 508	1,43	0,76	1,10
51	Tokat	Turhal	Yazitepe	Bucak	2 003	2 217	2 563	1,02	1,45	1,23
52	Tokat	Zile	Acıpınar	Köy	1 287	1 467	1 511	1,31	0,30	0,80
53	Tokat	Zile	Güzelbeyli	Bucak	1 813	3 487	3 891	6,54	1,10	3,82
54	Tokat	Zile	Kervansaray	Köy	1 390	1 183	2 133	-1,61	5,89	2,14
55	Tokat	Zile	Reşadiye	Köy	569	655	1 337	1,41	7,14	4,27
56	Tokat	Zile	Yalınyazı	Bucak	2 464	2 752	5 275	1,11	6,51	3,81
57	Tokat	Zile	Yıldıztepe	Bucak	1 830	3 597	4 114	6,76	1,34	4,05

PROJE 2.2.2.8: BÖLGEDE MEVCUT GELENEKSEL DOKUMA VE BASKI KONULARINDA YENİ ÜRÜN VE TEKNİKLERİN GELİŞTİRİLMESİ

- Tokat'ta Dokuma ve Baskı Ürünlerinin Geliştirilmesi İçin, Yerel Üretici Grupların (Bölge Dışı) Üniversitelerin Endüstriyel Tasarım Bölümleriyle İlişki Kurması ve İşbirliği Geliştirilmesi

İlgili stratejik amaç	: 2 İnsan kaynaklarının ve toplumsal yapının geliştirilmesi
İlgili stratejik öncelik	: 2.2 Yoksullaşmaya, işsizliğe ve güvencesizliğe karşı kurumsal mekanizmaların geliştirilmesi
İlgili stratejik tedbir	: 2.2.2 İstihdamın artırılması ve işsizlik oranının azaltılması

1 Proje Hakkında Temel Bilgi

1.1 Proje başlığı	: Tokat'ta dokuma ve baskı ürünlerinin geliştirilmesi için, yerel üretici grupların (bölge dışı) üniversitelerin endüstriyel tasarım bölümleriyle ilişki kurması ve işbirliği geliştirilmesi
1.2 Projenin yeri	: Tokat
1.3 Sektör	: Küçük üretim, sosyal hizmet
1.4 Projenin amacı	: Tokat'ın geleneksel ürünlerinin yaşatılması, ülke ve dünya pazarında pazarlanabilir ürünlere dönüştürülmesi, istihdam ve gelir artışı sağlanması
1.5 Projenin sahibi	: Milli Eğitim Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Tokat Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği (TESOB), Tokat Valiliği, Tokat Belediyesi, üniversitelerin endüstriyel tasarım bölümleri, ilgili STK'lar
1.6 Tahmini süre	: 17 yıl (2006-2023)
1.7 Tahmini toplam bütçe	: 6 milyon YTL

2 Amaçlar

2.1 Genel Amaç

- Yöresel zanaatların ve el sanatlarının yaşatılması,
- Geleneksel zanaatların ve el sanatlarının araştırılması ve tekniklerin geliştirilmesi,
- Geleneksel zanaatların ve el işlerinin yaşatılması ve geliştirilmesi için eğitim sağlanması,
- Ürünlerin bugünkü kullanıma uygun olarak işlevselleştirilerek geliştirilmesi,
- Bölgede ve bölge dışında satış olanaklarının oluşturulması,
- İhracata yönelik üretimin desteklenmesi,
- Başarılı tasarımlarla ve pazarlama teknik-

leriyle dünyada marka oluşturulması,

- Emek-yoğun iş alanları yaratarak istihdam sağlanması,
- Gelir düzeyinin yükseltilmesi ve yoksulluğun azaltılması,
- Kentsel turizmin gelişimine katkıda bulunulmasıdır.

2.2 Ulusal Ölçekteki Plan Kararlarıyla İlişkisi

ÖUKP'de bölgelerin ekonomik gücünün artırılması ile ilgili gelişme ekseninde, KOBİ'lerin desteklenmesi ve güçlendirilmesi önceliğinin tedbirlerinden biri "girişimci bilincinin oluşturulması ve harekete geçirilmesi için eğitim alanı dahil kurumsal destekler sağlanacağı" biçiminde tanımlanmaktadır. Diğer bir öncelik de, yerel inisiyatiflerin desteklen-

mesidir. Bununla ilgili tedbirlerden biri “Yerel inisiyatifler, yeni iş kurma veya mevcut işleri genişletme konusunda desteklenecektir. Başarısızlık riskini azaltmak için girişimcilere eğitim ve yönlendirme hizmetleri sağlanacaktır” biçiminde öngörülmüştür (DPT, 2003: 131-132).

Bunun yanı sıra, bilgi ve üretim arasındaki bağın güçlendirilmesi önceliğini gerçekleştirebilmek için üniversitelerin bölgedeki kurumlarla ve sanayi işletmeleri ile işbirliğinin desteklenmesi ve Ar-Ge çalışmalarına yönelik kurumsal kapasitenin geliştirilmesi gerekmektedir. Bu tedbir Ön Ulusal Kalkınma Planı’nda birinci gelişme eksenini çerçevesinde vurgulanmaktadır (DPT, 2003: 102-103). Ayrıca, Orta Vadeli Program’ın bilim ve teknoloji ile ilgili sektörel politikalarında, üniversitelerin sanayi kuruluşları ve diğer kurumlarla işbirliği yapması ve Ar-Ge faaliyetlerinin piyasanın talebine göre yönlendirilmesi desteklenmektedir (DPT, 2005: 34).

ÖÜKP ve OVP’nin Türkiye’nin turizm sektörüyle ilgili öngörüler; sürdürülebilir, daha fazla turist ve artan kalite ile birlikte yükselen sektör geliri, bu durumun olabilmesi için tesis ve sektörün ihtiyaç duyduğu insan kaynaklarının yetiştirilmesi, turizmde ürün çeşitlenmesine yönelik araştırma, koruma ve belgelendirme faaliyetlerinin desteklenmesi ile bu çalışmaların potansiyel kitlelere çeşitli kanallar ile erişilebilirliğinin sağlanması olarak sıralanmaktadır (DPT, 2003 ve DPT, 2005).

2.3 Bölgesel Gelişme Stratejisi İçindeki Yeri

Mevcut durum analizinde ortaya konan, bölgedeki yüksek yoksulluk, işsizlik ve gizli işsizlik oranı ve yine ana plan öngörülerinin ışığında, tarımdan kopacağı varsayılan nüfus düşünüldüğünde, geliştirilecek sektörlerin istihdam yaratan sektörler olması da dikkate alınması zorunludur. Dolayısıyla, yüksek teknoloji gerektiren sanayilerin yanı sıra, emekyoğun sektörlerin de canlandırılması ve özendirilmesi gerekir. Bu bağlamda geleneksel zanaatların ve el sanatlarının canlandırılması hedeflenebilir. Ancak bu tür zanaat ve el işlerinin farklı tasarımla

birleştirilerek ve bugünkü kullanıma uygun olarak işlevselleştirilerek geliştirilmesi önemlidir. Bu tür üretimlerin, başarılı tasarımlarla ve pazarlama teknikleriyle dünyada marka oluşturma şansı bulunmaktadır. Bu nedenle yerel üreticilerin bölge dışındaki üniversitelerin endüstriyel tasarım bölümleriyle ilişki kurması ve işbirliği geliştirmesi, dünya pazarında alıcı bulacak ürünlerin geliştirilmesi ve tanıtma şansını artıracaktır. Böyle bir çabanın bölgede geliştirilmesi istenen turizm sektörüyle de birlikte düşünülmesinde yarar vardır. Geleneksel ürünlerin, bölgeyi ziyaret eden yerli ve yabancı turistlere hediyelik eşya olarak sunulması, hem bölgenin özelliklerinin tanıtılmasına ve turizmin gelişmesine katkıda bulunacak hem de bölgede pek çok insana istihdam olanağı yaratacaktır. Bölgesel gelişme stratejileri açısından, özellikle kısa ve orta erimde, kırdan kente göçen nüfusa istihdam sağlamak üzere, emekyoğun üretim biçimlerinin kullanıldığı bu tür üretimler önemli bulunmaktadır. Geleneksel ürünlerin yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılmasının yanı sıra bu projenin bölge insanına yapacağı katkı çok yönlüdür.

3 Gereçelendirme

3.1 Bu Konuda Daha Önce Yürütülen Faaliyetler

Tokat tarımın ve tarım sektöründe çalışan nüfusun en fazla olduğu ildir. Söz konusu ilde zaman içinde tarımdan kopacak nüfus düşünüldüğünde göçü bölge içinde tutmak bir takım emekyoğun alanların yaratılmasıyla mümkün olabilir. Bunun yanı sıra Tokat’ta el dokuması, kök boya imalatı ve baskı tekniklerinin hala sürdürülen zanaat ve el sanatları olduğu görülmektedir. Ancak bunların yeni tasarımlarla daha fazla pazarlanabilir ürünlere dönüştürülmesi ve hem ülke içinde hem de ülke dışında ev tekstili, giyim ve hediyelik eşya olarak satış olanaklarının araştırılması gerekir.

Tokat’taki geleneksel dokuma ve baskı tekniklerinin araştırılması, kaybolanların canlandırılması önemli görülmektedir. Böyle bir çabanın, bölgede

yaşayanlara istihdam ve gelir sağlama olanağı da bulunmaktadır. Ancak bu hedefe ulaşabilmek için bu ürünlerin aynı zamanda katma değeri yüksek ürünlere dönüştürülmesi ve turizmin canlanmasıyla bölgeye gelen turiste ve yurtdışına pazarlanabilir hale getirilmesi gerekmektedir. Bu konuda Türkiye'nin pek çok yerinde çalışmalar yapılmaktadır; örneğin Denizli-Buldan'da bir vakıf aracılığı ile çeşitli modacılarla çalışılması sonucunda el tezgahları yeniden üretilerek güncelleştirilmiş ve geleneksel dokumalar bu günün zevkine uyarlanarak üretilmiş, ürünlere hem yurt içinde hem de yurt dışında alıcı bulunabilmiştir.

Bölgedeki mevcut üniversiteler, öğretim elemanlarının kendi ilgi alanındaki sorunlara yaratıcı çözüm önerileri geliştirebilmek üzere, araştırma /deney ve elde edilen sonuçlarla ilgili analiz ve tartışma yapmalarını ve bu sonuçları yerel sektörlerle (sanayi/ tarım/ hizmet) paylaşarak işbirliği yapmalarını desteklemektedir. Ayrıca üniversitelerin iktisat ve işletme bölümleriyle de ilişki kurularak, pazarlama, e-ticaret gibi konularda kurulacak düzenekler konusunda danışma ve hizmet alınması, projenin sürdürülebilirliği açısından yararlı olacaktır. Bu işbirliğinin geliştirilmesi, hem üniversitelerin deney yapma ve yerel bilgiye sahip olma kapasitelerini genişletecek, hem de bölge üretiminde ihtiyaç duyulan yeniliklerin ve yönlendirmenin ortaya çıkmasını sağlayacaktır. Bunun yanı sıra, bu proje çerçevesinde, bölgede henüz gelişmemiş olan endüstriyel tasarım konusunda, bu konuda çalışmalar yapmakta olan bölge dışı üniversitelerle işbirliği içinde hareket edilmesi, kısa erimde uygun görülmektedir. Bu proje için, sanayi -üniversite- kamu kesimi işbirliğinin büyük öneme sahip olduğu açıktır. Milli Eğitim Bakanlığı ve Kültür ve Turizm Bakanlığı gibi kamu kurumlarının ve Sümer Halı AŞ'nin varolan bilgi birikimi ve deneyimini kullanmak önemlidir. Ayrıca, özgün geleneksel üretimi araştıran ve bunları yaşatmaya çalışan dernek ve vakıflar bulunmaktadır; araştırma ve eğitim verme konularında bu sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapmak projenin başarısını artıracaktır.

3.2 İhtiyaç ve Sorunların Saptanması

- Tokat'taki geleneksel doğal (kök) boya, baskı ve dokuma türlerinin araştırılması,
- Üniversite ve ilgili STK'lar ile işbirliği içinde geleneksel imalatın incelenmesi ve üretimdeki sorunların saptanması,
- Üretimde yeni teknikler geliştirilmesi,
- Pazar taleplerinin incelenmesi ve geleneksel tekniklerle üretilen ürünlerin tespit edilmesi,
- Yeni tasarımlarla ürün geliştirme çalışmalarının yapılması,
- Üretici firmalarla pilot uygulamalar yapılması,
- Üretici firmalara pazarlama konusunda eğitim ve bilgilendirme yapılması,
- Ürünler için pazarlama desteği verilmesi,
- Büyük firma yerel üretici işbirliğinin kurulması,
- Üreticilerin kurduğu kooperatiflerin desteklenmesi,
- Girişimcilik/iş kurma eğitimleri verilmesi,
- Mikro-kredi ve diğer kredi veren kurumların araştırılması ve işbirliği sağlanması.

3.3 Hedef Grubun Tanımlanması ve Tahmini Sayı

Bu proje, Tokat'ta geleneksel boya, baskı ve dokuma yapan üreticiler, bölgedeki araştırma kurumları ile bölge dışındaki üniversitelerin endüstriyel tasarım bölümlerinin işbirliği ile uygulanacaktır. Hedef grup içinde, önemli oranda kadın dokuma üreticisi de bulunacaktır. Tokat'taki üreticilerle TESOB aracılığı ile bağlantıya geçilecek ve ilgilenen üreticilerle bir pilot uygulama olarak başlatılacaktır.

3.4 Alternatif Çözümler İçerisinde Tercih Sebebi

Bu proje, zaten var olan bir potansiyeli canlandırmak ve bugünün ihtiyaçlarına uyumlandırarak gelir getiren bir kaynak haline getirmeyi hedeflemektedir. Dolayısıyla, kısa erimde kolay başarılabilir ancak sonuçları yönünden önemli bir proje olarak öne çıkmaktadır. Bölgede canlanması beklenen turizm sektörüne yapacağı tanıtım katkısının dışında, emek-yoğun niteliği dolayısıyla istihdam ve gelir getirme olanağı sunmaktadır. Bu projenin uygulanmasıyla ortaya çıkacak iyi örneklerin toplumda bir model oluşturması ve bu alana ilginin artması beklenmektedir.

3.5 Temel Varsayımlar

- Tokat tarımdan kopan nüfus nedeniyle, yoğun göç alan kent merkezlerinden birisi olacaktır.
- Yeni göç edenlerin kente uyum sağlama, kentteki istihdam olanaklarına uygun beceriler geliştirme ve iş bulma konularında sorunları olacaktır.
- Tokat'ta geleneksel olarak üretilen ürünler uygun tasarımlarla desteklenirse, hem yurt içinde hem yurt dışında alıcı bulacaktır.
- Bu konuda araştırma yapan kamu kurumları ve STK'larla işbirliği yapılacaktır.
- Bu gelişmenin kentin ve bölgenin turizm potansiyelini tanıtmada yararı olacaktır.
- Bu proje uzun vadeli kredi ve mikro-kredi bulma gibi diğer hizmetlerle desteklenecektir.
- Girişimcilik ve iş kurma becerilerinin geliştirilmesi için eğitimler sağlanacaktır.
- Pazarlama konusunda üreticilere eğitim verilecektir.
- Üreticilerin kurduğu birlikler ve kooperatifler desteklenecektir.
- Ülkedeki büyük firmaların, ürün satın alma ve kreasyonlarda kullanma yönünden yerel üreticilerle işbirliği yapacağı düşünülmektedir.
- Ortaya çıkan yeni taleplere göre ürün çeşitlenmesine gidilecektir.

4 Faaliyetler

4.1 Ana Faaliyetler

- Üniversite ve ilgili STK'larla işbirliği içinde Tokat'taki geleneksel doğal (kök) boya, baskı ve dokuma türlerinin araştırılması,
- Geleneksel imalatın incelenmesi ve üretimdeki sorunların saptanması,
- Üretimde yeni teknikler geliştirilmesi,
- Pazar taleplerinin incelenmesi ve geleneksel tekniklerle üretilecek ürünlerin tespit edilmesi,
- Yeni tasarımlarla ürün geliştirme çalışmalarının yapılması,
- Üretici firmalarla pilot uygulamalar yapılması ve eğitim verilmesi,
- Eğiticilerin üretim ve pazarlama konusunda eğitilmesi,
- Ürünler için pazarlama desteği verilmesi ve kentte ürünlerin satıldığı alanların düzenlenmesi,
- Tanıtım için broşür, CD gibi araçların kullanılması,
- Üreticilerin kurduğu birlik ve kooperatiflerin desteklenmesi,
- Girişimcilik/iş kurma eğitimleri verilmesi,
- Mikro-kredi ve diğer kredi veren kurumların araştırılması ve işbirliği sağlanması.
- Sonuçların takip edilmesi ve tanıtımının yapılmasıdır.

5 Projenin Süresi ve Faaliyet Planı

Program kısa vadede Tokat kent merkezinde uygulanacak, ilk üç yılda elde edilen deneyimlere göre orta ve uzun vadede ilçe ve köylerde yaygınlaştırılacaktır. Kısa erimde Tokat'ta bu konuda yapılan araştırmalar toplanacak, yerel bilgi kaynaklarına ulaşılabilecek; daha sonra ise bölge dışındaki üniversitelerin endüstriyel tasarım bölümleri ile ilişkiye geçilerek proje başlatılacaktır. Kısa erimde başlatılan pilot uygulamaların sonuçlarının orta ve uzun erimde alınması beklenmelidir. Ancak ürün geliştirme çalışmaları yeni taleplere göre oluşaca-

ğından, bu proje sürekli geliştirilerek ve yenilene- rek 2023 yılına kadar sürdürülecektir.

6 Kurumsal Çerçeve ve İşletme Modeli

Programın uygulanmasında Milli Eğitim Bakanlığı ve Kültür ve Turizm Bakanlığı, TESOB, üniversite- lerin endüstriyel tasarım bölümleri ve bu konuda araştırma ve geliştirme faaliyeti sürdüren STK'lar bir arada çalışacaklar ve üreticilerle işbirliği içinde tekniklerin ve ürünlerin yeni tasarımlarla çeşit- lenmesine ve kalitelerinin artırılmasına katkıda bulunacaktır. Bu aktörler arasında bir protokol imzalanacak ve ilgilenen üreticilerle bir pilot uy- gulama yapılacaktır. Projenin uygulanabilmesi için hem üretim hem de pazarlama konularında eğitim çalışmaları yapılması ve üreticilere hibe yardımda bulunulması ve kredi desteği verilmesi gerekmektedir. Bu desteklerin, ürün ve tekniklerin geliştirilmesi aşamasında verilmesi, eğitim ala- nında da buna uygun düzenlemelerin yapılmasını gerektirmektedir.

Yoksulluğun azaltılması, gelir getirici faaliyetlerin çeşitlendirilerek artırılması amacıyla AB fonların- dan yararlanılması olanaklıdır; bu amaca uygun olarak proje üretilmesi ve ilgili kurumlara sunulması TESOB, üniversitelerin ilgili bölümleri, STK'lar ve özel kesim işbirliğini gerektirmektedir. Bu işbirliği sonucunda ucuz girdi temini olduğu kadar ürünle- rin tanıtılması ve pazarlanması konusunda da ge- lişmeler sağlanabilir. Bu konuda büyük firmaların bölgede üretilen ürünleri tasarımlarında kullanma- ları ve yerel üreticilere yeni tasarımlar konusunda destek olmaları bu programın başarısı için önemli olacaktır. Kamu kurumları (valilik ve belediyeler) ise, tanıtım ve kentte satış için yer gösterilmesi ko- nularında yardımcı olacaklardır. Ayrıca geliştirilen teknik ve ürünler konusunda eğitim vermek üzere eğiticilerin de eğitimi ve meslek liselerinde buna uygun müfredatın uygulanması sürdürülebilirlik açısından önemli görülmektedir. İstihdam amaçlı STK'lar bu projenin yürütülmesinde ve daha sonra izlenmesinde en önemli aktörler olacaklardır.

Faaliyetin adı	Yıllar												Uygulama Birimi			
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12				
Üniversitelerle bağlantıya geçilmesi ve protokol hazırlanması	✓	✓	✓	✓	✓											İlgili bakanlıklar, TESOB, endüstriyel tasarım bölümleri , yerel araştırma kuruluşları, STK'lar
Geleneksel ürünlerin araştırılması	✓	✓	✓	✓	✓											İlgili bakanlıklar, TESOB, endüstriyel tasarım bölümleri , yerel araştırma kuruluşları, STK'lar
Yeni teknikler geliştirilmesi	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓						Bakanlıklardan uzmanlar, üreticiler, STK'lar araştırmacılar, üniversiteden projeye katılanlar
Ürün geliştirme çalışmaları yapılması	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓						Bakanlıklardan uzmanlar, üreticiler, STK'lar araştırmacılar, üniversiteden projeye katılanlar
Pilot uygulama yapılması ve üreticilerin eğitimi	✓	✓	✓	✓	✓											Bakanlıklardan uzmanlar, üreticiler, STK'lar araştırmacılar, üniversiteden projeye katılanlar
Eğiticilerin eğitimi	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	Bakanlıklardan uzmanlar, üreticiler, STK'lar araştırmacılar, üniversiteden projeye katılanlar
Tanıtım ve satış alanlarının düzenlenmesi	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	Belediye, valilik
Broşür ve CD hazırlanması	✓	✓	✓	✓	✓											TESOB, üniversite, belediye, STK'lar
Pazarlama eğitimlerinin verilmesi	✓	✓	✓	✓	✓											TESOB , bakanlıklardan uzmanlar, üniversite, belediye, STK'lar
Finansman desteği sağlanması	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓						TESOB , Maliye Bakanlığı, özel finansman kurumları
Sonuçların izlenmesi ve aktarılması	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	TESOB , üreticiler, araştırmacılar, üniversiteden projeye katılanlar

7 Beklenen Sonuçlar

7.1 Hedef Gruplar Üzerinde Beklenen Etki

Bu projede Tokat kent merkezinde yer alan üreticiler hedeflenmiştir. Bu projeye elde edilen deneyim sonucunda üreticilerin yeni teknik ve tasarımlarla pazarlarını genişletecekleri ve gelirlerini artıracakları beklenmektedir. Kent merkezinde ve kentte çok merkezlilik ilişkiler içinde bulunan yerleşim yerlerinde evde iş yapan grupların da zaman içinde bu üretim sürecine dahil olacağı beklenebilir. Ortaya çıkan iyi örneklerin, bu alanda yatırım yapmayı teşvik edeceği ve projenin dışında kalan ya da yeni kurulan işletmelerin de ortaya çıkan örnekler doğrultusunda hareket edeceği düşünülmektedir.

7.2 Somut Çıktılar

Tokat'ta hala sürdürülmekte olan geleneksel dokuma, baskı ve boyama teknikleri kullanılmaktadır. Ancak bu tekniklerden bir kısmı kaybolmuştur ve bugünün şartlarına uyum göstermeyen bir kısım da fabrika üretimiyle rekabet edememekte ve giderek pazarını kaybetmektedir. Dolayısıyla, bu projenin bu geleneksel üretimin, yeni teknikler ve tasarımlarla katma değeri yüksek ürünlere dönüştürülmesiyle, el emeğinin katma değeri yükselten özelliği kullanılmaktadır. Bu ürünlerin fabrikasyon ürünlerden farkı, özgünlüğü ve kolay taklit edilemezliği olacaktır; yeni tasarımlarla geliştirilen ürünlerin üst giyim, ev döşemesi ve hediyelik eşya gibi alanlarda kullanılması beklenmektedir. Bu ürünlerin tanıtımının yapılmasıyla ülke ve dünya pazarında alıcı bulması beklenmektedir. Turizmin gelişmesiyle birlikte bölgeye gelen turistler için de önemli bir seçenek oluşturacaktır.

7.3 Sürdürülebilirlik

Bu projenin sürdürülebilir olması için iyi örneklerin ve somut sonuçların çıkması gerekmektedir. Bu nedenle bu projenin uygulanmasıyla birlikte üreticiler için destek mekanizmalarının da düşünülmesi gerekir. Bu destekler varolan şirketlere ya da yeni

kurulacaklara finansman desteği olabileceği gibi, pazarlama konusunda verilen eğitim ve destekler başarının en önemli kriterlerinden biridir. Kentte bu ürünlerin pazarlandığı mekanların ayrılması ve düzenlenmesi, hem turizm potansiyelinin değerlendirilmesi hem de hizmetler sektörünün gelişmesi açısından önemlidir. Kamu kurumları (valilik ve belediyeler) ise, tanıtım ve kentte satış için yer gösterilmesi konularında yardımcı olacaklardır. Ayrıca bu alanlarda iş yapan büyük firmaların, bu ürünlerin tasarımları ve pazarlanması konusunda yerel üreticilerle işbirliği yapması ve bu ürünleri kendi tasarımlarında kullanarak destek sağlaması yönünde teşvik edilmesi gerekmektedir. İhracat olanaklarının araştırılması ve yurt dışı pazarları için tanıtımların yapılması önemlidir. Bu alanlarda iş yapanların kendi aralarında kooperatif, birlik, dernek türü örgütlenmelere gitmeleri, güçlerini birleştirmeleri açısından önemlidir ve desteklenmelidir. İstihdam amaçlı STK'lar bu projenin yürütülmesinde ve daha sonra izlenmesinde en önemli aktörler olacaklardır.

Ayrıca hem pazarlama hem de geliştirilen teknik ve ürünler konusunda eğitim vermek üzere eğitimcilerin de eğitimi ve meslek liselerinde buna uygun müfredatın uygulanması, sürdürülebilirlik açısından önemli görülmektedir; dolayısıyla, eğitim programlarının bu hedeflere uygun olarak geliştirilmesi önemlidir.

8 Bütçe Dökümü ve Tahmini Maliyetler

Bu projenin finansmanı kamu kaynaklarından sağlanacaktır. Aynı zamanda AB hibe fonlarından yararlanmak ve ilgili STK'lardan (vakıf, dernek, v.b.) tanıtım, danışma ve eğitim hizmetleri için kaynak ve destek almak da mümkün olacaktır. Bu projenin toplam maliyetinin 5 milyonu kamuya ait olmak üzere 6 milyon YTL olacağı düşünülmektedir.

PROJE 3.2.2.7: TOKAT'TA KURUTMA VE PAKETLEME TESİSLERİNİN YAPILMASI

İlgili stratejik amaç	: 3 İşletmelerin rekabet gücünün artırılması ve dışa açılma
İlgili stratejik öncelik	: 3.2 Araştırmaların karar süreçlerinde etkili olması ve politikaya yol göstermesi için bilgi ve üretim arasındaki bağıın güçlendirilmesi
İlgili stratejik tedbir	: 3.2 Bölgede tarım ve sanayi entegrasyonunun sağlanması

1 Proje Hakkında Temel Bilgi :

1.1 Proje başlığı	: Tokat'ta kurutma ve paketlenme tesislerinin yapılması
1.2 Projenin yeri	: Tokat
1.3 Sektör	: Tarım
1.4 Projenin amacı	: Tarımsal üretime katma değer sağlayan sebze, meyve, mısır ve çeltik kurutma ve paketlenme tesislerinin yapımı ile tarım ve sanayi entegrasyonunun sağlanması
1.5 Projenin sahibi	: İÖİ, Tokat Tarım İl Müdürlüğü ve özel kesim firmaları
1.6 Tahmini süre	: 10 yıl
1.7 Tahmini toplam bütçe	: 5 milyon YTL

2 Amaçlar

2.1 Genel Amaç

- Sebze ve meyveleri taze veya kurutarak pazarlamak arz ve talep dengesini sağlamak,
- Tarladan tüketici masasına gelinceye kadar ürün kayıplarını azaltmak, nakliye ve depolama maliyetlerini azaltmak,
- Ürün paketlenme ve ambalajlaması yaparak dış satımı artırmak,
- Ürün kalite kontrolü ve sertifikasyon hizmetlerini dünya standartlarında yapmak, akredite olan laboratuvar belgesiyle belgelemek,
- İşlenmiş ürünlerin raf ömrünü artırmak,

olarak özetlenebilir.

2.2 Ulusal Ölçekteki Plan Kararlarıyla İlişkisi

OVP'de "Tarımsal ürün ihracatında rekabet gücünün artırılması amacıyla, ihracat desteklerinde katma değeri yüksek, markalı ve nihai tüketiciye yönelik ürünlere ağırlık verilecektir", denilmektedir. Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda AB Katılım Öncesi

Yardımlar'dan da yararlanılarak, tarımsal işletmelerde ölçek büyüklüğünün artırılması yanında, başta üretim teknikleri ve üretim koşullarının iyileştirilmesi olmak üzere, tarım ve gıda işletmelerinin modernizasyon çabaları, belirlenecek öncelikler çerçevesinde desteklenecek ve tarım-sanayi entegrasyonu özendirilecektir" ifadesi yer almaktadır.

Bu amacın gerçekleşmesi için gıda ürünlerinin tasnif, depolama ve ambalajlamada dünya standartlarına uyulması için gerekli özenin gösterilmesi, tarım ve sanayi arasındaki entegrasyonun sağlanması gerekmektedir. Bu nedenle seçilen proje ulusal ölçekteki plan kararlarıyla uyumludur.

2.3 Bölgesel Gelişme Stratejisi İçindeki Yeri

Bölge, tarla ürünleri üretiminde 26 bölge içerisinde 5 milyon ton ile 3.sırada, sebze üretiminde yılda 2 milyon ton üretim ile 4. sırada, meyve üretiminde 312 000 ton üretim ile İBB Düzey 2 bölgeleri arasında, 13.sırada bulunmaktadır .

Tokat ili sebze ve meyve üretiminde bölgede

önde gelen iller arasındadır. Tokat ilinde 2002 yılında sebze üretimi 419 996 ton, meyve üretimi 78 571 ton olarak gerçekleşmiştir. İlde üretilen meyveler arasında yumuşak çekirdekli 18 656 ton, taş çekirdekli 17 320 ton, sert kabuklular 3 838 ton, üzümü meyveler 38 757 ton olarak gerçekleşmiştir.

Sebzelerden domates 313 123 ton, karpuz 30 930 ton, taze fasulye 18 464 ton, hıyar 18 522 ton, lahanası 8 620 ton, pırasa 6 222 ton, kavun 5 714 ton, ıspanak 3 779 ton üretim ile ilk sıraları almaktadır. Diğer yazlık sebzelerden marul, barbunya fasulye, kabak, biber ve soğan bunları izlemektedir. Mısır ve çeltik üretimleri önemli bir yer tutmakta, bu ürünlerde kurutma sorunu yaşanmaktadır.

Tokat ilinde en önemli ürünlerden biri olan domates üretimi son yıllarda artış göstermiş, ilde uygulanan "Bir Köy Bir Ürün Projesi" kapsamında verilen teşvikler ve teknik yardım sonucu 2005 yılı üretimi 400 000 ton civarında gerçekleşmiştir. 2006 yılı üretiminin yaklaşık 600 000 ton olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

Tokat ilinde sebze ve meyve kurutan ve paketleyen tesisler yok denecek kadar azdır ve yeter düzeyde değildir. Tokat ilinde üretilen domates Hatay iline götürülmekte, orada tasnif edilip paketlenen sonra dış satım gerçekleştirilmektedir. Bölge genelinde ve Tokat ilinde üretilen ürünler taze olarak pazara arz edilmekte, ürün kurutma ve paketleme tesisleri bulunmadığından, çabuk bozulan ürünlerde kayıplar meydana gelmektedir. Ürünlerin hasat edildiği dönemde arz fazlasının meydana gelmesi, talebin yeterli olmaması nedeniyle sebze ve meyve fiyatları düşmekte, çiftçi yeteri kadar gelir elde edememektedir.

Bu durumun temel nedenlerinden birisi ürün işleme, kurutma ve paketleme tesislerinin yetersiz olmasıdır. Bölge genelinde domatesin yüzde 1,3'ü, sebzelerin yüzde 5,9'u, meyvelerin yüzde 2,9'u işlenmektedir (Tablo 2.6). Son yıllarda, özellikle kurutulmuş domates başta olmak üzere, işlenmiş

ürün talebi mevcut olmasına karşın, talepler yeterli düzeyde karşılanamamaktadır. Ürünler tasnife tabi tutulmadan, genelde dökme olarak pazarlandığından, kalite kontrolleri yapılmamakta, üretici firma bilinmemektedir. Bu durumun önlenmesi için ürünler tasnif edilmeli ve uygun ambalaj malzemesi ile paketlenmelidir.

3 Gereçlendirme

3.1 Bu Konuda Daha Önce Yürütülen Faaliyetler

Tokat ilinde birkaç adet ürün işleme tesisi (meyve suyu ve salça fabrikaları) bulunmasına karşın, işleme ve paketleme tesisi sayısı ve kapasiteleri yeterli değildir. İlde üretilen ürünlerin yüzde 2-3'ü işlenmekte ve paketlenmektedir. İldeki sayı ve kapasiteleri yetersiz olan mevcut tesisler taze ürünleri işlenmiş ürüne dönüştürmektedir.

İnşa edilecek kurutma ve paketleme tesisleri çok amaca hizmet verecek şekilde inşa edilmeli, birim maliyetle daha uzun süre bir çok farklı ürünün işlenmesi ve paketlenmesi gerçekleştirilmelidir.

Sebze ve meyveleri tasnif eden, kurutan, paketlenen ve tüketiciye sunumunu kolaylaştıran tesis sayısı ve kapasiteleri artırılmalıdır. Günümüzde ve yakın gelecekte ambalajsız bir ürünün pazarda yer alması mümkün olmayacağından, ürün paketleme tesislerine her geçen gün ihtiyaç artmaktadır. Son yıllarda genel eğilim, gıdaların kurutulması veya derin dondurularak saklanması yönündedir. Ayıklanan, yıkanan, doğranarak derin dondurulan veya kurutulan gıdalar daha uzun süre muhafaza edilebilmekte, daha az yer ve hacim kaplamaktadır. Sebzelerin bileşiminde genelde yüzde 60-85 arasında değişen oranda su bulunduğundan, kurutulan ürünlerde ise su içeriği yüzde 8-15 civarında olduğundan nakliyyede ekonomi sağlanmakta, ürünlerin hacimleri küçülmekte, raf ömürleri uzamaktadır.

3.2 İhtiyaç ve Sorunların Saptanması

- Sebze ve meyve kurutma tesisleri ile paketlenme tesislerinin sayısı ve kapasitelerinin artırılması,
- Üreticilerin örgütlenmesinin sağlanması, ürün kurutma ve paketlenme tesislerini inşa etmelerinin teşvik edilmesi,
- Paketlenmiş veya kurutulmuş ürünlerin pazarlanması için gerekli kurumsal yapıların oluşturulması,
- Nakliye ve depolama kayıplarının azaltılması, ürünlerin işlenerek üzerine katma değer ilave edilmesi,
- Ürün işleme tekniklerinde meydana gelen gelişmelerin izlenmesi ve uygulanması için araştırma yapılması, üniversiteler ve uygulayıcı kuruluşlar arasındaki bağların güçlendirilmesi,
- Bölge içinde gelişmiş bulunan sanayi tesislerinde, ürün paketlenme ve kurutulmasına yönelik alet ve makinelerin imal edilmesi,

3.3 Hedef Grubun Tanımlanması ve Tahmini Sayı

Tokat ilinde bulunan 60 789 adet tarım işletmesinden 23 278 adedi, (yüzde 38,2'si) sulama yapmaktadır. Sulama yapabilen tarım işletmelerinin önemli bir kısmı sebze ve meyve tarımı ile uğraşmaktadır. Ticari amaçlı sebze üreten işletme sayısı 6 877, meyve tarımı yapan işletme sayısı 1 784 adettir (DİE, 2004). Söz konusu sebze ve meyve üreticileri hedef kitle olarak alınmalıdır. Gelecekte yeni sulama projelerinin devreye girmesi ile ilde sulanan alanlar artacak, buna paralel olarak meyve ve sebze üretim miktarı yükselecektir. Sebze ve meyve üretiminin artmasına paralel olarak ürün depolama, paketlenme tesislerinin sayıları ve kapasiteleri de artırılmalıdır.

3.4 Alternatif Çözümler İçerisinde Tercih Sebabi

Tokat ilinde sulama olanaklarının uzun yıllardan beri var olması, il genelinde 90 292 ha alanın su-

lanması (bölgede sulanan 240 655 ha alanın yüzde 37,5'i) nedeniyle sebze ve meyve tarımı yaygın olarak yapılmaktadır. Sulanan alanlar içerisinde domates, taze fasulye, patlıcan, kavun, karpuz, biber, lahana, ıspanak gibi pek çok sebze türü ile elma, kiraz, şeftali, erik, armut gibi pek çok meyve türü üretilebilmektedir. Bu nedenle Tokat ilinde sebze ve meyve tasnif, kurutma, derin dondurma ve paketlenme tesislerinin kurulması sanayisinde üretici ürününü daha iyi fiyata pazarlayabilecektir.

Tokat ilinde üretilen ürünlerden başta domates ve biber olmak üzere bir çok sebze il dışına (Hatay, Gaziantep, Trabzon) götürülmekte, kurulmuş bulunan modern tesislerde işlenip pazarlanmakta, dış satımları gerçekleştirilmektedir. Bu işlemlerin Tokat ilinde yapılması ile il ekonomisine katkı yapılacak, ürünlere katma değer ilave edilecek ve istihdam yaratılacaktır.

Tokat ili nüfusunun yüzde 67'si tarım sektöründe çalışmaktadır. Sebze ve meyve işleme tesislerinin kurulması ile tarımda atıl durumda bulunan gizli işsizlerin bir kısmının sanayi sektöründe istihdamı mümkün olacaktır.

3.5 Temel Varsayımlar

- Ülkemizde ve dış dünyada meyve ve sebze tüketimine olan talep artarak devam edecektir.
- Her türlü meyve ve sebze dış satımları artacak, üretici daha fazla gelir elde edecektir.
- Meyve ve sebze işleme sanayi gelişecek, kurutulmuş, dondurulmuş, paketlenmiş ürünler tüketici tarafından tercih edilecektir,
- Üretici ve sanayici arasındaki bağlar güçlenecek, sebze ve meyveler çeşitli şekillerde değerlendirilecektir,
- Yeni sulama alanlarında meyve ve sebze tarım alanları artacak, birim alandaki verim ve verimlilik yükselecek, talebe göre şekillenecektir.
- Üreticiler örgütlenecek, sebze ve meyve işleme tesislerini kuracaklardır.

4 Faaliyetler

4.1 Ana Faaliyetler

Ana faaliyetlerin en önemlileri:

- Sanayicilerin sebze ve meyve işleme tesislerini kurmaları teşvik edilecektir.
- Dünyadaki en son teknolojik gelişmeler dikkate alınarak, sebze ve meyve kurutma, derin dondurma ve paketleme tesislerinin inşa edilmesi sağlanacaktır.
- Üretici örgütlenmesi gerçekleştirilecek, üretici ve özel kesim firmaları arasındaki bağlar güçlendirilecek, dış satıma yönelik faaliyetler yaygınlaştırılacaktır.
- Üretim ve işleme sırasında üreticilere ve sanayicilere gereken teknik destek verilecektir.
- Üniversite, üretici ve sanayici arasındaki bağlar güçlendirilecektir.
- Pazarlama organizasyonunun geliştirilmesi ve yeni pazarların bulunması sağlanacaktır.

5 Projenin Süresi ve Faaliyet Planı

Proje 2006-2015 yılları arasında devam edecektir. Sebze ve meyve tasnif, kurutma, derin dondurma ve ambalajını yapacak tesislerin, teknik gelişmeler dikkate alınarak, çok amaçlı olarak kullanılabilir şekilde inşa edilmesi gereklidir. Bu konuda uzman firmalar, üniversiteler ve konu ile ilgili kuruluşlardan teknik destek alınması, projelerin ve uygulamaların konusunda iyi yetişmiş uzmanlara ve firmalara yaptırılması gereklidir.

6 Kurumsal Çerçeve ve İşletme Modeli

Proje Tokat Tarım İl Müdürlüğü'nün öncülüğünde, Tokat İl Özel İdaresi, Ziraat Odası, ilgili STK, özel kesim firmaları ve üreticilerin işbirliği içerisinde uygulama olanağı bulacaktır.

Sebze ve meyve işlenmesi konusunda mastır ve doktora yapmış, pratik deneyimi olan en az 10 teknik elemanın Tokat Tarım İl Müdürlüğü ve ilçelerinde görevlendirilmesi gereklidir. İşe yeni alınacak teknik personelin (gıda ve ziraat mühendisleri) sebze ve meyve işleme konularında seçilen üniversitelerde mastır ve doktora yapmaları ve Tokat Tarım İl Müdürlüğü'nde görevlendirilmeleri sağlanmalıdır. Özel kesim firmaları ve üretici örgütleri gıda ve ziraat mühendisleri ile sebze ve meyve işleme konusunda eğitim almış teknik ve yardımcı personeli çalıştırmalıdır.

Kamu, özel kesim firmaları ve üretici örgütlerine yardımcı olmalı, başlangıçta yüzde 30-50 arasında değişen miktarlarda hibe katkı sağlayarak söz konusu tesislerin kuruluşunu teşvik etmelidir. Kamu, sebze ve meyve üreticilerinin birlikler halinde organize olmalarını sağlamalı, üst birliklerin kuruluşunda etkin görev yapmalı, tesislerin mülkiyetine sahip ve ortak olmamalı ve yönetim işlerine karışmamalıdır. Bu konular özel kesim firmaları veya bireysel girişimciler tarafından yürütülmelidir. Kamu, kurulacak birliklerin toplantılarına gözlemci olarak katılmalı, teknik ve idari destek sağlamalı, dar boğazları belirlemeli, sorunlara çözüm getirmelidir.

Faaliyet	Yıllar										Uygulama Birimi	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
Sanayicilerin teşvik edilmesi	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	TKİB/İÖİ, sanayi ve ticaret il müdürlüğü
Araştırmaların yapılması			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	Tarımsal araştırma enstitüsü/üniversite
Tesislerin kurulması			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	Özel kesim firmaları
Çiftçi örgütlenmesi		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	Tarım il müdürlüğü
Pazarlamanın geliştirilmesi			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	Özel kesim firmaları

7 Beklenen Sonuçlar

7.1 Hedef Gruplar Üzerinde Beklenen Etki

Sebze ve meyve tasnif, kurutma, derin dondurma ve paketleme tesisleri tarım ürünlerinde arz ve talep dengesinin sağlanmasına katkı sağlayacaktır. Ürünün yetiştirilemediği dönemde pazara arz edilen sebze ve meyveler yüksek fiyattan alıcı bulacak, çiftçi daha fazla gelir elde edecektir. Ürünün hasadı, nakliyesi, tasnifi, kurutulması, derin dondurulması, paketlenmesi ve pazara arz edilmesi için gereken bir çok hizmetin yürütülmesinde ilave işgücüne ihtiyaç duyulacak, ürün işleme tesisleri istihdam yaratacaktır.

Ambalajsız, üzerinde üretici firma ile ilgili bilgilerin ve kalite kontrollerinin yapıldığını gösteren bilgiler bulunmayan ürünlerin dünya pazarlarına arz edilmesi mümkün değildir. Bu nedenle bölgedeki üretici ve sanayicilerin kendilerini bu duruma hazırlaması gereklidir.

Ürünlerin kalite kontrollerini dünya standartlarında yapabilmek ve sertifikalandırmak için bölgede akredite olan laboratuvar sayısını artırmak gerekmektedir. Bölgede Samsun İl Gıda Kontrol Laboratuvarı akredite olan tek laboratuvardır. Tokat İl Gıda Kontrol Laboratuvarı'nın akredite olması için gereken girişimler yapılmalıdır.

7.2 Somut Çıktılar

Bölgede üretilen sebze ve meyve yüzde 1,3 ile 5,9'u arasındaki bir oranda işlenmektedir. Tokat ilinde de durum bundan farklı değildir. İlde üretilen sebze ve meyvelerin en az yüzde 50'sinin işlenmesi için gereken tesisler kurulmalıdır. Söz konusu ürün işleme tesisleri kurulduğunda, ilde üretilen sebze ve meyvelerin dış satımı artacaktır. Ulaşım olanaklarının kolaylığı nedeniyle, kuzey ülkelerine yapılan dış satımlar artacak, üretici ve sanayici daha fazla gelir elde edecek, istihdam olanağı artacaktır.

Ürünlerin işlenmesi sonucu ambalaj malzemesi olarak kullanılacak olan cam, karton kutu, alüminyum folyo, teneke, ahşap, plastik ve petrol ürünleri gibi bir çok malzemeye ihtiyaç duyulacaktır. Söz konusu bu malzemelerin imalatını yapacak yan sanayiler gelişecektir. Ayrıca söz konusu ürün işleme tesislerini kuran ve bunlara makine ve ekipman üreten firmalar gelişecektir.

7.3 Sürdürülebilirlik

Sebze ve meyve işleme tesislerinin inşa edilmesi ve işletilmesi konusunda özel kesim firmaları ve çiftçi örgütleri faaliyet göstereceklerdir. Söz konusu firmalar ve çiftçi örgütleri yeterli düzeyde gelir elde ettikleri sürece ürün işleme tesislerini tam kapasite ile kullanmaya çalışacaklar ve yüksek getiri elde edeceklerdir. Bu durum arz ve talep dengesi yaratacağından fiyatlarda istikrar sağlanacak, ürün işleme ve paketleme tesisleri sürekli olarak hizmet verecektir.

8 Bütçe Dökümü ve Tahmini Maliyetler

Proje için kamunun 10 yıllık bir dönemde 5 milyon YTL kaynak ayırması yeterli olacaktır. Bu kaynağın bir kısmı eğitim ve araştırma hizmetleri için harcanmalıdır. Kaynağın yüzde 30-50'si söz konusu tesislerin kurulmasında üretici örgütlerine destek olarak verilmelidir. Kamu bu tür tesisleri kendisi kurmamalı, arazi tahsisi yapmalı, teknoloji seçiminde yol göstermeli, üretici ve sanayiciler arasındaki bağları güçlendirmelidir.

PROJE 3.4.1.10: EKOTURİZM VE TARIM TURİZMİ ALTYAPISININ VE KIR PANSİYONCULUĞUNUN GELİŞTİRİLMESİ

İlgili stratejik amaç	: 3. İşletmelerin rekabet gücünün artırılması ve dışa açılma
İlgili stratejik öncelik	: 3.4. Bölge turizminin çeşitlendirilerek geliştirilmesi ve tanıtımı
İlgili stratejik tedbir	: 3.4.1. Bölgenin doğa ve kültür mirasının sürdürülebilirliği ilkesi içinde turizme açılması

1 Proje Hakkında Temel Bilgi

1.1 Proje başlığı	: Ekoturizm ve tarım turizmi altyapısının ve kır pansiyonculuğunun geliştirilmesi
1.2 Projenin yeri	: Tokat
1.3 Sektör	: Turizm
1.4 Projenin amacı	: Tokat ilinde ekoturizm ve tarım turizmi altyapısını geliştirerek, kır pansiyonculuğunu teşvik etmek, kırsal kesimin gelirini yükseltmek, uygulanan pilot projeyi bölgenin diğer uygun yerlerine yaymak
1.5 Projenin sahibi	: Kültür ve Turizm Bakanlığı, TKİB ve İÖİ
1.6 Tahmini süre	: 10 yıl
1.7 Tahmini toplam bütçe	: 10 milyon YTL

2 Amaçlar

2.1 Genel Amaç

- Ekoturizm ve tarım turizmini geliştirmek,
- Tarımsal gelire ilave olarak kırsal kesimin gelirini çeşitlendirmek ve tüm yıla yayarak, sıcak para girişini sağlamak,
- Kır pansiyonculuğunu geliştirmek, kırdaki yaşam olanaklarını iyileştirmek,
- Kültürel ve sosyal kaynaşmayı sağlamak, kültürler arası diyalogu artırmak,
- Kırsal kesim ile kentli arasındaki bağları geliştirmek, köyden kente olan göçü azaltmak,
- Tarımda atıl durumda bulunan gizli işsizliği azaltmak, ilave istihdam olanağı yaratmak, işgücü verimliliğini artırmak,
- Bilgili ve eğitim düzeyi yüksek bir çiftçi kitlesi yaratmaktır.

2.2 Ulusal Ölçekteki Plan Kararlarıyla İlişkisi

Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda "Turizmin mevsimlik ve coğrafi dağılımını iyileştirmek ve dış pazarlarda değişen tüketici tercihleri de dikkate alınarak yeni potansiyel alanlar yaratmak amacıyla varış noktası yönetimine ağırlık verilerek golf, kış, dağ, termal, yat, kongre turizmi ve ekoturizm ile ilgili yönlendirme faaliyetleri sürdürülecektir" denilmektedir.

Ekoturizm ülkemiz için oldukça yeni bir uğraştır ve halen başlangıç aşamasındadır. Ülkemizde ekoturizm faaliyetini başlatan ve sürdüren 18 ilde 32 tarım işletmesi bulunmaktadır (Buğday, 2005). Söz konusu bu işletmeler, dünyadaki örneklerine göre ekoturizm faaliyetini kısıtlı olanaklar ile başlatmışlardır ve yerel değerleri en iyi şekilde kullanarak hizmet vermeye çalışmaktadırlar.

Ekoturizm özel bir eğitim, uygun bir mekan ve planlı bir çalışmayı gerektirdiğinden, söz konusu tarım işletmelerinde elde edilen deneyimlerin yurdun büyük bir bölümüne yayılması için paylaşım

ihtiyaç bulunmaktadır. Ülkemizdeki ve dünyadaki başarılı örnekler incelenmeli, ekoturizme uygun tarım işletmeleri seçilmeli, gereken eğitimler verilmeli ve faaliyetler yaygınlaştırılmalıdır.

2.3 Bölgesel Gelişme Stratejisi İçindeki Yeri

Ekoturizm dünyada gelişmekte olan bölgenin ve ülkemizin yeterince ilgi duymadığı yeni bir konudur. Genelde yeniliklere fazla açık olmayan, ancak bir başkasının yaptığını taklit ederek öğrenmeyi benimseyen topluluklarda, ekoturizm olgusunun tanıtımı ile gelişme sağlanabilir. Bölge kuru ve sulu tarım alanları, ormanları, orman içi canlıları, endemik bitkileri, akarsuları, doğal ve baraj gölleri, yaylaları, sulak alanları, kuş cennetleri ile bir bütün olarak değerlendirildiğinde, ekoturizm için birçok fırsatı içerisinde bulundurmaktadır. Söz konusu bu değerlerden sürdürülebilirlik ilkesi içerisinde yararlanmak için ekoturizm faaliyetinin tanıtımı ve geliştirilmesi gerekmektedir.

Bölgedeki tarım işletmeleri ve köy evlerinin bir kısmı ekoturizm için uygun koşulları taşımasına karşın, tarım işletmesi sahiplerinin konu hakkında yeterli bilgi birikimi ve deneyimi bulunmamaktadır. Bölge kırsal alanında yaşayan topluluğa ekoturizm konusunda yeterli bilgi verilir ve olanak yaratılırsa, tarım işletmeleri sahipleri konuya ilgi duyacaklardır. Bu nedenle kırsal kesimin gelirinin çeşitlendirilmesinde ve gelir artışında etken olabilecek ekoturizm bölge için önemli bir uğraş olacaktır.

3 Gerekçeleştirme

3.1 Bu Konuda Daha Önce Yürütülen Faaliyetler

Tokat ilinin Niksar ilçesi, Orta Anadolu ve Karadeniz Bölgesi arasında yer alan, deniz ile doğrudan bağlantısı olmayan bir geçit bölgesidir. Bu nedenle iklim özellikleri yönünden İç-Doğu Anadolu ile Karadeniz Bölgesi iklim özelliklerini kısmen birlikte bulundurur. Uzun yıllar ortalamalarına göre yıllık ortalama sıcaklık en düşük şubat ayında 4,3°C, en

yüksek 23,2°C, temmuz ayı arasında değişmektedir. Yazlar kurak, kışlar yağışlı geçer. Ortalama yıllık yağış miktarı 400 mm'den daha fazladır. Bitki yetiştirme döneminde yeterli yağış almadığından, sulama yapmadan sebze ve meyve tarımı yapmak çoğu kez mümkün olmaz.

Niksar ilçesinin denizden yüksekliği 350 m olduğundan, kışlar ılıman geçmektedir. İlçede bulunan 93 162 ha alanın büyük bir kısmında polikültür tarım yapılmaktadır. İlçe ekonomisi tarıma dayalıdır. İlçede en fazla buğday, arpa, ayçiçeği, şeker pancarı, mısır tarımı yapılmaktadır. Sebzelere; domates, taze fasulye, biber, patlıcan, patates, lahana, kavun, karpuz, meyvelere; elma, vişne, ceviz, kiraz, şeftali, erik ve üzüm en fazla üretilen ürünler arasındadır. Niksar cevizi ilçe ismi ile özdeşleşmiş bir üründür. İlçeye bağlı 9 belde, 87 adet köy bulunmakta, köylere yılın dört mevsiminde ulaşım sağlanabilmektedir.

Tokat ilinde merkezde ekoturizm faaliyetini uygulayan iki adet tarım işletmesi bulunmaktadır. Söz konusu tarım işletmelerinde; sebze fidanı dikimi, sebzelerin bakımı, çapa ve sulama işlerinin yapılması, ceviz hasadı, cevizin soyulup kurutulması, meyve ağaçlarının bakımı gibi işler konuklarla birlikte yapılmaktadır.

Bölgede Buğday Derneği aracılığıyla, biri Samsun Terme Çamlıca, diğeri Amasya Gümüşhacıköy'de ekoturizm hizmeti veren iki adet tarım işletmesi daha bulunmakta, ekoturizm hizmeti sunan tarım işletmesi sayısı 4 olmaktadır (ülkede eko turizm hizmeti sunan 32 adet tarım işletmesinin yüzde 12,5'i).

Söz konusu çiftliklerde ekolojik tarım yapılmakta, hayvan gübreleri tarımsal üretimde kullanılmaktadır. Çiftlikte inek, tosun, tavuk, kaz, ördek ve köpek gibi hayvanlar bulunmaktadır. Konuklar bir taraftan tarımsal faaliyetleri yaparken, diğer taraftan ev işlerine katkı yaparak yöresel yemeklerin pişirilmesinde yardımcı olmaktadır. Her iki tarım işletmesi, bu işe yeni başlamışlardır ve çevrelerine örnek olmuşlardır.

3.2 İhtiyaç ve Sorunların Saptanması

Ekoturizm bir çok faaliyeti içerdiğinden ve bölge için yeni bir olgu olduğundan tüm aktivitelerin önceden planlanması, bazılarının ise katılımcıların talepleri doğrultusunda yapılması gereklidir. Söz konusu turizm faaliyeti, katılımcı ve paylaşımcı bir anlayışın uygulamaya konulması sonucu, müşteri memnuniyetini ön plana çıkaran, katı kurallara bağlı olmayan bir faaliyettir. Bu faaliyetin seçilen bir pilot alanda uygulanabilmesi için bir dizi çalışmaya ihtiyaç bulunmaktadır.

- Ekoturizm konusunda eğitimcilerin yurt içinde ve dışında eğitiminin sağlanması,
- Ekoturizm düşüncesinin çiftçilere tanıtımı için bilgilendirme toplantıları yapılması, tarım işletmesi sahiplerine eğitim verilmesi,
- Anket çalışması ile durum tespiti yapılması, gönüllü işletmelerin tespit edilmesi,
- Ekoturizm yapılabilecek uygun çiftliklerin belirlenecek kriterlere göre seçimi,
- Konaklama olanaklarının yaratılması ve çağın gereklerine uygun hale getirilmesi,
- Ziyaretçiler için katılımcılığı ve paylaşımı öne çıkaran program yapılması,
- Çiftlik işlerinin uygulamalı olarak yapılması,
- Çevre gezileri düzenlenmesi, flora ve faunanın tanıtımı, değişik gezi, gözlem ve aktivitelerle yaşamın renklendirilmesi,
- Ekoturizm faaliyetlerinin tanıtımı için web sayfası, CD, broşür v.b hazırlanması,
- Ziyaretçilerin görüş ve önerilerini almak, aksayan yönleri belirlemek ve iyileştirici önlemleri uygulayabilmek için, ziyaretçiler arasında anket yapılması ve
- Sistemdeki aksaklıkların giderilmesi ve sistemin yaygınlaştırılması için izleme-değerlendirme sistemi kurulması gereklidir.

3.3 Hedef Grubun Tanımlanması ve Tahmini Sayı

Tokat ilinde 56 266 adet tarım işletmesi bulunmaktadır. Söz konusu bu işletmelerin 53 940 adedinin (yüzde 95,9) arazisi 0-100 dekar arasında, 2 068

adedinin (yüzde 3,6) arazi büyüklüğü 101-200 dekar arasında bulunmakta, 258 adedinin (yüzde 0,5) arazisi 201 dekardan daha büyük bulunmaktadır. Ekoturizm faaliyeti, orta büyüklükteki tarım işletmelerinden bu işe uygun olanların seçimi ile başlatılmalıdır.

Niksar ilçesi Tokat il merkezinden 90 km uzaklıkta bulunmakta, iyi kalitede asfalt bir yolla ulaşım sağlanmaktadır. Pilot uygulamanın Niksar ilçesindeki tarım işletmelerinde yapılması uygun gözükmektedir. Niksar ilçesinde 4 496 tarım işletmesi (Tokat ilindeki tarım işletmelerinin yüzde 8'i) bulunmaktadır. Merkeze yakın ve ulaşım olanakları daha iyi olan merkezi kırsal yerleşimlerde bulunan ve birbirine yakın olan tarım işletmelerinden bu işe gönüllü ve uygun olanlar hedeflenmelidir. Tarım işletmelerinin birbirine yakın olarak seçilmesindeki temel amaç, hizmetlerin aynı yere yoğunlaştırılması ve gruplar arasındaki sosyal ilişkilerin geliştirilmesi içindir.

Niksar ilçesinde bulunan tarım işletmelerinden seçilecek bir grup ile anket yapılarak, ilk beş yıl için ekoturizme uygun olabilecek, sayıları 30-50 adet arasında değişen tarım işletmesi belirlenmelidir. Söz konusu bu işletmelerden ilk bir-iki yılda 5-10 işletmenin bu programa katılması sağlanmalıdır. Elde edilen deneyimler ve talebe göre, bu sayı her yıl artırılarak, 100 adede çıkarılacak şekilde ilçe geneline yaygınlaştırılmalıdır.

Başlangıçta yaşam koşulları uygun olan, ziyaretçilere değişik heyecanları sunabilecek, eğitim düzeyi daha yüksek olan çiftçiler tarafından işletilen tarım işletmeleri seçilmelidir. Bu nedenle seçimlerin belirli kriterlere göre yapılmasında büyük yarar görülmektedir. Bu konuda ülke ve yurt dışında benzer uygulamaları yapan tarım işletmelerinde elde edilen deneyimler incelenmeli, konusunda iyi yetişmiş uzmanlardan ve üniversitelerden, gereken hallerde yardım alınmalıdır.

İşin başında yapılacak hatalar ve yaşanan başarısızlıklar gelecekteki çalışmalarını olumsuz etkileyeceğinden, başlangıçta çok dikkatli olmak,

faaliyetleri çok iyi planlamak gerekmektedir. Projenin devamlılığı ve başarılı olabilmesi için hazırlık safhasının uzun tutulması, en küçük detayın ihmal edilmeden her konunun iyi planlanması ve uygulanması gereklidir. Bu konuda tarım işletmesi sahibi ve konu ile ilgili kamu kurumları yanında, STK'ların da etkin rol alması için gereken çalışmalar yapılmalıdır.

3.4 Alternatif Çözümler İçerisinde Tercih Sebebi

Tokat ilinin Niksar ilçesi doğal yerleşimi, konumu itibarıyla ekoturizm için uygun koşulları taşımaktadır. Niksar'ın il merkezine ve diğer ilçelere her mevsim ulaşım olanağı bulunmaktadır. Kışları ılıman geçen ilçede, doğal güzelliklerin en önemli unsurlarından olan orman, akarsular, tatlı su kaynakları bulunmaktadır. İlçede tarımsal faaliyetler tüm yıl boyu devam etmektedir. Narenciye ve tropikal meyveler hariç hemen tüm bitkiler yetişebilmektedir. Tarla bitkileri, sebze ve meyve tarımı yapılan işletmelerde ekolojik ürün yetiştirmek ve tüketmek mümkün olmaktadır.

Kelkit ırmağı vadisi, yakında bulunan Almus ve Ataköy barajları, Köklüce HES tesisleri ilçeye bir üstünlük sağlamaktadır. Almus Barajı mansabında kurulu alabalık üretim tesislerinin varlığı, ulaşım olanakları ve doğal güzellikleri ile Niksar ilçesi çevresi ile birlikte ekoturizm için bir çok olanağı bünyesinde toplamaktadır. İlçeye komşu olan Almus, Erbaa ve Reşadiye ilçesi ile Tokat il merkezine düzenlenecek gününbirlik turlarda, katılımcılara farklı dinlenme, eğlenme, gezi ve gözlem olanakları sunulabilecektir. Niksar ilçesi, çevresinde yaklaşık 50-60 km'lik bir mesafe içerisinde bir çok değişik faaliyeti sürdürme olanağı bulunmaktadır.

Dağlarda ve tepe yamaçlarında doğal ortamda yetişen mahlep, dağ armudu, ıhlamur, kuşburnu, böğürtlen, kekik gibi bitkiler ve orman ekosistemi içindeki flora ve fauna, ilgi çekici bir çok özelliği barındırmaktadır. Ekoturizm hizmeti genelde yaz aylarında verildiğinden söz konusu bu dönemde

doğada çok değişik bitki ve hayvan türlerine rastlamak mümkün görülmektedir. Söz konusu bu varlıkların resimlenmesi, bitki örneklerinin sürdürülebilirlik ilkesi içinde toplanması, koleksiyon yapılması ziyaretçilere heyecan verecektir.

Niksar ilçesinde ekolojik tarım faaliyeti sürdürülmekte, doğadan toplanan ürünlerin dış satımı yapılmaktadır. İlçe, yörede doğal olarak yetişen ve dış satımı yapılan önemli bir mahlep üreticisidir. Söz konusu ekolojik tarım faaliyetinin geliştirilerek devam ettirilmesinde ve ekoturizm faaliyeti ile entegre edilmesinde yarar görülmektedir

İlçede Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi'nin Niksar ilçesinde "Niksar Kelkit Araştırma Merkezi" bulunmaktadır. Ekoturizm faaliyetleri sırasında Niksar'da bulunan araştırma merkezi ve Tokat ilindeki ilgili fakültelerle işbirliği yapılması, gereken hallerde üniversiteden teknik ve sosyal desteklerin alınması uygulamanın başarı şansını artıracaktır. Söz konusu bu merkezin varlığı ve diğer hususlar ilçeye üstünlük sağladığından Niksar ilçesinin bu amaç için pilot uygulama alanı olarak seçilmesi uygun görülmektedir.

3.5 Temel Varsayımlar

- Çiftçiler ekoturizme ilgi duyacaklar ve bu konuda yatırım yapacaklardır.
- Ev pansiyonculuğu gelişecek, konaklama ve yaşam koşulları iyileştirilecektir.
- Kamu kurum ve kuruluşları gerekli teknik ve idari desteği sağlayacaktır.
- Üniversite, STK ve ekoturizm hizmeti veren tarım işletmeleri arasındaki ilişkiler güçlenecektir.
- Tanıtım faaliyeti yapılacak, yurt içinde ve yurt dışından ekoturizm amacıyla ziyaretçi çekilebilecektir.
- Ziyaretçilere değişik uğraş ve alternatif faaliyetler sunulacak, müşteri memnuniyeti sağlanacaktır.
- Proje Tokat ili ve bölge genelinde yaygınlaşacak, beklenen başarı elde edilecektir.

- Sistemin devamlılığının sağlanması için gerekli önlemler alınacak ve sürdürülebilirlik sağlanacaktır.

4 Faaliyetler

4.1 Ana Faaliyet Kalemleri

- Tarım işletmesi sahiplerine bilgilendirme toplantıları düzenlenmesi ve ekoturizm faaliyetinin tanıtımının yapılması,
- Tarım işletmelerinin seçimi için anket çalışması yapılması,
- Tarım işletmelerinin seçimi ve her bir işletmede yapılacak faaliyetlerin tespit edilmesi,
- Projeye katılacak tarım işletme sahiplerine gerekli eğitimin verilmesi, kalifiye eleman yetiştirilmesi,
- Konaklama olanaklarının iyileştirilmesi ve çiftlik evlerinde gerekli dönüşümlerin sağlanmasına yönelik önlemlerin alınması gereklidir.

4.1.1 Alt Faaliyetler

- Tanıtım malzemelerinin hazırlanması, ekoturizm faaliyetinin tanıtımının yapılması,
- Ziyaretçilerin kabulü ve ekoturizm faaliyetlerine katılımının sağlanması,
- Anketlerle eksiklerin saptanması ve hizmetin iyileştirilmesi için gerekenlerin yapılması,
- Sonuçların izlenmesi, değerlendirilmesi ve projenin yaygınlaştırılması faaliyetlerinin bir bütünlük içinde ele alınması gereklidir.

5 Projenin Süresi ve Faaliyet Planı

Proje 2006-2015 yılları arasında uygulanacaktır. Her yıl yapılacak izleme ve değerlendirme sonuçlarına ve elde edilen deneyimlere göre, projenin diğer ilçelere ve bölgedeki diğer illere yaygınlaştırılması konusunda karar verilmelidir. Projenin başarıya ulaşması ve beklenen sonuçların alınması için 10 yıl süre ile uygulanması yeterli olacaktır. Bu dönemde her yıl yapılacak izleme ve değerlendirme sonuçları, bir sonraki yılın çalışmalarına yön vermeli ve saptanan kusur ve noksanlıklar giderilmelidir.

6 Kurumsal Çerçeve ve İşletme Modeli

Niksar ilçesinde başlatılacak olan pilot ekoturizm projesi, bölge için bir model oluşturacaktır. Bu nedenle kurumsal çerçeve ve işletme modelinin tarım işletmecileri, kamu kurumları ve STK'nın katılımı ile oluşturulması gereklidir. Kamu, ihtiyaç duyulan eğitimleri vermeli, konaklama olanaklarının iyileştirilmesi için teknik destek ve finansman sağlamalıdır. STK'lar konuya ilgi duyan tarım işletmelerini desteklemeli, eş ve çocukların programa katılımı için sosyal ilişkilerin geliştirilmesinde ve tanıtım faaliyetlerinde aktif görev almalıdır.

Ekoturizme ilgi duyan ve bu işe başlayan tarım işletme sahipleri, kendi aralarında örgütlenerek, bilgi ve deneyimlerini paylaşarak, rekabetçi bir ortam yaratıp fiyatları düşürmeden makul ve kabul edilebilir fiyatlarla hizmet sunmalıdır. Ortak iş yapma kültürünün gelişmesi için gereken ortam

Yapılacak işler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Uygulayıcı birim
Bilgilendirme toplantıları	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	Kültür ve Turizm Bakanlığı, tarım il müdürlüğü, İÖİ, STK
İşletmelerin seçimi	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	Kültür ve Turizm Bakanlığı, tarım il müdürlüğü, İÖİ, STK
Konaklama olanağı yaratılması	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	Kültür ve Turizm Bakanlığı, tarım il müdürlüğü, İÖİ, STK
Ekoturizm eğitimi verilmesi	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	Kültür ve Turizm Bakanlığı, tarım il müdürlüğü, İÖİ, STK
Tanıtım faaliyetlerinin yapılması	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	Kültür ve Turizm Bakanlığı, tarım il müdürlüğü, İÖİ, STK
Ziyaretçi kabulü	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	İşletme sahipleri
İzleme ve değerlendirme	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	Kültür ve Turizm Bakanlığı, tarım il müdürlüğü, İÖİ, STK
Projenin yaygınlaştırılması	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	Kültür ve Turizm Bakanlığı, tarım il müdürlüğü, İÖİ, STK

oluşturulmalı ve “ekoturizm birliği” kurulmalıdır. Söz konusu bu birlik, gelecekte diğer ilçe ve il merkezindeki tarım işletmelerini içerisine alacak şekilde organize olmalıdır.

Bu tür bir örgütlenme yapısı, bir taraftan hizmet kalitesini yükseltirken, diğer taraftan tanıtım, sosyal faaliyetlerin düzenlenmesi, maliyetlerinin aşağı çekilmesinde ve birlikliğin sağlanmasında etkili olacaktır. Ekoturizme ilgi duyan hedef kitle iyi belirlenmeli, müşteri çekmek için önlemler alınmalıdır. Yerel ve ulusal medya kuruluşlarında yapılacak yayınlar, tanıtım broşürleri ve CD hazırlanması, hediyelik eşyalar ve benzeri tanıtım malzemeleri, hizmetin yaygınlaşmasında etken olacaktır. Üniversite yönetimleri ve gençlik kuruluşları ile ilişki kurarak, öğrenci değişim ve staj programlarında (ziraat fakülteleri) ekoturizm faaliyetlerine yer verme olanakları araştırılmalıdır.

7 Sürdürülebilirlik

Pilot proje olarak uygulanacak ekoturizm projesinin sürdürülebilirliğinin sağlanması için eğitim, tanıtım ve müşteri memnuniyetinin yaratılması gerekmektedir. Ekoturizm hizmet kalitesinin yükselmesi ve hizmeti alanların memnuniyeti, ekoturizm felsefesini özümseme ile olacaktır. Bu durumun yaratılması ve hizmetin sürdürülebilirliği ve bölge geneline yaygınlaştırılması için hizmet kalitesi belirli bir düzeyde tutulmalı, fiyatlar ziyaretçilerin ödeyebilecekleri limitler içerisinde bulunmalıdır.

Yurt dışına açılabilme için, bu konuda deneyim kazanılması gerekmektedir. Bunun için tarım işletme sahiplerinden en az bir kişinin asgari düzeyde yabancı dil öğrenmesi veya yabancı dil bilen eleman istihdam etmeleri gereklidir.

Başlangıçta yurt dışında uzun yıllar çalışmış, Türkiye'ye kesin dönüş yapmış ailelerden ve bunların çocuklarından yararlanmaya çalışılmalıdır. Belirli ölçüde batı kültürü almış, bu kültürle iç içe yaşamış kişilerin ekoturizm konusunda yatırım yapmaları mevcut olan potansiyelden ve fırsat-

lardan yararlanmayı sağlayacaktır. Ekoturizme ilgi duyan tarım işletme sahiplerinin veya bunların gençlerinin, il veya ilçe halk eğitim merkezlerinde açılacak tam gün yabancı dil eğitimi veren kurslarda 3-6 ay süre ile pratik konuşma ağırlıklı eğitim alması, sistemin başarısı ve sürdürülebilirliği için gereklidir. Söz konusu ilk yabancı dil kursunun Niksar ilçe merkezinde açılması ve gelişmeye göre, ilgi duyan diğer merkezlere yaygınlaştırılması uygun olacaktır.

8 Bütçe Dökümü ve Tahmini Maliyetler

Pilot proje olarak uygulanması ve daha sonra yaygınlaştırılması düşünülen “ekoturizm ve tarım turizmi altyapısının ve kır pansiyonculuğunun geliştirilmesi” projesi için 10 yıllık bir dönemde 10 milyon YTL'ye ihtiyaç duyulacağı tahmin edilmektedir. Projenin uygulanacağı 10. yılın sonunda 100 adet tarım işletmesinin ekoturizm faaliyetini uygulaması için gereken önlemler alınmalıdır. Ekoturizm hizmetini sunacak tarım işletmelerine 5 000-10 000 YTL arasında değişen miktarda kredi ve hibe destek verilmesi projenin başarısını artıracaktır. Köy evlerinde ve bu işe uygun yapılar da yapılacak düzenlemeler, ilave yatak kapasitesi yaratma ve konaklama olanaklarının iyileştirilmesi için bu destekler şarttır.

Ekoturizm faaliyetini başlatmak için düzenlenecek eğitimler, eğitim ve tanıtım malzemelerinin hazırlanması ve tanıtım faaliyetleri için söz konusu kaynak yeterli olacaktır. Kamu kesimi harcamaları yanında bu programa katılan tarım işletmelerinin öz kaynak katılımları ile projeye harcanacak miktarın iki katına çıkacağı tahmin edilmektedir. Hizmet kalitesinin belirli bir standartta olması ve müşteri memnuniyeti talebi artıracak ve sistem kendi kendini finanse edecektir.

PROJE 3.5.1.5: TOKAT SULAMASINDA SULAMA ORANININ YÜKSELTİLMESİ

İlgili stratejik amaç	: 3 İşletmelerin rekabet gücünün artırılması ve dışa açılma
İlgili stratejik öncelik	: 3.5 Tarımda sulamanın geliştirilmesi ve yüksek gelir getiren bitkisel üretimin artırılması, tarımsal araştırmaların yapılması
İlgili stratejik tedbir	: 3.5.1 Planlanan alanların sulamaya açılması ve uygun sulama teknolojilerinin geliştirilmesi

1 Proje Hakkında Temel Bilgi

1.1 Proje başlığı	: Tokat sulamasında sulama oranının yükseltilmesi
1.2 Projenin yeri	: Tokat Sulaması
1.3 Sektör	: Tarım
1.4 Projenin amacı	: Tokat sulamasında sulanmayan alanların sulanması için gereken önlemleri almak ve sulama oranını yükseltmek
1.5 Projenin sahibi	: DSI ve Sulama Birlikleri
1.6 Tahmini süre	: 4 yıl
1.7 Tahmini toplam bütçe	: 6 milyon YTL

2 Amaçlar

2.1 Genel Amaç

- Sulama alanında sulanmayan 9 666 ha alanın sulanması,
- Sulama oranının yükseltilmesi,
- Tabansuyu düzeyinin düşürülmesi ve drenaj sorununun ortadan kaldırılması,
- İşletme ve bakım hizmetlerinin iyileştirilmesi,
- Sulama birlikleri ve DSI arasındaki bağların güçlendirilmesi,
- Uzun dönemde, sulama sisteminin devamlılığının sağlanması,

2.2 Ulusal Ölçekteki Plan Kararlarıyla İlişkisi

Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda "Su kaynaklarının geliştirilmesine yönelik çalışmaların, öncelikle havza temelinde bütüncül bir yaklaşımla ve değişen tüketim taleplerini karşılamakta esneklik sağlayan bir şekilde planlamasını mümkün kılacak, ilgili

kurumlar arasında güçlü ve yapısal bir eşgüdüm sağlayacak şekilde yeniden düzenlenmiş kapsamlı bir mekanizma çerçevesinde ve suyun tasarruflu kullanımı sayesinde su kaynaklarının etkin kullanımına önem ve öncelik verilecektir" denilmektedir.

Su kaynaklarının etkin ve verimli kullanılması için dünyanın bir çok ülkesinde olduğu gibi, ülkemizde de sulama tesislerinin yönetim sorumluluğu sulama birliklerine ve kooperatiflere (sulamadan faydalananlara) devredilmiştir. Sulama tesislerinin daha iyi hizmet vermesi ve devamlılığı için işletme ve bakım hizmetlerinin zamanında ve eksiksiz yapılması gerekmektedir. Bu nedenle sulama birliklerinin yapamadığı veya yapmadığı işletme ve bakım işlerinin ertelenmesi sonucu, çiftçi sulama suyu alamamakta, sulanmayan alanlar artmakta ve sulama oranları düşmektedir. Sulama sistemlerinin devamlılığı için Tokat sulamasında sulama oranını yükseltecek önlemler alınmalı ve uygulamaya konulmalıdır.

Orta Vadeli Program'da belirtildiği üzere üretken faaliyetleri destekleyecek alt yapı yatırımlarının kamu tarafından öncelikle ele alınması gereği vurgulanmış, "sulama yatırımları" üretken altyapı yatırımları arasında öncelik almıştır (DPT 2006-1.;12).

2.3 Bölgesel Gelişme Stratejisi İçindeki Yeri

Kuru tarımdan sulu tarıma geçildiğinde bitki deseni değişmekte, çiftçinin kullandığı girdilerde ve tarımsal mekanizasyonda önemli artışlar meydana gelmekte, üretim katma değeri ve istihdam artmaktadır. Buna karşılık çiftçilerin sulu tarım ve sulama teknolojileri konusunda eğitilmeleri, sulama birliklerinin sulama tesislerinin işletme ve bakımına gerekli özeni göstermeleri gerekmektedir.

Sulama, bir çok sektörün ve alt sektörün gelişmesine doğrudan veya dolaylı olarak etki etmekte, istihdamı artırmakta ve birim alandan daha fazla ürün alınmasına yardımcı olmaktadır. Yağışa bağlı olmadan üretimin devamlılığının sağlanması için, sulama suyu ihtiyacı çiftçilere yeter miktarda ve

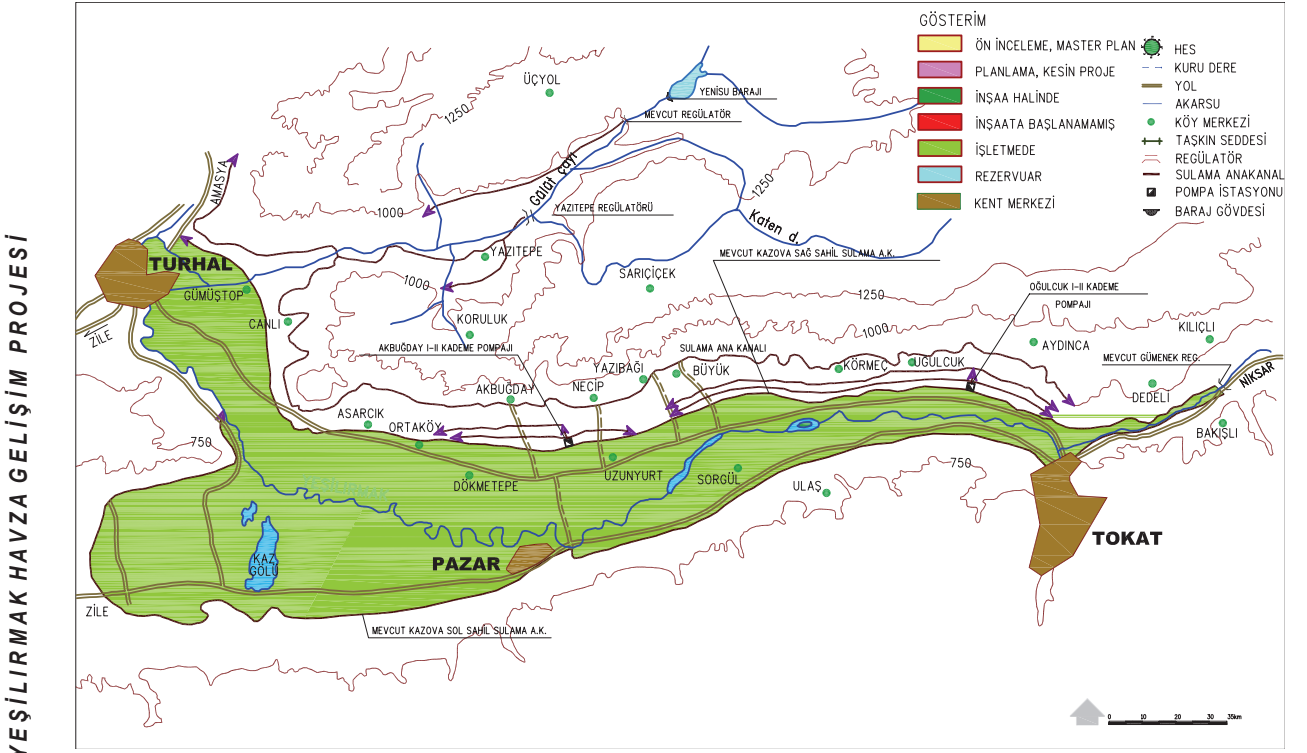
zamanında temin edilmelidir. Bu nedenle sadece Tokat sulaması değil bölgenin tüm sulama tesisleri bu görüşle incelenmeli ve sulama oranının yükseltilmesi amaçlanmalıdır. Yeni tesislerin inşaatları yanında mevcut tesislerden daha verimli olarak yararlanmak, temel amaçlardan biri olmalıdır. Pilot proje niteliğinde olan bu projenin uygulanması sonucu elde edilen deneyimlere göre diğer sulama alanlarında benzer çalışmalar yürütülmeli, bölge genelinde sulanmayan 34 187 ha alanın sulanması için gereken önlemler alınmalıdır .

3 Gereçlendirme

3.1 Bu Konuda Daha Önce Yürütülen Faaliyetler

Tokat ili, Orta Anadolu ve Karadeniz Bölgesi arasında yer alan, deniz ile doğrudan bağlantısı olmayan bir geçit bölgesidir. Bu nedenle iklim özellikleri yönünden İç-Doğu Anadolu ile Karadeniz Bölgesi iklim özelliklerini kısmen birlikte bulundurmaktadır. Uzun yıllar ortalamalarına göre yıllık en düşük sıcaklık

Şekil 2.5 Tokat Sulaması Sulama Alanı

8,1°C, en yüksek 14,2°C, şubat ayı ortalama sıcaklığı -1,8°C ile -6,0°C, temmuz ayı ortalama sıcaklığı 18,0°C - 23,0 °C arasında değişmektedir.

Yazlar kurak, kışlar yağışlı geçer. Ortalama yıllık yağış miktarı 381,8 mm ile 586,2 mm arasında, nispi nem oranı yüzde 56-73 arasında değişmektedir. Bitki yetiştirme döneminde yeterli yağış alamadığından sulama yapmadan sebze ve meyve tarımı yapmak çoğu kez mümkün olamamaktadır. Tokat ilinde kışlar ılıman geçtiğinden, bir çok bitkinin tarımı yapılabilmektedir. İlde polikültür tarım yapılmaktadır. İl ekonomisi tarıma dayalı bulunmakta, aktif nüfusun yüzde 67'si tarım sektöründe çalışmaktadır. İlde en fazla buğday, arpa, ayçiçeği, şeker pancarı, çeltik ve mısır tarımı yapılmaktadır. Sebzelerden domates ve taze fasulye, meyvelerden elma, vişne, ceviz, kiraz, şeftali ve erik, en fazla üretilen ürünler arasındadır. Tokat domatesi, Niksar cevizi, il ismi ile özdeşleşmiş ürünlerdendir.

Tokat sulaması ülkemizde Cumhuriyet döneminde inşa edilen ilk sulama tesisleri arasında yer almaktadır. Yeşilirmak üzerine 1939 yılında inşa edilen Gümenek Regülatörü ile sağ sahilde yer alan Kazova'nın sulanması amaçlanmış, bu yıllarda 4 000 ha arazi sulamaya açılmıştır. Daha sonra 1959 yılında sol sahil sulaması inşaatına başlanmış ve 1968 yılına kadar tamamlanan inşaatlar ile sulama alanı artırılmıştır. Günümüzde sağ ve sol sahilde yer alan alanlar ile pompaj sulama alanları toplamı 20 275 hektara yükselmiştir (Şekil 2.5).

Sulama alanı il merkezinin kuzey ve kuzey-batısında yer almakta Pazar ve Turhal ilçelerinin arazilerine su temin etmekte, sulama alanının denizden yüksekliği 700-750 m arasında değişmektedir. Sulama alanı içerisinde bulunan köylere ve sulama kanallarına her mevsimde ulaşım sağlanmaktadır.

Sulama alanında 151,5 km uzunluğunda ana kanal, 125,9 km yedek kanal ve 416,8 km tersiyer sulama kanalı bulunmaktadır. Sulama kanalları beton kap-

lamalıdır. Sulama alanında 306,1 km drenaj kanalı bulunmaktadır. Gümenek Regülatörü'nden sulama suyu alan sağ ana kanal kapasitesi 7 m³/sn, sol ana kanal kapasitesi 9 m³/sn'dir. Tokmakkaya Regülatörü'nden su alan sağ ana kanal 3 m³/sn kapasitedir. Proje alanında bulunan üst kotlara su veren Omala Pompa İstasyonu 2,016 m³/sn ve Pınarlı Pompa İstasyonu 1,920 m³/sn kapasitedir.

Sulama alanının büyük bir kısmı I. ve II. sınıf çok değerli tarım arazisinden oluşan Tokat sulamasında 1986-1989 yılları arasında sulama oranı yüzde 83-92 arasında değişmiştir. DSI'nin, sulama tesislerini sulama birliklerine devir ettiği 1995 yılından sonra, sulama oranı düşmeye başlamıştır.

DSI'nin sulama tesislerini sulama birliklerine devirden önce sulama oranı yüzde 83-97 arasında değişirken, devirden sonra bakım ve onarımlar yeterince yapılmadığından sulama oranı azalmış, yüzde 52-67 arasında değişmiştir. Sulama alanında bulunan 20 275 ha alandan 2005 yılında 10 609 hektarı sulanmış, 9 666 hektar alan (yüzde 47,6) sulanamamıştır. Tokat sulamasında, sulama birliklerine devir öncesi ve devir sonrası sulama oranları Tablo 2.8'de verilmiştir.

Tablonun tetkikinden görüldüğü gibi, sulama birlikleri bakım ve onarım hizmetlerini yeterince

Tablo 2.8 Sulama Birliklerine Devir Öncesi ve Sonrası Sulama Oranları

Yıllar	Sulama alanı (ha)	Sulan alan (ha)	Sulama oranı (yüzde)	Açıklama
1986	18 000	16 663	92	Sulama birliklerine devirden önce
1987	18 000	15 815	88	
1988	18 000	14 970	83	
1989	18 000	17 517	97	
2000	19 600	12 415	64	Sulama birliklerine devirden sonra
2001	19 600	12 897	67	
2002	19 600	12 119	62	
2003	19 600	12 126	61	
2004	20 075	12 031	60	
2005	20 275	10 609	52	

Kaynak: DSI (2006).

yapmadığından, son yıllarda sulama oranlarında ciddi bir azalma meydana gelmiş, sulama oranı ortalama yüzde 90'dan yüzde 52'ye gerilemiştir. Sulama tesislerinin devamlılığı için, bakım ve onarım işlerinin yürürlükteki talimatlar doğrultusunda gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Sulama tesislerinde bir arıza meydana gelmeden, alınacak önlemler, "bakım işleri" olarak isimlendirilmektedir. Tesiste herhangi bir arıza ve hasar meydana geldikten sonra ise, bunun projesine uygun olarak yeniden yapımı ve onarılması işlerine ise "onarım" adı verilmektedir. Sulama tesislerinin devamlılığı için, bakım ve onarım hizmetlerinin eksiksiz olarak yapılması gereklidir.

Sulama alanında yağış fazlalığı, hububatın sulanmaması, sosyal ve ekonomik nedenlerle bir kısım arazinin sulanmadığı belirlenmesine karşın, bunlar önemli boyutta değildir. Sulama birlik başkanları bir kısım hizmetleri DSİ'nin yapmasını beklemektedir. Buna karşılık DSİ, sulama ücretlerini birliklerin topladığını ve devir sözleşmesine göre birliklerin yapmaları gereken görevleri yeterince yapmadıklarını ifade etmektedir. Sonuç olarak sahada yapılması gereken işler yapılmadığından, çiftçiler bu durumdan zarar görmektedir.

Sulama birliği yöneticileri ile DSİ'de yapılan toplantıda ve arazide yapılan inceleme sonucunda, Tokat sulamasında bakım ve onarımların zamanında ve yeter düzeyde yapılmadığı, beton kaplamalı kanallarda bozulmalar meydana geldiği, drenaj kanallarının temizlenmemesi ve kapalı drenlerin tıkanması sonucu tabansuyunun yükseldiği, drenaj sorununun bitkisel üretimi tehdit eder düzeye geldiği görülmüştür.

Tokat sulama alanında 1984 yılında Dünya Bankası'ndan alınan kredi ile drenaj kanalları temizlenmiş, tabansuyunun yüksek olduğu alanlarda kapalı drenler döşenmiştir. Sulama tesislerinin devir edildiği 1995 yılına kadar periyodik bakımlar DSİ tarafından her yıl düzenli olarak yapılmıştır. Bu yıldan sonra, Tokat sulaması kısımlara ayrılarak sulama birliklerine devir edilmiştir. Temelde akılcı

bir işlem olan tesislerin devrinden sonra, sulama birlikleri sulama tesislerinin bakım ve onarımlarına yeterli kaynak ayırmadıklarından, tesislerin bir kısmı görevini yapamaz ve araziler ekilemez duruma gelmiştir. Beton kaplamalı kanallarda eskiyen ve tahrip olan betonlar yenilenmediğinden, sulama suyu istenilen yere yeter düzeyde ve arzu edilen miktarda iletilmemektedir. Tabansuyunun yükseldiği alanların bir kısmında ekim ve dikim yapılamamaktadır.

3.2 İhtiyaç ve Sorunların Saptanması

Tokat sulama alanı DSİ ve Tokat Köye Yönelik Hizmetler İl Müdürlüğü ve sulama birlikleri başkan ve genel sekreterinden oluşan uzman bir ekip tarafından yerinde incelenmelidir. Bu inceleme sonucunda "DSİ Bakım Onarım Talimatı" esaslarına göre DSİ ve sulama birliği tarafından yapılacak işler belirlenmeli, metraj ve keşifleri hazırlanmalıdır. Bu iş kapsamında;

- Tamamen dolmuş bulunan açık drenaj kanalları acilen temizlenmelidir.
- Açık drenaj kanallarında çamur içerisinde gömülü bulunan kapalı drenlerin (çiftlik drenajı) çıkış ağızları açığa çıkarılmalı, drenaj sularının serbest akış koşullarında akması sağlanmalıdır.
- Açık kanal temizliğine rağmen çalışmayan kapalı drenler basınçlı dren temizleme aleti ile basınçlı su püskürtülerek Köye Yönelik Hizmetler İl Müdürlüğü tarafından temizlenmelidir.
- Beton kanal kaplamaları yenilenmeli, kanal sızma kayıpları azaltılmalı, sulama suyu kanal sonlarına iletilmelidir.
- Kırık ve çalışmayan çek ve priz kapakları onarılmalı veya yenilenmelidir.
- Boya ihtiyacı gösteren kapaklar boyanmalıdır.
- Servis yolları ulaşım elverişli hale getirilmelidir.
- Su ölçüm tesisleri tamamlanmalıdır.

Sulama alanında yapılması gereken işler DSİ ve sulama birlikleri tarafından yerine getirilmelidir. Söz konusu kurumlar Tokat sulama alanında yapılması gereken işleri yapacak kapasiteye sahiptir. Ancak

işlerin öncelikleri saptanarak iyi bir planlama ile, en acil olanlardan başlanarak iki yıllık bir program içerisinde tamamlanması gereklidir.

Sulama birlikleri topladıkları sulama ücretlerinin yüzde 50'sini bakım onarım işlerine harcamaları halinde söz konusu işleri yapabilecek kapasiteleri oluşacaktır. Ancak genelde toplanan paranın yüzde 8-14'ü bakım onarım hizmetlerine ayrıldığından, sadece acil işler yapılmakta, her yıl yapılması gereken rutin işler ertelenmektedir.

DSİ'nin sulama birlikleri üzerinde yeterli yaptırım gücü olmadığından, sulama birliği bütçeleri ve yıl içindeki ödenek aktarmaları DSİ'nin görüşü alınmadan vilayet makamlarınca onaylandığından, sulama birlikleri bakım onarım işine gerekli özeni göstermemekte, yeterli kaynak aktarmamaktadır. Birçok konu her iki kurum arasında askıda kalmakta, sulama birlikleri kamunun daha fazla iş yapmasını arzulamaktadır. Kamu ise, tesisleri devrettiğini bakım ve onarım işlerinin sulama birliklerinin asli görevi olduğunu ifade ederek, sulama birliklerinin "devir sözleşmesi"ne göre yapmaları gereken görevleri yerine getirmediğini ifade etmektedir.

3.3 Hedef Grubun Tanımlanması ve Tahmini Sayı

Tokat sulama alanında 11 150 adet mükellef (çiftçi) sulama yapmaktadır. Sulama tesislerinin iyileştirilmesi ile, söz konusu bu çiftçilerden büyük bir kısmı hizmetten yararlanacaktır. Su iletim ve dağıtımın iyileştirilmesi, tabansuyu düzeyinin düşürülmesi ile ürün artışı sağlanacaktır. Tesislerin devamlılığı için, periyodik bakım ve onarımları yapılarak, tesisler sulama mevsimi boyunca işler halde bulundurulmalıdır.

3.4 Alternatif Çözümler İçerisinde Tercih Sebebi

Tokat sulama projesi, bölgenin en büyük sulama projesidir. Çok kaliteli ve verim gücü yüksek I. ve II.sınıf tarım topraklarının yer aldığı sulama alanında

sulama oranının yükseltilmesi ve sulanmayan alanların sulanması için DSİ, Tokat Köye Yönelik Hizmetler İl Müdürlüğü ve sulama alanı işletme ve bakımından sorumlu sulama birliklerinin acilen duruma müdahale etmeleri gereklidir. Sulama alanındaki sorunlar giderilmez ve drenaj sorunu çözümlenmez ise, toprakta tuzlanma ve alkalileşme başlayacak ve toprağın verim gücü azalacak, uzun dönemde arazinin ıslahı gerekecektir. Böyle bir durumda geri dönülmesi mümkün olmayan zararlar meydana gelecektir.

Drenaj kanallarının temizlenmemesi yüzünden kapalı drenaj balçık içinde gömülü kalmıştır. Bunlar temizlenmez ise ileride tamamen tıkanacağından, temizlenmesi mümkün olmayacak hale gelecek ve yeniden döşenmesi gerekecektir.

Beton onarımları yapılmadığı takdirde su kayıpları artacak, kanal sonlarına su iletilemeyecek ve çiftçilerin şikayetleri artacaktır. Beton kaplama onarımları son 10 yılda yeteri kadar yapılmadığından, bir çok yedek ve tersiyer kanal toprak kanal durumuna gelmiştir. Sulama tesisleri toprak kanala göre projelendirilmediğinden ve toprak kanallarda pürüzlülük fazla olduğundan, sulama suyu istenilen debi ile iletilememekte, çiftçiler yeterince sulama suyu alamamaktadır. Sulama ve drenaj kanallarındaki yabancı ot sorunu da önemli bir sorun olarak arazide yapılan incelemede yerinde tespit edilmiştir. Bu konunun da ele alınarak çözümlenmesi ve yabancı otların yok edilmesi gereklidir.

Demir aksamın bakım ve onarımı zamanında yapılmadığı takdirde su dağıtımında aksamalar meydana gelecektir. Bütün bu hususlar dikkate alınarak, Tokat sulama alanı detaylı olarak incelenmeli, ihtiyaçlar belirlenmeli, yapılacak işlerin metraj ve keşifleri hazırlanmalı, gereken diğer teknik ve idari önlemler alınarak uygulamaya konulmalıdır.

3.5 Temel Varsayımlar

- Sulama birlikleri ve DSİ arasındaki işbirliği gelişecektir.
- Sulama birlikleri tesislerin bakım ve onarımı için daha fazla kaynak aktaracak ve bütçelerinin en az yüzde 40'ını bakım ve onarım için harcayacaklardır.
- Her yıl muayene heyetleri tarafından saptanan bakım ve onarım hizmetleri programa göre gerçekleştirilecektir.
- Sulama birlikleri sulama ücreti olarak tahakkuk ettirdikleri parayı toplayacaklar ve tahsilat oranını yüzde 100 olarak gerçekleştireceklerdir.
- Çiftçi sulama oranının yükselmesi sonucu ekmediği araziye ekecek ve memnuniyeti artacak, sulama ücretlerini zamanında eksiksiz olarak ödeyecektir.

4 Faaliyetler

4.1 Ana Faaliyet Kalemleri

- Saha incelemesi, proje veya enkesitlerden keşif ve metrajların hazırlanması,
- Sulama ve drenaj kanalları temizliklerinin yapılması,
- Beton onarımlarının yapılması,
- Kapalı drenlerin temizlenmesi,
- Ölçü tesislerinin tamamlanması,
- Kırık çek ve priz kapaklarının onarımı ve boya işlerinin yapılması,

4.1.1 Alt Faaliyetler

- Servis yollarının bakım ve stabilize eksikliğinin giderilmesi,
- Depo topraklarının düzenlenmesi,
- Su dağıtım faaliyetlerinin iyileştirilmesi,

5 Projenin Süresi ve Faaliyet Planı

Proje 2006-2010 yılları arasında, 4 yıllık bir dönemde uygulanmalıdır

6 Kurumsal Çerçeve ve İşletme Modeli

Tokat sulama alanında 1995 yılında 4 adet sulama birliği kurulmuştur. Söz konusu sulama birlikleri 11 150 adet mükellefe (sulayıcı) hizmet vermektedir. Sulama birlikleri, tüzel kişiliği olan, başkan ve encümeni seçimle işbaşına gelen kuruluşlardır. Sulama birliği genel sekreteri ve çalışanları sulama birliği yönetimi tarafından atanmaktadır.

Sulama birlik bütçeleri yasa gereği vilayet makamlarınca onaylanmaktadır. Yıl içinde bütçe kalemleri arasındaki aktarmalar, DSİ'nin müdahalesi olmaksızın aynı makamlar tarafından onaylanmakta, sulama birliği tarafından uygulamaya konulmaktadır. DSİ'nin sulama birliği bütçesi üzerinde herhangi bir etkisi bulunmamaktadır. Bu durum, sulama tesislerinin bakım ve onarımı için ayrılan ödeneğin, yıl içerisinde kontrolsüz bir şekilde personel ve diğer harcamalar için harcanmasına neden olmaktadır.

7 Beklenen Sonuçlar

7.1 Hedef Gruplar Üzerinde Beklenen Etki

Sulama alanında üretim yapan çiftçilerin sulama suyunu zamanında ve yeter düzeyde almaları ile tarımsal üretim artacaktır. Sulama suyunun düzenli alınması, çiftçi memnuniyetini sağlayacak, sulama birliklerinin tahsilat oranı yükselecektir.

Sulama alanında yapılacak iyileştirme, bakım ve

Faaliyetler	Yıllar				Uygulayıcı birim
	1	2	3	4	
Saha incelemesi	✓				DSİ, KYHM, sulama birlikleri
Keşif ve metraj hazırlanması	✓				DSİ, KYHM, sulama birlikleri
Uygulama yapılması		✓	✓	✓	DSİ, KYHM, sulama birlikleri
İzleme ve değerlendirme		✓	✓	✓	DSİ
Diğer sulama alanlarına yaygınlaştırma			✓	✓	DSİ, KYHM

onarım hizmetlerinin düzenli yapılmasından, tüm çiftçiler (sulayıcılar) doğrudan faydalanacaktır. Sulama ve drenaj kanallarının yanında bulunan ve ulaşımı sağlayan servis yollarının bakımlı tutulması ile girdiler ve hasat edilen tarım ürünleri daha rahat taşınabilecek, traktör ve römork için yapılacak tamir ve bakım masrafları azalacaktır.

7.2 Somut Çıktılar

Drenaj kanalları temizlendiğinde tabansuyu düzeyi düşecek, toprak işleme, tohum ekimi ve diğer tarımsal faaliyetler zamanında ve gecikmeden yapılabilecektir. Tabansuyunun yüksek olması nedeniyle arazi zamanında kurumamakta, toprak tava gelmediğinden toprak işleme ve tohum ekimi gecikmektedir. Bu durum verim kayıplarına neden olmakta, birçok tarlada ekim yapılamamaktadır. Bakım onarım işleri zamanında yapılırsa, bu durum ortadan kalkacak, arazinin tümü ekilebilecek, sulama oranı yüzde 100'e yaklaşacaktır. Sulama sisteminin devamlılığı sağlanacak, sulama suyu sulama şebekesinin en uç noktalarına, zamanında ve istenilen miktarda iletebilecektir. Bu durum ürün artışına ilave olarak sulama şebekesinden yararlanan çiftçilerin mutluluğunu sağlayacaktır.

7.3 Sürdürülebilirlik

Çiftçiler, sulama tesislerinden zamanında yeter miktarda sulama suyu alarak ürünlerini sulayacaklar, ürünlerinde verim artışı sağlayacaklardır. 20 275 ha büyüklüğündeki sulama alanı içerisindeki sulanmayan 9 666 ha alanın sulanması ile, çiftçi memnuniyeti artacak ve ekonomiye daha fazla katkı yapılacaktır.

Tokat sulama alanında sulama oranının yüksek düzeyde tutulabilmesi için, bakım ve onarım işlerinin "DSİ Bakım ve Onarım Talimatı"na göre eksiksiz yapılması gerekmektedir. İşletme ve bakım ücreti olarak toplanan paranın en az yüzde 40'ı bakım ve onarım hizmetlerine harcanmalıdır. Tesislerin her yıl DSİ ve sulama birlikleri yetkilileri ile birlikte, "muayene heyetleri" tarafından "muayeneleri" yapılmalı, yapılacak işler "muayene raporları"nda

yer almalıdır. Nakit ödenek harcanarak yapılması planlanan işler uygulama yılı içerisinde geciktirilmeyen yapılmalıdır. Özellikle beton kanal bakım ve onarımları ile drenaj kanallarının temizliği ihmal edilmemelidir.

8 Bütçe Dökümü ve Tahmini Maliyetler

Tokat sulama alanında sulama birlikleri tarafından bakım ve onarım kapsamında yapılacak işlerin tahmin edilen keşif tutarları hazırlanan "Muayene Raporları"na göre 2005 yılı için 453 520 YTL olarak tahmin edilmiştir (birim maliyet olarak, DSİ Genel Müdürlüğü'nün 2005 yılı için belirlediği ortalama inşaat birim fiyatları alınmıştır). Sulama birlikleri tarafından hazırlanan ve DSİ tarafından onaylanan bu tutarların yılı içerisinde harcanması beklenmektedir. Sulama birlikleri 2005 yılında hektara 23,43 YTL harcama yapmayı planlamışlardır.

Söz konusu bu ödenekler Amerikan Doları bazında değerlendirildiğinde ve dünyada benzer tesisler için yapılan harcama miktarları dikkate alındığında çok yetersizdir. Sulama tesisleri devri öncesinde DSİ tarafından işletme ve bakım gideri olarak, hektara ortalama 86 dolar harcanmış, bu paranın yüzde 50'si işletme, yüzde 50'si bakım onarım gideri olarak sarf edilmiştir. 2005 yılı ortalama döviz kuru 1,35 YTL/Dolar alınırsa, sulama birliklerinin hektara harcaması 17,3 Dolar olmaktadır. Sulama tesisinin iyi bir şekilde bakım ve onarımının yapılabilmesi için, bu değer en az hektara 40 Dolar olması gerekir (proje maliyetinin yüzde 0,5'i). Söz konusu işletme ve bakım gideri, ABD'de hektara 120-130 Dolar, Kuzey Afrika ülkelerinde hektara 70-80 Dolar, AB ülkelerinde hektara 80-100 Dolar civarındadır. Bu değer yaklaşık yarısı işletme, diğer yarısı bakım ve onarım için harcanmaktadır (Bekişoğlu,1992).

DSİ ve sulama birliklerinin planlanan işleri yapabilmeleri için 6 milyon YTL kaynağa ihtiyaç bulunmaktadır. Bu paranın yüzde 50'si DSİ, yüzde 50'si sulama birliği tarafından karşılanmalı, planlanan işler 2006-2010 yılları arasında tamamlanmalıdır.

PROJE 3.5.3.7: TERMAL KAYNAKLARIN SERACILIKTA KULLANIMI VE CAM SERA İNŞA EDİLMESİ

İlgili stratejik amaç	: 3 İşletmelerin rekabet gücünün artırılması ve dışa açılma
İlgili stratejik öncelik	: 3.5 Tarımda sulamanın geliştirilmesi ve yüksek gelir getiren bitkisel üretimin artırılması, tarımsal araştırmaların yapılması
İlgili stratejik tedbir	: 3.5.3 Örtü altı sebze tarımının geliştirilmesi

1 Proje Hakkında Temel Bilgi

1.1 Proje başlığı	: Termal kaynakların seracılıkta kullanımı ve cam sera inşa edilmesi
1.2 Projenin yeri	: Tokat
1.3 Sektör	: Tarım
1.4 Projenin amacı	: Tokat ili Reşadiye ilçesinde bulunan termal su kaynağının seracılıkta kullanımı ve cam sera inşa edilmesi
1.5 Projenin sahibi	: İÖİ, Reşadiye Belediyesi, özel kesim firmaları
1.6 Tahmini süre	: 10 yıl
1.7 Tahmini toplam bütçe	: 4 milyon YTL

2 Amaçlar

2.1 Genel Amaç

Reşadiye ilçesinde mevcut sıcak su kaynağının, inşa edilecek seraların ısıtılmasında kullanılması ve serada uluslararası kalite ve standartlara uygun bitkisel ürünler üretilmesi. Böylece bölge insanına yeni istihdam ve gelir kaynağı sağlamak, yoksulluğu gidererek sürdürülebilir kalkınmayı gerçekleştirmek, dezavantajlı kitleyi katılımcılık anlayışıyla üretime çekmek, üretilen ürünlerde gıda kalite ve güvenliğini sağlamak, projenin amaçları arasındadır.

- Kış aylarında boşa akan termal kaynak sularını sera ısıtmasında kullanmak,
- 30 000 m² cam sera inşa ederek yüksek katma değeri olan bitkisel üretimi artırmak,
- Kış aylarında taze sebze üreterek üretimin devamlılığını sağlamak,
- Erken üretim için bölgede ihtiyaç duyulan sebze fidelerini yetiştirmek,

- Bağıcılığın geliştirilmesi için köklü Amerikan asma anacı üretmek,
- Taze sebze üretmek ve gıda güvenliğini sağlamak,
- Üreticinin birim alandan elde ettiği geliri artırmak,
- Kadınlara ve gençlere iş sahası yaratmak, istihdamın artırılmasına katkı yapmak.

2.2 Ulusal Ölçekteki Plan Kararlarıyla İlişkisi

OVP'de "Tarımsal ürün ihracatında rekabet gücünün artırılması amacıyla, ihracat desteklerinde katma değeri yüksek, markalı ve nihai tüketiciye yönelik ürünlere ağırlık verilecektir", denilmektedir. Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda AB Katılım Öncesi Yardımlar'dan da yararlanılarak, tarımsal işletmelerde ölçek büyüklüğünün artırılması yanında, başta üretim teknikleri ve üretim koşullarının iyileştirilmesi olmak üzere, tarım ve gıda işletmelerinin modernizasyon çabaları, belirlenecek öncelikler çerçevesinde desteklenecek ve tarım-sanayi entegrasyonu özendirilecektir" denilmektedir.

Bu amacın gerçekleşmesi için mevsim dışı sebze üretimi yapılması, tasnif, depolama ve ambalajlamada dünya standartlarına uyulması için gerekli özenin gösterilmesi, tarım ve sanayi arasındaki entegrasyonun sağlanması gerekmektedir. Bu nedenle seçilen proje ulusal ölçekteki plan kararlarıyla uyumludur.

2.3 Bölgesel Gelişme Stratejisi İçindeki Yeri

Tokat ili sebze ve meyve üretiminde bölgede önde gelen iller arasındadır. Ancak geçit iklim kuşağında bulunmasına karşın kış aylarında sıcaklığın aşırı düşmesi nedeniyle, tarla koşullarında sebze üretimi mümkün olmamaktadır. Kurulacak serada domates, biber, kavun, süs bitkileri, kesme çiçek ve köklü asma çubukları üretilebilecektir.

Sera yatırımı genelde bir yıl içinde, en fazla iki üretim döneminde geri dönüş sağlayan bir yatırım olduğundan, ilçe ve bölge ekonomisi için önem arz etmektedir. Bölgede bağıcılığın geliştirilmesi için köklü asma anaçlarına ihtiyaç bulunmaktadır. Söz konusu asma anaçlarının serada üretimleri kolay olacaktır.

3 Gerekçeleştirme

Tokat ilinin Reşadiye ilçesinde bulunan termal kaynak, termal turizmde kullanılmadığı kış aylarında boşa akarak Kelkit ırmağına karışmaktadır. Cam sera inşa edilerek termal kaynaktan yararlanılması ile ilçe ve bölge ekonomisine katkı sağlanacaktır.

Tokat ili Orta Karadeniz Bölgesi'nde yer almaktadır. İlin kapladığı alan 9 982,4 km²'dir. İlde 12 ilçe, 65 belde ve 609 köy vardır ve toplam nüfus 828 027 kişidir. 2000 Yılı Genel Nüfus Sayımı'na göre nüfusun artış hızı binde 14,26, Türkiye'de binde 5,20'dir. Tokat ili bölge illeri içinde en yüksek nüfus artış hızına sahiptir. Bu hızlı nüfus artışının gelecekte yavaşlayacağı ve Tokat ili nüfusunun, 2023 yılında 838 580 olacağı beklenmektedir. Tokat ilinde kentleşme oranı (TÜİK tanımına göre) yüzde 48,5 ve tarımda istihdam edilen nüfus yüzde

67'dir. Tokat ilinin gelir düzeyi Türkiye genel ortalamasının çok altında, 2001 yılı değerlendirmesine göre 1 370 Dolar, Türkiye'de ise 2 146 Dolar'dır. Tokat ili 81 il içerisinde gelişmişlik düzeyi bakımından 61. sırada bulunmaktadır.

Reşadiye ilçesi Tokat iline 90 km uzaklıktadır. İlçenin merkez nüfusu 2000 yılı Genel Nüfus Sayımı'na göre 16 389, köyleri ile beraber 101 900 kişidir. İlçede 14 kasaba ve 81 köy bulunmaktadır. 2023 yılında merkez ilçe nüfusu 21 610, köyleri ile birlikte ilçenin toplam nüfusu 45 050 olarak tahmin edilmiştir. Reşadiye ilçesi çok fazla göç verdiği için, gelecekte kırsal nüfusun üçte iki oranında azalması, merkez ilçe nüfusunun artması beklenmektedir. İlçe "İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralama"sında 4. grupta yer almakta, 872 ilçe içerisinde 622. sırada bulunmaktadır (DPT, 2004-2). Bölge dışına doğru olan göçün bölge içinde ve yakın merkezlerde tutulması için sera projesine ihtiyaç bulunmaktadır.

Reşadiye ilçesinin iklim koşulları sera kurmaya elverişlidir. 22 yıllık gözlem sonuçlarına göre ilçede yıllık ortalama yağış 441,8 mm, maksimum 630,1 mm, minimum 334,1 mm'dir. Yıllık ortalama sıcaklık 12,6°C, maksimum ortalama sıcaklık 22,3°C ve minimum ortalama sıcaklık 2,8°C'dir. Yılın en soğuk olduğu ay olan ocak ayında minimum ortalama sıcaklık değeri -1,5°C olarak ölçülmüştür. Nispi nem oranı ortalama yüzde 60,4, maksimum 66,0 ve minimum yüzde 57,1 olarak belirlenmiştir. Rüzgar hızı ortalama 22,1 m/s, maksimum 25,0 m/s ve minimum 20,7 m/s olarak ölçülmüştür. İlçenin denizden yüksekliği 450 m'dir.

Sıcak su kaynağı Reşadiye ilçesi belediye hududu içinde bulunmaktadır. Su sıcaklığı 46,5-48,0°C ve debisi Q= 30 l/s 'dir. Sıcaklığı 30°C'yi geçen her bir litre/saniye debi ile teorik olarak 1000 m² serayı ısıtmak mümkün olduğundan mevcut su ile 30 000 m² (30 dekar) serayı ısıtmak mümkün görülmektedir.

Termal kaynak suları daha derinden alındığında sıcaklığının 80°C civarında olacağı ifade edilmiştir. Suyun debisi ve sıcaklığı artırıldığında, termal su kent ısıtması ve gıda kurutması, kimyasal madde üretimi gibi bir çok amaca yönelik olarak değerlendirilme olanağına sahiptir. Bu konunun MTA tarafından detaylı olarak araştırılması gerekmektedir.

Söz konusu bu değerler sera kurulması için bir kısıt getirmemektedir. Ancak ısı kayıplarının azaltılması ve kış aylarında sera içi sıcaklığın 15°C'nin altına düşmemesi için cam sera kurulması gereklidir. Tek veya çift katlı plastik sera maliyeti daha ucuz olmasına karşın soğuk iklimlerde cam sera tercih edilmelidir.

Reşadiye termal su kaynağı çevresinde bir adet termal otel ve bağımsız tek katlı konutlar inşa edilmiştir. Otelde 52 oda ve 102 yatak bulunmaktadır. Diğer ünitelerde konaklayanlarla birlikte günde yaklaşık 200 kişiye hizmet verilmekte, kaplıca mevsimi 4 ay (haziran, temmuz, ağustos, eylül) sürmektedir. Mevcut termal su kapasitesi yüzde 3-4 oranında kullanılmakta, yılın büyük bir kısmında ve kış aylarında termal su Kelkit ırmağına akmaktadır. Mevcut debi ile 600 litre/gün hesabıyla, her yıl ortalama yüzde 70 doluluk oranında her gün 3 000 kişiye termal turizm yaptırmaya olanağı bulunmaktadır. Yeter sayıda yatak bulunmadığından ve yeterli tanıtım yapılmadığından tesis sadece yılın belirli bir döneminde hizmet vermektedir.

İlçede termal kaynakla ısıtılan sera, pastörize süt tesisi, gıda kurutma tesisi ve su ürünleri üretimi gibi tesisler mevcut değildir. Termal su, kent ısıtmasında kullanılmamaktadır.

Termal su sera ısıtmasına elverişli olmasına karşın, sıcak su içerisinde yaklaşık 4 gram/litre erimiş kimyasal madde vardır. Termal suda bulunan yüksek miktardaki erimiş maddenin ısıtma borularında çökelerek ısıtma borularını tıkamaması için suyun kimyasal özelliklerine uygun teknik önlemlerin alınması ve uygulanması gerekmektedir. Termal suyun alındığı yerde havadaki serbest

karbondioksit (CO₂) gazının boruya girmemesi için gerekenler yapılmalıdır. Havada bulunan CO₂ gazı termal suyun içindeki kalsiyum oksit (CaO) ile birleşerek kalsiyum karbonat (CaCO₃) kireç taşına dönüşerek iletim ve ısıtma borularını tıkamaması için gereken teknik önlemler alınmalıdır. Bu konuda uzman bir ekip suyun kabuklaşma özelliğini dikkate alarak eşanjör sistemini seçmeli, kaptajdan termal suyun alımı sırasında iletim borularına havanın serbest oksijeninin girmemesi için gerekli teknik önlemleri almalıdır.

3.1 Bu Konuda Daha Önce Yürütülen Faaliyetler

Tokat Tarım İl Müdürlüğü çiftçilere plastik sera (alçak tünel) temin ederek erken sebze üretimini teşvik etmektedir. Her biri 200 m² olan bu alçak tünellerde ısıtma sistemi bulunmamaktadır. Söz konusu alçak tünellerde sebze üretimi yaklaşık bir ay erkene alınmaktadır. Son yıllarda örtü altında sebze üretimi bölge genelinde de gelişmektedir. Termal kaynakla ısıtılan seraların kurulması ile değişik bitkilerin seralarda üretimi ve değerlendirilmesi mümkün olacak, üretimin tarla sebzeciliği ile entegre edilmesi ile yıl boyu sebze üretimi gerçekleşecektir.

3.2 İhtiyaç ve Sorunların Saptanması

Seralar, Kelkit ırmağı kenarında bulunan halen spor tesislerinin inşa edildiği alanların bitişiğindeki boş alanlara kurulmalıdır. Söz konusu alanın tercih edilme nedenleri:

- Termal kaynaklar üst kotlarda, sera kurulacak araziden yaklaşık 50-60 m yukarıda bulunması nedeniyle su cazibeyle akacak, pompaja gerek duyulmayacaktır.
- Kelkit ırmağı kenarına kurulacak seralara üst kotlardan cazibe ile sulama suyu getirilebilecek veya ırmak kenarına açılacak keson kuyudan sulama suyu temin edilebilecektir.
- Sera kurulacak alanlarda kamulaştırma için fazla mali kaynağa ihtiyaç duyulmayacaktır.

- Sera kurulması düşünülen sahanın kuzeyi yüksek dağlarla çevrili olduğundan ve kuzey rüzgarlarından etkilenmediğinden, sera kurmaya çok elverişlidir.
- Arazi düz veya düze yakın olduğundan sera alt yapısı ve inşaatı sırasında kazı ve dolguya ihtiyaç duyulmayacaktır.
- Seralarda kullanılan ve tahliye edilen su, Kelkit ırmağı kenarında uygun alanlarda sıcak su balıklarının üretiminde kullanılabilir, daha sonra ırmağa verilebilecektir.

Termal kaynak çevresinde yapılacak etüt ile, yeni sıcak su kaynakları uzman bir ekip tarafından araştırılmalıdır. Yerel yöneticiler tarafından termal suyun daha derinden alınması halinde su sıcaklığının 80°C'ye yükselebileceği dile getirilmiştir. Sahada yapılacak etüt sonuçlarına göre yeterli potansiyel tespit edilirse, yeni kuyular açılarak saha geliştirilmelidir. Reşadiye Belediye Başkanlığı bu konuda gerekli girişimleri yaparak ilgili kurumların söz konusu etüt ve araştırmaları yapmasını sağlamalıdır.

Sıcak su kaynakları yenilenebilir enerji kaynaklarından olduğundan çevre dostudur ve çevreye zarar vermezler. Mevcut durumda doğal koşullarda termal su Kelkit ırmağına akmakta ve kirlilik yaratmamaktadır. Kelkit ırmağının ortalama debisi 25 m³/s'den fazla olduğundan, atık termal su balık yaşamı ve diğer canlılar için bir tehlike yaratmamaktadır.

Sera malzemeleri yurt içinde ve yurt dışında çeşitli firmalar tarafından imal ve monte edilmekte, seralar talebe göre kısmi veya anahtar teslimi olarak inşa edilmektedir. Teknoloji seçiminde seranın elle kumandalı, yarı veya tam otomatik olmasına, yerel koşullar ve maliyetler dikkate alınarak kesin proje hazırlanması ve uygulama sırasında karar verilmelidir. Sera inşaatı sırasında termal suda bulunan yüksek konsantrasyondaki kimyasal madde miktarı dikkate alınmalı, eşanjör sistemi seçimine ve suyun kaptajdan alınarak iletimi sırasında kabuklaşmayı önleyecek teknik önlemler uygulamaya konulmalıdır. Termal sular korozyif (aşındırıcı) özellikte olduğundan kullanılacak boru ve ısıtma

sistemlerinin korozyona dayanıklı malzemeden seçimine özen gösterilmelidir.

Sera kurulmasında alternatif teknolojilerin değerlendirilmesi için ülkemizdeki ve dünyadaki benzer uygulamalar gözden geçirilmeli, yöreye en uygun ve en ekonomik çözüm uygulamaya konulmalıdır. Bu nedenle saha incelemesi ve sera projesinin hazırlanması uzman bir ekip tarafından yapılmalı, başlangıçta yapılabilecek hatalar ortadan kaldırılmalıdır. Cam sera önerilmesinin nedeni, soğuk iklim koşullarında kullanılan çift cidarlı plastikten kaybolan ısı fazla olduğundan, sera verimi beklenenin gerisinde kalmasıdır. Cam sera plastik seraya göre ısıyı daha iyi muhafaza ettiğinden, ürün verimi yüzde 20-40 daha fazla olmaktadır.

Seralarda kullanılacak malzemenin tamamına yakını yurt içinde imal edilmektedir. Ancak seranın işletilmesinde ihtiyaç duyulacak toprak nemini ölçen sensör, tansiyometre ve havadaki nemi ölçen higrometre gibi bazı özel alet ve araçlar yurt dışından ithal edilmektedir.

Sera için seçilecek teknolojinin çevreye minimum zarar verecek özellikte olmasına özen gösterilmelidir. Termal suyun kaynaktan alımı, seraya iletimi, kullanıldıktan sonra Kelkit ırmağına verilmesi sırasında yerel koşullar dikkate alınarak gerekli önlemler alınmalıdır. Serada ısıtma için kullanılan termal suyun Kelkit ırmağına verilmeden önce tabandan ısıtılmalı yarı toprak havuzlarda su ürünleri yetiştiriciliğinde (yayın balığı) kullanımı etüt edilmelidir.

Termal kaynağın mülkiyeti Reşadiye Belediyesi'ne ait olduğundan belediye kaynağın kullanım hakkını özel kesime devretmeyebilir. Mevcut koşullarda kamu kuruluşlarının sera kurmak için yatırım yapması ve işletmesi ekonomik olmayacağından, belediyenin bu işi kendisinin tek başına yapması mümkün görülmemektedir.

3.3 Hedef Grubun Tanımlanması ve Tahmini Sayı

Sera kuracak özel kesim firmaları üretimlerini yakın çevrede veya yurt dışında pazarlayacaktır. Serada 100-120 kişi çalışacak, her bir üretim döneminde ürün türüne göre değişmekle beraber ortalama 1 200- 1 500 ton üretim gerçekleşecektir. Söz konusu ürünün üretimi için ihtiyaç duyulan girdiler bölge içinden veya bölge dışından temin edilecek, nakliye olanakları gelişecektir.

3.4 Alternatif Çözümler İçerisinde Tercih Sebebi

3.5 Temel Varsayımlar

- Ülkemizde ve dış dünyada mevsim dışı üretilen sebzelere talep artarak devam edecektir.
- Mevsim dışı sebze dış satımları artacak, üretici daha fazla kazanacaktır.
- Seralarda bölgenin ihtiyaç duyduğu köklü asma anaçları üretilecek, bölge bağıcılığı gelişecektir,
- Serada ihtiyaca göre süs bitkileri, kesme çiçek ve diğer ürünler üretilbilecektir.

4 Faaliyetler

4.1 Ana Faaliyetler

- Termal kaynağın sera kurmak üzere detaylı olarak etüt edilmesi,
- Dünyadaki en son teknolojik gelişmeler dikkate alınarak, sera tesislerinin projesinin hazırlanması ve inşaatın tamamlanması,

- Dış satıma yönelik faaliyetlerin geliştirilmesi,
- Köklü asma anacı üretimi ve bağıcılığın geliştirilmesidir.

5 Projenin Süresi ve Faaliyet Planı

Proje 2006-2015 yılları arasında devam edecektir. Seraların, dünyadaki en son teknik gelişmeler dikkate alınarak, çok amaçlı olarak kullanılabilen şekilde inşa edilmesi gereklidir. Bu konuda üniversite ve konu ile ilgili kuruluşlardan teknik destek alınmalı, proje ve uygulama konusunda iyi yetişmiş uzmanlara ve firmalara yaptırılmalıdır. Seraların tam, yarı otomatik veya elle kontrollü olarak işletilmesi seçeneklerinden biri, yöre koşulları ve sera maliyetine göre seçilmelidir. Yarı otomatik sistem seçilmesi fiyat avantajı yönünden tercih edilebilir.

6 Kurumsal Çerçeve ve İşletme Modeli

Proje, termal kaynağın kullanma hakkını elinde bulunduran Reşadiye Belediyesi ile özel kesim arasında varılacak bir sözleşmeye göre yürütülmelidir. Reşadiye Belediye Başkanlığı, başlangıçta projenin sahibi olacaktır. İnşaat tamamlandıktan sonra veya işin başlangıcında tesisler özel kesime yürürlükteki mevcut yasa ve yönetmeliklere göre ihale edilerek devredilmelidir. Bu konuda Şanlıurfa'nın Karaali köyünde izlenen yöntem örnek alınmalıdır (Bekişoğlu ve Özel, 2002).

Projenin gerçekleştirilmesi için I. Alternatif olarak termal kaynağın kullanım hakkı uzun dönemli olarak hazırlanacak kira şartnamesine göre özel kesime kiralanır. Tüm hizmetler, kaynak kullanım

Faaliyet	Yıllar										Uygulama Birimi
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Sahada inceleme ve etüt yapılması	✓	✓									TKİB, İÖİ, Reşadiye Belediyesi, MTA
MTA tarafından kaynak geliştirme		✓	✓								MTA
Sahanın özel kesime kiralanması		✓									Reşadiye Belediyesi
Tesislerin kurulması		✓	✓	✓	✓	✓	✓				Özel kesim firmaları
Pazarlamanın geliştirilmesi			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	Özel kesim firmaları

hakkını elde eden girişimci tarafından yapılır. Kira sözleşmesinde belirlenen süre sonunda “yap-iş-let-devret” modeline göre tesisler belediyeye geri verilebilir veya aynı koşullarda kira sözleşmesi uzatılabilir.

Diğer bir modele göre “Reşadiye Belediye Başkanlığı” sera projesini hazırlar ve uygulamayı kendisi yapar veya yaptırır. Proje Reşadiye Belediye Başkanlığı tarafından “Teknik Ekip (TE) veya Proje Uygulama Birimi” (PUB)” rehberliğinde yapılmalıdır. PUB veya TE birimi inşaat ve sera kurulmasında deneyim sahibi en az 2 kişiden oluşmalı, gerekirse özel bir sözleşme ile konu uzmanlarından hizmet satın alınmalıdır. Reşadiye Belediye Başkanlığı projenin tüm uygulama sorumluluğunu üstlenecektir. Reşadiye Belediye Başkanlığı kurum olarak, projenin teknik yönetimi ve işletmesi, iş tanımlarının hazırlanması, ihale dokümanlarının hazırlanması, değerlendirme kriterlerinin tespiti, ihalenin değerlendirilmesi, anlaşmanın imzalanması, ödemelerin yapılması, komisyonların ödenmesi, uygulanan projenin teslim alınması işlerini, mevcut yasa, yönetmelik ve kurallara göre yürütmekle yükümlü olmalıdır. Belediye sera inşaatını tamamladıktan sonra tesisleri özel kesime ihale yoluyla devretmelidir.

Projede çalışacak işçilerin yaklaşık yüzde yetmiş kadınlar olacaktır. Toprak hazırlığı, tohum ekimi, çapa yapılması, uç alma, hasat, tasnif ve ambalajlama işlerinde kadınlar erkeklere göre daha başarılı ve daha verimlidirler. Bu nedenle serada çalışacak personelin büyük bir kısmı kadın işçilerden oluşacak ve ücretli çalışacak bu işçiler, aile bütçesine ve ilçe ekonomisine katkı yapacaklardır.

Bir kişiye istihdam yaratabilmek için seracılıkta ortalama 15 000- 20 000 YTL yatırım yapmak yeterli olacaktır. Projenin her safhasında kadın ve erkekler aynı oranda katkı yapacaklardır. Erkekler inşaat safhasında, kadınlar ise işletme safhasında (yüzde 70-75) işgücüne daha fazla katılacaklardır.

Proje yöneticisi ve teknik personelin bağ, bahçe bitkileri yetiştirilmesi ve seracılık konusunda temel eğitimi almış olması, benzer işlerde en az bir yıl veya daha fazla süre ile çalışmış olması gerekmektedir. Tüm teknik personelin benzer koşullarda görev yapmış elemanlar arasından seçilmesinde yarar görülmektedir. Serada çalışacak tüm personele teorik ve iş başında pratik eğitim verilmelidir. Seracılık, deneyim isteyen bir iş olduğundan, eğitimli personel ile daha kolay sonuç alınabilecektir.

7 Beklenen Sonuçlar

7.1 Hedef Gruplar Üzerinde Beklenen Etki

Reşadiye ilçesi ekonomik yönden geri kalmış bir ilçedir. İlçede termal kaynak ile ısıtılan sera kurulması, çeşitli ürünlerin üretimi ve termal turizmin geliştirilmesi ile ilçe ekonomisine önemli bir katkı sağlanacaktır. İlçede istihdam artacak, girdi kullanımı ile ticaret gelişecek, üretilen ürünlerin tasnifi, ambalajlanması, yakın ve uzak pazarlara nakledilmesi ve pazarlanması sırasında, bir çok sektöre doğrudan veya dolaylı olarak iş olanağı yaratılacaktır.

- Seralarda mevsim dışı sebze, süs bitkileri ve köklü asma anacı üretimi gerçekleştirilecektir.
- Sera inşaatı erkeklere ve kadınlara istihdam olanağı yaratacaktır.
- Sebze fidesi üretimi ile erken sebze üretimi mümkün olacak ve bölge dışından bölgeye getirilen sebze fidesi üretimi bölge içinde yapılacaktır.
- Bölgede bağcılığı geliştirmek için ihtiyaç duyulan köklü Amerikan asma anaçlarının üretimi mümkün olacak, bağcılık ve buna bağlı olarak üzüm işleme sanayi gelişecektir.
- Sıcak su kaynağının optimum kullanımı ile, çevreye zarar vermeden su ürünleri üretimi mümkün olacak ve üretimde devamlılık sağlanacaktır.
- Suyun daha derinden alınması ve sıcaklığının artırılması ile kent ısıtması, gıda kurutulması, kimyasal madde elde edilmesi gibi değişik şekillerde yararlanma olanakları geliştirilecektir.

Projeden Reşadiye ilçesi halkı doğrudan veya dolaylı fayda sağlayacaktır. Seralarda üretilecek ürünlerin pazarlanması ilçe ekonomisine katkı sağlayacak, nakliye olanakları gelişecek, seralara girdi temin eden firmaların ciroları artacaktır. Serada kış ve yaz aylarında çeşitli faaliyetlerde çalışanlara ödenen ücretler bir çok ailenin yaşam düzeyinin yükselmesine olumlu katkı yapacaktır.

7.2 Somut Çıktılar

Termal kaynak ile ısıtılacak seralarda, bitki yetiştirme mevsimi dışında açıkta üretilmesi mümkün olmayan domates, biber, hıyar, marul, kıvırcık, maydanoz ve kavun gibi ürünler üretilmektedir. Kış aylarında bölgede açıkta yazlık sebze üretimi mümkün olmadığından, sebze ihtiyacı Akdeniz Bölgesi'ndeki seralardan temin edilmektedir. Nakliye ücretlerinin yüksekliği, sebzenin tarladan tüketici masasına kadar gelmesi sırasında birkaç defa el değiştirmesi nedeniyle, kış aylarında bölgede sebze fiyatları yükselmektedir. Kuzey ülkelerinin kış aylarında kar ve buz altında olması, bölgedeki seralarda üretilecek sebzeler için iyi bir dış pazar potansiyeli yaratmaktadır.

Termal kaynaklar ile ısıtılan seralarda (yaklaşık 30 dekar) ürün türüne göre yılda yaklaşık 1 000-1 500 ton arasında ürün alınması beklenmektedir. Bölgenin ihtiyacı olan sebze fideleri bölge dışından (Bursa ve Antalya) getirilmektedir. Söz konusu sebze fidelerinin bölge içinde üretimi ile ekonomi sağlanacak, söz konusu fideler yakın bir merkezde üretildiğinden uyum (adaptasyon) sorunu yaşanmayacaktır.

Ayrıca yılda 2,0-2,5 milyon adet köklü Amerikan asma anacı üretimi ile, her yıl ortalama 1 000 hektar alanda üzüm bağı tesis edilmesi mümkün olacaktır. Bölgede köklü asma anacı üreten kuruluş mevcut değildir. Bölge dışındaki üretimler de ülke ihtiyacını karşılamaktan uzaktır. Serada üretilecek kesme çiçek, süs bitkileri ile salon bitkilerine ise her zaman talep bulunmaktadır.

Kurulacak sera bölgedeki diğer termal kaynakların değerlendirilmesi için iyi bir örnek teşkil edecek, bölgede gelecekte yaklaşık 360 dekar alanda sera kurulabilecek, ilave istihdam olanağı yaratılacaktır.

7.3 Sürdürülebilirlik

Sebze, ülkemizde en çok üretilen ve tüketilen ürünlerin başında gelmektedir. Yakın bir gelecekte sebze pazarlanmasında mevsimsel değişimlerin dışında önemli bir pazar sorunu yaşanmaması beklenmektedir. Mevsim dışı üretilecek sebzelere bölge içinden ve dışından yeterli talep olacağından, pazarlamada kısıt beklenmemektedir. Seralarda organik sebze üretimi gerçekleştirilirse, pazarlamanın daha kolay olacağı tahmin edilmektedir. Serada üretim başladıktan sonra, talebe göre üretimin planlanması en akılcı yol olacaktır.

Serada üretilecek sebze, kesme çiçek ve süs bitkilerinin yurt içi ve yurt dışında pazarı mevcuttur. Karadeniz'e komşu olan kuzey ülkeleri, en önemli pazarların başında gelmektedir. Ancak üretim miktarı çok fazla olmayacağından üretim yakın çevrede tüketilebilecektir.

Serada üretim sırasında işlenmemiş hammadde olarak hayvan gübresine, özellikle koyun ve keçi gübresine ihtiyaç bulunmaktadır. Yörede küçük baş hayvan yetiştiriciliği yaygın olduğundan, söz konusu doğal gübrelerin yerel olarak temin edilmesi mümkündür.

Serada üretim sırasında kullanılacak işlenmiş ürünler, kimyasal gübreler ve tarım ilaçlarıdır. Kimyasal gübreleri ve tarımsal mücadele ilaçlarını yerel piyasadan veya yakın merkezlerden her zaman temin etmek mümkün olduğundan, bunların temininde sorun yaşanmayacaktır.

Serada kullanılacak tohum, fide, torf, saksı, viyol gibi malzeme ile toprak işleme, uç alma, hasatta gerek olacak olan basit el aletleri, yerel satıcılardan veya bölge dışından temin edilebilir. Seracılık

işletmesinde ihtiyaç duyulacak tüm girdilerin temininde sorun yaşanmayacağı beklenmektedir.

8 Bütçe Dökümü ve Tahmini Maliyetler

Projenin gerektirdiği kaynağın toplam büyüklüğü, cam seranın birim maliyeti 50 YTL/ m² (30 Dolar/ m²) esas alınarak hesaplanmıştır. Uygulama birim maliyeti; sulama, sisleme, havalandırma ve aydınlatma sistemlerinin elle kumandalı veya otomatik olma durumuna göre değişiklik gösterebilecektir. Elle kumandalı sistemler ucuz olmasına karşın, işçilik giderleri fazladır ve işletme sırasında hata yapılması ihtimali yüksektir. Yarı veya tam otomatik sistemlerde insan eliyle yapılabilecek hatalar asgariye indirilmekte ancak maliyetler yükselmektedir.

Plastik malzeme ile üretilecek seralar yüzde 15-20 daha ucuz olmasına karşın, cam sera kadar verimli olmamaktadır. Kışları soğuk geçen Reşadiye ilçesi için tartışmasız cam sera tercih edilmelidir. Bu nedenle hesaplamalar, cam sera baz alınarak yapılmıştır.

Seranın kati projesi hazırlanırken hangi sistemin seçileceğine uzmanlarca karar verilmelidir. Sera projesinin hazırlanması, bağlantı yolları, çevre düzenlemesi, inşaatın kontrollük işleri, personelin eğitimi, termal kaynağın geliştirilmesi ve diğer giderler ile birlikte toplam kaynak ihtiyacının 30 000 m² sera için 4 milyon YTL olacağı tahmin edilmiştir.

Termal kaynaklardan yararlanılarak sera kurulmasında AB fonlarından yararlanılması mümkün görülmektedir. Reşadiye Belediyesi ve halkın oluşturacağı kurumsal yapı, bu faaliyetleri yürütebilecektir. Halkın katılımı ile oluşturulacak bir kurumsal yapıda, ihtiyaç duyulacak kaynağın en az yüzde 75, en fazla yüzde 90'ı AB hibe fonlarından karşılanabilecektir. Bu projenin normal koşullarda yüzde 25'inin Reşadiye Belediye Başkanlığı tarafından karşılanması beklenmektedir.

KAYNAKÇA

- Amasya Valiliği, 2006, Amasya Valiliği Web Sitesi (www.amasya.gov.tr).
- Amasya İl Bayındırlık Müdürlüğü, Amasya İÖİ Müdürlüğü Terziköy Kaplıcaları Gününbirlik Tesis ve Termal Otel Bilgi Notu (basılmamış doküman), 2006.
- Bayındırlık ve İskan Bakanlığı (2005), Mimarlık ve Mühendislik Hizmet Bedellerinin Hesabında Kullanılacak 2005 Yılı Yapı Yaklaşık Birim Maliyetleri Hakkında Tebliğ (basılmamış doküman), 2005.
- Bekişoğlu, Ş. (1992), Amerika Birleşik Devletleri'nde Su ve Toprak Kaynaklarının Değerlendirilmesi, Sulama Birlikleri ve Tennessee Valley Authority, Ankara, 1992.
- Bekişoğlu, Ş, ve Özel, N. (2002), Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki Termal Kaynakların Seracılıkta ve Termal Turizmde Kullanılması, ÇESAV, Ankara.
- Buğday (2005), Buğday Dergisi, Temmuz, 32. sayı, İstanbul, 2005.
- Çorum Tarım İl Müdürlüğü (2002), Çorum İli Tarım Master Planı,
- Denizcilik Müsteşarlığı (2006), Samsun Tersanesi (basılmamış doküman) 2006.
- DİE (1990-...-2002), Tarımsal Yapı ve Üretim 1990-...-2002, DİE, Ankara.
- DİE (2004), 2001 Genel Tarım Sayımı, Ankara, 2004.
- Dolsar (2004), YHGP Mevcut Durum ve Analizi Raporu, Ankara.
- DPT (2000), Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005), DPT, Ankara.
- DPT (2003), Ön Ulusal Kalkınma Planı (2004-2006), DPT, Ankara.
- DPT (2004-1), Devlet Yardımlarını Değerlendirme Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005), DPT, Ankara.
- DPT (2004-2), İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması.
- DPT (2005), Orta Vadeli Program 2006-2008, 2005, DPT, Ankara.
- DPT (2006-1), Orta Vadeli Program (2007-2009).
- DPT (2006-2), Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013).
- DSİ (1999), Haritalı İstatistik Bülteni, 1999.
- DSİ (2006), Sulama Sonuçları Değerlendirme Raporu, 2006.
- MİGEM (2004), Amasya, Samsun, Çorum ve Tokat İllerinde Madencilik Faaliyetinde Bulunan İşletme Ruhsat Verileri (basılmamış doküman).
- KOSGEB (2005), Saha Araştırma Çalışması (Amasya, Çorum, Samsun, Tokat) Değerlendirme Raporu, 2005, Ankara.
- TESOB, Tokat Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği.
- TKİB (2003), Amasya Tarım Master Planı, TKİB, Ankara.
- TKİB (2006), TKİB web sitesi, 2006.
- TMMOB Makine Mühendisleri Odası (2005), I. Ulusal Tıbbi Cihazlar İmalat Sanayi Sonuç Bildirgesi, Makine Mühendisleri Odası Web Sitesi (www.mmo.org.tr), 2005
- TMMOB Makine Mühendisleri Odası Samsun Şb.(2006), Bülten Sayı:8, 2006, Samsun
- Topkaya, B.(2001), Kompost, Kimya Mühendisliği Odası, Kurs Notları, İstanbul, 2001.
- TÜBİTAK (2002), Kümes ve Ahır Gübrelerinin Geri Kazanılması ve Bertarafı Projesi, Çorum, 2002.
- Yüksek Planlama Kurulu(2006), Kırsal Kalkınma Stratejisi.

Zemin Harita (2006) Samsun kent haritası web sitesi (<http://www.zeminharita.com/samsun.asp>).

Ziraat Mühendisleri Odası (ZMO) (2005), Türkiye Ziraat Mühendisliği Teknik Kongresi 3-7 Ocak 2005, Ankara, 2005.

